HET LEVEN ENDE GODDELYCKE LEERINGHEN VAN SR. FRANCOYSE CLARA VAN St. LIEVEN

Religieuse van de derde Orden van

S. FRANCOYS

In het Clooster van de Pœnitenten op S. Pieters, neffens Ghendt.

Vermeerdert ende by een vergadert uyt gheloofweerdighe Schriften van de Eerw. Moeder des selven Kloosters, ende andere treffelycke Religieusen, die noch leven, ende ghetuyghenisse gheven van het ghene sy ghesien, ende uyt haeren eyghen mondt ghehoort hebben.

DOOR
P. FRANCISCUS CAUWE,
Minder-Broeder Recollect.

DEN TWEEDEN DRUCK.

TOT DUYNKERCKEN,
By Ian Wyns woonende by de Paters Iesuiten in Sinte Ignatius 1685.

Men vintse te koop.
T'*Antwerpen*, By *Augustinus Graet*, Boeck-verkoo-per woonende op de groote Mert inde Sey-bael.

HET LEVEN
ENDE
GODDELYCKE LEERINGHEM
VAN
S. FRANCOYSE
CLARA
VAN St. LIEVEN
Religieuse van de derde Orden van
S. FRANCOYS
In het Clooster van de Pœnitenten op
S. Pieters, nessens Ghendt.

Vermeerdert ende by een vergadert uyt ghelaufwerdigste Schryven van de Leerv. Mannen der Heeren Kerckers, wordt ende tresselyck Religieuse, die noch leven, ende goetyghemsse gheven was het ghem sy ghesien, ende uyt haeren eygen mondt ghehoort hebben.

DOOR
P. FRANCISCUS CAUWE,
Mondeer-Brouwer Kerckers.
DEN TWEEDEN DRUCK.

TOT DUYNKERCKEN,
By Ian Wyns woonende by de Paters Iesuiten in Sinte Ignatius 1685.

Men vindse te koop.
T'Antwerpen, By Augustinus Graet, Boeck-verkooper woonende op de groote Mert inde Sey-bach.

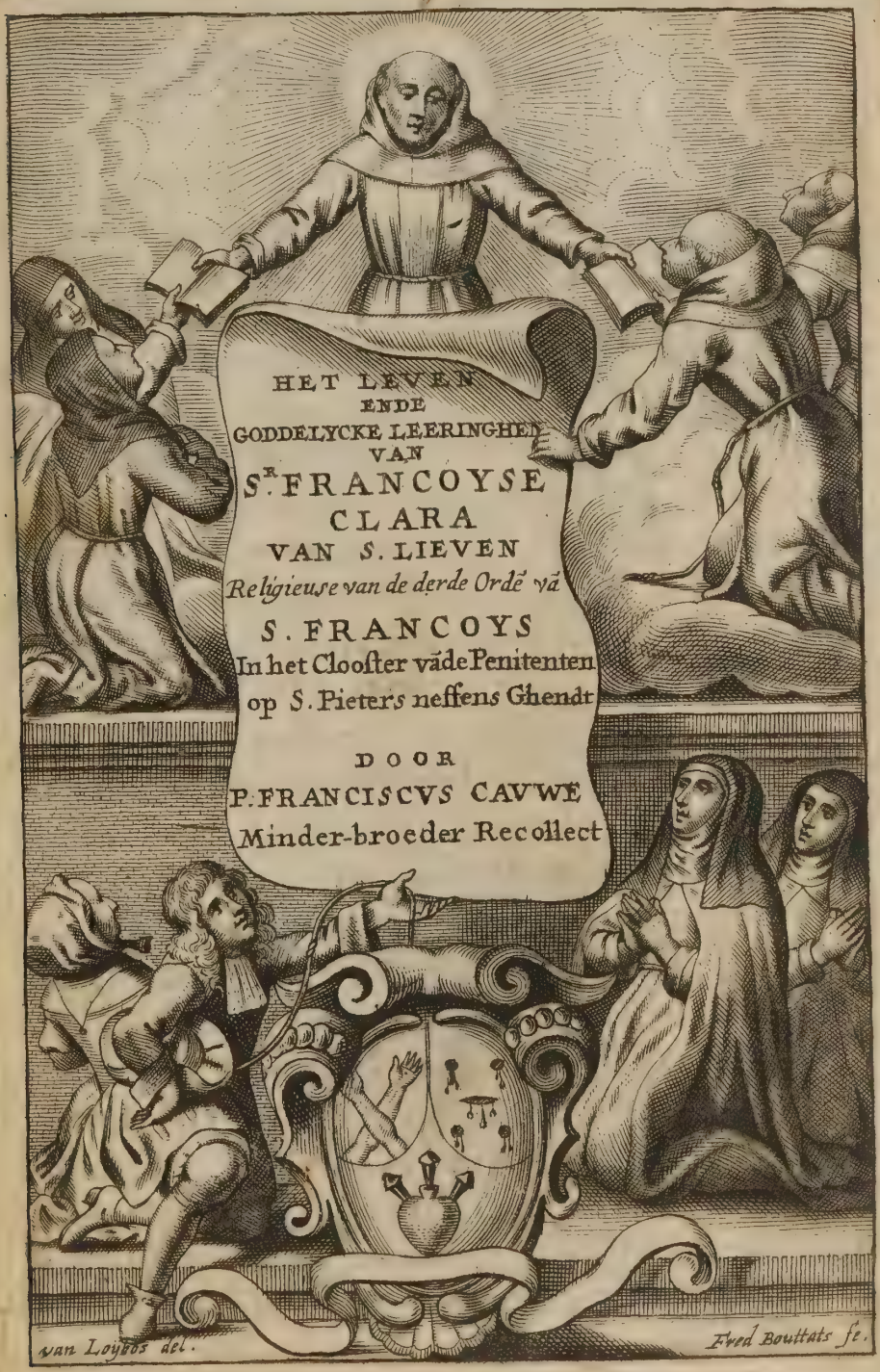
HET LEVEN
ENDE
GODDELYCKE LEERINGHE
VAN
S.R FRANCOYSE
CLARA
VAN S. LIEVEN
Religieuse van de derde Ordē vā
S. FRANCOYS
In het Clooster vāde Penitenten
op S. Pieters neffens Ghendt
DOOR
P. FRANCISCVS CAVWE
Minder-broeder Recollect
van Loyens del.
Fred Bouttats fe.

PROTESTATIE VANDEN AUTHEUR.

ONsen Alderh. Vader *Vrbanus* den VIII. heeft in't jaer 1625. een Decreet uyt-gegeven, door welck hy verbiet Boecken te drucken, van menschen die vermaert door Heylicheydt van Leven ofte door de Martelie uyt dit leven gheschey-den sijn; oock hun Leven, Mirakels, Revelatien oft eenighe andere weldaeden, als door hunne voorspraecke verkreghen, sonder onderso-cht ende gheapprobeert te sijn van den Ordinaris. Welck Decreet sijne Heylicheydt in't jaer 1631. aldus heeft uyt-gheleydt, te weten, dat-men gheen titels van *Heylighe* oft *Salighe* en sal ghebruycken, te weten die vallen op den persoon, maer wel die vallen op de manieren ende opinie; met protestatie in het beghinsel van den Boeck, dat al het ghene daer in begrepen is, gheen authoriteyt en heeft van de Roomsche Kercke, maer alleenelijck een gheheyme gheloofbaerheyt, ghelijck ander Historien, die alleen is by den Autheur.

Welck

Welck decreet ick met alle eerbiedinghe willende ghehoorſaem ſyn, proteſteere dat ick al het ghene in dit Leven van *Sr Francoyſe Clara van St. Lieven* begrepen is, anders niet en neme, noch en wille dat het van jemandt anders ghenomen worde, dan ghelijck pleghen ander ſaecken, die alleenelijck ſteunen op menſchelijcke auctoriteyt, ende niet op de Goddelijcke ende voor ſulcx van den Apoſtolycken Stoel gheapprobeert: onder wiens Vonniſſe ick my ſelven ende alle myne ſchriften, met alle oodtmoedicheyt onderwerpe.

SEER

SEER EERWEERDIGHE ENDE GODTVRVCHTIGHE VROUWE, MEVROVWE ANNA FRANCISCA NONNIVS, ABDISSE

Van het wydt-vermaert Clooſter van S. VICTOR; der Canonickeſſen Regulier van S. AVGVSTIN, gheſeyt onſe L. Vrouwe ten *Rooſenbergh* by *VVaes-Munſter*.

ME-VROVWE,

ICk beminne die my beminnen *ſeght den H. Gheeſt; niet dat hy van ons voorkomen moet vvorden vvant ghelijck den Apoſtel ſeght* hy heeft ons eerſt bemint, als vvy ſijne vyanden vvaeren: *Maer hy vvilt door de voorſeyde vvoorden te kennen gheven, dat hy, die de liefde ſelve is, ſonder vvelcke het ons onmogelijck vvaere hem te beminnen, altijts vermeerdert de vlammen der liefden, vvelcke ſijne oneyndelijcke goetheyt in onſe herten heeft onſteken: dat vvy maer van onſen cant ons ſelven altijdts bequaem maec-*

ken

ken, om het goddelijck vier sijnder liefden te vatten.

My dunckt dat op een seker maniere dese woorden moghen toe-gecygent vvorden, aen onse Sr. Francoyse *saligher memorie, vviens herte als sy leefde vvonderlyck vvas blaeckende in de liefde Godts, ende dat in sulcke overvloedigheyt, dat se van alle canten geynsteren der liefden uyt vvierp, door vvelcke sy ontstack de herten der gener, met vvelcke sy converseerde met het selve vier, dat in haer vvas brandende: het vvelcke veel persoonen dede Godt beminnen, ende haer om Goat. Waer door geschiede dat se aen vele seer liefgetal vvas, besonderlyck aen Mevrouvve de voorsaete van V. E. vviens affectie sy soo gevvonnen hadde, soo door de voorseyde verborghen cracht der liefden Godts die in haer herte brande, als door haer uyt-vvendighe manieren, die met een goddelijcke bevalligheyt begaeft vvaeren, dat sy van selfs haer presenteerde sonder dotete ontfanghen: en dede selfs door ander gheestelycke persoonen devoir om haer te vervvilligben tot het aenveerden van een soo voordeelighe presentatie; tot dat sy verstont uyt haeren eyghen mondt, dat Godt haer elders hadde gheroepen.*

Dese affectie tot haeren persoon, is noch in V. E. ende andere Religieusen van u Clooster naer haere

doodt

doodt gebleven, met een groot achtinghe van haer voorleden heylich leven: vvaerom sy niet en laet (soo my dunckt) van V. E. ende u Clooster vvederliefde te bevvijsen seggende met de eeuvvige vvijsheydt: Ick beminne, die my beminnen. *Dit heeft sy bethoont (soo vvy betrouvven ende mogen Godt vruchtelijck gelooven) als V. E. vreesende te verliesen u Capellaeneſſe* J. Lameter, *die van den* Doctoor *verlaten vvas, haer vvenschende langher in't leven te behouden, om haere seldsaeme deughden, heeft tot Godt haeren toe vlucht ghenomen, met groot betrouvven op de voorspraecke van* Sr. Francoyse, *belovende haer graf te besoecken, indien de vooseyde Religieuse haere gesontheyt vercreghe; het vvelcke vvonderlijck gheschiedt is; soo hier naer in't leste Capittel van haer leven breeder sal verhaelt vvorden.*

Doch ick mercke noch een ander reden van dese vveder liefde van Sr. Francoyse *tot V. E. Clooster, te vveten een seker simpathye oft over eencominge, die dese Godt-minnende ziele altijts gehadt heeft, met de ghene die uyt-nemen in eendrachtigheyt en broederlycke liefde: vvaer in ick moet belijden, ist dat ick geloof vveerdige persoonen mach gelooven, dat V. E. Clooster aen geen in ons Nederlandt en moet vvycken: vvelck voorvvaer een saecke is, die ick noyt genoech prijsen en*

can

can in een Religieuſe gemeynte, dat my doet roepen met David: O quam bonum & quam jucundum habitare fratres (*vel ſorores*) in unum : *Och hoe goet en hoe genoechelijck iſt als broeders ofte ſuſters vvoonen in een; ſijnde t'ſaemen gebonden met eenen onbrekelijcken bandt der broederlijcke liefden ende eendrachticheydt; hebbende ghelyck de eerſte Chriſtenen maer* een herte ende een ziele. *Voorvvaer ſulck een Clooſter is eenen hemel op der aerden, vviens invvoonders moghen Engelen ghenoemt vvorden; ghelijck ter contrarie Onſen H. Vader* Auguſtinus *ſeght dat een Clooſter daer geen vrede noch broederlijcke liefde en is, een helle is op der aerden, vviens invvoonders duyvels ſijn. Waerom ick my ghevoele ghedreven om V. E. en V. H. gemeynte duyſent-mael veel gelucx te vvenſchen over ſoo een groot goet; Godt biddende dat het ſelve in liefde ende eendrachticheydt altijdts vvaſſen mach, midtſgaders in alle andere deughden die eyghen ſijn aen V. L. vocatie; en dat hy moet vermaledijt vveſen. die den eerſten in deſe H. ghemeynte ſaeyt het vervloeckt oncruyt van tvvee-dracht ende on-eenicheydt, het vvelck ick betrouvve op de Bermhertigheyt Godts dat noyt vveſen en ſal.*

Hier toe hope ick dat helpen ſal deſen Boeck. in vvelcken beſloten ſyn vele ſchoone leeringhen, die

dienende tot voedſel van de broederlijcke liefde, naementlijck in de brieven van Sr. Francoyſe, *ende een Tractaet van gheeſtlijcke over een keminghe tuſſchen Godt minnende Zielen, die alle Vrydaghen t'ſamen in den gheeſt gaen als Tortel-duyfkens neſtelen in de gaten van de vijf VVonden Chriſti. VVant dit is het fondament van de broederlijcke liefde, te vveten de liefde tot* IESVS. *Och oft alle onſe herten ſoo in ſijne liefde vvaeren blaeckende als in onſe* Sr. Francoyſe *die menichmael ſeyde met S. Bernardus:* T'is my goedt Iesum te beminnen, en in hem te leven *En met den Heylighen Gregorius Nazianzenus.* Dat andere goudt, andere ſilvere, andere delicate ſpyſen, en andere wenſchelijcke ſaecken van dit leven groot achten: voor my, ick ſtelle *Ieſum Chriſtum* voor alle rijckdommen, ende welluſten: welcken och oft ick met een ſuyver herte mocht aenſchouwen ende omhelſen. Al de reſte laet ick voor de wereldt. *Waer op vvel paſt het ghene vvederom ſeght den H. Bernardus*: Als deſe liefde *Ieſu Chriſti* ſoo t'eenemael verſlonden heeft de affectie vanden menſch, dat hy ſy ſelven veronachtſaemende ende verghetende, anders niet en ghevoelt als *Ieſum* oft het ghene *Ieſum* raeckt, dan is ten leſten de liefde in hem volmaeckt.

maeckt. *Alsdan sijnde als droncken van desen hemelschen most, spreeckt hy vvoorden als vlammen viers, vvenschende alle menschen met het selve vier te ontsteken. En duncket V. E. niet dat den H. Franciscus Salesius vier uyt sinnen mont vvierp als hy schreef tot sijne gheestelijcke dochter:* Och Godt! liefste dochter van myn ziele, hoe geerne soude ick sterven om de liefde van mijnen Saelichmaecker: of ten minsten kan ick voor hem niet sterven, dat ick toch voor hem alleene mach levē. O myn dochter hoe ben ick inwendich gheperst! wat kan ick u meer seghen, als dat dien selven Godt u ghebenedijde met syn groote benedictie? Adieu myn liefste dochter, douwt stijf dat alderliefste Crucifix op uwe borst. Ick bidde hem dat hy u sluyte en vereenighe meer en meer in hem. Adieu noch eens myn liefste dochter, siet ick ben al diep in den nacht, maer noch dieper in de consolatie die ick hebbe, myn selven verbeeldende den soeten IESVS sittende op u herte. Ick bidde hem dat hy daer blyve tot inder eeuwicheydt.

Diergelijcke vlammen der liefden Iesu Christi sal V. E. menichvuldigh vinden in dit leven ende vvercken van onse Sr. Francoyse: *vvaerom ick hope dat desen boeck V. E. soo veel te aengenaemer*

sal

sal vvesen. Voorts uvve sedicheydt ende ootmoedigheyt die my niet toe en laet yet te seggen tot lof van uvven Persoon, gevoeght met groote instantie, dat ick daer van afstant soude doen, dvvinght my in desen brief corter te vvesen, dit alleen seggende dat V. E. soo veel te lofvveerdigher is, hoe meer sy den lof is verachtende, anders geenen begeirende, als de uyt-vercoren ontfanghen sullen van Godt, naer alle hunne strijden ende victorien. Dit moet ick noch seggen, dat onse Sr. Francoyse *schijnt voor comen ende voorsien te hebben de affectie ende devotie die V. E. haer nu sijt bevvijsende, brenghende haer leven ende schriften in het licht door uvve groote mildtheydt met eenen besonderen yver, dat soo raer een ziele soude kenbaer gemaeckt vvorden aen de vverelt tot meerder glorie Godts en stichtinge der Godtminnende Zielen: dit scheynt sy (segh ick) voor comen ende inden gheest voorsien te hebben, als sy noch vvereltlijck sijnde, hoe vvel sy geen besondere ghemeynschap met V. E. en hadde, met een vryicheyt van achter uvve handt nam ende custe, seggende:* O Bruydt Christi. *VVelck hoe vvel V. E. alsdan niet en verstondt, nochtans nu ghelachtigh sijnde met groot inwendigh ghevoelen ende blijtschap gelooft nu Godt vruchtelijck dat sy alsdan een ooge hadde op den tegenvvoordigen tijdt, ende de affectie*

ctie die V. E. haer nu ſoude bevvijſen. Doch my dunckt dat ſy daer-en-boven haeren gheeſt vvat hooger verheffende, V. E. aenſach als een Bruydt Chriſti, ſoo om dat deſe eere door u Profeßie V. E. te equam, als om het Abdiſſelijck Ampt, tot vvelck V. E. naeder-handt ſoude van Godt verheven vvorden, in vvelck V. E. toecomt op een beſondere maniere de Bruydt Chriſti *te vveſen, als ſijnde Moeder van de Zielen, die oprechte kinders ſijn van Ieſus Chriſtus. Ontfanght dan Eervv. Me-vrouvve deſe cleyne gifte ende vrucht van mijne ſtudien in de eenicheydt, met ſulcke affectie als ſy V. E. vvort gheoffert. Ick ſal daer-en-tuſſchen bidden den almogenden Godt, dat hy Vvve miltheydt met den hondertvaudighen loon vergelde, ende uvven Perſoon met gheheel u H. gemeynte vervulle met Hemelſche Benedictien, ten eynde dat de broederlycke liefde, ende den vrede* Ieſu Chriſti *in u Clooſter altijts mach floreeren, en vvasdom nemen tot de ſalighe eeuvvicheyt: met proteſtatie van altijdts te blijven.*

SEER EERVV. ME-VROUVVE

V. E. Ootmoed. ende verobligierden dienaer
Fr. Franciſcus Cauwe *Minderbroeder Recollect.*

VOOR-

VOOR-REDEN

ONsen goedertieren Godt, die gheenen uytnemer en is van perſoonen, noch van conditien oft natien; maer alleenlijck is volghende ſijne eeuwighe ſchickingen over het menſchelijck gheſlachte, tot ſaligheydt der zielen; ghelijck hy ſijne H. Kercke noyt en heeft ghelaeten ſonder eenighe heylighe perſonagien, die ofte door hunne openbaere mirakels ende wonderlijcke daeden, ofte door hunne leeringhen, ofte door hunne verborghen verdienſten, hun ſelven gheſtelt hebben als eenen muer voor het huys Godts; van d'een zijde wederſtaende het geweldt van de poorten der hellen, van d'ander zijde afkeerende de gramſchap Godts teghen de ſonden van gheheel de Chriſtenheydt: ſoo en heeft hy oock niet ghelaeten tot alle Coninckrijcken, Provincien, ja ſteden te ſeynden eenighe byſondere heylighen, tot beſcherminghe, ende behoedt van de ſelve plaetſen.

Maer het gheſchiedt ſomtijdts dat als Godt eenige onghewoonlijcke teeckenen van heyligheydt laet blijcken, dat onghewoonelijck licht ſchemelt in de ooghen der menſchen, het dunckt aen vele onmoghelijck: ſy en connen niet ghelooven datter iet goddelijcks werckt in eenen menſch, den welcken ſy ghelooven huns ghelijcke te zijn. Sy willen ſoecken, die de nature te boven gaen, aen hun verſtandt onderwerpen, en ſtrijcken vele lichtveerdighe oordeelen

deelen. Sy letten seer nauw op het leven ende actien van sulcke persoon; ende gelijck den H. Geest segh (*Eccles.* 11.) *het goedt in 't quaedt verkeerende legghen sy laghen, ende in de uyt-vercoorene soecken sy een vlecke te setten.* Ende als sy ier connen bevinden, dat maer den schijn en heeft van eenighe onvolmaecktheydt, dan bersten sy uyt in lasteringhen: Daer is onsen Heylighen (segghen sy): nu blijckt de hypocrisie: nu sietmen wel dat het al ghemaeckt spel is, of duyvelerye datter omme gaet. Al of de Heyligen oock geen onvolmaecktheden en fauten en hadden, om welcke sy hun moeten verootmoedighen en beschuldighen in de biechte. *VVant Godt weet het soo te schicken* (seght den H. Bernardus ser. de quat. mod. or.) *om de ootmoedigheydt te bewaren, dat hoe iemandt meer voordert, hoe min dat hem dunckt ghevoordert te hebben. VVant tot den oppersten trap toe van de gheestelycke oefeninghe wordt in hun eenighe onvolmaecktheydt van den eersten trap ghelaeten, soo dat sy meenen den eersten trap nauwelycks vercreghen te hebben.* Delghelijcks seght den H. Gregorius lib. 3. Dialog. c. 14. *Godt laet somtijdts in de gene welcke hy groote gaven gheeft, iet dat berispelyck is, op dat sy altijts werck souden hebben om te strijden; ende hun selven niet en souden verheffen, soo groote vyanden overwonnen te hebben, aenghesien de cleyne hun noch soo veel spels leveren.* Wederom seght hy (homil. 14. in Ezech.) *het ghebeurt somtijdts dat hoe meer iemandt in de contemplatie wordt op ghetooghen, hoe meer dat hy wordt vermoeyt door de tentatien; op dat hy, door het ghene hy vindt opghetoghentheydt gheproeft heeft, sy selven niet en verheffe.* Ten lesten van de daghelijckische sonden seght

weder-

wederom den H. Bernardus : *Het is ghefchiet door Godts goedertieren fchickinghe, dat Wy van die minder fonden niet teenemael vry en fouden Weſen; op dat Wy fiend dat Wy de minſte fauten niet ontgaen en connen claerlyck fouden verſtaen, dat Wy door onſe crachten de grootſte niet en overWinnen.* Deſen ſoo grooten Heylighen ſeyde met S. Iacobus (cap. 3.) *VVy miſdoen in veleſaecken*: ende met den H. Ioannes (1 cap. 1.) *Iſt dat Wy ſegghen dat Wy gheen ſonde en hebben, Wy verleyden ons ſelven, en de Waerheyt en is in ons niet.* Sulcke ſtrenge oordeelders van de zielen. die hun begheven tot het beſchauwende leven, ende het ſelve beſtrijden ende beſchimpen, om eenighe cleyne ghebreken, welcke ſy in hun mercken, indien ſy hunnen eyghen gront wel onderſoechten, ſouden van ſulcke zielen ſegghen, het ghene S. Hieronimus ſeyde van de H. Paula beſchrijvende haer leven : *Haer ſonden zijn onſe deughden.*

Om dan te comen tot onſen propooſte, ſoo het Godt ghelieft hadde ons Nederlandt in de ſtadt van Gendt te vereeren met een ſoo raere ende ſeldſaeme ziele, te weten onſe Sr. *Francoyſe Clara* van S. *Lieven* haer doende uyt-ſchynen met ſoo wonderlijcke teeckenen van Heyligheydt, als het Nederlandt miſſchien noyt gheſien en heeft; haer ſeyndende byſonderlijck tot de vervoorderinghe van een Reformatie; eenighe menſchen (ghelijck Chriſtus ſeght van Ieruſalem) en hebben niet ghekent den tijdt van hunne beſoeckinghe : maer hebben ſoo veel ghedaen, ſtrydende teghen den gheeſt Godts, door welcken dese ziele, wierdt ghedreven ende gheregeert (hoe

wel men ghelooven magh datse hier in een goede intentie hadden ende meenden wel ghefondeert te zijn) dat Godt als ghedwongen wierdt sijn desseyn te breken, ende haer uyt de werelt te haelen.

Aengaende de teeckenen van haere heyligheydt, die sijn drye uytnemende. Ten eersten de menighvuldighe en by naer ghedurige ontgheestinghen ofte opghetoghentheden, met verheffinghe haers lichaems vander aerden: die wonderlijcker zijn gheweest, als die van onsen *S. Ægidius*, van welcken men niet en leest, dat sijn lichaem verheven wierdt vander aerden in sijn ontgheestinghen, in welcke hy altijdts bleef onberoerlijck: welcke nochtans soo groot gheacht wierden van den Paus *Gregorius* den *IX.* dat hy hem eens siende in dese gestelteniſſe, soo verbaest wierdt, dat sy seyde: *VVaert dat ghy nu stierft, ick en soude gheen ander mirakel begheren, om u te canonizeeren.*

Het tweede teecken van haere Heyligheydt is den gheest van prophetie, en de kenniſſe der ghepeysen van ander persoonen: welck soo seker een teecken is, dat Godt werckt door sulck een ziele, dat den Prophete die alleen toeschrijft aen de cracht Godts, seggende (Isa. 41.) *vercondight de saecken, die in toecommende tyden sullen gheschieden, ende wy sullen weten dat ghe Goden zyt.* Desghelijckx de HH. Vaders ghebruycken dit als een alderclaerste argument, om de Godtheydt Christi te bewysen teghen de Joden, te weten dat hy wiste te seggheu wat sy peysden.

Het derde teecken van haere heyligheydt, is de inghestorte wijsheydt, door welcke sy soo jonck ende

Novi-

Novitie zijnde, soo verheven ende goddelijcke leeringhen heeft ghescreven: soo het blijcken sal in haere brieven ende andere wercken.

Welcke drye teeckens hier in worden bevestight, datse altijdts ghebleven is een oodtmoedigh kindt van de ghehoorsaemheydt; zijnde in al haer doen ende laeten, onderworpen aen de Moeder van het Clooster; die haer altijdts voor-ghestaen heeft; als wesende een vrouwe van groote Religie ende experientie, die langhe gheregeert heeft en vele Conventen ghereformeert: wiens leven met het beginsel van dese Reformatie, naer dese voor-reden in't corte sal verhaelt worden. Sy heeft oock op vele manieren gheproeft gheweest vanden Eerweerdighsten Pater *Petrus Marchant*, alsdan Commissaris Generael van onse Orden over de Provincien van Duytslandt, Nederlandt ende andere, den welcken eenen van de gheleerste was van sijnen tijdt, ende door-reyst hadde gheheel de Christenheydt, gaende naer onse generale Capittels soo naer Roomen, als naer Spaignien, ende onder weghen verscheyden occasien hadde ghehadt, om dierghelijcke geesten te proeven: den welcken nochtans in haer niet en heeft connen bemercken, als goedt en goddelijck. Ia hy heeft haer gherecommandeert by ghescrifte te stellen de goddelijcke verlichtighen welcke sy ghedurigh, namentlijck in haer op-ghetoghentheden ontfinck: t'welck sy heeft oodtmoedelijck ghedaen, schrijvende eenen boeck met desen tytel: *Het inwendigh Menagie Godts met de ziele*; welcke hier naer ghestelt is achter de brieven.

Dies niet teghenſtaende, ſommighe en hadden in alle deſe ſaecken gheen ſatisfactie, ende wilden hun wat meer daer mede moeyen alſt behoorde, en deden het jonck kindt groote oorloghen aen, haeren gheeſt willende proeven ſonder diſcretie, haer wijs maeckende, dat het al bedrogh des duyvels was, datſe vol geeſtelijcke hooverdije was: waer door ſy haer ſtelden in groote perplexiteyten. Ia in de Sermoonen heeftmen ſeer ſchrickelijck teghen haer ghepredickt, al oft het al duyvels werck hadde gheweeſt, ſoo dat ſy al verſchroomden die het hoorden. Waer van ſoo de Moeder P. *Marchant* waerſchouvvde, heeft hy in deſe ſaecke ſekeren middel geſteldt. Maer dit vvas voor de andere als olie in't vier ghevvorpen, ende daer zijn groote beroerten uyt gereſen: vvant de gene die haere contrarie vvaeren, hebben den Provinciael ſoo veel vvijs ghemaeckt, dat al vvas hy een ſeer godtvruchtigh man, die vele gheeſtelijcken boecken heeft geſchreven, hy haer oock teghen viel. Ick laete nu den leſer conſidereren, hoe dat dit onnooſel ſchaep noch Novitie zijnde geſtelt vvas, vlottende tuſſchen de ſtraffé vvinden van tvvee ſoo ſtercke partyen, hebbende den Commiſſaris Generael ende de Moeder mede; den Provinciael met eenige andere tegen.

Dit is dan de oorſaecke, vvaerom de goede Religieuſen van dit Clooſter, dit leven ende ſchriften ſoo langhe hebben verborghen gehouden, vreeſende datter mochten nieuvve ſvvaricheden ryſen, ende oock tvvijfelende; ofter ergens iet op te ſeggen vvaer. Doch ſoo ick by gevalle het gheluck

hebbe

hebbe gehadt, van twee of drye van haere brieven te leſen, welcke ſy ſchreef aen haere Mede-ſuſters, ick hadder ſulcken ſmaeck in, dat ick wenſchte alle haere ſchriften, ende leven (waer van ick wat hadde ghehoort) by een te hebben; en preſenteerde mijnen dienſt aen de Eerw. Moeder (mijn Suſter naer den vleeſche) om die in't nette uyt te ſchrijven, ende in't licht te brenghen, ende ons Nederlandt van ſoo grooten ſchat deelachtigh te maecken. Sy heeft my alle de ſchriften betrouwt) maer verſekert datter het vierde deel niet en is van haer leven. Want door al die troebels lieten ſy al vele ſaecken paſſeren, ſonder acht daer op te nemen.

Een Suſter van de twee, met welcke deſe Heylighe Ziele alder ghemeynſaemſt was (die noch in't leven is, teghenwoordigh Moeder van *Ninoven*; ghenaemt *Sr. Petronella à S. Catharina*) heeft my noch eenighe ſtucken van haer leven gheſonden; maer verclaerde daer by ſegghende: „ Soo vele aengaet „ het gene ick van haer hebbe ghehoort ende ghe„ ſien, ick en ben niet capabel het ſelfſte te ſchrij„ ven, ſoo door d overvloedigheydt van t'ſaemen„ ſpraecken (want wy vele halve nachten ons dryen „ daer mede hebben overgebrocht) als wel door „ het verloopen des tijdts: want ſy ontrent 19. jae„ ren is over-leden ſoo dat ick tot mijn groote con„ fuſie moet bekennen, dat ſy van my al eenighſints „ is vergheten, ende oock de gheeſtelijcke wel„ daeden ſoo overvloedelijck van haer ontfanghen: „ ſoo dat my dunckt dat Godt door V. Eerw. haer „ wederom in ons doet verrijſen ende herleven.

Sy seyde oock dat *P. Marchant* ende de Moeder die haer seer dickwils onderfochten, hebben uyt haer verstaen vele secreten, nopende haere opghetoghentheden ende openbaeringhen, welcke sy niemandt en hebben te kennen ghegheven, soo datse nu met hun sijn begraven. Wy ghelooven (seyde sy) dat soo langhe als Gendt gheftaen heeft, noyt sulcks gehoort oft gesien en is geweest.

Noch een ander, die haer Meesterse is gheweest, heeft onlanghs beleden aen de tegenwoordighe Moeder, datse een alder-beste opinie van *Sr. Francoyse* heeft, ende van alle de wonderlijcke dinghen, diese in haer ghehoort ende gesien heeft; en datse niet en wilde om haeren cleynen vingher, of sy hadde dat gheluck gehadt. Want sy bekende met de waerheydt, dat *Sr. Francoyse* haer heeft voorseydt, al het ghene haer sedert over-ghecomen is, Sy seyde oock dat *P. Marchant* op dien tijdt vele dingen heeft op geschreven uyt haeren mont, van het ghene sy gehoort ende ghesien hadde in dese seldsaeme ziele, haer vraeghende of sy bereydt was alles te verclaeren op eedt? Waer op sy ghesseydt heeft dat ja: gelijck oock verscheyden andere Religieusen seyden, die van dese saecken ondervraeght waren. Hy heeft oock eens twee ofte dry daghen achter een binnen het slot gecomen, om hier van onderfoeck te doen. Waerom men presumeert datter erghens eenighe schriften van *S. Francoyse* handelende, onder de papieren van *P. Marchant* moeten verborghen ligghen, ofte verloren sijn. De selve Meesterse seyde noch meer, moest-men

al

al schrijven dat *Sr. Francoyse* gepasseert heeft, men souder wel soo grooten Boeck af schrijven, als van de *H. Magdalena de Pazzi*.

Wy moeten ons dan te vreden houden met het ghene wy by een hebben connen vergaederen; dat noch genoech is om ons te verwecken tot groote verwonderinghen, te beweghen tot de deught ende te ontsteken in de liefde Godts: ten lesten om hem te loven ende te dancken van sijne milde goedertierentheydt, die hy bewijst aen teere ende swacke Maeghdekens, die door hunne reynigheydt ende onnooselheydt, den Hemelschen Bruydegom in haer trecken; en bequaeme vaten sijn om met den goddelijcken balsem der hemelscher wijsheydt vervult te worden: de welcke by-naer al spelende geraecken op 't opperste sop van de volmaecktheydt, daer de wijse van dese wereldt soo in hunne Boecken verwert ligghen, datse nauwelijcks den onderste boordt en connen ghenaecken.

DEN OORSPRONCK VAN DE REFORMATIE VAN LIMBOVRCH

Vanden derden Regel van Sr. Francoys ghesèyt Pœnitenten.

AEnghesien onse *Sr. Francoyse* in verscheyden op ghetoghentheden veel ghesproken heeft van de Reformatie der *Pœnitenten*, die begonst is te *Limbourch*, onder het beleydt van den seer Eerw. *P. Petrus Marchant*, naerderhandt Commissaris Generael, van waer sy in veel ander steden seer verbreydt is: soo en heeft het my niet gedocht buyten propooste in 't corte te verhaelen den oorspronck van dese Reformatie, waer van een van d'eerste fondament-steenen is gheweest *Sr. Ioanna van S. Bernardin*, die Moeder was in het Convent der *Pœnitenten* op S. Peeter, wanneer *Sr. Francoyse* aldaer Novitie was, die ghelijck gheseydt is in de Voor-reden) haer altijdts voor ghestaen heeft, ende den meesten-deel van haer leven, dat hier volght, heeft beschreven. Ick sal het stellen

len, ſoo het verhaelt een gheloofweerdighe Religieuſe van 't ſelve Clooſter, ende nu Moeder is van *Ninoven* ghenaemt *Sr. Petronella à S Catharina*

Onſe oude Eerw. Moeder (ſeght ſy) is in haere jonckheydt ghegaen ende gheprofeſſyt in het Clooſter van *S. Iacobs* binnen Ghendt, van de derde Orden van *S. Francoys*; alwaer haeren Vader haer inleydende, ſeyde aen de Religieuſen, *Ick brenghe u l. hier een Moerken*: het welck daer naer wel is ghebleken. Naer dat ſy daer eenighe jaeren loffelijck hadde gheleeft, heeft ſy een groote begheerte ghecreghen, om een nauwer leven aen te nemen, en Godt ſoo beter en volmaeckter te moghen dienen. De ſelve begheerte hebben oock ghehadt noch vier andere Religieuſen van het ſelve Clooſter; te weten *Sr. Ioanna van Ieſus* Moeder van dat Clooſter, *Sr. Francoyſe van S. Maria*, *Sr. Catharina van S. Anthonius*, en *Sr. Maria van S Bonaventura*: de welcke t'ſaemen inſtantelijck verſochten van hunne Overſten, om te mogen beginnen een Nieuwe Reformatie. *Sr. Ioanna van Ieſus* en *Sr Catharina* ontfinghen ghedurighe kenniſſe en verlichtinghen van Godt, dienende tot de ſelve: waer in onſe oude Moeder diende als de tonghe ofte tael-man, om deſe ſaecken aen de Overſten te kennen te geven: de welcke ten langhen leſten hun hebben gheconſenteert te beginnen een nieuwe Reformatie tot *Limbourch* in het Landt van Luyck, onder het beleydt, ſoo gheſeydt is van *P. Marchant*, in t jaer 1623.

Sy ſijn dan met den Patriarch Abraham vertrocken uyt hun Vaderlandt, uyt hun Maeghſchap, uyt het

huys van hun eerſte Profeſſie, verhopende meerderen voort-ganck voor haer-lieder zielen. Gecommen ſijnde tot *Limbourch*, is hun gegeven een huys, alwaer ſy ſeer armelijck hebben begonſt; ſoo dat ſy niet eenen hangel en hadden, om den pot over het vier te hangen, maer maeckten dien vaſt aen een coorde; de welcke eens verbrandende is den pot vallende recht blijven ſtaen, ſonder te ſtorten, waer van ſy Godt loofden met groote blijdſchap.

Ende op dat V. E. ſoude weten het fondament van onſe H. Reformatie, waer van *Sr. Francoyſe van S. Lieven* veel openbaeringen heeft gehadt, gelijck onſe oude Moeder verhaelt in haer leven; ſy is gefondeert op de ſuyverheydt des herten, armoede des geeſts, liefde tot malcanderen, ende verſtervinge des lichaems.

Sy ſijn aldaer haeſt verbreydt geweeſt, ſoo datter tegenwoordigh in 't Walſch-quartier ſijn derthien Clooſters, ſommige gefondeert, ſommige gereformeert. *Sr. Ioanna van Ieſus* heeft die meeſt al begonſt: welcke ten leſten is geſtorven Overſte tot *Limbourch*, met groote apparentie van Heyligheydt. Want-men aen haer graf geduerigh gewaer wordt eenen uyt-nemenden ſoeten reuck; ende wat Religieuſe bedroeft ofte miſtrooſtigh weſende haer aldaer aenroept, ſy en keert noydt van daer onghetrooſt. Waerom men in alle haere Clooſters, welcke ſy gefondeert ofte gereformeert heeft, informatie neemt van haer leven ende

ſchrif-

ſchriften, de welcke, ſoo wy verſtaen, veel ende wonderlijck zijn.

Aengaende Sr. Catharina voorſeydt, die is alhier gheſtorven, oock met apparentie van heyligheydt: want ſy was ſeer yverigh in alles, beſonderlijck om onſe H. Reformatie te houden in haeren eerſten fleur. Sy heeft vercreghen oorlof vande Overſten, om alle daghen te ontfanghen het alderh. Sacrament des Autaers, het welcke ſy heeft gecontinueert, tot het leſte van haer leven. Sy heeft oock vele ſtrenghe penitentien en wonderlijcke wercken ghedaen: waerom ſy vele heeft geleden, ende van ſommige die haeren gheeſt niet en kenden, geſeydt geweeſt, datſe een toovereſſe was. Waer in ſy haer verheugde, Chriſto ghelijck te moghen weſen, die voor eenen toovenaer geacht is gheweeſt. *Pater Marchant* heeft veel van haer leven gheſchreven; maer wy en weten niet waer het is.

Voorts naer dat onſe H. Reformatie door de neerſtigheydt ende heyligheydt vande voornoemde Religieuſen, ende de hulpe Godts, in het walſch-landt nu ſeer verbreydt was, hebben de Grauw-ſuſters van *Eeckloo* verſocht beſloten te worden binnen Gendt op S. Peeters. Tot welcken eynde is afgheſonden de voornoemde Sr. *Ioanna van Ieſus*: ende naer dats'het hier al in orden hadde gheſtelt, is ſy naer dry maenden weder ghekeert: ende dan is onſe oude Moeder Sr. *Ioanna van S. Bernardin* door gehoorſaemheydt naer Gendt gheſonden, om dit Convent als Overſte te regeeren: het welck ſy ſeer loffelijck heeft gedaen den tijdt van 36. jaeren, ende heeft het ſelve vanden gronde opgebauwt.

Sy

Sy was seer wijs en verstandigh, al was sy cleen van persoone. Sy heeft my diversche reysen beleden, dat sy was in sulck een inwendighe vrede ende ruste, dat al was het saecke datse iet vooren hadde te doen, ende andere hun daer teghen stelden, sy haer daertelijck af-ginck, als het coste gheschieden met beschеydentheydt; ende dat met sulck een ruste ende vrede in haeren geest, al of sy het selve noyt en hadde begeert: soo dat den Eerw. P. *Alexius de Lannoy* met reden op haeren sarck heeft gestelt, dat sy was *Martha* van buyten en *Maria* van binnen. V Vant alle haere uytwendighe becommernissen ende sorgen en waeren haere inwendighe stilte ende vereeninghe in het minste niet belettende, maer voeghde haer in alles naer den wille Godts, met een volcomen resignatie. Sy was ter oorsaecke van haere inwendighe bloedtheydt ende vrede, seer verlicht in haeren gheest: soo dat onse Sr. *Francoyse* van haer heeft getuyght, dat sy hadde sulck een verstandt ende begrijpsaemheydt van alle de inwerckinghen ende gratien, die Godt in haer dede, al of sy de selve al haer leven oock hadde ghehadt. Oversulckx gaf sy lichtelijck plaetse aen Godt ende sijne H. werckinghe.

Sy was seer yverigh tot de vervoorderinghe van onse Reformatie, ghelijck het blijckt metter daedt: want sy heeft vyf Cloosters gherereormeert, te weten te *Vuerne*, *Hondtschoote*, *Brugghe*, *Audenaerde* ende *Nevele*: ende was bereydt noch meer te doen, haddet van haer versocht gheweest. V Vant in het ghene dat streckende was tot de glorie Godts en vervoorderinghe

ghe van de H. Religie, en was ſy noyt vermoeyt. VVaerom ſy met reden verdient heeft den tytel van *Reformaterſſe*. Soo ick van haer verſocht in haer doodt-bedde een trooſtelijck woordt voor Adieu, en ſeyde ſy my anders niet als, doet wel, ende bemindt altijdts den gheeſt van onſe H. Reformatie. VVaer uyt blijckt datſe in haer gedachten ende begeerten anders niet en hadde, als de vervoorderinge der ſelver, en dat ſy met deſen yver is geſtorven: ons achterlaetende veel ſchoone exempels van andere deughden, als van liefde, vereeninge, eendrachtigheydt, oodtmoedigheydt, armoede, verduldigheydt in haere langhduerige ſieckte.

GRAF-

GRAF-SCHRIFT

Hier ruſt de Eerweerdighe Moeder

SR. IOANNA VAN S. BERNARDIN

Eene vande vyf eerſte Fondaterſſen, die tot

LIMBOVRCH

Begonſt hebben de heylighe Vergaderinghe der Ghereformeede

POENITENTEN

Van de derde Orden van S. FRANCISCUS, *die wel de jonghſte van die vyfve in deſen H. Wyngaert heeft ghearbeydt, maer niet de minſte vruchten in den ſelven becomen:*

Want van LIMBOURGH tot GHENT keerende, heeft in dit Clooſter, door haer op-ghеſticht, bedient het officie van Moeder 36. jaeren.

En door Vlaenderen tot VEURE, HONDT-SCHOOTE, BRUGGHE, AUDENAERDE, NEVELE de rancken der H. Reformatie verbreydt:

Buyten MARTHA, binnen MAGDALENA.

Ten laetſten oudt 67. jaeren is in den Heere ghеſtorven den 19. October 1662.

Requieſcat in Pace.

FRANCISCA CLARA A. S. LIVINO.

EERSTE GLORIE VANDE REFORMATIE DER POENITENTEN.

Voor ende naer haer doodt uyt-nemende inclare teeckens van Heyligheydt, tot vervvonderinghe ſtichtinghe, naervolginge, leeringhe, in dicht voorgheſtelt.

COmt Goddelycken Gheeſt, helpt my een Maget prijſen
VViens naem nu boven Son' en Maen moet op-gaen rijſen:
Een Maghet die in deught in haeren tyde en landt,
Soo jeder leſen ſal, vvel verr' de croone ſpant,
Draeght Fama, haerē naem verr' boven vvolck, en vvinden;
Alvvaer ghy ſult gheloof, en 't Evangeli' vinden:
Voert haer ſoo verr' als ſtreckt, den vvoeſten Oceaen,
Verr' over den Sinees', en ſvvarten Indiaen,
Verbreydt door 't Chriſten landt haer vvonderbaere vvercke;
Tot ſtichtingh, loſ en roem der Catholijcke Kercken,
Verkondicht vvyt en breedt, maeckt over al bekent,
VVat vveerden ſchat beſit de Edel Maeght van Ghendt,
T is meer dan tijdt dat m' haer vertoone op Tonneelen,
Beſchrijve met der penn', uyt-trecke met pinceelen,
Vercondigh' met den mont, nae-volghe met de daet,
In 't ſoecken van de deught, elck volghens roep en ſtaet.

VVaer-

VVaerom dien lof alleen ghejont aen verre landen,
Al oft sy maer alleen in Heyligheyt en branden.
Het schijnt dat alle deught van verre landen comt,
En dat al is gheleent, vvaer van ons Neerlandt romt.
Laet sich Italien, en Spagnien vry verheffen,
Al oft hun Heyligheyt cond' alles overtreffen:
VVilt ghy dit leven eens met gheen scheel oogh doorsien
Ick segghe dat ghy hier niet min en sult bespien.
Stelt deughden teghen deught, en vvercken teghen vvercken,
En ghy en sult niet min in ons Francisca *mercken:*
Iae selfs d'af jonstigheyt gheeft nu ghetuyghenisse
Hoe vvonderlicken vaer Francoyse *leven is.*
Hoe seldsaem heeft den Heer haer edel ziel voor-commen,
Voor dat sy tot het sop der deught is op-gheclommen!
Het scheen dat sy gheheel een kindt van grati' vvas.
VVant yder een Godts Gheest oock uyt haer denschijn las:
Sy vvas noch qualijck schier het derde jaer geboren,
Als sy van Iesus *self tot Bruydt is uyt-vercoren:*
Als haer de Moeder Maeght in haere sorgh ontsonck,
En sy aen Iesuken *de Maeghde blomme schonck,*
Hoe vviert sy van dan af in haer en gheest ghedreven
Om haer tot Godes dienst gheheel te gaen begeven?
Men sagh dat haer van dan het herteken soo joegh,
Al oft sy binnen haer en Godt en hemel droegh:
Hoe saghmen haer van dan in Iesus *liefde quelen,*
Als sy tot het ghebedt gonck tydt en plaetsen stelen?
Hoe dickvvils sachmen haer schier al oft sy besvveeck,
Als sy meer een doodt-lijck, als levend' menschgheleeck?
Soo vroegh, soo dapper quam den Bruydegom haer toeven
Om haer daer nae veel meer met Cruysen te beproeven:
Op dat sy niet en souvvgaen vluchten uyt de baen,

Als

Als hy haer noodenſouw den Cruys-wegh in te gaen.
Sy was voor haer Maſeu s, ſy was voor haer ſchoolderen
Een voor-beelt vande deught, een ſpieghel van manieren;
Soo dat-men al te claer uyt haeren handel ſach
Dat het cleyn IESVKEN *haer naeſt aen't herte lach,*
Van dan heeft ſy begonſt haer in poſtuer te ſtellen
Om met veel ſtrengicheydt haer edel vleeſch te quellen:
Een ſchroomelijck habyt van peerts-hayr dicht bevracht
Was haer voor onder-lijf by daghen en by nacht.
Hoe ſtraf gonck ſy haer vleeſch met yſere riemen gorden
Voor dat het aen den Gheeſt noch was rebel gheworden?
VVat tour de front was dat, die s'op't hooft altijt droech,
En als een doorne croon vol ſilvere pinnen ſloech?
Haer ermkens waeren ſtijf van yſere braſeletten
Die ſy dédicht en vaſt vol ſcherpe nagbels ſetten:
Haer ſchoenen waeren vol van clompkens aerd' en ſteen
Die pijnichden altijdt haer planten ende teen.
wat dunckt u Vranckerijck, van deês nieuw vlamſche vondē?
Hebt ghy wel oyt aen ons ſulck' moden af gheſonden?
VVaert dat u Poppe-goet, maer ſoo bevalligh waer,
Men ſey, 't waer een Sottin' die dat ſouw volghen naer.
O meer dan ard'ſche Maeght uyt edel bloedt gheſproten,
In wie Godt heeft een ziel veel edelder beſloten?
Ghy hebt nu achtien jaer: 't is tijdt O Chriſti Bruydt;
Peyſt wie gh u heb' belooft, en loopt ter werelt uyt.
Franciſcus *wilt u vroegh in ſijn familie ſtellen,*
Om u als een model ſijn Orden voor te ſtellen:
Maria *Moeder Godts neemt u in haere ſorgh,*
En d'Enghelkens al t'ſaem die ſpreken voor u borgh.
Haeſt, heft u boven u om nieuwe locht te winnen;
De aerd' en heeft niet meer dat weert is te beminnen:

(*Vaert aerde, wel, en laet* Franciſcam *in haer ruſt;*
De liefd' en drift tot u, is allanck uyt ghebluſt)
Nu ſal u ziel vervremt van haer ghewoelen tieren
Tot nevens aen den throon van haeren Bruygom ſwieren:
Daer ſal ſy nacht en dagh volſtandigh blyven ſtaen,
Tot dat m'haer nooden ſal om in't Paleys te gaen.
Den alder-hooghſten gheeſt, die u altijdt ſal leeren,
Kieſt u tot inſtrument om ons te reformeren:
My dunckt dat hy van nu den Enghel tot u ſent,
Die u den wille Godts in alles maeckt bekent.
My dunckt ick ſien van nu de Cruys baen voor u open;
Hoe dickwils, groote ziel, ſult ghy daer door gaen loopen
En daer een cloecken reus noch ſtrunckelt hier en daer,
Sult ghy ſoo cloeck door gaen, oft effen wegh alwaer.
VVat jonſten vindt ghy hier, wat ghiften, wat preſenten,
Als Jesus *in u ziel ſijn wondekens komt prenten?*
Als Jesus *al ſijn pijn, ſijn Paſſi' en ſijn Cruys*
Komt planten in u hert als in ſijn eyghen t'huys:
Vraeght van Franciſcus *eens hoe gy dees jonſt moet achten?*
VVat vruchten dat ghy mooght van deſen boom verwachten?
Vraeght van Franciſcus *eens wat bloemkens dat hy las,*
Als hem dees dooren haegh geplant in't herte was:
My dunckt ick ſie van nu (ach wat een Enghels leven)
V lichaem in de locht, u ziel in Godt verheven:
V op-ghetoghen ziel gheeft claer ghetuyghenis'
Hoe hoogh u grooten gheeſt in Contemplacie is.
VVat wilt ghy in den Choor u aen't gheſtoelte binden?
Meynt ghy daer door belet voor uwen drift te vinden?
Sa ſuſters, haeſt, maeckt los: hoort hoe't gheſtoelte kraeckt.
Haeſt, eer't gheſtoelt' met haer oock in de locht gheraeckt;

Gheluckich is dat ſlot, gheluckigh ſijn de ooghen
Die hebben haer gheſien ſoo dickwils op-getoghen?
Gheluckigh duyſentmael, ghereformeert Convent!
Gheluckigh, iſt dat ghy ſulck een gheluck wel kent?
Den Heer heeft u gheſchickt van alle Eeuwigheden
Om daer ſoo lief een Bruydt ter ſcholen te beſteden:
Hoe Heyligh, hoe volmaeckt, jae hoe ghebout ghy waert;
Had' God al lanck te voor Francisca *gh'openbaert.*
Hoe menichmael hebt ghy't gheluck en d'eer ghenoten
Van haer te ſien met jonſt des hemels overgoten?
Van haer te ſien ontſtelt als vlammende van gheeſt
Met een ghelaet, of ſy een Enghel had' gheweeſt.
Van uyt haer oogh te ſien het bloedt als traenen leken!
Van haer als uyt den naem van Godt te hooren ſpreken!
Van haer te ſien op gaen, en ſwieren door de locht,
In refter, ſchole, Choor, daer haer den Heer beſocht!
De ſtem, de Majeſteyt, en het ghewicht der woorden
Beweeghd' een yders hert, van die haer dus aenhoorden:
Het ſchijnſel en den glans die uyt haer aenſicht ſcheen
Betuyghde dat dit werck wat meer was als ghemeen;
Sy wiſt ſoo wel, ſoo diep de herten te doorgronden
Al oft ſy al voor haer als boecken open ſtonden:
Sy wiſt dat ghepaſſeert en dat toe-kommend' was
Al oft ſy't openbaer in yders ſiele las.
Maer wat een liefd' en ſorgh'en heeft ſy niet gedragen
Voor die uyt't aenſchyn Godts in't Vagevier noch lagen?
VVat pijnen, wat beclach, wat kermen wat miſbaer
En wiert ſy ſomtijdts niet in deſe plaets gewaer!
VVat heeft ſy niet gedaen, wat heeft ſy niet geleden?
Hoe groot getal heeft ſy verloſt door haer gebeden?

VVat blijdſchap en wat vreught en heeft ſy niet gemaeckt!
Als ſy ſach dat een ziel was uyt de vlam geraeckt!
Maer ô verlichte ziel, wat Gheeſt heeft u gedreven
Als gy't Menagi Godts *en brieven hebt geſchreven?*
VVaer hebt gy die manier, die wooraen uyt-geſocht
Die gy in al u ſchrift ſoo hooch hebt by gebrocht,
VVie was u directeur, wat nieuwen Godts geleerden
Dieu ſoo Goddelijck en raere leſſ'dicteerden:
VVie heeft u handt geleyt, u penne geregeert?
VVat ſchoolift daer gy ſulcx u leven hebt geleert:
VVat was dat voor een boeck daer gy in gonckt ſtuderen:
VVat tijdts hebt gy daer toe wel moeten imployeren?
Hoe meyn ick dat by u verſint gevonden is
Soo menich eygen, ſchoon, en raer gelijckeniſſ'?
Ach grooten Godt, hoe haeſt cont gy volmaeckt gaen maeken
Die gy verheffen wilt tot ſoo verheven ſaecken?
Hoe haeſt en is die niet in u ſchool op-geleert
Die ſich uyt gantſcher hert tot uwe lieſde keert!
VVie can in tijdt en jaer u wercken gaen bepaelen,
Als gy comt met u licht een ziel ien te door ſtralen.
Dan toont u Majeſteyt dat ſy gheen gae en ſtaet
Op jonckheyt, oft perſoon, ſoo't in de werelt gaet.
Dan toont u Majeſteyt ſoo haeſt ſy can beſchaemen
Die ſoecken door den ſchijn van wijsheyt hooghe naemen:
En dat ſy al den ſchat der waere wijsheyt gheeft,
Aen die d'ootmoedicheyt voor hechten gront-ſteen heeft:
V Paſſi' en u Cruys, en u vyf roode wonden
Sijn de Bibliotheeck' daer ſy't al heeft ghevonden;
VVaer uyt ſijn wijsheyt oock Bonaventura *dronck*
Die hem het Crucifix met volle bekers ſchonck

Hoe dickwils hebt ghy haer in't ſchrijven aen gaen locken
En boven haer tot u vereeringh op ghetrocken?
Soo dat ſy onberoert met d'oogh verheven bleef
Terwijl ſy met de pen ſat in de handt en ſchreef.
Ach had u Majeſteyt geweerdight haer te geven
Tot ons profijt, en trooſt, en leeringh' langher leven,
Nochtans ſy duyſentmael Ghebeylight uwen naem
Die wiſt wat dat haer was tot glorie meer bequaem:
Iae ſchoone ziele gaet, gaet naer u wel-beminden
By wie gy volle zee van liefde ſult gaen vinden:
Siet hoe den Bruydegom ſijn armen open heeft,
By wie gy altijdt hebt met hert en ziel geleeft:
Gaet, Engellinne, gaet, daer d'Engels u verwachten
VVaer nae gy hebt altijdt geſliert al u ghedachten.
Gaet naer u Vaderlandt, gaet naer den Maeghden-crans,
Gaet naer het Bruyloſs hof gaet naer den Maegden-dans.
En ſijt ghy daer ſoo groot gelijck u wonder leven
En wercken naer u doodt wel ſchijnen uyt te geven,
Sijt gy nu wel ſoo lief aen dien grooten Al,
Gelijck gy hebt geweeſt noch in dit traenen dal;
Ach ſpreeckt doch een goet woort voor ons arm Nederlandē
Die door het vier van Mars *by nae geheel verbranden;*
Een woort van tuſſchen-ſpraeck, een ooghsken van genae
Voor dat ons Vaderlandt vol Franſche Leliën ſtae:
Maer wel u eerſte ſorch moet ſijn voor de Conventen
Die ſijn Gereformeert van al de Pœnitenten:
Ick hop' dat het Convent daer gy geſtorven ſijt
Door uwe tuſſchen ſpraeck ſal ſijn ghebenedijdt.
Gy moet oock het verſoeck byſonderlijck verhooren
Van't vreuchdich Landt van VVaes, waer in gy ſijt geboren:

De Keyſerlijcke ſtadt en Edel Maecht van Ghent
Viel oock voor u te voet, waert gy haer maer bekent:
Dat ghy den Rooſenberch noch niet en hebt vergeten
Hebt gy't voorgaende jaer wel claerlijck laeten weten:
Ey ſtaet dat Clooſter by tot blijdſchap van Mevrouw
Soo blijft ſy met haer volck u eeuwichlijck getrouw.
Dat oock door u verſoeck den Heer altijdt behaeghen
Al die in ughcſlacht den naem van Sanders *draeghen:*
Op dat ſy al ghelijck ſoo volghen uwen aert
Tot dat den Heer hun roept by u ten hemel-waert.
En naer dat ghy voor al hebt u devoor ghequeten,
Ick hop' dat gh'onſen dienſt oock niet en ſult vergheten:
Een ſtraeltjen van u vier, een ſtaeltjen van u deught!
Soo waer ons hertien hier en naemaels in de vreught.
Helpt ons oock uwen naem ſoo hoogh en breedt verheffen
Tot dat ſy oock eens mach den ſtoel van Roomen treffen,
Tot dat eens wort beweegh't hert van ſijn Heyligheydt
Dat hy ons kenbaer maeckt u ſeker ſaligheydt.

V. I. Lourier L. C.

Het

Le vray portraict de la soeur françoise C de st
Lieuin Religieuse du troisiesme orde de st francois
dans le cloistre des penitente sur st pierre agand
decedee auec opinion de sainctetez le 31 de
Janvier lan 1682 agee de 22 ans sa proffession
a este lespace de 18 mois

Het Leven van
Sr. FRANCOYSE CLARA VAN S. LIEVEN
POENITENTE.

EERSTE CAPITTEL.

Van haere Gheboorte ende Kintdsheyt.

SR. *Francoyse Clara van S. Lieven*, wiert ghenaemt in de wereldt Jonckvrouwe *Livina Sanders*. Sy was van Edel gheslachte. Haeren Vader was Jr. *Ian Sanders* Fr. Jr. *Ioris* Heere van Wulput, nu gheweest over de vijf hondert Iaeren Edelmans van Exemplaer leven. Haere Moeder was Mr. *Mary van Schinghen*, dochter van Mijn heer *Erasmus van Schinghen* Ridder, Heer van Ast, Asquelli, oock Capiteyn van een Compaignie Hooghduytsche, onder den Prince van Simay; een vrauwe seer Godtvruchtigh ende charitatijf tot den armen. Sy waeren beyde seer sorghvuldich, om hunne kinders in de deught ende vreese Godts op te queecken: onder welcke dese Dochter heeft uyt-ghe-schenen. Sy is gheboren in het dorp ghenaemt *Temsch* in het landt van *VVaes*, int'jaer 1629. den 9. Sep-

Septemb. ende heeft haere kintsheyt in groote onnooselheydt overghebracht.

Den Heere heeftse van haere kindtsheyt af voorcomen met groote gratien, ende ghetoont dat hyse gheschickt hadde tot groote glorie. Want ten eersten zijnde noch een kleyn kindt ligghende aen de borsten, is sy door eenen schock ghevallen van boven neder den waghen, ende lagh met haeren hals soo naer het rat, datter nauwelijcks een dwers vingher hadde connen tusschen ghesteken zijn: soo dat het wiert ghehouden als een miracakel, dat het kindt niet over-reden en was.

Ten anderen seght de teghenwoordighe Moeder des Cloosters aldus: „Een seker Religieuse, die „nu noch leeft, eens heymelijck sprekende met Sr. „*Françoyse*, heeft haer gevraeght, wanneer sy die won„derlijcke gaven Godts in haer eerst ghewaer is ghe„worden? ende alsoo sy seer open van herte was, nae„mentlijck als sy sagh dat iemandt met rechtsinnig„heydt tot haer quam, soo heeft sy ghesevdt, dat „doen sy een kindt maer van dry jaeren oudt en was „heeft op eenen nacht, soo sy op haer bedde lagh, „een stemme ghehoort, die seyde: Gaet naer den „hof, ende ick sal u daer wonderlijcke dinghen „thoonen. Het kindt is dadelijck te bedden uyt ghe„sprongen, ende is in sijn hemdeken naer den hof „gheloopen. Hier is te ghelooven dat de deuren van „selfs moeten open ghegaen hebben: want het was „een groot huys, daer ontwijffelijck een nachtslot „was en groote grendels, die natuerlijck van sulck „een kleen kindt niet en konden open ghedaen wor-

den

„den: even-wel die Religieuſe en weet my daer niet „ſekers af te ſegghen. Zijnde dan het kindt in den „hof ghekomen, heeft het gheſien een wonder groot „licht, 't welck geheelden hof verlichtede, ende is „ſonder vreeſe by ghekomen onder eenen grooten „boom; alwaer het ſach de H. Moeder Godts met het „kindeken Iesus. Het kindt is van eerbiedinghe ter „aerden ghevallen: maer onſe L. Vrouwe heeft het „op ghenomen ende ſeer ſoetelijck omhelſt, ende he„vet hoogh verheven vander aerden, ende wonderlije„ke ſaecken te kennen ghegheven; ende haer voor„ſeydt hoe wonderlijck dat Godt door haer ſoude „wercken. Sy heeft van alſdan haere Maeghdelijcke „ſuyverheyt aen Iesus op gedragen, en onſe L. Vrou„we heeft haer ghenomen onder haere protectie. Onſe „Religieuſe voorſeyt en weet my daer niet voorders „af te ſegghen. Dan ſoo de maerte het kindt gemiſte „heeft haer ſeer verbaeſt over al geſocht, totdat ſy „'t inden hof heeft ghevonden by-naer doodt van „koude: want het was inden winter ende ghevroſen. „Sy nam het op ende leydet by het vier, heel ontgeeſt „ſijnde: welck daer naer tot ſy ſelven ghekomen is, „ſonder eenigh hinder van de koude. De maerte en „deurfde dit aen niemandt ſegghen, uyt vreeſe van bekeven te ſijn, om dat ſy gheen beter ſorghe ghe„draghen en hadde. *Sr. Francoyſe* beleedt datſe van „dien tijdt af wonderlijcke verlichtinghe ende ken„niſſe van goddelijcke ſaecken ghehadt heeft.

II. CAPITTEL.

Sy wordt besteedt ter scholen, alwaer sy haer begint te oeffenen in verstervinghen ende het Ghebedt.

ALs sy nu wat ouder was, hebben haere ouders haer ter scholen besteedt, met haer susterken, die wat ouder was als sy, ende met haer naerderhandt hier Novitie is gheweest. Sy woonden dan in ons Clooster der *Pœnitenten* tot *Philippe-Ville*. Sy hade van jonghs af van Godt ontfanghen een ingheslorte begheerte tot lijden van pijne ende confusie: waer in sy haer oock gheoeffent heeft naer haer vermoghen, in een verloocheninghe van alle ghemack en voordeel: ende was hier toe inwendich soo sterck vermaent ende ghedreven, dat haer docht niet anders te connen noch moghen doen. In de voorseyde schole woonende, was sy besonderlijck uytstekende boven alle de andere kinders in devotie, ende verstervinghe. Sy leerde hen al spelende, hoe sy hun selven ter eeren Godts moesten versterven. Sy gonck somtijts naer den hof ende noode d'ander kinders, om haer naer te volghen, nemende slacken en rispen, en legghende die op haer tonghe. Ende soo daer in eenen hoeck van den hof verborghen lach de huyt van een beeste, die seer afgrijsselijck stonck en krielde van de wormen, gonck sy daer menichmael in byten en haeren neuse in steken, om haer meer te versterven. Sy beriep dickmaels d'ander meyskens, om't eerste soo veel verstervin-

verſtervinghe ter eeren van Jesus, Maria, oft eenighen anderen Heylighen. Onder ander beriep ſy hen eens, om 't eerſte elf duyſent verſtervinghen te doen ter eeren van de elf duyſent Maeghden; en die eerſt ſoude ghedaen hebben, ſoude eenen ſchoonen prijs hebben. Daer waerender vele, die haer naer volghden: maer ſy was al verre voren en hadde ghedaen in den tijdt van dry maenden.

Sy thoonde inde ſelve ſchoole hoe vervremdt ſy was van alle leckernye? want ghewent ſijnde in haers moeders huys delicate ſpijſen t' eeten, ende hier vindende ſlechte en qualijck ghekoeckte ſpijſe, ſoo dat haer maeghe teghen-ſtreedt, dede ſy haer ſelven gheweldt, en at al dat haer voor-gheſtelt was, ſonder oyt te claghen van het magher tractement. Sy ſocht oock alle occaſien, om eenighe confuſie te onderſtaen: ende daerom al watter qualijck ghedaen was, nam ſy altijdts de ſchult op haer, ſoo datmen haer daer naer niet meer en gheloofde. De Meeſterſſen hadden groote vreucht, ſiende haeren wonderlijcken gheeſt, en grooten yver tot alle gheeſtelijcke exercitien; ſoo dat ſy haer lieten ghewerden in haere ſeldſaeme verſtervinghen: want ſy bemerckten wel datter yet Goddelijcks in was.

Sy begonſt hier met vele goddelijcke beſoeckinghen vereert te worden, ende de inwerckinghen Godts ſoo crachtigh te lijden, dat ſe ſomtijts ſijnde met haere compaignien in het Oratorie doende haer ghebedt leedt groote qualijckheydt, en moeſt daer uyt ghedraghen worden, ſijnde heel van haer

ſelven,

ſelven. Sommige meynden dat het de vallende ſieckte was, d'ander meynden wat anders, en ſommighe wel dat het van devotie was. Immers lietent alſoo onghemerckt paſſeren, peyſende dat het noch een kindt was; waerom ſy haer ſeer verheughde. Sy heeft dit al ſelve verhaelt aen eenighe van onſe Suſterkens.

Sy ontfinck inde voorſeyde exceſſen diverſche viſioenen van den Heere: onder ander wiert haer verthoont, dat ſy ſoude Religieuſe worden. Sy ſach de gheſtelteniſſe van het Clooſter, waer in ſy ſoude ontfanghen worden, ende verſcheyden Religieuſen van het ſelve, ende veel andere dinghen, die haer ſouden aldaer ghebeuren: welcke ſy al volbracht heeft gheſien, als ſy in het Clooſter der Pœnitenten op S. Pieters quam; haer ſelven verwonderende als ſy ſach de plaetſen ende omſtandicheden des Clooſters, ende de aenſichten der Religieuſen over een-comen met haer voorgaende viſioen.

III. CAPITTEL.

Ghekeert ſynde in haers Moeders huys, hoe ſy haer oeffende in verachtinghe haers ſelfs ende haere ſtrenghicheden.

GHekeert ſijnde in haers Moeders huys, en heeft ſy niet ghevolght de ydelheden des werelts: jae heeft ter contrarie den ſpot met de wereldt ghehouden; nemende haer ghenoechte niet in

ciere-

eiereren des Lichaems , maer in verachtinghen en verworpentheden ; niet in gheeert en ghekareſſeert te ſijn van de Ionckers , maer in ſchaemte en confuſie te lijden ; welck een teecken is van eenen oprechten gheeſt , welcken Chriſtus ons heeft willen leeren , als hy een kindt van twelf jaeren was , tot het dertichſte jaer : ghelijck leert den *H. Bonaventura (in vita Chriſti)* daer by voeghende , dat ſoo langhe als wy deſe deught niet verkreghen en hebben , te weten van gheerne verſmaet te ſijn , wy peyſen moeten noch weynich ghevoordert te hebben.

Sy hadde veel gratien van de nature , door welcke ſy de menſchen ſeer aenghenaem was : want ſy was ſchoon van aenſichte , ende door haer lieffelijcke ooghen , wel ghemaeckte handen ende aen-vallighe manieren , waeren vele tot haer liefde verweckt , die haer verſochten ten Houwelijcke : onder ander eenen van grooten huyſe , die alle inſtantie daer toe dede ; oock naer dat ſe haer af-ghetrocken hadde van de pomperye des wereldts. Deſen haeren goeden aerdt ende bevalligheydt was oock oorſaecke dat men in de Cloofters , die haer eens gheſien hadden , preſenteerden haer de plaetſe voor niet.

Niet teghenſtaende alle deſe voordeelen van de natuere , en maeckt ſy niet van haer ſelven , willende altijtds het ſlechtſte hebben. Onder ander cleederen hadde ſy eenen tabbaert van koſtelijcke ſtoffe , ende men konſte haer niet beweghen ,

om

om den ſelven te draghen, ten zy vijf of ſesmaels jaers, ende dat door ghehoorſaemheydt van haer moeder. Ende als ſy den ſelven aendede waſt haer groote pœnitentie: want ſy ſeyde dat haer lichaem alsdan vol ſpellen ſtack: ſoo datmen haer den ſelven tabbaert heeft moeten afnemen.

Hoe ſeer ſy gheneghen was, om ſchaemte ende confuſie te lijden ghetuyght de teghenwoordighe Moeder, die met haer Novitie was, ſegghende: „Ten „is niet wonder datſe in de Religie weſende ſeer ghe„neghen was, om haer ſelven pyne ende confuſie aen „te doen, ghemerckt ſy dat van in de werelt heeft „ghadt, ſoo ſy my ſelve verhaelt heeft. Want eens „ſoo ſy ſeer fraey op-ghetoeyt ende ghepareert was „naer haeren ſtaet, heeft ſy heymelijck een ſcheere „ghenomen, ende haer ſelven een moſtaſſe af-gheſne„den waerom ſy van haer moeder ſeer bekeven wiert „ende van andere begheckt.

T'is eens ghebeurt tot Antwerpen, datter eenen waghen met twee dulle peerden loopende over de potte-marckt, vele potten heeft ghebroken. De vrouwe die deſe ſchaede leedt ſiende *S^r. Francoyſe* achter den waghen comen, meende dat hy haer toebehoorde: waerom ſy op haer ſeer roepende en tierende, begheerde dat ſy de ghebroken potten ſoude betaelen. Sy en hadde juyst alsdan gheen gheldt over haer: waerom dat quaet wyf haer heeft vaſt ghehouden, ende ſeer mishandelt; tot datter eenen edelman quam ghepaſſeert, die haer verloſte. In deſe groote confuſie ghevoelden ſy een aldermeeſte vreught in haere ziele. Haeren Biechtvader oeffende

de haer oock seer in verſmaetheydt, haer ſomtijdts iet bevelende te doen, waer door ſy van andere belachen ende voor ſlecht gheacht wierdt: waer in ſy haer verheughde.

Sy is oock van haere jonckheydt af ſeer gheneghen geweeſt tot ſtrenghicheden des lichaems; ſoeckende vonden om haer ſelven te verſterven in ſpijſe ende dranck. Sy at ſomtijts de brockelingen broodt, die van den voorleden dagh gheſneden waeren: ende als ſy aen tafel quam, alſmen vraeghde waerom ſy niet en at, ſeyde datſe wel ontberen hadde. Sy droegh noch wereltſch zijnde hayren cleeren, riemen braſeletten aen haeren arm van yſer met cleene pinnen. Sy dede oock dickmaels erweten, ſteentjens of pot-ſcherfkens in haere ſchoen onder de planten van haere voeten, om ſoo te meer te lijden. Sy hadde als doen een groote begheerte, om deelachtigh te weſen van het lijden Chriſti: waerom ſy heeft doen maecken een ſilveren croontie met ſcherpe pinnekens, welck ſy onder haer hayr opt'hooft heeft ghedraghen: ende ghebruyckte tot deſen eynde noch vele andere ſtrenghicheden, diemen haer moeſte afnemen. Als den Biechtvader door verſoeck van Mamere haer gheboodt al de inſtrumenten te haelen, waer mede ſy haer lichaem caſtyde, het was wonder om ſien waer mede ſy het vleeſch onder den gheeſt brocht, welck haer afghenomen zijnde, hadde in korte daghen wederom nieuwe inſtrumenten; hebbende kenniſſe ghemaeckt met een Cluyſenaerſſe van Antwerpen, die haer van alles voorſagh.

Sy

Sy hadde alsdan oock een groote begheerte om deel-achtigh te sijn van de pijnen der vijf wonden h isti, ende badt hier omme wel dry jaeren lanck met groote instantie. Sy gaf eens dese begheerte haeren Biechtvader te kennen, den welcken haer verboodt, datse om dese saecke niet meer bidden en soude. Sy was alsdan wel ghehoorsaem: maer den Heere en heeft niet ghelaten op zijnen tijdt haer te verhooren ende dese goede begeerte te volbrenghen, ghelijck wy hier naer sullen hooren.

Sy was in de voorseyde strenghicheden ghelijck een lelie tusschen de dorens: want haere Maeghdelijcke suyverheydt, welcke sy van haer dry jaren opghedraghen hadde, was sy soo toeghedaen, datse van Godt verdient heeft in een groot perijckel mirakeleuselijck verlost te worden. Want soo sy eens alleen was, is daer binnen ghecomen een goddeloos mensch, met meyninghe van haer te onteeren: den welcken hebbende de deuren ghesloten ende ghegrendelt, meende het arm schaep aen te vallen. Sy haer selven vindende in dese benautheydt, hief haer handen naer den Hemel, roepende seer jammerlijck: Och Iesus Maria wilt my toch helpen. Met dit gheroep is de deure van selfs open ghespronghen: welck dien booſen mensch siende is soo verschrickt gheweest, dat hy beefde seggende, Iouffrauwe, verghevet my, ick sien wel dat Godt mijn quaedt voornemen wederstaet: ende soo is hy met groot leetwesen vertrocken.

Ten lesten haere suyverheydt heeft buyten de cours van nature soo wonderlijck gheweest, dat sy in alle

alle ſaecken de onſuyverheydt raeckende, ofte de natuerlijcke gheneghentheden, die ons van Adam ingheboren zijn, ſoo onnooſel was als een kindt van dry jaeren, oock tot het leſte van haer leven: ſoo datſe eens van een Religieuſe ghevraeght zijnde dies aengaende om raedt, ſeyde datſe daer van niet en wiſte. Noch de minſte experientie daer van en hadde.

IV. CAPITTEL.

Haeren yver om zielen te vvinnen, noch zijnde in de vvereldt, ende andere deughden, tot dat ſy de vvereldt verliedt.

NOch weerlijck ſijnde hadde zy een byſonder gratie, om de menſchen van de wereldt tot Godt te trecken. Sy hadde altijdts over haer het boeckxken van *Thomas à Kempis*; ende als ſy in geſelſchap was met ſommighe Iouffrouwen, haelde haer boeckxken uyt, ende wiſt met een gratie ſoo wel daer uyt te leſen, niet het ghene daer in ſtondt, maer het ghene ſy door den gheeſt wiſt dat haer diende, ende ſoude beweghen, datter veel daer door de wereldt verlaeten hebben. Als ſy vernam datter ergens twiſt was in een houwelijck, ſy en ſpaerde gheen moeyte, tot dat den peys ghemaeckt was. Sy was oock ſeer charitatief tot den armen, en gaffe al datſe erijghen conde, met een herte vol liefde ende medelijden.

Ten leſten heeft ſy voorſeydt datſe voor de twintich jaeren ſoude Religieuſe worden: ende ſoo

daer eenighe waeren die haer seyden : Het is by het twintichste jaer, ende men siet noch gheen apparentie om haer te beghecken : niet te min sy bleef by haer eerste woordt : en naer weynighe daghen Godt versacht wonderlijck Want op den eersten dagh van den Oost nam sy het habyt, te weten ontrent ses weken voor het twintichste jaer.

Eyndelinghe tot lof van haer wereltsch leven sal dienen dese attestatie van de seer Edele, ende Godtvruchtighe Donna *Ioanna Ximenes d'Aragon* &c. in eenen brief ghescheven den 14. Julij 1676. aen de Abdisse der Gereformeerde Vrbanisten van Gendt, aldus luydende : „ Eerw. Moeder, Vrede ende sa„licheydt. Aen de voeten van het Cruys in armoe„de ghegroet. Hebbe den aenghenaemen brief van „u Reverentie ontfanghen. Wenschte den selven „wel te konnen beantwoorden, tot de glorie van „Godt, ende lof van sine uyt-verkoren dienaeresse „*Sr. Francoyse Clara van S. Lieven* eenvoudelijck in „de waerheydt. Den Eerw. Heer Pater *Petrus Over„*husius Doctor gheweest inder Godtheydt, Reli„gieus van *S. Norbertus* Orden, in't Clooster van „S. Michiels tot *Antwerpen* Saligher memorie, heeft „in haere jonckheydt haeren gheestelijcken Dire„cteur ende extraordinairen Bicht-vader gheweest. „Is gheweest een man seer Godtvreesende, ende „eenen kender van veel Godt minnende zielen, soo „in veel Cloosters, als daer buyten. Hebbe oock „de eere ghehadt, dat hy mijnen goeden vriendt „gheweest is. Desen weerdighen Man heeft ver„claert in't secreet aen my van haer t'saemen-spre-

„kende

„kende, dat den H. Gheest haer ziele met vele grati-
„en was besi tende: dat sy groote neerstigheydt was
„doende, om den selven gheen beledt te doen. Dat
„sy van haer seven jaer een doorne croontje op haer
„hooft heeft ghedraghen van ontrent eenen patta-
„con groot; hy heeft my oock verclaert, dat hy'er
„noydt eenighe doodt-sonde in ghevonde en hadde:
„dat sy beminde ten hooghsten den wegh van ver-
„nietinghe, met al dat daer toe streckt. Als sy
„konst brocht altijdts ten propoosten met haer ghe-
„spelen; yet van devotie en wist dat met goede grá-
„tie te passe te brenghen. Doen sy my de eere dede
„van my Adieu te komen segghen voor mijn bedde;
„soo hadde sy een seer bly ghelaet, verghesellschapt
„met de gratie vanden H Gheest, ende een ghese-
„heydt ende Majesteyt in alle haer wesen, meer als
„haere jonghe jaeren toe-lieten. Wy hebben t'sae-
„men de vrintschap gecontinueert inden Heere tot
„haeren sterf-dagh toe: waer van ick Godt love en
„dancke, van dat ick onweerdich de eere hebbe ge-
hadt, van sulck een H. Ziele ghekent te nebben. Ick
hope dat sy nu voor my bidt.„

Tot hier sijn t de woorden van dese Doorluchtige Ioncktvrouwe, wiens uyt-nemende deughden, ende Heylich Leven, groot ghewichte gheven aen onse Historie. Want het is kenbaer aen ontallijcke persoonen, oock van groote conditie, die met haer somtijts ghehandelt hebben, dat sy was een vat teenemael vervult van den H Gheest; sijnde naer den lichaeme miserabel, soo dat sy als een ander *H Lidewina* ontrent 30. jaeren te bedde gheleghen heeft;

met ongheloovelijcke patientie ende reſignatie in den wille Godts ; maer met den Gheeſt ghedurigh converſerende in den Hemel , beſluytende in haer herte een aerdſch Paradijs, daer ſy altijdts vereenight was met den Hemelſchen Bruydegom. Sy was ghekomen tot het opperſte ſop der vernietinghe , die haer onberoerlijck ende onverwinnelijck maeckte, in allen teghenſpoet , die haer van vele kanten overquam. Haer herte was ſoo vlammende door de liefde Godts ende yver der zielen , dat het ſcheen datter vlammen quamen uyt haeren mondt , als ſy van Godt ofte yet goets beghonſte te ſpreken ; ſoo datſe de devote herten wonderlijck ontſtack met het vier van den H. Gheeſt , ende de ſondaerighe herten beweeghde tot ſulcken berouw, dat vele van haer komende recht ghegaen ſijn naer de Biechte. Alle haere oeffeninghen ende al haer lijden ſtierde ſy tot bekeeringhe der ſondaeren ende verdoolde Ketters. Sy heeft ten leſten een belofte ghedaen aen Godt , ghelijck *S. Thereſe* , van altijts te doen het ghene ſy ſoude weten Godt aenghenaemer te weſen. Sy is Heylichlijck ghеſtorven , ghelijck ſy gheleeft hadde , den 13. Mey 1677. ende daeghs daer naer begraven in het Clooſter van Temps in 't habyt van *S. Thereſe*. Haere uyt-vaert is ghehouden gheweeſt te Baſel op den 19. der ſelver maent , in welcke ick het gheluck hebbe ghehadt van teghenwoordich te weſen. Als ick Miſſe las voor haer ziele , hebbe in my ſelven ghevoelt ſoodaenighe gheſtelteniſſe , als ick noyt voor deſen ghehadt en hadde , met geduerighe traenen tot langhe naer de Miſſe. Het welck my by naer verſe-

verſekerde datſe mijn gebeden niet van doen en hadde, maer dat ſy voor my badt in den hemel.

V. CAPITTEL.

Hoe ſy in het Clooſter ghegaen is, ende het Religieus habyt heeft aenghenomen.

ALs ſy nu gheworden was ontrent twintigh jaeren oudt, de begheirte om Religieuſe te weſen in het voorſeydt Clooſter, welcke ſy in haer herte nu ſoo veel jaeren ghevoedt hadde, is ſoo gheweldich gheworden, dat haer dochte dat den tijdt, welcken Godt hier toe van der eeuwicheydt tot haere ſalicheyt gheſchickt hadde, nu ghekomen was. Sy heeft overſulckx haere begheerte aen de Moeder des Clooſters te kennen ghegheven, ende ſeer inſtantelijck ende ootmoedelijck om gratie ghebeden.

Als den dagh vande Cleedinghe ghekomen was, te weten den 1. van Auguſtus in 't jaer ons Heeren 1649. ſoo ſy in de Kercke was, om het H. Habyt te ontfanghen, ende knielde voor den Autaer, Godt gaf haer een ſoo groote inwendighe blijdſchap in 't herte, dat ſy was als buyten haer ſelven. Ende in deſe blijdſchap Godt thoonde haer, dat hy haer wilde beſighen ende ghebruycken in deſe Orden, ende dat ſy daer vele ſoude lijden.

Ende ſoo men haer ſoude cleeden, de teghenwoordicheyt Godts was ſoo levende in haere ziele, datſe bleef als onberoerlijck: waerom ſy haer moeſte diverteren, om gheen confuſie te doen voor de werelt.

Als den Prieſter haer hadde de H.Communie ghegheven , ende men ſongh den *Veni Creator Spiritus*, ſy was een weynich tijdts heel buyten haer ſelven ende Godt vrocht eenigh werck in haer, welck ſy alſdan niet en verſtont : dan ſy ghevoelde een groote vereeninghe ende ſtilte inde ziele, ſoo dat ſy noyt te voren dierghelijcke en hadde ghehadt Sy dede alſdan een gheheele offerande van haer ſelven inde handen Godts, dat hy met haer ſoude doen, al dat hem ſoude ghelieven.

Sijnde nu ghekomen tot aen de poort van het Slot , met het Religieus Habyt, ontfanghen hebbende de benedictie vanden Prieſter , ende binnen gaende , ſoo de Moeder de poorte toe gheſloten hadde, Godt gaf haer terſtont ſulck een verthooninghe, dat al waer ſy gonck ofte waer ſy ſagh , het waeren al Cruyſſen die haer verthoonden : waer door haer te kennen ghegheven wierdt , hoe groot en menichvuldigh lijden dat ſe hier ſtondt te verwachten. Ende deſe verthooninghe was ſienelijck : tot dat ſy was in het Oratorie by het ghemeynte ghekomen. Alwaer ſoo ſy gonck bedancken alle de Religieuſen, die haer omhelſden en veel ghelucks boden naer de coſtuyme , aen elcke Religieuſe die haer omhelſde , hadde ſy een inwendigh ghetuyghen van haeren gheeſt.

Boven dien h eft ſy op den ſelven tijdt in het Oratoir neffens den Autaer een ziele gheſien van een Religieuſe , die in dit Clooſter over eenighe jaeren , gheſtorven was , in haer wereltlycke cleederen. Ende hoe-wel ſy die noyt gheſien noch ghekent

kent en hadde, verſtont ſy door den gheeſt Godts, dat die ziele moeſt twintigh jaeren int't Vaghevier ſijn, om twee reden: d'eerſte reden was, om dat ſy te grooten aen-hangh hadde ghehadt met haere wereltlijcke vrienden. Daerom moeſt ſy haer verthoonen in wereltijcke cleederen. Ten anderen om dat ſy haer devoir niet en hadde ghedaen, om haeren noodt-druft te nemen in haere ſieckte; 't welck de Religieuſen bekenden. Ondertuſſchen en hadde ſy gheen ruſte, tot dat die ziele verloſt wierdt.

Voorts was ſy uytter maeten ſeer verblijdt, haer ſelven nu ſiende in het Habyt van de H. Religie, daer ſy ſoo langhe naer hadde begheerte ghehadt. Deſe blijtſchap was ſoo groot, ſpruytende uyt een inwendigh ghetuyghen, van den wel behaeghelijcken wille Godts volbracht in haer: ſiende haer ſelven in de plaetſe die Godt haer over eenighe jaeren in den gheeſt hadde ghetoont, nu meynende dat alle haere ſaecken ten eynde waeren, ende darſe nu gheruſtelijck Godt ſoude gaen dienen verborghen ende onbekendt van de menſchen.

VI. CAPITTEL.

Hoe ſy terſtondt naer haere Cleedinghe heeft beghonſt onghheeſtinghe extaſen oft op-ghetoghentheden te lijden.

DE voorſeyde goede begheerte van *Sr. Francoyſe* (ſoo wierdtſe ghenoemt inde Cleedinghe van

Godt ſtillekens in het verborghen te dienen, is Godt wel aenghenaem geweeſt, maer niet volbracht: want als een ziele haer aen Godt ende ſijne werckinghe oprechtelijck onderwerpt, als het Godt anders belieft ſy kan haer qualijck verborgen houden: t'welck in deſe uytverkoren ziele wel heeft ghebleken: want het inwendich contentement ende danckbaerheydt heeft haer van binnen ſoo overloopen, dat het d'uytwendighe crachten ende ſinnen haere uytwerckinghe heeft benomen, ende ſeer dickwils in exces ofte opghetoghentheydt doen comen: ende dat ſoo gheweldich ende ghedurigh, dat ſe luttel tijdts haers ſelfs machtigh was, noch connende ſlaepen noch eten, dan ſeer weynich. Soo ſaen als ſy een weynich ſtille was, was ſy terſtondts verloren uyt haer ſelven, naementlijck in het ghebedt ende op haere celle, daer ſy bleef knielen onberoerlijck als een ſteenen beeldt.

Alsmen haer eenighe ceremonien wilde leeren; ſy en conde gheen attentie hebben, noch oock in het H. Officie: want de crachten waeren opghehouden door de overvloedighe werckinghen van den gheeſt. Want al wat den Heere in haer voor dien tijdt ghelaeydt hadde, wilde nu al voort komen, ende verthoonen tot wat eynde hy haer in deſe Religie hadde gheroepen, ende wat hy langhe te vooren in haer hadde ghevrocht. wy en hadden gheen wetenſchap (ſeght ſy die alsdan Moeder was) van haer voor-gaende leven ende devotien, ende ſtonden in het ghene wy ſaghen niet weynich verſtelt. Het waeren al invloeyinghen Godts, die ſy ſelve in het beghinſel

beghinsel niet wel en wiste te onderscheyden : dan ghevoelden eenen krachtighen wille , om Godt in alles ghehoorsaem te wesen , haer selven abandonnerende onder sijnen Gheest.

Wy waeren onwetende , ende sy was vol , niet wetende in wat maniere de saecke te kennen gheven. Het overviel haer soo seer, datse van de groote vehementie bloedt quam te spouwen , de arme nature niet meer konnende draghen , sijnde apparent eenighe aderkens gheborsten. Wy konden wel bemercken dat dit al niet naturelijck en was. Sy heeft oock begonst ons in betrouwen wat kennelijck te maecken : maer ten hielp niet : want den Heere wilde hier uyt-werckinghen hebben , ende thoonen de groote abandonneringhe van een ziele, die haer aen Godt overgheeft, ende daer Godt possessie in-neemt,

Hier dient by ghevoeght de belijdenisse van de teghenwoordighe Moeder , segghende : ick hebbe het gheluck ghehadt , van met onse beminde *Sr. Francoyse* Novitie te wesen , hoe wel ick alsdan mijn gheluck niet en kende. Soo ick het Heylich habyt ontfinck den 7. September 1649. en hadde sy maer ontrent een maent voor my ghekleedt gheweest : ende soo ick in het Clooster quam bemerckte ick dat de Meestersse soo veel met haer hadde te doen , datse gheenen tijdt en hadde om naer my te sien. Ende soo den Gheest Godts van alsdan seer in haer begonst te wercken, wy Novitien en andere longhers en wisten niet wat daer van maecken. Den eenen tijdt meynden wy dat sy excessen leedt van de vallende sieckte ; 't welck sy oock bevestighde haer ghelaetende al oft

het yet sulckx waere, om de gaven Godts te verberghen. Den anderen tijdt maecktense ons wijs, dat-se al etende yvers eenich fel yn hadde inghenomen, dat dese qualijckte veroorsaeckte &c. Ende als haer sulckx over-quam oft alse ontgheest wierdt, de Meesterse sondt ons altijdts wech, ende socht het voor ons te verborghen soo veel sy konde. Even wel het ghebeurde eens dat wy Novitien ende Jonghers by malckanderen saten koutende op de schole, alswanneer *Sr. Francoyse* wierdt ontgheest, recht sittende ende lenende teghen den muer, met haere ooghen toe, ende begonst al soetjens te spreken, ende eenighe gesten met haere handen te maecken. Dit was tusschen lichten en donckeren in den avondt: waer door wy wierden bevanghen met sulcken vreese, dat wy al-te-mael door-liepen, ende haer lieten alleen sitten. Dit was den eersten keer dat wy dit saghen: maer 't en was ons daer naer niet meer soo nieuw, alsment ghedurich sach op alle tijden en plaetsen, in den Choor, in den Refter, in het werck-huys ende over al.

VII. CAPITTEL.

Hoe sy van Godt gheschickt is ghevveest, als een by-sonder instrument tot vervoorderinghe van dese Reformatie.

IN de voorseyde op-ghetoghentheden, oft oock buyten de selve heeft-se vele openbaeringhen ghehadt,

hadt, byſonderlijck van ſaecken die deſe Reformatie aenginghen : waer door men heeft ghewaer ghe-worden dat dit een inſtrument was , door welck Godt Almachtigh heeft, door byſondere gratie , den eerſten gheeſt der ſelver Reformatie in deſe plaetſe willen vernieuwen , naer datſe over 25. jaeren begonſt was. Want ten eerſten naer datſe dry daghen naer haere cleedinghe hadde gheweeſt in een groote ſtilte inwendigh vergadert, ſonder te ghevoelen eenighe werckinghe , naer de eerſte Communie die ſy ontfinck , Godt thoonde haer het voor-nemen dat hy hadde ghehadt over deſe Reformatie , ende oock eenighe beletſelen , die in de ſelve waeren : ende dat hy begheerde door haer noch groot profijt te doen in de Heylighe Kercke. Godt thoonde haer oock , hoe dat hy ſijne ooghe byſonderlijck hadde gheſlaghen op het Convent van Ghendt , uyt het welck hy bequaeme planten nam om elders te planten , ende de Reformatie te verbreyden. Sy ſach oock, hoe dat deſe Reformatie niet en was ſoo ſeer uyt-wendich ; maer dat Godt principalijck daer in verſocht den gheeſt van een waerachtighe ontblootinghe ende vereeninghe met malkander. Sy kende oock hoe dat de ghene , die de Reformatie hadden begonſt , den geeſt hadden , die Godt verſocht in geheel de Reformatie. Godt thoonde haer oock waer door den geeſt wat was verkoelt. Sy ſach oock hoe dat alle de ghene, die hadden gheaſſiſteert tot deſe Reformatie, van Godt hadden ontfanghen een particuliere benedictie.

Sy heeft oock kenniſſe ghehadt van de beſtieringhe

ghe Godts over de zielen van alle de Religieusen in het particulier ; Godt ghevende haer te kennen eenighe fauten van sommige diese ghedaen hadden, noch werelijck zijnde. Sy sagh oock in Godt door wat middel hy den meerderen deel der Religieusen hadde ghetrocken tot de Religie : sommighe door de deughdelijckheydt van haerlieder vrienden : de andere door een inghestorte gratie, welcke sy ontfangen hadden in het Doopsel · andere door een misnoegen ende afkeer van de ydelheydt des wereldts : andere die Godt gherrocken hadde om te voldoen aen de eeuwighe schickinghe van sijnen Hemelschen Vader: alle welcke waerlijck gheroepen worden tot de H. Religie.

VIII. CAPITTEL.

Van haere opghetoghentheden in't ghemeen.

ALs sy begonste de opghetoghentheden te lijden, men wierdt ghewaer datse licht wierdt als een pluyme : soo dat sy oock somtijdts noch by haer selven zijnde, haer niet en konste neder op de aerden houden, of sy ginck op, soo dat den geest het lichaem op-hief, het welck wy (seght de oude Moeder) verscheyde keeren hebben ghesien : ende heeft my beleden, datse eens alleen zijnde plat op de vloer sat ende haer selven sagh op-gaen.

Men soude hem moghen verwonderen, hoe dat de opghetoghentheden van den gheest ende des lichaems soo subitelijck gheschieden. Sy heeft haer beste

beste ghedaen om eenighsints te kennen te geven hoe dit gheschiedt. Sy seyde, als het opghetoghentheden waeren met het lichaem, datse was eerst opghetogen in den gheest, ende naer dat de werckinghen waeren in den gheest, soo vrocht het lichaem uyt. Als sy was in een vereeninghe met eenige kennisse van de Godtheydt ofte H. Dryvuldicheydt, ofte wel een volheydt van Godt, sy was alsdan verheven met het lichaem. Maer als sy was als in een verlorentheydt in het lichaem, dan waerent al werckinghen ende kennissen; ende naer dat de inwendighe werckinghen van den gheest waeren, soo hadde sy oock eenighe uytwendighe actien ofte gesten, sonder datse daer van wist. Want somtijdts scheen sy brieven te schryven, te vouwen ende te sluyten. Apparent dat haer alsdan ingheslort wierden die goddelijcke leeringhen ende verheven concepten, welcke in haere brieven zijn begrepen. In een ander opghetoghentheydt dede zy uytwendigh alle de actien ofte ceremonien welcke den Priester doet in de Misse: zijnde buyten twijfel met den gheest becommert in die goddelijcke mysterien. Noch ander opghetoghentheden sullen hier naer vertelt worden, in welcke sy uytwendigh vremde actien dede.

Sy seyde daerenboven dat als die opheffinghen quamen, Godt al vooren in haer ziele verthoonde haeren *Niet*, aermoede ende cleynheydt: ende beleedt datse noyt verheffinghe en heeft ghehadt, of heeft daer naer meerder kennisse gehadt van haeren *Niet*: en daer om en wasser soo groot perijckel niet, datse haer soude in dese gaven verydelen ofte

ver-

verhooveerdighen, ghelijck ſommighe meynden.

In deſe op-ghetoghentheden ſprack ſy ordinairliick tot de ghene die ontrent haer waeren inden perſoon van Godt, van dinghen die Godt in hun vrocht ofte ghevrocht hadde, oft van hun begheerde, ofte van het ghene hun toe-komende was: ende tot haer ſelven ghekomen ſijnde en wiſte ſy niet van het ghene ſy gheſeydt ofte ghedaen hadde, nochte wie datter by hadden gheweeſt; niet meer als oft ſy alleen hadde gheweeſt. Dan ſy wierdt wel ghewaer eenighe werckinghen, die in haer ghepaſſeert waren.

In het beghinſel als die ont-gheeſtinghen begonſten in haer dickwils te gheſchieden, ende veel daer op te ſegghen was, heeft-men haer doen ſlaen met roeden ende diciplinen, het welck ſy oock met alle inſtantie verſocht; om ſoo te proeven of-men de ſelven niet en konſte beletten, vreeſende of-ſe miſſchien niet goet en hadden gheweeſt. Maer ſy en ghevoelde al die ſlaghen niet: dan tot haer ſelven komende ſeyde ſomtijts, wat hebdy met my ghemaeckt? om de groote pijne welcke ſy alſdan ghevoelde.

Sy hadde oock dickwils groote pijne, om datmen ſoo groot beſlach maeckte, als ſy in haer ontgeeſtinghe was. Sy ſeyde; Laet my liggen, en komt aen my niet. &c. Sy ſocht het oock te verborgen ſoo ſeer als ſy konſte (ghelijck ick diverſche keeren hebbe gheſien) naementlijck in het ghebedt, haer ſelven vaſt bindende aen het gheſtoelte. Oock dickwils als ſy ghewaer wiert, dat ſy op ghetrocken ſoude worden, dede ſy alle devoiren om dat te beletten: en ſtreedt met ghewelt daer teghen, haer ſelven

ven nypende ende ander pynelijckheden ofte roeringhen des lichaems aen-doende ; altijdt vreesende van bedroch. Maer al te vergeefs: want Godt thoonde dat niemant sijnen wille en kan wederstaen. Hy heeft nochtans in dese saecke eens bewesen de kracht vande ghehoorsaemheyt ofte het ghebodt des Oversten. Want soo de ghemeynte de gratie seyde naer de noen-mael , merckte de Meestersse voor-noemt ter sijden siende , dat *Sr. Francoyse* ontgheest was: waerom sy by haer gaende seyde : Inden naem des Heeren gaet uyt met de andere : Sy en hadde dit nauwelijcks ghesey t , als sy sagh dat *Sr. Francoyse* gaf als een snaxken en quam tot haer selven , ende uytginck met de andere : de welcke daer naer by de Meestersse komende seyde met een kinderlijcke confidentie : *Maer hoe goet is Godt , dat hy aen de menschen ghehoorsaem is.*

IX. CAPITTEL.

Van de ghedurichеydt haerder op-ghetoghentheden op alle tyden en plaetsen.

SY verlanghde seer dat Godt soude op-houden sijne overvloedighe wercken in haer , om in alles promptelijck het ghemeynte te volghen ; ende seyde dickmaels: Ick sal soo mijn beste doen , om een yegelijck contentement te gheven , door ootmoedicheyt ende alle ghedienstichеyt. Maer Godt overgoot haer soo op alle plaetsen, dat het haer niet moghelijck en was een ure by haer selven te blijven. Waer door de

natu-

natuere overvallen wiert , door de continuele werekinghen die in haer paſſeerden ; oock door ghebreck van voedſel ende ſlaep : want ſy paſſeerde ſomtijts heele daghen ſonder eten ende drincken : naementlijck als ſy eenighe mede deylinghen hadde van het lijden Chriſti: ſoo datmen haer ſomtijts eenich delicaet voedſel moeſte doen nemen , op datſe niet teenemael en ſoude beſwijcken. Sy paſſeerde oock geheele nachten in op-ghetogentheden en converſeringen inden hemel, al-waer ſy wonderlijcke ſaecken ſach ende bekende , het welck ſomtijts vele nachten naer een ghebeurde.

Stont ſy in de Choor, ſy wiert op-ghetoghen , ende met het lichaem op geheven een hooft boven de andere. De teghenwoordighe Moeder van het Clooſter, die alsdan met haer Novitie was, ſchreef my eens in eenen brief : „ Ick peyſe nu ſomtijts, en was mijn „herte alsdan niet brandende , als ick ſoo by het vier „was. Want ſy heeft menich mael aen myn zyde „ſtaende in de Choor (Novitie ſijnde met my) ont„geeſt geweeſt , verheven van der aerden een hooft „hooger als ick, daer ſy nochtans maer vã mijn leng„de en was. Bovendien in het ghebedt knielde ſy nef„fens my, alſwanneer ſy by naer altijts weeh was , en „dickwils al knielende vander aerden verheven. Daer„om bondt ſy haer vaſt aen een pilaerken , eer ſy het „ghebedt beghonſt , op dat-ſe niet op ryſen en „ſoude , oft om verre vallen , ende alſoo d'andere „Religieuſen verſtroeyen. Maer dit en hielp noch niet „want als ſy ontgheeſt wiert , het gheſtoelte daer ſe „aen vaſt was , beghonſt ſoo te kraecken door de

vehe-

„vehementie des gheeſts , die t' Lichaem op-trock „dat het alle de Religieuſen hoorden : Waerom on- „ſe oude Moeder ende Meeſterſſe komende uyt hun- „ne plaetſen gheloopen , maeckten-ſe los ; ende ſy „bleef alſoo noch langhe onberoerlijck. Dit was „noch heel in't beginſel.

Het is gebeurt dat ſoo ſy eens op de voorſeyde maniere in de Choor ſtondt verheven van der aerden in de plaetſe der Novitien, een vande geprofeſte die achter haer ſtont, begeerte hadde, om haer te ſien in het aenſicht. Sy en hadde dat nauwelijcks gepeyſt, als *Sr. Francoyſe* om draeyde met het aenſicht naer die Religieuſe, die ſeer beweeght wiert , ſiende in het ſelve een Hemelſch weſen.

Sy heeft oock ſomtijts inden Choor ſijnde in opgetogenthevdt eenige werckinghe gehadt, verthoonende offerande van herten ; ſomtijts als met pijlen ſchietende naer de Religieuſen ; oock ſomtijts thoonde groote vreucht en ſpelende met alle leden Sy thoonde altijts by ſondere vreucht inde Mettenen, als men ſonck *Te Deum Laudamus* Men merckte in de Choor terſtont datſe wegh was , alſſe niet en booghde aen *Gloria Patri* , otte *Pater noſter* , alſwanneer het gheneynte ſtuypt : ende alſſe eenen boeck in haere handen hadde, liet ſy dien vallen : waerom de Moeder haer oorlof gaf , om ſonder boeck te ſtaen.

Het is oock ſomtijts ghebeurt datſe komende van de H. Communie met haere voeten de aerde niet en raeckte; ende op haere plaetſe gekomen ſijnde, ſoo ſy haere knyen gebooght hadde, blee f hooghe verheven boven de andere, een lange poyſe tijts. Sy vraeghde

eens van de teghenwoordighe Moeder (die met haer Novitie was) hoe dat sy haer ghevoelde naer de H. Communie? de welcke antwoorde, Al wel, ende vraeghde desghelijcks van haer, hoe sy haer altdan gevoelde? sy sloegh haere oogen naer den hemel, ende seyde, Och soo wonderlijck!

Als sy was in den Refter, ende seer aendachtich was tot het lesen vande lesse, t'sy datse selve las, oft een andere, wierdt sy dickwils ontgheest ende viel met haer hooft op den boeck ofte de tafel, ende soneck neder-waerts onder de tafel, als doodt en sonder ghevoelen. Ick hebbe somtijts ghesien (seght de teghenwoordighe Moeder) sittende aen tafel aen haere zijde, dat met den eersten beet diese in haeren mondt stack, haere handt stijf bleef staen met de spijse in haeren mondt, sonder te konnen knouwen ofte swelghen. Soo de Meestersse haer eens Medicine hadde ghegheven, moest sy overgheven; maer soo sy besich was, haeren mondt bleef open staen, ende sy was ontgheest. Dierghelijcke excessen wiert sy oock ghewaer in het werck-huys, al-waer sy dickwils viel met den hoofde op haer spelle-werck-kussen. Soo datter gheen plaetse in het Clooster en was daer Godt haer niet en overstorte met sijn gratien ende verlichtinghen. Iae sy heeft aen sommighe Religieusen beleden: dat sy wesende in het spel ende recreatien, al waer sy seer ghenoechelijck ende vrolijck was (want sy haer in alles voeghde naer het gheseynte, als het in haere macht was) hadde inwendich seer groote vereeninghe ende kennisse van Godt ende van sijne eyghendommen, sonder dat

het

het uyt-wendich werck haer in het minste was belettende : soo dat Godt noch plaetse noch tijt en liet voor-by gaen sonder haer te verlichten ende door sijne gratien met hem te vereenighen.

Sy heeft beleden datter maer noch een ziele in de gheheele werelt en was , daer Godt op sulcke maniere in wrochte , ghelijck in haer : ende dat sy malkanderen kenden , hoe wel sy malkanderen noyt ghesien en hadden , ende verre van een waeren. Dit was waerschijnelijck *P. Michael ô Duvin* Ierschen Recollect , die volbracht hebbende sijn Novitiaet in ons Convent van Iperen , is door de gehoorsaemheydt naer Italien ghesonden , ende te *Genua* overleden in het selve jaer als *Sr. Francoyse* hier over-leden is , (te weten 1652. by wiens Graef by duysenden Mirakels sijn gheschiet Siet Vetweis de tribus Ordinibus S. Francisc. q. 14. §. 7.

X. CAPITTEL.

Van verscheyden op-ghetogentheden ende visioenen vvelcke sy ghehadt heeft op den Feestdagh van Alder-Heyligen ende Alder-zielen oock van verscheyden zielen des Vagheviers.

OP den Feestdagh van Alder-heyligen, soo sy des nachts inde Mettenen was gevoelde sy datse seer licht wiert , ghelijck iemant die wilt vlieghen ende sy wierdt in een verlorentheydt ofte soo diepe ontgeestinghe , datse niet en weet of de ziele uyt

het lichaem was ofte niet. Ende sy sagh in den geest vele Heylighen ende salighe zielen in grooten graedt van glorie : bysonderlijck de H. Moeder Theresia, de salighe Louvse ende den Salighen Aloysius Gonzaga, ende noch veel salighe gheesten. Sy sagh oock de ziele van haeren Vader in eenen grooten graedt van glorie, ende verstondt hoe dat haere nichte vervolght gheweest hadde, van den gheest van haeren Vader.

Sy sagh oock een vereeninghe in de Alderh Dryvuldighevt soo extraordinaire, dat noyt sulckx gheschreven noch gheleesen en heeft gheweest : ende bekende claerlijck dat Godt is een wesen, dat niet en is dan liefde,

Sy sach oock de Enghelen die waeren de Bewaerders der Religieusen, in den Choor, die aen hadden kleeren van diversche couleuren, zijnde den eenen veel meerder als den anderen : de welcke naer de gestelteniſſe der Religieusen hielden hun sommighe vierigh met de vleughels om hooghe, sommighe met de vlercken alhanghende. Sy sagh dat elcken Enghel het herte nam van de ghene wiens bewaerder hy was : maer dat sommighe waeren ghebonden als met eenen zyden draet; sommighe met een coordeken (welck beletselen waeren, die sy hadden, contrarie aen het desſein Godts over hunne ziele, ende beletteden den vryen op ganck tot Godt) : andere waeren teenemael los om op te gaen ; welcke de Enghelen hebben gepresenteert voor de goddelijcke Majesteyt vanden hemelschen Vader, den welcken aen de selve gaf particuliere benedictien.

Daer

Daer naer hebben de Enghelen alle de herrten weder gheghevenaen de Religieusen, gh evende groote teeckens van blijdtschap over de vercreghen gratie Dit sien was al op den nacht van Alder-Heyligh en, ende sy bleef in desen staet tot den toecomenden dagh, somtijdts wat comende tot haer selven.

Op den nacht van Alderzielen dagh onder de Mettenen in den Choor zijnde, Godt thoonde haer de pijnen van de zielen in't vagevier, by sonderlijck van en van ons Clooster, die sy noyt ghesien en hadde: ende sy kendese inden gheest met haer habyt van Pœnitentie, ghenaemt Sr. *Goleta*; ende waerom dat sy leedt. Oock de ziele van een ander Religieuse, ghenaemt Sr. *Angeline*. Sy sach oock hoe dat alle de Pœnitenten draeghen het teecken der Pœnitenten in haere zielen. Sy sagh daerenboven hoe datter zielen zijn in het Vaghevier, diemen niet en kan verlossen, maer wel solagieren: ende oock andere diemen niet en can verlossen noch solagieren: wel verminderen haer pijne: noch andere diemen wel can verlossen: ten lesten noch andere die tot straffe hebben, datse berooft zijn van de ghebeden van de H. Kercke. Sy sagh oock hoe datter diversche Vagheviers waeren ende pijnen tot suyveringhe: onder welcke wel de aldermeeste ende pynelijckste van alle is, de begheerte van Godt te sien. Sy sach oock hoe dat de vrienden malcander niet en kennen, ende dat hunne grootste pijne is, datse niet en weten den tijdt van haer-lieder verlossinghe.

Op den dagh van Alder-zielen heeftse naer de H. Communie langhe ontgeest gheleghen, ende thoon-

de groote teeckens van blijdtſchap met haere gheſten ofte handen. Daer naer ondervraeght zijnde heeftſe bekent, datſe vele zielen uyt het Vaghevier naer den hemel hadde ſien gaen, die door de ghebeden der menſchen verloſt waeren.

Als ſy het habyt ontfinck hadde ſy een propooſt gemaeckt tot de H. Communie te gaen voor de ziele van haeren Vader: maer Godt thoonde haer dat het zijn begheerte was, dat ſy ſoude te Communie gaen, voor een ſeker ziele in het Vaghevier haer als dan onbekent. Ende als ſy ontrent een maent in't Clooſter hadde gheweeſt, Godt verthoonde haer dat het was de ziele van den Vader van een Religieuſe, haer alſdan bekent: ende de ziele quam tot haer ſienelijck, niet in forme van een menſchelijck lichaem, maer als een ſtraele van claerheydt in den nacht, haer verthoonende de groote begherte die ſy hadde om Godt te ſien, ende oock waerom ſy in het Vaghevier was. Sy thoonde oock waer mede ende door wat middel ſy te verloſſen was. Ende naer dat het al volbracht was heeft ſy de ziele ſien climmen naer den hemel. De penne en is niet bequaem om te verclaeren de blijdtſchap ende uytterſte liefde, met welcke Ihus de ziele ontfinck, ende die preſenteerde aen ſijnen Hemelſchen Vader, om die te ſtellen in den graedt van glorie, daer ſy vander eeuwighe dt toe ghepredeſtineert heeft gheweeſt, naer haere verdienſten.

Sy heeft oock gheſien de groote Blijdtſchap, die den Enghel heeft, als hy de ziele, die onder ſijn bewaerniſſe was, heeft ghebracht uyt het Vaghevier;

ende

ende wat danck-ſegghinghen ſy aen malkanderen doen; ende met wat reſpect hyſe offert ende levert in de handen Godts; ende wat eere hy ontfanght voor ſynen getrouwen dienſt. Als-wanneer hy gaet ruſten voor eeuwigh: want elcken Enghel en doet maer eens ſynen dienſt. Godt thoonde haer oock hoe dat de Salighe zielen hebben een byſonder kenniſſe in den Hemel van haeren Enghel, ende datſe tot hem hebben een eeuwighe verkenteniſſe.

Op eenen anderen tydt in opghetogentheydt ſynde heeft ſy gheſien de verloſſinghe van ſommighe zielen der Religieuſen, voor welcke ſy hadde ghebeden ende veel gheleden, die haer groote danckbaerheyt beweſen van de charitate: welcke ſy daer naer ſiende in byſondere glorie, gaf met haere geſten groote teeckenen van blijdtſchap. Het ſelve is haer oock op ander tyden ghebeurt, naer dat ſy ſeer ghebeden en gheleden hadde voor de zielen van ſommige vrienden der Religieuſen, tot haere ende onſe groote blydtſchap die het mochte weſen.

Wy hebben haer gheſien in een officie van de dooden, dat-men dede voor een overleden Religieuſe van onſe Clooſters, in een wonderlijcke geſtelteniſſe. Men hoorde eenige rammelinghe in den Choor, ende ſy weſende opghetoghen in den gheeſt oock met den lichaeme verheven ſittende, ſagh de ziele van de overledene, ende beval haer ſtille te ſyn ſonder dat gheruchte te maecken. Men ſaghſe diverſche keeren in die Vigilie op-gaende ende ſinckende op de banck daerſe op ſat: als-wanneer ſy oock om hooghe ſynde, maeckte met haer handt

teeckens van bedieningen ende offeranden aen Godt: Sy scheen oock alsdan iet te schrijven ofte te noteren met de vingheren, welck sy dede met een bysonder gratie ende een Enghelsch aensicht. Dit gheschiede in den Choor ten aensien van gheheel de ghemeente. Sy heeft die ziele daer naer gheholpen door pijnen en lijden in haer lichaem. Want soo de Meestersse seght, sy snackte naer het lijden, ghelijck den hert naer de fonteyne. Als de Vigilien ghedaen waeren dede onse oude E. Moeder *Sr. Francoyse* opnemen, om naer haer camer te draghen *Sr. Amelberga* nam haer terstondt op, ende comende aen de camer soo sy haer meende van haeren arm te doen, hiel haer *Sr. Francoyse* vast aen den hals;en *Sr. Amelberga* ghevoelde dat sy heel licht wiert, en datse begonste op te reysen, ende haer mede opperwaerts trock,soo datse op haer teenen moeste staen. Want hebben oock naderhandt ghesien in haer een groote ende wonderlijcke uytwerckinge in't profes van een Religieuse, alswanneer haer verthoont is gheweest de verlossinghe van de ziele, in wiens officie sy de voorschreven opghetoghentheydt hadde ghehadt, met teeckens van een uytterste blijdtschap.

Hier en dient oock niet verswegheu, het ghene ghetuyght de teghenwoordighe Moeder, seggende: een ghedenckweerdighe saecke van *Sr. Francoyse*, die ick van diversche Religieusen hebbe verstaen, oock korts naer dat het gebeurt was, te weten in't jaer 1651. Zijnde dan eens opghetoghen, heeft sy gesien de ziele van een Religieuse in't Vagevier, die van hier door gehoorsaemheydt vertrocken was naer

Hondt-

Hondt-schoote, om aldaer te Reformeren de Witte Susters: al waer sy Moeder gheselt wierdt in't jaer 1644. ende naer dat sy dit Officie loffelijck bedient hadde, is gheslorven in't jaer 1648. ende was ghenaemt *Sr. Angelina à S. Maria.* Dese Religieuse dan, soo voorseydt is, welcke *Sr. Francoyse* noch te voren ghekent en hadde, is van haer ghesien ghweest in de pijne der Vagheviers: waer van onse Eerw. Moeder seer vervleckt was: ende noch meer als *Sr. Francoyse* haer seyde de oorsaecke, waerom die ziele wiert ghepynight; welcke was dese: Een Jouffrouwe de Suster vande overledene is hier komen Novitie sijn in't jaer 1647. maer ghekomen sijnde tot ontrent de leste visite, is sy van selfs uyt-ghegaen; haer selven niet bequaem kennende tot de lasten van de Religie. Als de voorseyde Moeder van *Hondt schoote* haer suster dit verstont, nam't seer qualijck, ende schreef de Eerw. Moeder al-hier eenen spytighen brief, als oft haere schult gheweest hadde, dat haer suster het Clooster hadde verlaeten. Dit was de oorsaecke waerom sy soo langhe moest lijden in het Vaghevier: waer in sy noch langher hadde moeten blijven, ten waere dat *Sr. Francoyse*, met haer ghebeden ende pijnen, die sy in't lichaem voor haer leedt, haer eer hadde verlost: tot welcken eynde sy de ziele oock moeste versoenen met onse Eerw. Moeder, vallende haer dry-mael te voet, uyt den naem van de overledene Want soo Godt haer eenighe sielen in't Vaghevier verthoonde, sy en ruste noch dach noch nacht, tot datse verlost wierden, soo groot was haere liefde.

XI. CAPITTEL.

Van de op-ghetoghentheden die sy ghehadt heeft op de Feest-daghen van Missus *ende de Gheboorte Christi.*

OP den dagh diemen *Missus* noemt, alswanneer de H. Kercke een bysonder gedachteniſſe viert inden Advent van de Enghelſche Boodtſchap, ende de Ontfangheniſſe van het eeuwich Woordt inde Alderh. Maghet MARIA, heeft *Sr Francoyſe* een bysonder op-ghetoghentheydt ghehadt, waer in sy een claere kenniſſe ontfinck van de grondighe ootmoedicheydt ende wonderlijcke diſpoſitie van de Alderſuyverſte Maghet in de Ontfangheniſſe van het eeuwich Woordt. Waer beneffens sy ontfinck een beſcheyden kenniſſe van haer ſelven, en van haere onvolmaeckte oodtmoedigheydt: waerom sy haer ſelven ſeer beſchuldichde voor de opperſte Majeſteyt.

Sy heeft bysonder devotie ghehadt tot alle de Myſterien van het Leven Christi, van welcke sy ſeldſaeme verlichtinghen heeft ontfanghen. Wy hebben haer eens gheſien in de Octave ofte korts naer Kerſtdagh, in het Oratorie op ghetoghen, ſpelende met alle lieffelijcke manieren ende een Engelſch aenſicht met het ſoet Kindeken JESUS, 't ſelve om-helſende, kuſſende, ende de borſt ghevende, ons het ſelve preſenterende; welcke extaſe duerde ſeer langhe. Men heeft daer naer bevonden datter Miraculeus

ſoch

soch uyt haere Maeghdelijcke borsten was ghevloeyt: den Heere hier door bethoonende dat hy-se tot eene Moeder verkoren hadde, om vruchten voort-te-brenghen in den gheest: waer toe hy haer vervulde met overvloedighe gheestelijcke ende hemelsche leeringhen, de welck haer hebben soo overvallen, om dat sy-se niet en mocht uyt-wercken naer haere liefde ende ghetuyghen van den gheest, dat sy scheen daer onder te beswijcken. Hoe wel sy noch somtijts door besonder dryvinge eenige Susters mede-gedeylt heeft, soo door t'saemen-spraecken als door brieven, waer in sy haer somtijts haere kinders noemt, waerom sy veel heeft moeten lijden, om datmen haer begheerde in verstorventheydt te hebben, als haer Novitiaet scheen te vereyschen, waer van wy hier noch breeder sullen spreken.

In de Kerst-daghen heeft sy oock ghekent in wat dispositie alle de Religieusen hadden in Bethleem geweest het Kindeken aenbidden: sommighe met de Herderkens, andere met de Enghelen, andere met de dry Koninghen andere met S. Joseph, andere met MARIA: maer sommighe en vondt sy daer niet.

XII. CA-

XII. CAPITTEL.

Sy doet in op-ghetoghentheydt haer Profeſſie in den Hemel, ende op den dagh van de viſite lijdt ſy ghedurighe extaſen. vele ſiende, raekende de Reformatie.

OP den jaerdagh van onſe Reformatie, ſijnde naer de ghewoonte recreatie in den Refter, onſe oude Moeder heeft *Sr. Francoyſe* by haer aen tafel doen ſitten tuſſchen haer ende de Moeder Vicareſſe (om wat reden ſy dat dede en weet ick niet.) Sy en ſat daer niet langhe ſonder op-ghetoghen te worden, ten aenſien van gheheel de ghemeynte, met een aenſchyn als van eenen Enghel, ende met een Majeſteyt, als oft Godt ſelve hadde gheweeſt. Sy beleedt daer naer aen de Moeder, dat-ſe Godt alſdan ghevoelde op een ander maniere als ſy ghewoone was, alſwanneer haer ziele wiert ghepreſenteert voor de H. Dryvuldicheydt, ende dede daer in den *Hemel* haere Profeſſie, eer ſy die mochte doen op der aerden, haer Novitiaet noch niet ſinde volbrocht. De H. Moeder *Tereſia* ende de Salighe Moeder Lowyſe deden haer aen den Scapularis, ende ſtelden op haer hooft de ſwarte wijle, ende dan dede ſy haere beloften aen Godt, ghelijck iemandt die Profeſt. Sy ſach haer dan om-ringhelt met vele Enghelen, die haer wenſchten veel gheluckx en duyſent benedictien, ende ſtelden haer een croone

op

op het hooft, ende ſonghen ſeer melodieuſelijck. De H Moeder *Tereſia* thoonde haer beſondere careſſen, ende ſeyde datſe noch veel moeſten lyden; maer dat het al ſoude weſen tot vermeerderinghe der gratie. Sy bekende oock de groote glorie van de ſelve *H. Tereſia* ende de Salige *Lowyſe*. Godt liet haer oock kennen dat ſommige abuyſen van de ſalige *Lowyſe*, quamé datſe niet en hadde ghehadt het onderſcheyt van de gheeſten. Haeren yver was dat een ygelijck ſoude weſen inde glorie van Godt; maer een yghelijck en is niet bequaem om de wercken Godts te onderſcheyden. Waer uyt ſy ſach geſproté te weſen groote twyffelinghen op haer leven ende Mirakels. Sy ſach oock dat alsdan een ziele uyt het Vaghevier verloſt wierdt van onſe Clooſters.

Soo ſy ontrent het eynde vande tafel tot haer ſelven gekomen was, ende nu opſtont met de andere, ſy viel noch eens in het midden vanden Refter Daer heeft-ſe begonſt te ſpreken een ygelijck in't parriculier met de ooghen toe. Sommige maeckte ſe teecken met de hant, datſe by haer ſoude komen, ofte trockſe met det habyt, ende die quamen ongheroepen, die ſtackſe wech. Sy ſeyde een yder de verborghentheden van hunne conſcientie, ſprekende uyt den naeme van Godt, met ſulck een beſonder maniere ende Majeſteyt van ſpreken dat een yder gevoelende de waerheyt ſeggen, van 't ghene dat Godt ende ſy alleen inde werelt wiſten, wierden overgoten met tranen: 't welck my oock alsdan gebeurde (ſeght de tegenwoordige Moeder) ſoo ſy my ſeyde ofte Godt door haer vele ſaken. Den meeſten-deel heb ick vergeten, alleen ben ick wel indachtigh

tich dese woorden, die sy als Godt tot my seyde: *Mijn beminde Bruydt, ick heb u gheroepen uyt het Epypten-lant des werelts: ick heb u van joncks af verkoren tot mijne Bruyt, ghy hebt in groote perijckelen geweest van uwe ziele te verliesen: ghy hebt mijnen H. Gheest ende goede inspiratien soo langhe wederspannigh gheweest, ende u vergeten inde ydelheydt des werelts. Niet tegenstaende ick als eenen goeden Vader hebbe u gebrocht tot het Landeken van Beloften, de H Religie. Daerom siet dat gy my nu voortaen altijt getrouwelijck dient ende bemint Ick trecke u door den wech van liefde: gy en sult inde H. Religie niet veel swaericheyt noch strijt hebben ick sal u voorkomen met mijne gratie. Maer hier voor wil ick van u op het alder-puerste bemint wesen.*

Op den dagh dat hier Visite was (dit vertelt de oude Moeder) soo heeft sy besonder gheweest in het ghebedt, ende vele saecken ghekent raeckende den staet van onse Reformatie, diese my als in parabel heeft gheseyt. Ende s'avonts wesende in extase op onse celle, heeft ghehadt het een exces op 't ander gheduerende den gheheelen nacht, soo dat ick haer soo laetende my begaf tot de ruste Ick hebbe tot dry diversche reysen, synde in duysternisse, myne handt van myn koetse uyt-gesteken, om te gevoelen of sy was verheven van der aerden, ende raeckte met de palm van myn handt te plancken van haere voeten wel een vier-en-deel boven den vloer. Sy was als spelende met de voeten, ende vattende somtydts myne handt tusschen beyde Ende by wijlen tot haer selven komende, was sy altijdts met suchten ende bedinghe voor het welvaert van onse familie.

XIII. CA-

XIII. CAPPITTEL.

Van verscheyden andere vvonderlijcke op-ghetoghentheden met verheffinghe haers lichaems.

OP eenen tijdt, als *Sr. Francoyse* onlanghs ghekleedt was, naer de Completen wesende in't ghebedt, ende hebbende eenighe werckinghe van den gheest, de Meestersse meynende datse qualijck was (want tot noch toe en haddese gheen kennisse van haeren gheest) heeft haer ghesonden naer haere celle, om op haer bedde te gaen rusten, welck sy ghedaen heeft. Als nu het ghebedt ghedaen was, is de Meestersse naer haer gaen sien; ende sittende voor haer koetse, en daer wat tijdts gheweest hebbende meende te vertrecken: maer *Sr. Francoyse* badt dat sy by haer toch wilde blijven, seghgende dat sy haer selven ghevoelde in een wonderlijcke ghesteltenisse, niet wetende wat haer soude overkomen. Dit seyde sy apparent om dat sy ghevoelde, dat het nu moest uytcomen ende sy het niet langher en coste verborghen houden: want tot noch toe hadde sy het altijdt bedeckt ende ghesteken op eenighe vremde sieckten &c. Sy seyde dan aen de Meestersse, ick worde soo licht, houdt my toch vast, den vyandt mocht my wegh voeren (welck sy misschien seyde, om de saecke noch wat te decken): en als sy dit gheseydt hadde wiert metter daedt soo lichten dede sulck een gheweldt om op te gaen, dat de Meestersse gheweldt moeste doen om haer neder te houden. Als dit nu eenighen tijdt gheduert hadde

is

is de Meestersse in slaep ghevallen, ende *Sr. Francoysens* lichaem is opghegaen tot aen den hemel van de koetse, welcken het met gheweldt heeft opgheheven; waer door sy ghequest wiert in haer aensicht ende een seer gheswollen neuse hadde. Als sy smorghens op de schoole quam, de Novitien haer siende soo ghereeckent, begonsten al met haer te lachen. Sy als wat beschaemt zijnde loegh oock mede, ende seyde datter eenen brandt in haere neuse gekomen was, en datse de Meestersse soude bidden om wat deessem, en soudt in haeren hals te leghghen, om soo den brandt te doen vertrecken. Men dedet, ende sy dede den deessem soo heet maecken, dat hy als brandende in haeren hals gheleyt wierdt; soo dat s' anderdaeghs het vel met den deessem afginck: waer mede sy altijdts loegh en thoonde een groote vreught, hoe wel sy een uytterste pyne ghevoelde.

Op eenen anderen tijdt soo de Meestersse in haer ruste was, quam *Sr. Francoyse* in haer celle, en voor haer koetse knielde, sprack van veel saecken, Godt ende den gheest raeckende. Soo dit eenighen tijdt gheduert hadde viel de Meestersse in slaep, ende haere handt op de sponde laetende leghghen, heeft ghevoelt datter iet op haer handt speelde waer door sy wacker wierdt, ende verstondt van *Sr. Francoyse* dat het haere voeten hadden geweest, die in een opghetoghentheydt soo hooghe verheven was.

Het is wonder 't ghene de selve Meestersse op eenen anderen tijt gebeurde: want ter wijlen sy met de Novitien op de schole was, soo het luydde naer de

Completen zijn alle de Novitien vlijtichlijck naer den Choor ghegaen. *Sr. Francoyſe* meynende mede te gaen, is naer dry of vier ſchreden in 't midden der ſchole ghevallen, ſoo lanck als ſy was. De Meeſterſſe liet haer daer wat ligghen: daer naer meynende haer op te heffen, om naer haer celle te leyden, nemende haer mouwe vaſt met twee vinghers, ghevoelde met groote verwonderinghe, dat haer lichaem ſoo licht was, als een pluyme, het welck recht op rees, ſonder handen ofte voeten te verroeren, hebbende de patynen aen haere voeten. De Meeſterſſe haer aldus houdende by de mouwe zijnde in deſe poſture ontgheeſt, ende haer willende leyden door een cleen deurken naer den Dormter, wiert ghewaer dat haer lichaem niet en gonck, maer vaerde ghelijck een ſchip op t' water, ſonder den vloer te geraecken. Gecomen zijnde in haer celle, liet ſy haer wat ligghen tegen den ſtoel, gaende daer en tuſſchen te bedde ende verwachtende het eynde. Als *Sr. Francoyſe* tot haer ſelven quam, vertelde aen de Meeſterſſe veel wonderlijcke dinghen, als van zielen die aen haer veropenbaert waeren: ende die haeren by-ſtandt verſocht hadden, ende verloſt wierden &c. met noch veel ander dinghen, die ſy nu door lanckheydt des tijdts heeft vergeten.

De ſelve Meeſterſſe ghetuyght oock datſe eens eenen gheheelen nacht met *Sr. Francoyſe* op de ſchole heeft gheweeſt: ende ſoo ſy naer ghewoonte den tijdt over-brachten met Heylighe koutenantien is de Meeſterſſe ten langhen leſten in ſlaepe ghevallen: daer naer wacker wordende bevondt dat

Sr.

Sr. Francoyſe uyt haer plaetſe was ; en vraeghde waer zy was oft wat zy dede (want ſy waeren in t'doncker?) *Sr. Francoyſe* uyt een ontgheeſtinghe keerende, beleedt dat ſy over de ſchoole gheſwiert hadde.

Op eenen anderen tijdt, ſoo zy van *Br. Pachomius* Recollect ghelaeten wiert in den arm, wiert ſy terſtondt verloren, ende haer lichaem beghonſt op te rijſen : waerom den Broeder twee ofte drymael haer met gheweldt moeſte nederhouwen. Sy heeft daernaer beleden datſe ſulcken drift des gheeſts ghevoelde; datſe wel tot het ghewelffel ſoude op-ghegaen hebben, hadt menſe niet ghehouden.

XIV. CAPITTEL.

Van verſcheyden revelatien ende kenniſſen vvelke ſy in haere op-ghetoghentheden van Godt heeft ontfanghen.

DE revelatien ende verborghen kenniſſen, welcke ſy ghedurich in haere op-ghetoghentheden ontfinck, ſijn den meeſten deel ons onbekent : want ſy gaf die alleen aen de Moeder oft aen *P. Marchant* te kennen, daer toe door ghehoorſaemheydt ghedwonghen ſijnde. Wy weten wel dat *P. Marchant* veel ſaecken op gheteeckent heeft, die hy ghehoort heeft uyt haeren eyghen mondt, dickwils ſprekende met haer gheheele naer noenen, ende ſy ſchreef hem oock dickwils brieven : ende aenghenien hy naer ſoo langhe preuve ende ſoo nauw onderſoeck haer ſaec-

ken al voor goedt hielt, als uyt den gheeſt Godts komende, ſoo moet hy die ſchriften al wel hebben; doch wy en hebbender noyt konnen achter gheraecken. De Moeder heeft ſommighe raecken gheſchreven, waer van een gheheele quaterne oock wech geraeckt is: men weet niet hoe.

Onder ander (ſeght ſy) dat *Sr. Francoyſe* eens op eenen Alder-heylighen Feeſt-dagh in op-gheroghentheyt ſijnde, ontfinck kenniſſe hoe dat Godt ſijne gratien ende lichten gheeft, aen den hooghſten Choor der Enghelen, welcken Choor die voorts deylt aen den naeſten ende deſen voorder tot datſe komen tot den laetſten; den welcken die voorts deylt aen de menſchen om deughdelijck te weſen. Maer als Godt wilt eenige zielen favorizeren, daer hy ſijn rijck in begeert te ſtellen, hy komt ſelve, hy gheeft ſijn gratien ende lichten komende ſonder middel uyt hunnen oorſpronck, dat is van hem ſelve: ende dat ſijn waerlijck ingheſtorte gratien.

Een ander keer thoonde haer Godt hoe dat alle de zielen draghen een merck-teecken van de Paſſie ons Heeren, door een eeuwighe ſchickinghe van de Alderh. Dryvuldicheyt: op datter ſoude weſen een eeuwighe ghedenckeniſſe van de Paſſie Chriſti, onder alle de Heylighe ende Salige geeſten. Maer de Engelen en hebben dit teecken niet, alleen hebben't de ghene die hunne ſalicheyt hebben vercreghen door de H. Paſſie: oock de H. Maghet MARIA. Sy heeft oock byſonderlijck weten te ſegghen, welck merckteecken van de Paſſie elcke Religieuſe van het Clooſter in haere ſiele hadde, welck ſy in gheſchrift

haer

haer heeft ghegeven. Ick hebbe een by my van haere eyghen handt gheſchreven, van de teghenwoordighe Moeder, die Novitie ſijnde ghenoemt wiert *Cecilia*, maer in haer Profeſſie *Benedicta*, met deſe woorden:

Sr. CECILIA.

Het merck teecken van de Paßie in haer ziele, is den Rock van Chriſtus. Doet uyt den ouden menſch, en ſijt becleet met den nieuwven.

SY hadden al differente teeckenen, uyt ghenomen *Sr Columba*, wiens teecken oock was den Rock. *Sr Petronilla* haere familieerſte compaigne, heeft in haer ziele de Lanterne waer op ſy haer gaf vele ſchoone waerſchouwinghen ende leeringhen. Haer merckteecken was den Doeck van *Veronica*, waer mede ſy oock uyt-gheſchildert ſtaet. Een ſouffrouwe heeft beleden, datſe wonderlijcke beweghinghe in haer ghevoelde, als ſy deſe ſchilderye ſach in 't huys van haer Suſter Me-vrouwe van *Eeck-houte*.

Voorts op den dagh van de H. Moeder *Thereſia*, Godt thoonde haer in wat graedt van glorie ſy was, eene Maghet ende Seraphine ſeer brandende in de liefde. Ende Godt liet haer oock ghevoelen een ghinſterken der liefden welcke dele groote Heylighe hadde, doen ſy van liefde ſtierf. Welck haer gaf een ſoo groote vehementie in de nature, dat ſy gheheel dien dagh als verbrandt was.

Op eenen anderen tijdt thoonde haer Godt wat

liefde hy aen sijne creature draeght, welcke soo groot ende ghetrouwe is, dat al waere alle de liefde die in alle creaturen is in een vergadert, het en soude noch niet een cleyn ginsterken wesen, vergheleken by de liefde, die Godt ons draeght. Ende dit gaf haer sulck een begheerte van beminnen, dat sy wel acht dagen was met soo groot een ghevoelen der liefden, datse niet en peysde als om lief te hebben. En dese liefde; gaf haer een groote begheerte om te sterven, om dat haer het leven docht hardt en pijnelijck. Ten lesten den brandt der goddelijcker liefden welcken sy leedt in haer herte was somtijts soo groot, datse de Meestersse badt te haelen een schotel azyn, welcke sy al seffens in-dronck om den brandt te verkoelen: ende sy trock met beyde haere handen, om haer habyt van voren open te scheuren om soo lucht te geven aen haer herte: het welck sy oock somtijts met koudt water begoot.

Godt thoonde haer oock wat gheloove dat wy behoorden te hebben in de H. Communie, ende beclaechde hem over de slappicheydt der menschen, die tot de selve gaen als uyt ghewoonte. Hy verthoonde haer oock hoe dat Jesus sy selven nam in het H. Avont-mael, ende dat hy alsdan gaf Sacramentele gratien aen sijne H. Menscheydt, die hy nieuwers en gheeft aen de gheloovighe dan inde H. Communie. Sy hadde daer naer een soo groot gheloove, dat al en haddese noyt van Godt ghehoort, sy soude wel versekert hebben, dat Godt was in de H. Communie: ende haer dochte dat de werelt was sonder gheloove. Als Godt haer dese sekerheydt van sijne te-

ghen-

ghenwoordicheydt hadde ghetoont, soo thoonde hy haer oock hoe datter vier soorten sijn vande waerachtighe teghenwoordicheyt Godts in het geestelijck leven, naer de talenten van de persoonen.

Sy sach eens een troupe van Engelen spelende op diversche instrumenten, welcke oock schoten als pijlen met boghen. Sy en konste dit sien niet beletten: maer de vreught welcke sy bedreven, dede haer meer in haer inwendich trecken, ende gaf haer een groote vereeninghe in haer ziele. Maer sy heeft hier in tweemaels bedroghen gheweest van den boosen gheest, die haer socht te amuseren aen dat spel dat sy bedreven, om haer te trecken van de teghenwoordicheyt Godts, Want eenighe quaede gheesten aen-nemende de ghedaente van Enghelen des lichts, hebben gheconterfeydt de maniere van doen der selver. Doch sy ghevoelde haer selven hier in gheheel anders, als in het ghesichte van de goede Enghelen: want in plaetse datse haer soude verootmoedicht ende inghekeert hebben, hadde sy ydel blijdschap ontrent den tijt van eenen *VVeest ghegroet*, het welck sy alsdoen niet en merckte: maer inde eerste Communie welcke sy daer naer ontfinck, Godt hiel hem seer vertrocken in haer regaert. Sy was seer bedruckt, niet wetende waerom. Het en was niet om het bedroch; want sy en kondet niet beletten: maer het was om de ondanckbaerheydt, om dat sy hadde gehadt ydel blijdschap, die quaet was, al hadde de verthooninghe goet gheweest, te weten van de goede Enghelen. Sy badt Godt seer instantelijck om vergiffenisse: ende hy gaf haer alsdan een kennisse,

om den quaden gheeſt te onderſcheyden van den goeden, aen de inwendige geſtelteniſſe: ende ſy ſach dat het ſeer difficil is, om te onderſcheyden; door dien dat den booſen hem ſeer ſubtylijck menghelt ende werckt met de nature.

XV. CAPITTEL.

Sy ſach de ghepeyſen ende inwwendighe gheſtelteniſſen der Religieuſen.

Sy placht oock te ſien de ghepeyſen ende inwendighe diſpoſitien der Religieuſen, ſoo klaer als haer eyghen. Hier van heeft ſeker experientie ghehadt de voorſeyde *Sr. Petronilla van S. Catharine.* „Soo „veel my raeckt (ſeght ſy) als ick nu niet langhe „in de Religie en was gheweeſt, ende ick haer noyt „in het byſonder en hadde gheſproken, hebbe in „my ſelven ghevoelt een ſeer groote veranderinghe „inwendich, ſoo dat ick niet en wiſt van waer het „my quam. Onſe Eerw. Moeder Saligher ſeyde „my dickwils dinghen, die my inwendich raeck„ten, waer van ick verſtelt ſtont; peyſende hoe ſy „dat konde weten. Ten leſten hoorende dat een „byſonder ziele was, kreegh ick een groote begeer„te om haer eens te ſpreken. Ter wijlen ick in deſe „begheerte was, heeft ſy my ontboden door de „Eerw. Moeder. Ick wierdt hier door verſchrickt „ende met vreeſe bevanghen, ende ben even-wel „tot haer ghegaen. Soo ſy my ſach, heeft op my „vriendelijck ghelacchen, ſegghende: Zydy daer?

„ende

„ende terſtont wiert ſy op-ghetoghen heel van haer „ſelven, met een ghelaet ghelijck eenen Enghel, „ende heeft my begonſt aen te ſpreken, als in den „perſoon van Godt: ende heeft my gheſeyt alle „de gheſteltenisſe, daer ick in hadde gheweeſt ne„ghen jaeren ghepaſſeert: ende yet dat my Godt „twee jaeren voor haer komſte hadde kennelijk ge„maeckt, het welck ick niemant en hadde te ken„nen ghegheven, als aen mynen Biecht-vader ende „nu ontrent twee jaer was gheleden. Waer door ick „ſoo gheroert wiert in mynen gront, dat ick over„vloedighe traenen was ſtortende, ſiende het ſecreet „myns herten ontdeckt aen eene Novitie. Sy heeft „my noch dickmaels gheſeyt het ghene ick in myn „herte verborghen hadde: onder ander een twyfe„linghe raeckende het op-gaen van haer lichaem: „want ick het niet en konſt ghelooven, peyſende „dat ſy het maeckte. Komende uyt de Kercke, „ſoo ſy my ſagh, ſtelde my eenen vingher, ſeggen„de al lacchende: Ghy hebt ongeloovigh gheweeſt. „Ick wiert ſoo beſchaemt, dat ick ſtillekens wegh „ginck. Oock weſende in het ghebedt, als ick ver„ſtroyt was van herten, verre van haer knielende, „ſoo gaf ſy eenen ſtyven kuch, die my was als eenen „wecker, en tot myn ſelven dede komen; het „welck ſy my ſeyde, ſoo haeſt alſe my ſagh. Ja ſien„de maer van verre den boordt van myn habyt, wilde „ſy my te ſeggen, oft ick verſtroyt was, oſte wel met „Godt bekommert. Ick hebbe van diverſche Reli„gieuſen verſtaen, datſe hun oock dierghelijcke „ſaecken wiſt te ſegghen.

Dies aengaende ſeght oock de teghenwoordighe Moeder in haere ſchriften: Ick moet hier wat byſonders ſtellen, 't welck ick onlanghs van een Religieuſe verſtaen hebbe, die *Sr. Francoyſens* ende myn eerſte Meeſterſſe heeft gheweeſt. Deſe ſittende eens op ſchole ende naeyende, *Sr. Francoyſe* knielde voor haer, ſittende op haere hielen, ende verhaelde hier eenighe byſondere ſaecken, die in haer waeren ghepaſſeert. De Meeſterſſe dit al aenhoorende peyſde by haer ſelven, ſonder haer te beſien, „ Het „ gene ghy daer ſeght kont gy weten door den duy„ vel: maer myn ghepeyſen en kont ghy niet weten, „ als Godt alleen. Hebt ghy den gheeſt Godts, ant„ woort op myn ghepeys„. *Sr. Francoyſe* heeft daedelijck daer op gheantwoort, als wat verſtelt ſtaende: „ Het is waer niemant en kan u gepeyſen weten „ als Godt alleen, en die den gheeſt Godts heeft. „ Hier mede ſweegh de Meeſterſſe met groote verwonderinghe.

Sy heeft my noch opeenen anderen tydt gheſeydt, dat *Sr. Francoyſe* haer wiſte te ſegghen, waer mede datſe in de Choor verſtroydt hadde gheſtaen, ende ſeyde dat den duyvel voor haer ſat op't ſtapeel ende dede ſulcken gheſten, ghelijck aen't gene waer mede ſy verſtroyt was: 'twelck ſy nu noch bekent dat het alſoo was, ghelijck *Sr. Francoyſe* ſeyde. Item ſy bekent oock, dat ſy ſomtydts achter 't Convent eenich miſnoeghen hadde ghehadt, ofte erghens in beroert ofte ontſtelt hadde gheweeſt, *Sr. Feancoyſe* wiſt haer daedelijck te ſegghen, ſoo ſy op ſchole quam, ende al waſt dat zy dat ſom-

tydts

tydts met woorden niet en ſeyde, de Meeſterſſe wiert nochtans ghewaer, dat zy beefde met gheheel haer lichaem; hier door te kennen ghevende datter yet was, dat niet wel en was. Daerom vreeſde ſy ſomtijdts by haer te komen, om dat zy wiſte dat haer niet verborghen en was. Sy heeft oock weten te ſegghen waer mede dat *Pater Marchant* in het Convent verſtroydt was, ende wat hy dede; het welck al waer bevonden is gheweeſt.

Sr. Francoyſe heeft oock eens eenen geheelen dagh beſich gheweeſt met een Novitie, die grooten ſtryt hadde, om haer te helpen doen een generaele Biechte. Sy braeht haer te voren al dat ſy gheheel haer voorleden leven ghedaen hadde: ende moeſt grooten aerbeydt doen, om de Novitie het ſelve te doen bekennen. Want ſy ſach den duyvel achter haer, die de arme Novitie ghedurich teghen-trock ende wederhiel, om haer te beletten een goede Biechte te doen. Ten leſten heeft *Sr. Francoyſe* den booſen gheeſt overwonnen, ende heeft de Novitie uyt-ghehaelt tot den gronde toe, ende haere Biechte ſelve op een papier gheſchreven; welck den Biecht-vader ontfanghende, ſeyde dat het ſeer wel was. Bovendien ſeyde zy aende Novitie datſe voortaen gheen ongheruſtigheyt meer hebben en ſoude: ?twelck ſoo gebeurt is.

Sijnde *Sr. Francoyſe* eens in op-ghetogentheyt haer wiert veropenbaert een verborghen ſonde van ſekeren Prieſter, die hy eenighe jaeren te voren ghedaen, ende noyt ghebiecht en hadde.

Haer wierdt van Godt bevolen dat-se hem daer van waerschouwen soude. Tot haer selven komende heeft het ghedaen: maer den Priester stoorde hem hier door. Sy seyde even-wel; En nemet my niet qualijck af, ick waerschouwe u Eerw. van Godts wege van sulcke sonde, welcke gy noyt ghebiecht en hebt. Hy ontstelde hem noch meer, segghende datse raesde; ende aenghesien dat het valsch was, dat hy nu klaerlijck sagh het bedrogh dat in haer ommeginck. Maer zy seyde, op dat U Eerw. soude weten, dat ick daer van versekert ben, gh'hebt die sonde ghedaen op sulck een jaer, op sulcken dagh, op sulcke plaetse, en met sulcke circumstantien. Den Priester dit hoorende bleef al stom door verpletheydt, en ghevende een versucht ginck naer de Biechte eer hy Misse dede.

XVI. CAPPITTEL.

Sy vraeght raet van eenen seer verlichten P. Capucin raeckende haere gestelteniſſe ende Revelatien, ende ontfanght antvvoorde.

S. *Francoyse* heeft van joncks af groote kenniſſe ghehadt met eenen seer verlichten P. Capucin, ghenaemt *P. Fortunatus*: sy heeft hem een briefken gheschreven, ende het ghene in haer omme-ginck eenighsints te kennen ghegheven, wenschende hem te spreken, om raedt te hebben, hoe sy haer in dese saecken moeste draghen, om alsoo sekerlijck te wandelen: waer toe zy alder-meest beweeght wiert, om datter sommige waeren, die alles begonsten in't arghste te keeren. Ende haer somtyts seer verplet maeckten.

ten Sy en heeft het gheluck niet ghehadt van hem te ſpreken, maer hy heeft haer dit korte briefken gheantwoort:

„ Beminde Suſter ende alder-liefſte Dochter in „ Chriſto: ick heb u briefken ontfanghen, ende den „ in-hout gheleſen ende wel verſtaen. Had ick den „ tydt ghehadt van u te komen beſoecken, wy ſou„den ſecretelijck wat t' ſamen hebben gheſproken, „ naementlijck van t ghene daer gy my van ſchryft: „ maer ten heeft Godt niet belieft. Een ſaecke alleen „ onthout van my, te weten dat ſoo wanneer gy jet „ ſiet ofte hoort, dat ghy u daer mede niet ſeer en „ bekommert, noch en ſpeculeert, wat profijt oft „ ſchade u daer van komen ſal, maer houdt altydts „ een ledigh onbelemmert ghemoet, en blyft ghe„ ſtaedigh onderworpen aen Godt en alle creaturen: „ op dat ghy niet en verlieſt in korten tydt 't ghene „ dat ghy met ſoo veel arbeyt verkregen hebt. Want „ ſoo u Godt noch lanck in dit leven laet, in groo„ te perycke-len ſuldy wandelen; ende ſoo ghy 't tot „ den eynde toe uyt-voeren kont, menighmael ſult „ gy noch ſmaken, dat gy noyt en hebt gheproeft. „ Maer het principaelſte dat ick boven al exſtimere, „ is dat u eyndeken ſal gheluckigh weſen: in u ſieck „ beddeken ſult ghy liggen, niet met anxt ofte vree„ ſe, maer met hope in groot betrouwen, in de al„ der-meeſte blijdtſchap ende ghenuchte: een her„ de doodt en ſult ghy niet ſterven, maer ſtillekens „ uyt-gaen ghelijck een keerſe, ſoo dat uwen uyt„ ganck niet een doodt, maer wel eenen ſoeten ſlaep „ ghenoemt ſal worden. Niet meer myn lieve Su-

„ ſter/,

„ ſter, dan dat ick begheere ende geſtaedich wen-
„ ſche naer de vruchten van uwe ghebeden.

Hier voor ſeght deſen vriendt Godts ſeer klaer en beſcheydelijck hoedaenighe doodt ſy ſoude ſterven, ghelijck het oock ghebeurt is. Hy heeftſe noch eenen anderen troofteliycken Brief gheſchreven als zy nu noch lach in haer leſte ſieckte, door welcken hy ghenoech te kennen gaf, dat haere pelgrimagie nu was ten eynde, welcke ick op ſyn plaetſe ſal ſtellen. Ick moeſt hier noch eenen anderen ſchoonen brief vanden ſelven Pater tot deſe H. Ziele gheſchreven ſtellen, aenghefien ick niet en weet waer hem beter te paſſe te brenghen.

„ Beminde Suſter, Peys ende Vrede in de Won-
„ dekens Chriſti.

„ Alſoo ick heden was in uws Moeders Huys, een
„ yghelijck was verblydt, principalijck uwe Moe-
„ der, die u ſeer bemint. Sy thoonde my eenen
„ Brief onlanghs van u gheſchreven, die ick met
„ groote voldoeninghe hebbe gheleſen. Corts daer
„ naer uwe jonghſte Suſter quam oock verblydt by
„ my, ſegghende: Pater, *Sr. Francoyſe* doet u ſeer
„ groeten, uytter herten wenſchende om van u eenen
„ troofteliycken brief te moghen ontfanghen. Ick
„ ſtont hier verſtelt, ende van eenen kant wiert ghe-
„ praemt om u te ſchryven; van d'ander zijde was
„ ick beſchaemt, denckende by my ſelven, een bran-
„ dende keerſe inde ſonne, noch een druppel water
„ inde zee en mach doch niet veel helpen: mijne gee-
„ ſtelijcke vermaeninghe ende troofteliycken brief en
„ ſal u oock niet vermaecken. Nochtans om dat ghy

het

„ het van my begheert, 'tis my onmoghelijck u te
„ weygheren. Ick neme dan den *H. Auguſtinus* tot
„ hulpe in deſen noot, die ons alle beyde ſal leeren,
„ waer naer wy moeten trachten in de Religie. O
„ leeſt wel wat dat hy ſeght: Myn hert is ongheruſt.
„ Waerom, ende hoe lanck doch H. Vader? Tot
„ dat het ruſt in Godt alleen. Die dit verſtaet en wel
„ kan vatten, die moet gheluckigh en ſaligh weſen.
„ Men vindter veel in Clooſters ende Cluyſen, die
„ hebben de werelt, de menſchen, Vader ende Moe-
„ der verlaeten, om dat hun hert volkomelijck in
„ Godt ſoude ruſten, en ſy zyn ongeruſter als oyt te
„ voren. Dit is voorwaer een ellendighe beklaeghe-
„ lijcke ſaecke. Men ſal hun ſomtyts vraghen, Waer-
„ om ſydy bedroeft, wat iſſer doch dat u quelt? Hy
„ is voor-waer wel gierigh die met Godt niet en is
„ te vreden. Men ſeght, Gaet wandelt wat in den
„ hof, de droefheydt ſal paſſeren. Och laet my ghe-
„ ruſt, ick en hebben gheen wandelens in, gaet dan
„ wat ligghen ſlapen, 't ſal moghelijck daer me ver-
„ gaen. O neen en ſpreeckt my van gheen ſlaepen,
„ ick en ſal met ſlapen niet gheneſen. Gaet dan aen
„ tafel, eet en drinckt, en ſyt vrolijck in de recrea-
„ tie En breeckt myn hooft niet, noch met eten
„ noch met drincken, daer en is niet dat my meer
„ ſmaeckt. Nu weet ick wel wat u ghebreckt, 't is
„ waerachtigh dat *Auguſtinus* ſeght, 'T hert is on-
„ gheruſt, om dat het in Godt niet en ruſt. Als je-
„ mant een ledt heeft uyt malkanderen, geen plaeſters
„ noch olien en mogen helpen; de pyne ſal blyvē due-
„ ren, ſoo lanck alſt uyt ſyn plaetſe is: maer ſoo 't

hert

„ hert gheſtelt is in ſyn plaetſe, de pyn die is vergaen.
„ Gheen vermaeck noch ſpel ſoo groot, dat den
„ menſch kan voldoen indien het hert uyt ſyn plaet-
„ ſe, te weten Godt, gheweken is. Nu dan myn lieve
„ Suſter, ſal 't hert in Godt en Godt in't hert ruſten
„ ſoo moet d'een in d'ander altydts blyven: en ghe-
„ lijck den menſch ſonder herte niet en leeft, ſoo en
„ kan ſyn herte ſonder Godt niet leven: en kan den
„ menſch ſonder herte niet leven ſoo en mach het
„ herte van den menſche noyt ſcheyden. Niet in de
„ werelt ſoo ſubtyl en ſnel alſt herte van den menſch:
„ in eenen ooghenblick 't is in Spaignien en weder-
„ om hier. Daerom met u hert, ghelijck de kinde-
„ ren met het voghelken op de ſtraete: het vlieght
„ ſomtyts van het krucxken, maer als ſy trecken met
„ den draet, het komt terſtont wederom. Vlieght u
„ hert ſomtyts wegh gy hebt een dobbel verlies, gy
„ ſyt ſonder hert en ſonder Godt: want Godt ruſt
„ en woont in 't hert alleen. Alſt nu ghebeurt dat het
„ herte wilt ſwieren in twee plaetſen en macht maer
„ loopen, te weten in de helle by de tormenten der
„ verdoemde, en inden hemel by Godt en onder de
„ Heylighen. Overſulcks beminde Suſter, kont gy
„ t'hert alſoo regeeren en doen by u blyvē als gy wilt,
„ en ſuyver houden van alle ghebreken, ſoo en ſult
„ gy Godt oft het eeuwigh goet noyt meer gemiſſen,
„ en die Godt noyt en ghemiſt en altyt by heeft, die
„ leyt een leven gelijck d'Enghelkens inden hemel.
„ Die 't proeven en ondervinden, die mogent weten.
„ Ick wenſche uyt den gront van myn herte u dit ge-
„ luck, blyve altyt uwē ootmoed, dienaer ende bemin-
„ den Broeder *Fr. Fortunatus.*

XVII.

INRI
CHRISTO CONFIXA SUM.
C. Loybos de.
F. Boultats fe

XVII. CAPITTEL.

Sy ontfanght inwvendigh de vyf VVonden Christi, ende lydt de pijnen van sijne Paßie, van de doodt, van het Vaghevier voor de sonden des vverelts.

WY hebben hier voren geseyt dat alsse noch in de werelt was. soo groote begheerte hadde om te lyden eenighe pynen van de Passie ons Heeren datse wel dry jaren lanck daeromme heeft ghebeden, naementlijck om te ghevoelen de pyne van de vyf Wonden. Dien goeden Godt willende volbrenghen haer groote begheerte, heeft vertoeft tot datse soude syn in het Clooster: alwaer sy op eenen Vrydagh in een diepe verlorentheydt ofte extase synde, ghevoelde wederom een extraordinaire liefde ende begeerte tot de H. Wonden van Iesus, besonderlijck van de syde. Ende siet Godt die verthoonde haer, hoe dat hy vander eeuwigheydt hadde gheschickt ende verkosen de vyf H. Wonden tot onse salighmaeckinge. Ende als sy in dese occupatie was sy ghevoelde een groote ende extreme pyne in haer syde, handen, ende voeten, soo dat sy wel soude gheroepen hebben want de senuwen krompen van handen ende voeten, namentlijck die vande rechter handt ende rechter voet. Dit en duerde in het beghinsel maer een ure: maer daer naer quam de pyne van s' donderdaghs naer middagh, ende duerde tot saterdaeghs,

ſoo datſe niet en konſte gaen maer kroop langhſt den Dormter op beyde haere knien, ende alſſe voorder moeſt weſen droegh-men-ſe op den arm (want ſy was ſomtyts ſeer licht ende ſomtyts ſeer ſwaer als loot, naer haer inwendighe gheſtelte niſſe ſy en hadde alsdan gheene macht in haere handen, noch en konſt gheen broodt ſnyden, door dien dat de palmen haer ſoo ſeer deden. Wy meynden in't eerſte dat het convulſien waeren, maer hebben daer naer verſtaen dat het een mede-deylinghe was van de H. vyf Wonden Chriſti, ende dat het waeren in haer als vyf koordekens die t'ſamen trocken, ende leedt onuytſprekelijcke pyne ghevende bloedt uyt den mondt van de inwendighe quetſure van haere ſyde.

Het is ghebeurt (ſeght *Sr. Pieternelle*) op eenen Vrydagh, dat ick haer vondt ſitten op een ſeker plaetſe by-naer heel van haer ſelven weſende ſoo dat ſy my niet en konſt aen-ſpreken, met een ſoet ende vriendelijck weſen, loopende overvloedigheydt van bloedt ende water uyt haren mondt, het welck ick met mynen neusdoeck af-vaeghde: ick hebbe daer naer mynen mondt aen den haren gheleydt, ende ſoo het ſelve ingheſoghen; myn mede-ſuſter is oock by ghevalle ghekomen, ende heeft het ſelve oock ghedaen, ſoo dat wy malkanderen wegh ſtaecken om te mogen ſuygen: ende wy hebben beyde beleden. Ende ick belyde het noch, dat wy noyt beter, liefſelijcker, ofte ſoeter en hebben gheſmaeckt: jae al ſchrijvende dit, ſomtyts daer om denckende hebbe als noch den ſelven ſmaeck in den mondt. Van waer dat bloedt quam en weet ick niet, maer ſy klaeghde alsdan ſeer haere ſyde.

Sy

Sy was ſelve de eerſte maendt, als dit haer dickwils ghebeurde, wat benouwt, vreeſende datter eenigh ader gheborſten was, door het ghewelt vande exceſſen die ſy gedurigh leedt, ende datſe hier door onbequaem ſoude ſyn tot de dienſten der Religie: maer Godt heeft haer haeſt van deſe vreeſe verloſt ende dit ghepeys van haer gheweirt. Want eens haer op-ghetrocken hebbende in een langhe extaſe gaf hy haer als in een balanſe te kieſen het leven ofte de doodt: ende ſy balanſerende heeft het met woorden uyt-gheſproken, dat wy het hebben ghehoort. Ende ick (ſeght de oude Moeder) hoorende dat het in haeren keus was, hebbe haer bevolen op de ghehoorſaemheyt, dat ſy ſoude noch blyven in 't leven; ende hare ſprekinghe ende balanſeringhe hiel op, haer ſelven latende onder de H. ghehoorſaemheydt, die ſy my als doen beloofde. Sy heeft ons alsdan verklaert dat Godt haer ghetoont hadde, datſe van die ſieckte der vyf Wonden ſoude gheſtorven hebben, en hadde haer Overſte haer niet ghecommandeert in't leven te blyven; want dat ſy ſoude de doodt verkoſen hebben, door dien ſy een extreme begeerte hadde om te ſterven, ende om dat haer Godt verthoonde den graedt van glorie welcken ſy alsdan in den hemel ſoude ontfanghen hebben. Sy ſagh oock dat den dagh van *S. Thomas* ſoude geweeſt hebben den dagh van haere begravinghe.

Sy heeft oock eenighe weken voor vaſten-avondt ghehadt verſcheyden mede-deylinghen van de Paſſie Chriſti Des Woonsdaeghs hadde ſy de ghedenckeniſſe vande doorne croone, ende ghevoelde onuyt-

ſprekelijcke pyne in haer hooft klaeghende ende lamenterende, niet wetende hoe haer hooft houden ofte legghen. Ick hebbe ghewaer gheworden (ſeght de oude Moeder) datter bloedt uyt haere ooghen vloeyde. Sy hevet willen verberghen, maer en konde niet, ende beleedt my dat het quam uyt de ghedenckeniſſe ende de mede-deylinge van de doorne croone, die ſy ſoo ghevoelde, al of al de doornen beſonder in haer hooft ghedruckt hadden gheweeſt, ende van daer quam het vloeyen des bloedts uyt haere ooghen. Ende dit was alle woenſdaghen. Eer die pyne wel ghepaſſeert was, heeft ſy oock ghedeylt van de Cruys-draginghe s'donderdaeghs, ghevoelende groote pyne in haer ſchouder. Des donderdaeghs naer middagh ontrent den 2. of dry uren heeft zy alle weken tot Paeſchen toe begonſt groote pyne te gevoelen, eerſt inde ſyde met uyt-ghevinghe van bloedt uyt haeren mondt, daer naer treckinghen in handen ende voeten, ſoo dat zy van doen tot gheheel den vrydagh ende ſaterdagh tot den thien uren of daer ontrent, noch handen noch voeten en konſt ghebruycken.

Sy heeft alsdan ſeer beſonder verlichtinghen ghehadt van het lyden Chriſti, ende waer door hy noch daghelijcks vergramt wordt, ende ſyne Paſſie vernieuwt. Daerom heeft deſe Bruydt Chriſti haer ghedurigh ghepreſenteert om te lyden, tot voldoeninge der ſonden die gheſchieden nu daghelijcks in de werelt: welcke den Heere haer oock ſomtyts kennelijck maeckte, beſonder heeft hy haer eens ghethoont eenen doodt-ſlagh op den ſelven ſtondt als hy ghe-

gheſchiede, als-wanneer de ziele van den aflijvigen haer veropenbaerde.

Godt liet haer oock ghevoelen den anxſt ofte benouwtheydt diemen heeft in 't ſterven tot twee diverſche ſtonden, ſoo dat zy in het aenkomen ſeyde, Ick ſterve: ende daer volghden oock alle de teeckens van de doodt; want zy wiert bleeck met de doodt-verwe ende ſtijf als een doodt lichaem, lydende onder-tuſſchen extreme pynen in alle haere leden. Den eerſten keer leedt ſy dit voor een ſeker perſoone die Godt haer thoonde. Den tweeden keer tot haer ſelven ghekomen ſynde, ſeyde dat zy voor het oordeel Godts hadde gheweeſt, niet wetende oft zy noch in haer lichaem ſoude ghekomen hebben, dan alleen dat ſy merckte datter gheen ſententie en was ghegheven. Sy leedt ſeer groote benouwtheydt: ende heeft daer naer verſtaen dat zy dit gheleden ende ghepaſſeert hadde voor een beſonder deſſeyn Godts. Sy heeft oock gheleden groote agonien ende eens de pyne des Vagheviers een korte wyle tydts, welcke ſoo onuytſprekelijck groot was, dat gheene tormenten van deſen tydt daer by te verghelijcken en ſyn, ſoo ſy heeft beleden.

XVIII. CAPPITTEL.

Sy heeft van Godt begaeft ghevveeſt met den gheeſt van Prophetie.

BOven alle de gratien, welcke wy tot noch toe vertelt hebben, heeft Godt haer noch willen begiften met de ſeldſaeme gave van Prophetie, door welcke ſy vele toe-komende ſaecken voorſeyt heeft, ofte verborghen ſaecken ontdeckt. Sommighe die tot onſe kenniſſe ghekomen ſyn ſullen wy hier vertellen.

Haere Suſter die ouder van jaren was als ſy, hebbende met haer het habyt van de Religie in 't ſelve Clooſter aenghenomen, ſynde ghenaemt *Sr. Gabriël*, is naer eenighe maenden van Godt beſocht geweeſt met lamheydt in een been, ſoo dat zy het Clooſter heeft moeten verlaeten. Ick hebbe op den ſelven dagh (ſeght *Sr. Petronilla*) gheſien en ghehoort een wonderlijcke uyt-werckinge in onſe *Sr. Francoyſe*. Want ſoo nu den tydt was aenſtaende datmen *Sr. Gabriël* uyt het Clooſter ſoude draghen, ſoo is zy kranck te bedde ligghende op-ghetrocken gheweeſt gheheel buyten haer ſelven, ende heeft begonſt met luyder ſtemme te ſpreken, met groote droefheydt ende lamentatie ſegghende: Heere ſult ghy my nu in ſchande laten. Ghy hebt my belooft, ende ick hebbet haer gheſeyt, dat ſy ſal perſevereren, ende nu gaet het gheheel contrarie, men gaetſe uyt het Clooſter draghen; iſt dat ick hier in miſſe, ſoo ſyn

alle

alle myne andere ſaecken oock van niet. Ick ſagh datſe dan was in grooten anxſt. Naer deſe ende dierghelijcke woorden, is ſy weynigh tydt ghekomen tot groote ſtilte ſonder roeren ofte ſpreken, ende wiert in het aenſchijn gheheel vrindelijck ende blyde, ſegghende met ſoete woorden ende groote oodtmoedigheyt: Heere ick heb u wel verſtaen, ſy ſal uyt-gaen, ende nochtans Profeſſen.

Naer eenighe uren is haer Suſter voorſeyt uyt het Clooſter ghevoert naer het huys van haere Moeder tot Tempſt; alwaer ſy noch langhen tydt lam is gebleven, tot dat Pater *Fortunatus* (van welcken wy hier voren hebben gheſproken) aldaer is ghekomen. Hy ſeyde dat hy haer hopte te gheneſen met de gratie Godts: maer ſy loegh daer mede, ghelijck ſy dickwils ghedaen hadde met de ſaecken van haere Suſter. Want al was ſy de oudtſte, ſy en hadde niet dat *Sr. Francoyſe* gheleeck; maer was ſeer kluchtigh en gheckachtigh. Daerom en konſt ſy gheen gheloof noch betrouwen hebben van haere gheneſinge. Den goeden Pater was ſeer in pyne; door dien Godt hem hadde belooft haer door hem te geneſen, in welcke hy daer-en-tuſſchen ſoo kleyne diſpoſitie ſagh. Hy heeft eyndelinghe ſich uyt-gheſtreckt plat ter aerden ende naer een langh-durigh ghebedt heeft luyde gheſeydt deſe woorden: Heere, en laet my nu in gheen confuſie; want ghy hebt het my belooft. Sy dit ſiende ende hoorende heeft wat betrouwen ghekreghen. Hy is dan op-gheſtaen van der aerden, ende heeft gheſeydt datſe ſoude gaen ſonder krucken. Sy heeft gheantwant datſe niet en konſt. Hy heeft haer

wederom bevolen dat-ſe in den naem des Heeren ſoude gaen. Maer ſy en hadde gheen gheloove. Den Pater heeft als-dan de Moeder, die daer teghenwoordigh was, ghevraeght, of ſy gheloofde; de welcke heeft gheſeydt dat jae: ende de dochter is als dan gheſondt op-gheſtaen, ſoo ſy ſelve aen de Religieuſen nader-handt heeft vertelt. Me-vrouwe van Eeck-houte haere jonghſte Suſter, die noch leeft, was in dit cas teghenwoordigh.

Eenighen tydt daer naer heeft ſy groote begheerte ghekreghen, om wederom te keeren naer de H. Religie, ende heeft ſeer inſtantelijck verſocht, om ontfanghen te moghen worden. Naer veel biddens heeftmen haer gratie ghedaen, en ſy is wederom gekomen in het Clooſter, twee jaeren en half naer de doodt van haere Suſter; ende is ſes jaeren daer naer godtvruchtelijck in den Heere overleden. Ende ſoo is volbracht het ghene *Sr. Francoyſe* hadde voorſeydt, te weten dat-ſe ſoude uyt-gaen ende nochtans Profeſſen.

Haer ander Suſter die teghenwoordigh is Religieuſe in het Clooſter der Ghereformeerde Vrbaniſten binnen Ghendt, ghenoemt *Sr. Ludgardis à S. Maria*, heeft oock ghehadt hier van levendighe experientie, ſoo ſy ſelve vertelt, ſoo ick eens in haer Clooſter was, beſagh ſy my met groote aendaghtigheydt: en als ſy meynde dat ick haer ſoude „ aenghеſproken hebben, ontrack ick my van haer „ ſonder een woordt te ſpreken. Ten leſten heeft ſy „ my gheroepen ende gevraeght wat ick hadde? Ick „ en ſeyde niet maer was vol ghepeyſen. Siende dat

ick

„ ick niet en ſprack, heeft ſy van my gevraeght: wan-
„ neer ick Religieuſe ſoude worden? Ick ſeyde, noyt:
„ maer dat ick wilde trouwen en t'ſamen in ſuyverheyt
„ leven. Waerom ſy verbaeſt ſtont, en trock haer een
„ weynigh achter-waerts en bleef onberoerlijck. Wy
„ meynden dat ſy qualijck was: doch de Overſte hadde
„ ghedurigh de ooghe op haer, en ſeyde datſe moeſt
„ wat inde locht ſtaen, om haer teerigheyt; tot dat zy
„ bequaemheyt ſach om haer te roepen. Gekeert ſyn-
„ de heeft ſy my gheſeyt, dat ick ſoude Religieus wor-
„ den: maer ick loegh met haer. Op eenen anderen
„ tydt gaf zy my een ander ſaecke te kennen, die
„ diende tot myn veroodtmoedinghe: maer ick en
„ wildet niet kennen; ende van dien tydt af heeft ſy
„ met my gediſſimuleert ghehandelt: ſoo dat ick met
„ eenen uyterſten inwendigen ſtrydt hebbe geweeſt
„ den tyt van haer leven, om dat ick niet rechtſinnigh-
„ lijck met haer gehandelt en hadde.

Ten is niet min wonder het ghene de ſelve Suſter vertelt, te weten dat ſy jemandt helpende om een generale Biechte te doen, heeft haer alle ſoorten van ſonden in ſchrifte ghegheven, om daer uyt te nemen het ghene ſy hadde ghedaen: ende heeft daer naer ghekent, dat-ſe niet en wiſt, noch gheen kenniſſe en hadde van het ghene ſy hadde gheſchreven; on-twyfelijck door het in-gheven Godts.

Sy heeft oock van Suſter *Petronilla* voor-ſeydt het ghene haer eenen-twintigh jaer daer naer ſoude gheſchieden, te weten datſe ſoude Moeder ſyn, 't welck in 't jaer 1672. volbracht is, als ſy door

ghehoorſaemheydt gheſonden is, om d'eerſte Moeder te ſyn van het Clooſter van *Ninoven*. Hier van gheeft de teghenwoordighe Moeder aldus ghetuygeniſſe: Onlanghs heeft my gheſeydt een Religieuſe die gheloofbaer is, datſe met *Sr. Francoyſe* onlanghs gheprofeſt ſieck ligghende in de infirmerye, daer ſy hun koetſen hadden teghen over malkander, ſoo ſy van diverſche ſaecken met malkander kouteden, *Sr. Francoyſe* ſeyde onder ander, dat *Sr. Petronelle* noch ſoude Moeder worden. Waer mede ſoo die Religieuſe loegh, ſegghende: wat ſoude dat arm kraem Moeder ſyn? Sy krocht altoos: ſeyde *Sr. Francoyſe* Godt ſal haer met het officie gratie en ſterckte gheven. Welck wy nu ſoo volbracht ſien: Sy heeft oock voorſeydt aen een ander Religieuſe datſe in het Clooſter van Ghendt ſoude Moeder ſyn, ende geruſtelijck regeeren, 't welck ſoo ghebeurt is.

Sy heeft haere Meeſterſſe oock voor-ſeydt vele dinghen die haer in navolghende jaeren ſouden gheſchieden: welcke belydt nu teghenwoordigh noch levende dat alles ghebeurt is ſoo *Sr. Francoyſe* haer hadde voorſeyt; ghelijck oock veel ander dinghen die aen haer Moeder daer naer ghebeurt ſyn. De ſelve Meeſterſſe belijdt oock dat *Sr. Francoyſe* met haer alleen ſynde ſomtyts te kennen gaf waer dat de Novitien waeren, wat ſy deden ofte waer van ſy ſpraken; en ſeyde ſomwylen. Gaet ſietter eens naer, het is tydt: ende de Meeſterſſe bevondt altyts waer het ghene ſy ſeyde.

Sy heeft oock voorſeyt aen een Releligieuſe *Sr. Dorothea*, vele ſieckten en kranckheden, die haer ſou-

den

den overkomen ; korts daer naer door ghehoorſaemheydt van de Overſten gheſonden ſijnde naer *Hondtſchoote*, om aldaer te helpen in de Reformatie, ontrent het jaer 1651. ende daer eenighen tijdt gheweeſt hebbende, is ſoo overvallen gheweeſt van veelderhande ſieckten ende ſoo miſerabel , dat niemandt ſonder tranen haer en konde ſien.

Op het leſte van haer ſieckte heeft *Sr. Francoyſe* haer tot twee ſtonden ſnachts veropenbaert , in ſoo groote glorie ende claerheydt , dat ſy haer qualijck konde aenſien. De ſiecke ſeydet elcken keer ſmorghens met groote blijdſchap aen de Moeder : ende dat *Sr. Francoyſe* onder ander gheſeydt hadde, dat ſy haeſt om haer ſoude komen. t Welck men hoopt ſoo gheſchieet te ſijn : want corts daer naer Godtvruchtelijck gheſtorven is. *Sr. Victoria* heeft ons dit dickmaels voor de waerheyt vertelt, die alſdan tot *Hondt-ſchoote* Moeder was : maer om haere groote weeckelijckheydt , is met oorlof van de Overſten in dit Convent van Ghendt weder-ghekeert.

Ten leſten heeft *Sr. Francoyſe* in twee verſcheyden brieven ghethoont , datſe wiſte hoe langhe ſy noch ſoude leven , ende wanneer ſy ſoude ſterven ; noemende den tijdt op welcken ſy in de Religie ſoude weſen , dry-jaerighe Pelgrimagie : want ſy is in het derde jaer , naer datſe het Religieuſch habyt ontfanghen hadde , gheſtorven. Noch heeft ſy twee of dry maenden voor haere doodt, aen twee haere confidende een Briefken van Adieu gheſchreven , ſeghende datſe haeſt ſoude ſieck worden ende ſterven : ende dat met haer noch een ander Religieuſe ſoude

ſter-

ſterven, 't welck oock gheſchiedt is, ſoo hier naer ſal vertelt worden.

XIX. CAPITTEL.

Van de op-ſpraecken vvelcke ſy heeft gheleden, vvaer teghen haere ſeldſaeme deughden vvorden vertelt.

EEr wy komen tot haer ſaligh eynde, ſoo dient wat gheſeydt te ſyn van de groote ſwaerigheden welcke deſe H. Ziele, naer het exempel Chriſti heeft moeten lyden, om de wonderlijckheden die Godt in haer wrocht: want ſommighe wierden door de ſelve verarghert, niet konnende ghelooven dat een Novitie, die maer verſch uyt de werelt komt, terſtont konde ſoo verheven worden, ende wierden genegen om te vermoeden datter eenigh bedrogh des duyvels mede ſpeelde; waerom ſy kurieuſelijck letteden op alle haere actien, om jet in haer te vinden dat beriſpelijck waere.

Aengaende haere inborſt, humeur, manieren ende converſatie in het gemeyn, ſy en konden niet vinden dan oprechtigheydt, goetheyt, minnelijckheyt, ende ootmoedigheyt. Want ſy was van een lieffelijcke ende aenghenaeme gheſteltenisſe des lichaems, ſeer vrindelijck van converſatie, ſoet en genoeghſaem van humeur, in haer ſpreken ſeer beleeft en minnelijck aen een jeghelijck, ſoo datſe de herten tot haer trock: ende alſſe jemandt ſtyf beſagh, men ghevoelde in ſy ſelven datſe ons herte doorſagh. Sy was gheneghen

neghen om een jeghelijck dienſt te bewyſen ende alle vriendtſchap te doen, al-waerent oock maer Novitien. Sy hadde tot de ſelve, nu gheprofeſt ſynde, ſulck een teere affectie, datſe dickwils jet nam, datſe vondt in den hof, als druyven oft ander fruyt, om hen te gheven. Dierghelijcke leeſtmen vanden *S. Paſchalis*. Ick vraeghde haer eens (ſeght de teghenwoordighe Moeder) hoe datſe dat deurſde doen? Sy antwoorde my, die arme ſchapen hebben vele verlaten in de werelt, en daerom moet-menſe in't eerſt wat toeven en trooſten, om ſoo allencxkens hun affectie te beter van de werelt te trecken. Sy ſocht alle menſchen tot Godt te trecken, byſonderlijck die haer meeſt contrarie waren, ende het meeſte lyden aen deden. Deſe volghde ſy meeſt in door gedienſtigheyt ende minnelijcke woorden, ende badt ghedurigh voor hen; 't welck voorwaer een teecken is van een raere volmaecktheydt.

Als ſy by haer ſelven was, voeghde ſy haer in alles naer de andere, oock ſelve in het ſpel ende recreatien. Want ſoo de jonckheyt eens ſoude een ſpel geſpeelt hebben van *S. Catharine*, men gaf haer de partye van *S. Catharine*: welcke ſy dede met een wonderlijcke gratie, alſmen proefde: maer het ſpel en quam niet ten effecte, om dat haere gheſtelteniſſe het ſelve niet toe en liet.

Sy was ſeer vlytigh tot de ghehoorſaemheydt: ſoo de klocke ofte belle teecken gaf, *Sr. Francoyſe* vloogh. Soo daer eenigh werck te doen was, ſy was altyts d'eerſte ghereedt, oock tot de moeyelijckſte, vuylſte ende verworpenſte: ende hadde dick-

dickwils groote pijne , om dat de Overſte haer ſomtijts niet en lieten doen ghelijck de andere. Sy hadde oock groote pijne in't beginſel alsmen haer vande ſchole ſtelde , ſoo ſy aen haer mede Novitien ende andere dickwilck bekende, en ſoude daer liever gebleven hebben : maer haer ghefteltenifſe en liet het niet toe ; als de uytwerckinghen van den gheeſt haer ſoo gheweldich over-vielen. Daerom voeghde haer naer den wille haerder Overſten hier in , ende in alle ſaecken ter liefden Godts.

Sy was dickmaels ſeer bedroeft , als ſy hoorde , datter om haeren t'wille ſomtijts eenich gheſchil was tuſſchen de Biecht-vaders ende onſe oude Moeder : om datmen hun gheen communicatie en dede van al't ghene in *Sr. Francoyſe* paſſeerde. Overſulckx en was haer dit niet te wyten , noch haere hooveerdicheydt toe te ſchrijven , ghelijck ſommighe meynden: want ſy hadde daer pijne ghenoegh in, om datſe haer niet en mocht openen aen den Biecht-vader , raeckende de in-werckinghen Godts , die ſy leedt ghedurichlijck , ende ſoo den ſtaet van haer ziele teenemael aen hem te kennen gheven : want het is ſeker datſe een groote exſtime van hem hadde : maer ſy moeſt hier in de Moeder ghehoorſaem ſijn ; die om ghewichtighe redenen ende met een goede intentie reſerveerde deſe extraordinaire ſaecken aen het voorſichtich onderſoeck ende beleydt van den Eerweerdichſten P. *Marchant*, aen welcken ſy van alles communicatie dede : waer in ſy ſeer voorſichtelijck dede. Een treffelijck Religieuſe die noch leeft heeft *Sr. Francoys* ſomtijts hooren ſuchten, als hierom

eeni-

eenighe troebels waeren, ſegghende. *O Heere is dit on Weer om mynen 'twille op-gheſtaen, werpt my met Ionas in de Zee.*

Sy was oock ſeer gheneghen om haer lichaem te quellen met groote ſtrengicheden gebruyckende heyren cleederen, riemen oft yſere braſeletten met cleyn pinnen aen de armen; welcke ſy dickwils droegh (ſoo ick ſelve bevonden hebbe, ſeght *Sr. Petronilla*) d'een reyſe voor een ziele des Vagheviers: op eenen anderen tijdt voor eenen ſondaer, naer dat Godt haer was openbaerende. Sy heeft my ſomtijts haer doen geven een goede diſcipline ende hare ghebreken doen ſegghen, de welcke ſeer cleyn ende weynich waeren, ligghende ſoo langhe met het aenſicht op de aerde: het welck ick met groote teghenheydt ende ſtrijdt dede: doch ſy dwongh my daer toe, ſegghende dat Godt ſulckx van my begheerde!

Aengaende haer eten ende drincken, ſy en wat niet leecker, maer ſeer ſober, ende hadde liever het ſlechtſte als het beſte, ende brocht dickmaels daghen over ſonder eten en drincken, naementlijck alſſe de inwerckingen Godts aldermeeſt was lijdende Haeren ſlaep was ſeer weynich: want ſy bracht vele halve nachten over met ſchryven ofte gheeſtelijcke t'ſaemen-ſpraecken, ende vele gheheele nachten in op-ghetoghentheden ende converſatien in den hemel Onſe oudtſte Religieuſe verſocht eens oorloff vande Moeder om eenen nacht by haer te moghen blijven, om te ſien haere uyt-wendighe gheſtelteniſſe: maer dien nacht en wiert ſy niet op ghetogen, ſoo zy ſelver ſeyde, om dat het de andere door curieusheyt hadde begheert te ſien.

Wat

Wat sal ick seggen van haer gebedt? hoe verheven het was, getuyght genoegh geheel haer leven, welck was een gedurigh gebedt ende vereeninge met Godt. Hoe krachtigh het was by Godt, hebben geproeft soo levende als doode. Van de doode hebben wy hier boven exempels ghenoegh gesien. Aengaende de levende, hoort een wonderlijcke geschiedenisse.

Een treffelijck ende gheleert Pater heeft onlanghs beleden aen onsen Eerw. P. Provinciael, dat hy eens moetende gaen naer Audenaerde, *Sr. Francoyse* alvoren besocht hem recommanderende in haer gebeden. Sy beloofde het selve te doen, ende siet hem gebeurde by naer het gene gheschiet is aen eenen jonghman voor welcken badt *S. Elizabeth:* want soo hy gegaen was uyt de poorte vande stadt, wiert subitelijck bevangen met sulck een ongewoonelijcke beweginghe des gheests, soetigheyt des herten, ende op-treck tot Godt, met een geestelijcke blyschap, dat hy was gelijck droncke het welck hem op den wegh by bleef een ure lanck.

Ten lesten dient grootelijcks tot versekeringe van haere onnooselheyt ende heyligheyt de getuygenisse vanden Eerw. *P. Marchant*, die haer generale Biechte hebbende ghehoort ons beleden heeft, datse in heel haer leven noyt doodt-sonde en heeft ghedaen, en seyde boven-dien dat hy niet en soude derven seghen, datse oyt een vry-willighe daghelijckssche sonde heeft ghedaen.

XX. CAPITTEL.

Dry byſondere oorſaecken, om vvelcke ſy veel op ſpraken en vervolgingen heeft geleden.

VYt het voorgaende Capittel kanmen genoech mercken, wat fondament ſy conden hebben, die deſe H. Ziele contrarie waeren: even wel ſijnder byſonderlijck dry pointen gheweeſt, uyt welcke ſommighe oorſaecke hebben genomen, om van haeren gheeſt ende vande wonderlijckheden die in haer paſſeerden, quaet ghevoelen te hebben, waer in ſy meynden, wel ghefondeert te ſyn.

Ten eerſten, naemen ſy qualijck datſe niet en onderhiel den regel van ſilentie; Maer wie ſal den geeſt Godts reghels ſtellen, den welcken blaeſt waer en wanneer hy wilt? De Regels ende Statuyten der Religien, dienen als venſters ende paliſaden, niet om den H. Gheeſt limiten te ſtellen, maer om de wilde ſinnen cort te houden ende te temmen, ende de krancke alle occaſie te benemen van hun te miſgaen: zoo datmen hier wel mach ſeggghen met den Apoſtel: *Den rechtveerdighen en is geen wet geſtelt, mae den ongerechtighen.* De ghene die met den gheeſt Godts ghedreven ſijn, en moeten niet ghebonden weſen met gheboden, regels, ſtatuten, uyt vreeſe van quaedt te doen, ofte datſe te cort ſouden doen aen hunne vocatie: ſy moeten eer weder houden weſen ende hunnen yver moet dickwils ghemaeticht ſyn, op dat-ſe niet te veele en ſouden doen ende hunne nature

deſtrueren. Het is hun oock ſomtyts onmoghelijck ooghmerck te nemen op de Clooſterlijcke onderhoudingen en menichvuldighe Ceremonien, op den tydt en plaetſe daerſe moeten onderhouden weſen: ende daerom leeren de gheeſtelijcke Schrijvers dat de zielen die ſeer innigh ſyn ende groote inwerckinghen Godts lyden, niet en moeten vande overſten belemmert worden met de ghemeyne dienſten ofte Ceremonien: gelijckmen leeſt van verſcheyde Heylighe Religieuſen, welcke men toe-liet buyten het gemeynte alleen hun met Godt te becommeren, alwaer ſy de Clooſterlijcke onderhoudinghen en ſeker uren niet ſubject en waeren, maer voeghden hun naer de beſoeckinghen Godts ende ſijne inwendighe roeringhen.

Aengaende onſe *Sr. Erancoyſe*, datſe ſomtyts het ſilentie niet en onderhiel, is gheſchiedt eens-deels uyt noodt (die gheen Wet en heeft) eens-deels met expreſſen oorlof van haere Overſten. Want de oude Moeder die ghetuyght dat Godt haer ſoo vervulde met overvloedighe Gheeſtelijcke ende Hemelſche Leeringhen, datſe haer over-vielen, om datſe die niet en mocht uyt-ſtorten, naer haere liefde ende ghetuygheniſſe van den gheeſt Godts, ſoo datſe daer onder ſcheen te beſwijcken. Sy was als een Hemelſche buyſe, de welcke ghedurighlijck wierdt vervult van Godt ende ſyne kenniſſen, ſoo dat het noodigh was haer ghedurigh te ydelen, ende te ontlaſten, oft anders ſy ſcheen te moeten open-berſten, ghelyck een oudt vat dat vol is van nieuwen moſt. Daerom midts dat

Pater

Pater *Marchant* altyts by haer niet en konde weſen, ende de Moeder oock gheen moeyte en hadde, om haer altydt te aenhooren, ſy hebben haer generalen oorlof ghegeven, om met *Sr. Petronella*, ende noch een ander t'allen tyde te ſpreken, welcke ſy ſeyde dat Godt hadde ingheſtort een ontfanghbaerheydt, ende begrijpſaemheydt, om haere propooſten te vatten, waer in ſy dickwils ſonder verdriet halve nachten over-brochten: nochtans was hun deſen oorlof ghegheven op hun perijckel, dat indien-ſe betrapt wierden, ſy het ſelve met groote openbaere penitentien moeſten betaelen, om het ghemeynte te contenteeren. Maer ſy ſeyde dat-ſe hadde eene ſekerheydt in haeren gheeſt als'er geen perijckel en was: ende als ſy ſomtyts een ure ofte twee t'ſaemen hadden gheweeſt, ſeyde ſy ſubytelijck; laet ons van hier gaen, ſulck een Religieuſe hanght op mynen rugghe: welcke Religieuſe naeder-handt heeft beleden, dat-ſe ſomtijts wel wiſt dat-ſe t'ſaemen waeren, en meynde hun te gaen betrappen; maer onder-weghen zynde vergat ſy het ſelve, ende keerde wederom, ſonder te bemercken wat dat ſy dede. Ende ſoo en hebben ſy novt betrapt gheweeſt. Hier van en moet nochtans gheen exempel ghenomen worden, ſondet dierghelycke ghewichtighe redenen

Ten tweeden, en konſten ſy niet ghelyden, datmen haer niet en dede ſimpelyck voort-gaen ghelyck andere Novitien: het welck oock was onmoghelijck; want ſy dickmael gheheele nachten, en daeghen buyten haer ſelven was op-ghetogen, ende

ſoo niet bequaem om het ghemeynte te volghen ('t welck ſy ghenoegh wenſchte te doen) ende om datſe in deſe gheſtelteniſſe weſende, ſomtydts ſprack uyt den naeme Godts ende ſeyde aen ſommighe Religieuſen hunne inwendighe fauten, ſommighe naemen 't wel ende wierden beweeght, andere naemen 't qualijck ende wierden verarghert, ſegghende dat ſy hooveerdigh ende op-gheblaeſen was, al-hoe-wel ſy niet en wiſt wat zy hadde gheſeydt tot haer ſelven komende. Waer in ſy verdoolt waeren, want ſy was ſeer oodtmoedigh in haere converſatie, haer ſelven onder-worpende aen een yeghelijck, ſonder eenigh werck van haer ſelven te maecken, haer ſelven abandonnerende in alles ſonder eenighe ſorghe ofte achter-dencken te hebben.

Ten derden, naemen zy ſeer qualijck het inſtellen der vereeninghe (waer van zy een ſchrift ghemaeckt heeft, dat hier naer ſtaet achter den leſten brief) ſegghende dat ſy een ſcheydinghe maeckte, ende de ghemeynte deylde in twee partyen. Waer in ſy oock ſeer verdoolden: want ten eerſten deſe vereeninghe was inwendigh, ende en veroorſaeckte uyt-wendigh gheen verſcheydentheydt in de ghemeyne oeffeninghen. Het en was maer een over-een-kominghe van t' ſaemen in den gheeſt eenighe devotien te doen, om malkanderen meer in de liefde Godts te ontſteken: oft in-dien ſy erghens in uyt-namen, het was in eenighe vryghelaeten devotien, als beſoeckinghen van eenighe ſtatien,

ſtatien, welck een yeghelijck van 't Clooſter mocht te doen buyten tydt van het ghemeynte. Ten tweeden was haere intentie een yeghelijck tot deſe devotie te trecken, ende hun daer in te begrypen, hadden ſy maer ghewilt. Ende uyt de voor-ſeyde poincten zyn alle haere voor-ſchreven vervolghinghen ende beproevinghen voorts-ghekomen.

Den Eerweerdighſten Pater *Marchant* heeft-ſe oock wel beproeft; maer met meerder diſcretie. Hy verſtondt dat ſy ſomtydts uyt haer ſelven ghinck, als ſy de Heylighe Communie hadde ontfanghen: waer-om hy eens op eenen Communie-dagh heeft de Miſſe ghedaen. Naer de Miſſe heeft hy aen het ghemeynte de Heylighe Communie ghegheven, ende heeft als-dan met ſijne ooghen ghe-ſien de wonderlijcke ghefteltenisſe van Suſter *Francoyſe*, de welcke het Heyligh Lichaem des Heeren ontfanghen hebbende, wierdt terſtont op-ghetoghen in den gheeſt; ſoo dat ſe niet en konſte op-ſtaen, maer bleef knielen.

Hy dit ſiende heeft de Heylighe Ciborie op den Autaer ghedraghen, ende weder-keerende heeft haer een ſtercke kaeck-ſmete ghegheven; waer door zy ter aerden ghevallen is; nochtans met ſulcken ſtilligheydt ende ſoo ſoetjens, al of haer jemandt met de handen hadde neder-gheleydt, ofte ghelijck een pluyme van boven neder-valt: daer ſy anders hadde konnen ghequetſt worden door ſulck eenen val. Naer dat ſy weder tot haer ſelven

was ghekomen, is *P. Marchant* binnen het slot ghecomen, ende is met haer ghegaen naer het werckhuys, al waer sy langhen tydt t'saemen hebben ghesproken. Hy moest buyten twijffel oordeelen (ghelyck hy was een man van grooten verstande, ende experientie) dat alles wel was, aenghesien hy haer naderhandt heeft bevolen te schrijven van de inwendighe ghestelteniſſe, die in haer passeerde; ghelyck sy oock ghedaen heeft, schrijvende eenen boeck genaemt, *Het Menagie Godts in de ziele.*

Sy heeft op het leste van het Novitiaet noch op een ander maniere beproeft geweest: want soo, om alle de voorgaende swaerigheden daer perijckel was, dat sy van de ghemeynte niet en soude ontfanghen worden tot de Profession, de Eerw. Moeder heeft, om het ghemeynte te contenteren, ende te beweghen, *Sr. Francoyse* dese pœnitentie bevolen te doen. Als het ghemeynte in den Refter was, dede sy haer comen voor Tafel sonder habyt, en sonder patynen, ende haere schuldt segghen van alle de verargerniſſe, die sy aen het H. ghemeynte ghegheven hadde, ende dat sy soo langhe het H. habydt onweerdigh ghedraghen hadde &c. Biddende seer Oodtmoedelyck de Eerw. Moeder, ende alle de Religieusen om gratie, dat sy toch een ooghsken van Bermhertigheydt op haer wilden slaen, ende haer het H habyt wederom gheven, belovende dat sy haer in alles soude beteren met de gratie Godts. Al het welcke sy dede met sulcke Oodtmoedigheydt over-goten met traenen, dat onse Eerw. Moeder uytborst van weenen, ghelyck oock deden vele van het ghemeynte. Daer naer

dede

dede ſy *Sr. Francoyſe* op-ſtaen van de aerde, daer ſy gheboghen lagh, ende dede haer het habyt wederom aen, met groote liefde ende contentement van 't H. ghemeente. Daer naer wierdt haer viſite gehouden, door *Rev. P. Marchant*, die haer oock ſeer hertelijck capittelde, en wel verootmoedighde: welck ſy al met geeſtelijcke blytſchap verdroegh, ende al kleyn achtede, mocht ſy maer leven en ſterven in de H. Religie: waer toe ſy geluckelijck ontfangen wierdt van 't H. ghemeente.

Nu zynder noch eenighe, die gheheel haer leven voor ſuſpect ofte valſch achten, om datſe iet ſoude voorſeydt hebben, dat niet volbracht, ja contrarie gheſchiedt is. Ghenomen dat het ſoo is (waer op ick niet en wil diſputeeren) datſe dan oock voor valſch ofte ſuſpect achten gheheel de Prophetie van *Ionas*, die voorſeyde dat Ninive naer 40 daghen ſoude vergaen, het welck niet gheſchiet en is: Datſe voor valſch ofte ſuſpect houden het leven ende Boecken van *S. Gregorius* Paus, die ſeyde over meer als duyſent jaeren dat de leſte tyden ende vervolginghe van Antichriſt aenſtaende was. Datſe ſuſpect houden de Heyligheydt van *S. Norbertus*, die over ſes hondert jaeren ſeyde aen *S. Barnardus*, dat hy ſeker was, dat de leſte vervolginge van Antichriſt voor de deure was: het welck *S. Bernardus* niet en gheloofde ſoo hy ſchrijft in eenen brief. Datſe voor ſuſpect ende valſch houden het leven ende heyligheydt van *S. Vincentius Ferrerius*, die ſeyde dat hy ſeker was, dat Antichriſt was gheboren in ſynen tydt; waer in hy ſaelde. Noch hier uyt en volght niet, dat de open-

baringhen welcke deſe Heylighen van Godt ontfinghen, valſch waeren; maer datſe dit niet t'eenemael en verſtonden (het welck oock ſomtydts ghebeurde aen de Propheten): waer door ghetchiede dat ſy de openbaringhe qualijck applickeerde, te weten op den perſoon van Antichriſt, daer het maer een figure ofte voor-beeldt ende voor-teecken van Antichriſt en was, welck Godt hun verthoonde. Daerom is het ſeer periculeus de Heylighen te oordeelen, als ſy ſomtydts als menſchen ghefaelt hebben.

XXI. CAPITTEL.

Sybidt Godt om van alle uyt vvendige vverckingen ofte op getogentheden verloſt te vvorden, ende vvordt verhoort.

HEt is hier vooren ghethoont gheweeſt dat deſe raere ziele van Godt uyt-vercoren ende ghetchickt is gheweeſt, als een by ſonder inſtrument tot vernieuwinghe van deſe reformatie: waer toe ſoo Godt haer te kennen gaf, haer ghegheven is gheweeſt eenen particulieren Enghel, twee jaeren te voren eer deſe ſeldſaeme gratien in haer begonſten uyt-werckinghen te hebben; welcken Enghel oock haer hadde bewaert onbedorven. Maer als ſy nu ſagh dat het niet en luckte naer de tchickinghe ende begeerte Godts (die dickwils maer conditioneel en is, te weten iſt dat de menſchen mede-wercken ende hier ſommighe ſiinen gheeſt weder-ſtonden) ſoo heeft ſy hen ghebeden, dat hy haer deſe werckinghen wilde af-ne-

af-nemen. Godt heeft luttel maenden voor haere doodt haer ghebedt verhoort ende heeft haer die uyt-wendighe teeckens ende gratien van op-ghetoghentheden a-ghenomen, ſoo datſe nochtans de inwendighe effecten der ſelver behiel. Oock wierden door haer verſoeck haer af-ghenomen de kenniſſen van den ſtaet der zielen, die haer beſonderlijck ghegheven waeren tot redreſſeringhe van een Cloſter, om datſe ſagh datſe gheen profijt daer mede en dede. Als-dan ſagh ſy dat den bytonderen Engel haer ghegheven tot dit werck, haer oock af-ghenomen wierdt, ende ſy bedanckte hem van ſyne devoiren, die hy hadde ghedaen: ende hy thoonde hem droeve, om dat hy moeſte van haer ſcheyden. Ende ſy zynde ontſteken met liefde tot die ghemeente, badt Godt dat hy alle de gratien, die hy haer hadde verleent, gheliefde te bedeylen aen alle de Religieuſen. Ende badt ſeer inſtantelijck dien Enghel, dat hy ſoo ghetrouwe wilde zyn aen de Religieuſen als hy aen haer hadde gheweeſt.

XXII. CAPITTEL.

Van haere leſte ſieckte ende doodt.

TWee of dry maenden voor haere doodt, heeft ſy aen haere mede-Suſter, een kleen briefken gheſchreven voor Adieu, ons laetende weten datſe ſieck ſoude worden en haeſt ſterven; en datter noch een Religieuſe met haer ſoude ſterven: maer wie die ſoude weſen en hadde Godt haer niet veropenbaert.

Sy is dan corts daer naer sieck gheworden, ende heeft eenighe weken te bedde gheleghen, en is op corten tydt heel uyt-gheteirt. Terwijlen sy in dese kranckheydt was, ontfinck sy van den voorseyden *P. Fortunatus* Capucien, desen troostelycken brief:

„Myn lieve Dochter in Christo. Het smeecken „en vriendelyck bidden van uwe Moeder heeft my „beweeght, ende de penne in de handt doen nemen, „om dit onnoosel briefken aen u te schrijven, kort en „kleyn, want siecken en dienen gheen langhe brie„ven: oversulcx neemt dit in dancke; want als-men „'t meeste niet en kan ontfanghen, dan moet-men „met het kleynste te vreden wesen. Vwe Moeder „schrijft dat ick u soude comen besoecken, om ee„nighen troost te gheven in uwe sieckte. Dit sijn „wereltsche Menschen, ick weet wel dat ghy sulcx „niet en begheert: want die het goudt heeft in han„den die en vermaeckt hem in gheen loot; die vol „is van Godts gratie, die en heeft den Menschelyc„ken troost niet van doen. Hy is voorwaer wel gie„righ, die met Godt niet te vreden en is. Van uw' „sieckte, wat sal ick segghen, 't is een vriendelycke „besoeckinghe van Godt den Heere. Wie en soude „hem in dat soet ghesel schap niet vermaecken? Ghy „zyt in den Hemel eer dat ghy zyt ghestorven. Ick „ben (seght Godt) met den ghenen die in lyden is. „Is dat waer, Christo Iesu (seght den Heyligen Ber„nardus) soo wil ick altydt in lyden syn. Ende waer„om Bernarde? om altydts met u te sijn. Nu myn „lieve Dochter, daer den Coninck is, daer is sijn „Hof, daer Godt is, daer is den Hemel; daer

Godt

„Godt is, daer ſyn de Enghelen. Ergo daer ghy zyt,
„daer is Godt, daer Godt is, daer is den hemel: zy-
„dy dan myn kindt in den hemel, en hebdy noch
„trooſt der Menſchen van doen? dat en heb ick van
„alle myn leven noyt ghehoort. Want David met
„den Scepter in de handt, met de Croone op het
„hooft, haddet al naer ſyn wenſchen, den trooſt
„van ſoo veel Princen, en groote Heeren: was hy
„voldaen? Och neen. Want hy roept: *Satiabor cum*
„*apparuerit gloria tua*. Ick ſal verſaedt worden, als
„uwe glorie ſal verſchijnen. Al of hy wilde ſegghen,
„ick ben Coninck, ick heb al dat ick wil, maer ben
„onvoldaen. Wel wanneer David ſult ghy voldaen
„ſyn? Als ick in den Hemel ſal weſen. Siet ghy nu
„wel kindt daghe van nu af hebt, daer David ſoo
„naer verlanghde. Nochtans by dit groot contente-
„ment, om uwe moeder te voldoen. ſoude ick geer-
„ne met u van den hemel, van de Saelicheydt, van't
„ghebedt wat ſpreken, dat ick tot Ghendt gheraec-
„ken koſt: maer ick en ſien geen apparentie. Want
„myn eenighe Suſter Capucinerſſe, is over vyf maen-
„den tot Cortrijck gheſtorven, die ſoo ſeer naer my
„verlanghde, ende wenſchte voor haere doodt noch
„eens met my te ſpreken maer ten heeft niet con-
„nen gheſchieden Overſulcx ghy kent myn herte,
„ende weet myn affectie die ick u draeghe: begeert
„uwen Bruydegom CHRISTUS IESUS, dat ghy met
„hem „naer den Hemel gaet, gheeft hem vryelyck
„de handt, ende laet u leyden: want ghy en ſult hem
„in gheheel u leven niet liever ſyn, noch meer be-
„haeghen als nu. Adieu dan myn Alderliefſte Doch-

ter

„ter, gaet vryelijck henen op myn woordt. Al kon
„ick u met eenen ſucht in 't leven houden, ick en
„ſuchte noyt. Ick en wil u gheluck en u ſaligheydt
„niet benyden. Bidt voor my in den hemel, op dat
„ick by u oock mach gheraecken. *Fr. Fortunatus Ca-*
„*pucin.*

Deſen brief brocht haere Moeder (ſoo het blijckt uyt het beginſel vanden ſelven) die met oorlof vanden Eerweerdighſten *P. Marchant* is binnen het Clooſter ghekomen, met haer Suſter, die uyt-gheſonden was. Ende haer eenighe propooſten die ſy met malkanderen hadden, ſeyde *Sr. Francoyſe* tot haere Suſter, haer koragie ghevende: Iſt dat ghy kont deſen ſtrydt over-winnen, ghy ſult noch Heyligh worden.

Om te keeren tot *Sr. Francoyſe*, naer dat deſe gheluckighe ziele, ghelijck gheſeydt is. nu eenighe weken in het beddeken des lydens hadde gheleghen, eer verlanghende naer den Bruydegom, als vreeſende uyt den kercker des lichaems te vertrecken; ja met ghedurighe begheerten wenſchende met den Apoſtel ontbonden te zyn, ende met Chriſtus te weſen, ſoo begonſt ſy allencxkens het eyndeken te genaecken. Doch eenighe daghen eer ſy ſtierf bekende ſy aen een Religieuſe, datſe ſoo groote pyne leedt, dat indien ſy hadde konnen roepen, naer advenant van haer lyden, dat haer dochte men ſoudet de wereldt door ghehoort hebben. Sy thoonde niet teghenſtaende uyt-wendigh groote ſtilte. Dit was par avonture haer Vaghevier, ghelijck men leeſt van *Thaulerus*. Soo dat ick vaſtelijck gheloove dat ſy is gheſtorven, ghelijck onſen L. Heere aen 't Cruys;

te

te weten met een alder-bitterſte pyne des Lichaems, ende een uytterſte verlaeteniſſe des gheeſts; evenwel een uytnemende reſignatie in den liefſten wille Godts.

Voorts op dat het ſoude blycken datſe niet te vergheefs en hadde voorſeydt, datter noch een ander Religieuſe met haer ſoude ſterven, thien daghen voor haer overlijden, iſſer eenen Religieuſe onverwachts ſieck gheworden, wiens naem was *Sr. Seraphine Catharine* van *St. Francoys*, eyghen Suſter van onſen Eerweerdighen Pater *Bernardinus Baersdorp*, een treffelyck, ende Godtvruchtigh Religieus, ende die Lector Iubilatus is gheſtorven: deſe Religieuſe was terſtondt ſoo begrepen, dat den Doctoor haer van den eerſten dagh oordeelde half doodt te weſen, ende ſeyde, dat al den tydt die ſy ſoude leven over de ſeven daghen, was boven nature: ſy heeft evenwel tot den elfſten dagh gheleeft.

Ick ben alsdan gheſonden (ſeght *Sr. Petronella*) om deſe twee ſiecken te helpen dienen: ende ick hebbe dan wel bemerckt, dat Godt het Ghebedt van *Sr. Francoyſe* hadde verhoort; want ick en hebbe in dien tydt, in haer uyt-wendigh niet beſonders connen bemercken, dan een uytterſte verlaetentheydt, in een ſoo pijnelijcke ſieckte, nochtans met een groote patientie, ende reſignatie in den wille Godts. Sy is ſoo op eenen korten tydt uyt-ghemerghelt gheweeſt, dat-ſe maer het vel en hadde over de beenen. Sy heeft dan met een yverighe begheerte, groote devotie, ende volle kenniſſe ontfanghen alle de Heylighe Sacramenten

van

van onſe Moeder de H. Kercke. Den laetſten dagh van Ianuarius nu ghekomen zynde, ſoo de Miſſe was gheluydt, heeftſe ghevraeght met goede kenniſſe, ende kloecke ſtemme, wat ure dat het was, ende ſoo men haer antwoorde dat het was ontrent den ſeven en half, ſy heeft dan gheſeydt, ontſteeckt de keerſe. Maer ſoo de Religieuſe die by haer was ghebleven, het ſelve ſoo haeſt niet en dede, heeft ſy wederom gheſeydt, haeſt u, ontſteeckt de keerſe, ick gaen deure. ende naer deſe woorden en heeft ſy niet meer gheſproken: maer ſy hadde noch goede kenniſſe, ende is ſoo ghebleven tot dat het ghemeente daetelijck naer de Miſſe by haer is ghekomen: als-wanneer ick het gheluck hebbe ghehadt van haer in de handt te gheven een Crucifix, op het welck ſy haere ooghen was veſtighende, laetende haer hooft op de borſt neder-hanghen, ende is ſoo korts naer den acht uren voor den Noen ſtillekens, ende ſoetelyck als een keerſe uyt-ghegaen (ghelyck *Pr. Fortunatus* haer hadde voorſeydt) ende heeft haeren gheeſt ghegheven in de handen van haeren Schepper, zynde den thienden dagh der ſieckte van *Suſter Seraphine*, de welcke hoorende dat *Suſter Francoyſe* was overleden, heeft gheſeydt, Sy heden, en ick morghen, het welck oock ſoo is ghebeurt; ende want ſy een peſtilentiale ſieckte hadde ghehadt, was men ghenoodtſaeckt deſe met den eerſten te begraven, waer door gheſchiedt is datſe beyde in een graf gheleydt ſyn t'ſavonts tuſſchen ſes, en ſeven uren, op den eenen dertichſten dagh van Januarij 1652. Hoe ſy het naer-volghende jaer, haer

haer aen een Religieuſe veropenbaert heeft in groote glorie, is gheſeydt gheweeſt hier vooren in het 18. Capittel.

Eenen Brief van den ſeer Eerwv. P. Fortunatus Capucien, gheſchreven naer de Doodt van Sr. Francoyſe, aen de Moeder van het Clooſter.

„EErw: Moeder ick hebbe over eenighen tydt
„uwen aenghenaemen Brief ontfanghen, uyt
„den welcken ick beſonderen trooſt, ende blydt-
„ſchap hebbe ontfanghen, principaelyck, als ick
„merckten, dat myne Godtvruchtighe gheeſtelycke
„Dochter ſoo Heylighlyck uyt dit ellendigh leven
„geſcheyden is. Ick ſchrijf ellendigh leven; maer ſy
„en heeftter in achtien maenden lanck (*ſedert haer Pro-*
„*feſſie*) gheen ellendicheydt ghevonden: maer wel
„trooſt, conſolatie, en volcomen blydſchap: jaë de
„wereldt was met haer in eenen Hemel verandert.
„Daerom en was het oock gheen wonder, dat-ſe de
„wereldt, noch de Religie niet moede en was: want
„al 't gene datſe nu in den hemel geniet, dat hadde ſy
„op de wereldt voor haere doodt; ende dies-volgen-
„de geen verdriet, maer contentement in den hoogh-
„ſten graedt, ende mocht wel ſegghen met den H.
„*Bernardus*, alle de daeghen van myn leven en dunc-
„ken my maer een ure: iſt wat meer, ick en word'et
„niet gewaer, om de groote vreught, die ick ghenie-
„te. Den *H. Martinus* moeſt hier oock van weten, om

dat

„dat hy soo luttel naer den Hemel vraeghde : den „Heere stelde dien wydt open , ende lieten hem sien , „op dat hy by avontuere daer toe meerder begheer- „te soude krijghen : heeft hy terstont gheseydt , O „hoe schoon is den Hemel , nu heb ick een walghe „van de wereldt , helpter my toch uyt , daer is myn „handt treckt my om hoogh , ick en begheere hier „niet langher te sijn? Neen hy voorwaer: maer heeft „gheseydt , Heere ben ick op de wereldt noch van „doen , ben ick noodigh aen u volck , begheerdy dat „ick hier op de wereldt noch blijve , al moest ick hier „oock veel naer den lichaeme lijden , ick ben te „vreden , *non recuso laborem.* Ick en ben 't hier niet „moede , maer ick sal hier blyven , soo lanck alst u „belieft : de wereldt is my goet , en soet , als ick'er „u maer vinden en mach : want daer ghy zyt , daer „is den Hemel. Hy moet wel gierigh syn , die met u „niet te vreden is. Voorwaer ten is gheen wonder „dat den mensch die dorstich is , hem in den Wyn- „kelder te vreden houdt : ten is niet vremt dat een „mensch in den kouden winter , in een warme camer , „by goet vier , van gheen koude en klaeght : wie „en sal oock niet gelooven dat een mensch van geen „bitterheyt en weet , die gheduerigh het suycker in „den mont heeft? Niemant en moet hem dan verwon- „deren al soeckt een ziele de werelt als sy met Godt „vereenicht is. Iae eenen Doctoor seght noch wat „meer , 't welck voor ongheleerde menschen schijnt „onbegrijpelyck te syn : Ick waer liever (seght hy) „in de helle , in die alderheetste vlammen met Godt „als sonder Godt in den Hemel. Wie sou dan ver-

„driet

„driet hebben in dit leven met Godt vereenight, daer-
„mer soo veele vindt, die sonder Godt vreught, en
„blydschap hebben. Laet ons dan wel leven, oodt-
„moedigh, ende suyver van herten syn, soo sullen
„wy Godt, ende den Hemel op der aerden vinden;
„niet boven, niet onder, noch hier, noch daer, maer
„in't diepste van onsen grondt: ende die dit oock niet
„en doet, al droegh hy hondert kappen, de wereldt
„en 't leven sal hem verdrieten. Want al waer oock
„een mensch tusschen neghen mueren wel vast ghe-
„sloten, laet hy syn herte in de wereldt swieren, 't is
„al verlooren. Want daer duysent, en duysent pylen
„sijn, die ghedurigh naer 't herte schieten, 't en ge-
„raeckt noyt t'huys, of 't is ghequetst, ghewondt,
„of doodt sonder leven. Daerom hout het herte al-
„tydts by u wel vast, ende kort op-gheknoopt. Wil-
„dy 't eens laeten swieren, soo en mach het maer in
„twee plaetsen verkeeren, te weten in den Hemel,
„oft in de helle: soo 't erghens elders gaet, noyt en
„kryghdy't suyver, noch reyn wederom, daer Godt
„alleen in rusten moet. Niet meer, dan blyve U.L.
„Oodtmoed. Dienaer Fr. *Fortunatus* Capucien, uyt
Maestricht.

Noch ander ghetuyghenissen van den selven Pater, raeckende de Saelighe Doodt van Sr. Francoyse.

„MA Mere (schrijft hy aen haer Moeder) uwen
„brief, en dien van uwe Dochter syn my alle

„beyde wel behandicht geweest, 'k hebse met groo-
„te blydschap gheleesen. Wat een gheluckighe Moe-
„der zyt ghy Alle uwe kinderen bestormenden He-
„mel met ghewelt: en van nu af is'er al een in ghe-
„raeckt. Nu hebben d'ander, die'er noch voor sijn,
„intelligentie met die van binnen. Dese belegeringhe
„moet nu noodtsaeckelijck een goedt eynde hebben.
„Wie sal konnen uyt-spreken, wat al ghebedekens u
„dochterken daer uyt stort, in de teghenwoordic-
„heydt van den Almoghenden Godt? Wie sal connen
„segghen wat al vrienden dat se daer maeckt, onder
„die Heylighen, die al ten besten spreken? Ick ge-
„loove al comt Jennoken van achter aen, datse oock
„al binnen sal gheraecken. Marie Anneken begint
„oock het spel voor goedt. Denckt eens, oft quae-
„lijck can gaen met een Moeder, die den hemel met
„soo veel heylighe zielen vervult. Iouffrouw *The-*
„*resia* uwe liefste Dochter, die can haere Saelicheydt
„wercken in de weereldt. Ick hoope dat ick het ge-
„luck haest sal hebben, van uwe Dochter in den he-
„mel te sien: want myn quaedt erghert noch alle dae-
„ghen &c.

Noch een ander tot de selve.

BEminde vriendinne, ick heb op sijnen tydt u-
wen Brief ontfanghen, ende oock dien van de
weerdighe Moeder, dat uwe lieve Dochter ghestor-
ven is. Ick hadde seer ghewenscht noch eens by
uwe Dochter Suster *Francoyse* te moghen wesen,
voor haere Doodt, om sekere reden, haer, ende
my

my alleen bekendt; maer ten heeft Godt niet belieft. Ick hope met haer van die materie, noch te handelen in't ander leven. Ghy zyt wel een gheluckighe Moeder, ende mocht nu wel hopen dat ghy sult Saeligh wesen, aenghesien ghy hebt sulcken H. Dochter in den Hemel, die alle daeghen met Godt spreeckt mondt aen mondt, &c.

S. Francisca Clara à S. Livino alias Sanders
obijt A°. 1652. 31 Ian. Ætatis suæ. 22. Anno
Professionis Mens. 18. requiescat in Pace.

De gheſteltenisse haers Lichaems naer haere doodt.

DEn Schilder heeft bekendt, dat hy haer soo levende als doodt uyt-schilderende wonderlijcke beweghinghe in sy selven ghevoelde. Mevrouwe *Sanders* haere Moeder synde daer by seyde tot hem, dat in die ziele vele gratien boven natuere waeren. Waer op hy antwoorde: Dat is waer, en hebbet in my bevonden. Hy heeft-se moeten dry reysen herschilderen, om datse soo dickwils veranderde van couleur. Sy en sagh niet ghelijck ander doode menschen mismaeckt en geel, maer wit, gelijck jemant die slaept: hoe wel sy thoonde seer oudt van jaeren. Men soude-se wel 70. jaeren ghegeven hebben, daer sy maer 22. jaeren en half en hadde. Soo dat Rev. P. *Marchant* binnen komende, om haer eens te sien, ligghende op de baere, maeckte een kruys met groote verwonderinghe haer siende met sulck een oudt wesen, en seyde: *Consummata in brevi explevit tempora multa*: ick hope dat Godt in desen korten tydt veel jaeren van verdienſten in haer vervult heeft.

XXIII.

XXIII. CAPITTEL.

Sommige wonderlijcke geneſingen, die naer haere doodt gheſchiedt ſyn, door haere voorſpraecke volgens de belydeniſſe van ſommige Religieuſen, en ander gheloofbaere perſoonen.

1. ICk *Sr. Pieternelle* van *S. Catharine* Pœnitente onweerdigh op *S Pieters* neffens Ghendt, verklaere dat ick in een langh-duerighe ſieckte ben gheroert gheweeſt tot myn gheneſinghe te aen-roepen de voorſpraecke van onſe beminde Mede-Suſter *Sr. Francoyſe Clara van S. Lieven*, naer datſe ontrent een half-jaer was over-leden, het welck ick hebbe ghedaen, hoe wel ick daer-en-tuſſchen niet en liet de Medecyne te ghebruycken: maer ick en vont gheen baete; jae hoe meer ick diverſche remedien ghebruyckte, hoe dat ick qualijcker ben gheworden; ſoo dat ick den moedt t'eenemael verloren gaf van te gheneſen. Want men ſeyde, indien ick met de leſte Medecyne niet en ghenaſe, die ſeer ſingulier was tot myn ſieckte, datter niet meer en was, dat my conde helpen. Soo dan qualijck niet meer voorts konnende ben wederom gheroert gheweeſt, om onſe voorſeyde Mede-ſuſter te aenroepen: maer ben inwendigh ſeer beſchaemt gheweeſt, van myn voorgaende kleyn betrouwen; om dat ick haer aenroepende niet en hadde verlaeten de Medecynen. Ick hebbe dan een meerder betrouwen op Godt ende

de

de de voorſpraecke van Sr. *Francoyſe* gheſchepen, ende alle de medecijnen verlaeten, die ick naer de naturelycke diſpoſitie noch langhe hadde moeten ghebruycken; ende hebbe voor my ghenomen neghen daghen lanck te leſen vyf *Pater-noſters*, ende vyf *Ave Maria*, ter eeren van de vyf bloedighe Wonden van onſen Salighmaecker, de welcke ſy van ioncks af ſeer heeft bemint, ende ghe-eert, ende hebbe de ſelve Wonden oock ghekuſt, met ſulcke intentie ende betrouwen, dat indien het waere den wille Gódts; profijt van de Religie, ende mynder zielen ſalicheyt, ſoude ten eynde vande neghen daghen volle geſontheyt verkrijgen, ſoo niet, dat ick daerom niet meer en ſoude bidden, als ſeckerlyck ſiende dat het den wille Godt niet en is, dat ick ſoude gheneſen. Maer Godt Lof, ick hebbe van den eerſten dagh begoſt te beteren, ende hebbe al ſeffens verloren de kortheyt van de borſt, die my langhen tyt ſoo hadde benouwt, dat ick niet eens *De Profundis* en konde ſegghen met de Choor; 't welck ick dan begonſte met ſulcke ſterckte te doen als oyt te voren: oock d'oorſaecke van al myne ſieckten, te weten een groote verſtoptheydt, is teenemael gheweirt, ende dit al op den eerſten dagh: 't welck ick betrouwe verkreghen te hebben van de Goedertierentheyt Godts, door de voor-biddinghe van ſijne lieve Bruydt, op den neghenſten dagh van Auguſtus, als ick was in de meeſte qualyckte 1652.

Ick Sr. *Lodewyck de Aſcenſione* Religieuſe van het ſelve Clooſter belyde, ende verklare, dat ick in diverſche ſieckten, ende kranckheden des lichaems, aenroepende

pende met betrouwen onſe Mede-Suſter *Sr. Francoyſe Clara van S. Lieven* niet langhe over-leden, ende leſende vyf *Pater noſters*, ende vyf *Ave Maria*, ben teenemael gheneſen. Onder ander eens ſeer merckelijck, naer dat ick langhen tydt in de ſieck-kamer hadde gheweeſt, met een quade knie, over welcke den Chirurgien dickmaels hadde ghekomen, ende nu de ſelve ghecorroſyft ſynde gheen humeuren quyt en wierdt, blyvende even-dick ende gheſwollen, den Meeſter hadde kleynen moedt, ende ſeyde de naeſte remedie te weſen den ſelven in vieren open te leghghen. Ick dat hoorende badt hem noch wat te vertoeven, dat ick Godts hulpe aenroepen ſoude. Hy is dan deur ghegaen, ende ick hebbe mynen toevlucht ghenomen tot onſe *Sr. Francoyſe* met groot betrouwen, voor my nemende neghen daghen lanck te leſen vyf *Pater noſters* ende vyf *Ave Maria* ter eeren van de H. vyf bloedighe Wonden ons Heere IESU, biddende door haere voorſpraecke gheneſinghe te bekomen, indien het my ſaligh was: welck oock is ghebeurt: want s'anderdaeghs hebbe ick konnen gaen; ende als den Meeſter quam, ende de doecken af dede, ſeyde ick tot hem, hier is van daghe een Mirakel gheſchiedt; ende ſoo hy de knie ſagh, ſeyde dat jae, met groote verwonderinghe: want alle de gheſwollentheydt, ende pyne was verdwenen. Ende ſoo den Meeſter dry daghen daer naer noch eens quam ſien, hoe het met de knie was gheſtelt, ende men hem ſeyde dat ick t'eenemael geneſen was, heeft gheantwoort, dat ick Godt grootelijcks hadde te loven ende te dancken: het welck ick betrouwe verkreghen

kreghen te hebben door de voorbiddinghe van onſe beminde Mede-ſuſter voorſeydt van de goedertierentheydt Godts, tot ſaligheydt mynder zielen, ſoo ick hadde ghebeden.

Memorie tot danckbaerheydt van Godt en ſyne Bruydt Sr. Francoyſe Clara van S. Lieven.

DEn eerſten Mey ſynde overvallen met een pyne in de ſyde ende ſchouder, die ſoo gheweldigh was, dat het ſcheen onmoghelijck de ſelve te konnen verdraeghen, ten waere my Godt geholpen hadde, ick en wilde in't eerſte gheen Medecynen gebruycken: maer ten leſten verwonnen ſynde van de pyne, liep ick naer onſe Eerw. Moeder, haer biddende om den Doctoor te ſpreken, het welcke ſy my heeft gheconſenteert. Maer ſoo ick hier naer in ons celle was ghekomen; dochtet my datmen my ſeyde, dat ick mynen toe-vlucht ſoude nemen tot onſe beminde Meſte-ſuſter *Sr. Francoyſe* voorſeydt, onlanghs over-leden. Doch ſoo ick twyfelde ende op haer niet en konde betrouwen, wiert my inwendigh geſeydt, dat het inſtrumenten ſyn, daer Godt ſomtydts door wercken wilt, om te voor-komen de kranckheyt van den menſch. Nu dan ſynde in de meeſte pyne ende den uyterſten noodt, hebbe al-hoe-wel met grooten ſtrydt, my overghegheven in de handen Godts, met eenigh betrouwen. My docht dat my Godt alſdan inwendelijck aenſprekende, my wees naer myn ſlincker ſyde, ſegghende, Bidt haer, ende betrout op my uwen Godt: want ghy hebt een voorſpraecke

in den hemel, die voor u sal bidden in uwen noodt. Ick ben dan op myn knien ghevallen ende hebbe gebeden, ende *Sr. Francoyse* alsdan staende aen myne rechte syde, thoonde my alle hulpe ende bystant, soo verre als de glorie Godts ende mynder siele saligheyt aen-ginck. Maer hoe dit is geschiet en weet ick niet. Ick en wensche maer het selve noch eens te proeven ende te ghenieten de vreught die myn siele gevoelde ende genoot la soude geiren al het goet, rijckdommen, wellusten ende genoechten van dese wereldt versmaden ende verachten, om noch eens sulck een ghenieten te mogen hebben in myn siele; hoe wel 't schynt maer eenen oogenblick gheweest te sijn Soo dan ick vont my op-staende voet al gesont en genesen. Alst nu ontrent den avont was, begonst ick te twijfelen van het gene gepasseert was: terstont overviel my de pyne wederom soo seer, dat het scheen onverdraghelijck te sijn: 'k en wist wat doen om myn pyne te vergeten of wat te solageren: ick liep herwaerts en derwaerts, maer al te vergheefs; want ick hadde het betrouwen verloren, ende twijfelde vande bermherrigheyt Godts aen my gedaen, door onse lieve *Sr. Francoyse*. Maer siet sy stont my by, sijnde al-omme waer ick ginck aen myn syde, my berispende van myn kleyn betrouwen, ende tot my segghende, betrouwt, ende ghy syt al-reede ghenesen Ick viel dan neder in 't midden van 't werck-huys, daer ick langhe ghewandelt hadde: ick gaf my dan over voor de tweede reyse, ende de pyne als voren hielt wederom op: het welcke tot dry-maels toe ghebeurde; ende ten lesten ben ick volkomentijck ghe-

gheneſen. Godt ſy ghelooft. Dit is in 't korte ghethoont het weldaedt Godts ghedaen door ſyne dienaereſſe Suſter *Francoyſe Clara van S. Lieven*, aen my Suſter *Scholaſtica van S Benedictus* Converſe Pœnitente onweerdigh op S. Pieters neffens Ghendt, in't jaer 1652.

3. Het tweede weldaet van Godt ghedaen door de ſelve Suſter *Francoyſe* aen my Suſter *Scholaſtica*, is ghebeurt in de Sincxen-weke, als-wanneer ick over-vallen ſynde van een groote pyne in het been, die ick ghekreghen hadde door fortſeringhe, ende wel dry ofte vier weken duerde, ſoo dat ick ſeer miſerabel gheſtelt was ende in groote droefheydt, om dat ick dickwils door de pyne niet en konde gaen; myne Mede-ſuſters raeden my, dat ick'er wat toe doen ſoude, ende het ſelve ſtrycken. Maer ick en konde 't niet doen, om dat ick betrouwen hadde op Godt. Ten leſten ſoo ick ſeer miſtrooſtigh was ende over-vallen van de pyne, quam by my onſe Eerw. Moeder, vraeghende hoe dat het al ginck: maer en konde haer van droefheydt in 't eerſte niet antwoorden. Daer naer ſoo ick haer mynen noodt gheclaeght hadde, heeft ſy my ghevraeght of ick gheen betrouwen meer en hadde op Suſter *Francoyſe*? Ick antwoorde dat jae, maer dat ick haer niet en dorſt ſoo dickwils moeyelijck vallen.

Doen heeft ſy my gheſeyt dat ick haer op de ghehoorſaemheydt ſoude aenroepen om hulpe. Ick dan komende in 't Oratorie hebbe my neder ter aerden gheworpen voor het H. Sacrament, ende haer aengeroepe

gheroepen om hulpe, belovende negen dagén lanck te leſen, vyf *Pater noſters* ende *Ave Maria*, ter eeren van de vyf bloedige Wonden ons Heeren Ieſu Chriſti, ende de pyne is daedelijck t'eenemael vergaen, noch en hebbe-ſe niet meer gevoelt, Godt ſy lof. Dit is gheſchiet in 't jaer 1652.

VVonderlijcke geneſinge van de Capellaeniſſe van Mevrouvve van VVaes-munſter.

COmparerende voor my Pieter de Langhe, Notaris Publick gheadmitteert by de hooge ende moghende Heeren myne Heeren van den Raede in Vlaenderen, binnen de Prochie van Waes-munſter Lande van Waes reſiderende, ende in de preſentie vande ghetuyghen hier onder ghenoempt, in perſoone D. Eerw. Mevrouwe Vrouwe Anna Nonieus Abdiſſe des Clooſters van Rooſen-berghe neffens Waes-munſter, de welcke verklaert ende Atteſteert ſoo ſy doet by deſen waerachtigh te weſen, dat op den 20. December 1676. inde voorſc. Abdye heeft ſieck gheleghen Ioff. *Anna Tereſia de Lant-meeter* Religieuſe aldaer, ſoodanigh dat de ſelve was ligghende inde uyterſte benouwtheydt ende noodt van ſterven ſulckx dat Mr. Guilliam Segers Doctoor in de Medecynen heeft gheoordeelt ende noodigh bevonden de ſelve Ioff. te doen adminiſtreren van haere HH. Kerckelijcke rechten, ende heeft de voorſeyde vrouwe Comparante alsdan voor haer genomen met de voorſchreve Ioff. *Lant-meeters* in dien ſy haer gheſontheyt

kreghe

kreghe te gaen beſoecken het Graf van Suſter *Francoyſe Sanders* over-ledene Religieuſe van de Pœnitenten op S. Pieters tot Ghendt, ende ſoo haeſt de ſelve Vrouwe Comparante t' ſelve voornemen ghedaen ende by haer ſelven belooft hadde, is de voornoemde Ioff. *Lant-meeters* ghekomen op den tydt van twelf uren tot volkomen gheſontheydt op den 21. dito daer naer, redenen van wetenſchap ſyn de gone voorſchreven als al 't ſelve noch in goede ende verſche memorie t' hebben, met preſentie van 't ſelve altydt te verclaren voor alle lugien ende Wetten daer toe ſynde. Aldus ghedaen, ende ghepaſſeert preſent den Eerw. Heere ende Mr. Ignatius van Gimmert Prieſter ende Confeſſor, ende Iacques Paredaens als ghetuyghen hier toe aenſocht, ende gebeden ende heeft de Comparante de minute deſer beneffens my Notaris ende getuyghen onderteeckent. Onder welcken Notaris de ſelve minute is beruſtende deſen 8. April 1677.

Quod Atteſtor.

Pieter de Langhe Protonotarius Publicus 1677.

Noch een ander Atteſtatie.

COmparerende voor my *Pieter de Langhe* Notaris Publicq gheadmitteert by hooghe ende mooghende Heeren myne Heeren van den Raede in Vlaenderen binnen de Prochie van Waes-munſter Lan-

I ande van Waes reſiderende ende inde preſentie van de gheruyghen hier onder ghenoempt, in perſoone Meeſter Guilliam Segers, Doctoor in de Medecynen welcken comparant verklaert ende atteſteert, ſoo by doet mits deſen waerachtigh te weſen dat hy in den jaere 1677. den 19 December heeft gheviſiteert Ioff. *Anna Thereſia de Lant-meeter* Religieuſe in de Abdye des Cloofters van Rooſen-berghe neffens Waesmunſter ende de ſelve is als-doen bevonden met eene continuele kortſe ende benouwtheydt op de borſt, als weſende eene maligne pleureſie, ende den ſelve comparant verklaert ende atteſteert noch wel te weten de ſelve ghevifiteert te hebben des s'anderdaeghs daer naer weſende den 20 dito ende heeft alſdoen de ſelve Religieuſe bevonden krancker ende ſiecker inde voorſz. ſieckten, ſulck-danigh dat hy comparant ghejugeert ende gheoordeelt heeft aen de ſelve Religieuſe noodigh te weſen te gheven inſtantelijck de HH. Kerckelijcke rechten, verklaerende voorts de ſelve Religieuſe ghevifiteert t' hebben op den 21. vande voorſeyde maendt December 1676. ende haer als doen bevonden niet alleen buyten perijckel van ſterven, nemaer ſoo, dat ſy by naer t'eenemael was gheneſen inder voeghen dat hy comparant als-dan oordeelde aen de ſelve Ioff. gheene Medecynen meer noodigh te weſen, redenen van wetenſchap ſyn de gene vooſchreven ende t' ſelve als noch in goede ende verſche memorie te hebben, preſenterende hy comparant deſe ander-mael te verklaeren voor alle Jugien ende Wetten aenſocht ſijnde. Aldus ghedaen ende ghepaſſeert preſent Mr. Charel Baert Chirurgien

gien ende *Franchis Carels* als ghetuyghen hier toe aenlocht ende gh. beden ende heeft den comparant de minute deser onder my Notaris beruſtende beneffens my Notaris ende de voorſeyde getuygen onderſchreven deſen 8. April. 1677.

Quod Atteſtor

Pieter de Langhe Protonotarius Publicus 1677.

Copye van eenen brief van den 15. *Jan.* 1677. *van de Moeder der Pœnitenten op S. Pieters.*

6. MOeder Vicareſſe heeft onlanex oock eenigh weldaer ontfanghen: want krijghende door een defluxie een onverdraghelijcke pyne in haere ſchouder, ende arm, heeft den by-ſtandt Godts aengheroepen door het voor-bidden van *Sr Francoyſe*, waer dat ſy jet by Godt vermochte; ende is ſubytelijck gheneſen; daer ick ſeer in verwondert was. Want ſy op ander tydt de ſelve pyne gheleden hadde vyf oft ſes weken lanck.

Copye van eenen brief gheſchreven aen den Autheur den 14. *January* 1677.

EERW. VADER

7. ICk hebbe bevanghen gheweeſt met een geeſtelijcke jalouſie, ſiende dat *Sr. Francoyſe* meer gratien doet aen vremde, als aen haer vrienden; bekennende

kennende van den eenen kant mynen grooten noot: hebbende 23. jaeren in de Religie gheweeſt, met groot contentement raeckende mynen ſtaet, maer een uyterſte verlaeteniſſe. Soo ſyn de jaeren ghepaſſeert met een uyterſte benouwtheydt. Tot dat ick ten leſten van den thienſten tot den twelfſten deſer maendt, ghedurigh vermaent gheweeſt hebbe, om haer te aenroepen, dat ſe my ſoude helpen; het ſelve verſtekende om dat ick gheen betrouwen op haer en hadde: maer op het leſte heeft myn herte begonſt te roeren en ſoo te beweghen tot traenen, met een minnelijck betrouwen op Godt, dat ick my hebbe over-ghegheven in ſynen wille: en wiert inwendigh vermaent de dry krachten van myn ziele voort-aen beter te appliceren (waerom ick V. E. bidde de ſelve by gheſchrifte uyt te legghen, op dat ick-ſe mach uyt-wercken tot meerder glorie Godts.) Siende dat ick my ſoo verandert vondt, hebbe begonſt te verſuchten over de kranckheydt van myn lichaem, die vier maenden en half heeft gheduert met een uyterſte pyne, al of ick gheheel gheborſten hadde gheweeſt, en ſiende datter niet en hielp wat-men daer toe dede, ſoo heb ick tot haer gheſeydt. Iſt dat ghy voor my verkreghen hebt het betrouwen op Godt, ſoo ſal my hier van een teecken ſyn, iſt dat ick deſen nacht gheneſen ben van de pyne des lichaems. en s'anderdaeghs op-ſtaende den 12. deſer maent, bevont my heel geſont ende ſonder pyn &c.

Extract

Extract van eenen brief van de Moeder der Pœnitenten den 12. Meert 1677.

8. HIer is een Religieuſe de Dochter van onſen Doctoor, die voor den vaſten ſoo kranck was, datſe qualijck gheen ſpijſe en konſte inhouden ende ſoo debiel dat den Doctoor oordeelde dat ſy in den Vaſten van alles moeſte ghediſpenſeert ſyn: ſy heeft een betrouwen ghekreghen op het voor-bidden van *Sr. Francoyſe*, ende haeren toe-vlucht tot haer graf ghenomen: ende ſiet, ſy is daedelijck ſoo wel te paſſe gheworden, datſe tot nu toe in alles het ghemeynte volght, ſoo wel als de beſte.

Copye van eenen brief vanden Eerw. P Prior der Diſcalſen van Dermonde aen de Moeder der Pœnitenten, vanden 10. Meert 1677.

SEER EERW. MOEDER

ICk hebbe V. E. duyſent-mael te bedancken over de vermaeninghe van de devotie tot de Venerable Religieuſe *Francoyſe Clara*: het welck ick op de ſtaende voet hebbe ghedaen: ende Godt lof, op den ſelven nacht is de continuele kortſe, die nu 9. à 10. daghen gheduert hadde, intermitteert gheworden. Ja ghiſteren-avont, en van deſen morghen heeft den Heer Doctoor my ſonder eenighe kortſe bevonden: waerom ick heden in teecken van danckbaerheydt voor den Autaer hebbe ghecommuniceert; en mor-

ghen oft over-morghen hope ſelfs in de infirmerye Miſſe te doen. De borſt die is oock ſeer ontlaſt, alhoe-wel noch niet gheheel liber. Soo dat ick de glorie aen Godt, aen ſyne lieve HH. ende de ghebeden van u. l. H. ghemeynte wel eenighſints mach toeſchryven &c.

VVas onderteeckent

V. E. Oodtmoedighen Dienaer
Fr. Leo van S. Simeon.

Extract van eenen brief van den 7. Mey 1677.

10. MEvrouwe Billet op den tydt dat Mevrouwe van VVaes-munſter hier te Gent was lagh met een lammigheydt, ende haer hoorende vertellen van de wonderlijcke gheneſinghe van haere Capellaeneſſe; heeft oock met betrouwen op Godt haeren toe-vlucht tot *Sr. Francoyſe* ghenomen, ende is van dien tydt voort gheneſen; heeft het graf komen beſoecken, ende ons al vertelt. P. Guardiaen N. ſeyde oock, dat ſy hem daer naer geſproken heeft, ende gheſeyt dat op de ſelve ure, dat ſy het graf beſocht, een proces ghewonnen heeft (welck ſy oock aen *Sr. Francoyſe* gherecommandeert hadde) welck wel 17. jaeren gheduert hadde. Waer over ſy Godt ghelooft en ghedanckt heeft, het ſelve toe-ſchryvende aen de voorſpraecke van *Sr. Francoyſe*.

Extract

Extract van eenen brief gheſchreven in May 1677. van de Moeder des Clooſters.

11. SVſter N. N. verhaelt my nu wat wonderlijckx van *Sr. Francoyſe*: ſoo de ſchilderye van haere doodt nu onlanghs in 't Clooſter is ghebracht in den vaſten, heb ick van deſe Suſter ghevraeght, of ſy die wel kende? Sy ſeyde dat neen, en ſtondt als verbaeſt, als ick ſeyde dat het *Sr Francoyſe* was. Eenighen tijdt daer naer draeghende de ſchilderye naer de ſieck-kamer om aen de ſiecken te thoonen, op den wech ſijnde bedroefde ſy haer, peyſende dat ſy ſoo goede vrienden hadden gheweeſt in hun leven, ende ſulcke over-een-kominghe in den Gheeſt hadden ghehadt, ende nu ſoo cleyne kenniſſe van haer hadde. Dit peyſende ende beſiende de ſchilderye, heeft *Sr. Francoyſe* aen haer ſienelijck, lichaemelijck ende glorieuſelijck haer verthoont, ſoo ſchoone, dat het onuytſprekelijck is: ende dit en duerde maer eenen ooghenblick tijdts. Sy heeft dit ſoo langhe verſweghen, om dat eenen Pater ſeyde dat ſy niemant daer van ſoude ſpreken, tot dat Godt voorder ſoude wercken. Maer nu komende ſavonts in mijn celle, was ſy daer van ſoo vol, dat ſy het niet langher en conſte verſwyghen; ende heeft my dit met alle oprechticheydt verhaelt.

COPYE.

ICk onderſchreven hebbe mijn exercitie beghonſt op ons Heeren Hemel-vaert dagh, ſavonts weſende den 27. May 1677. ende op den 28. May ſmorghens als ick op-ſtondt en konde ick niet vertreden dan met groote pijne in mijn rechter been: dat ſcheen wel een vierendeel corter als het ander; ende de ſenuwen trocken gelijck koorden, als ick met dien voet tradt. Ick hebbe terſtont onſe *Sr. Francoyſe* aengheroepen ende ghebeden, dat ſy my van Godt ſoude vercrijghen gratie, om de Exercitie te volbrenghen. Dan heb ick met groote pijne al ſuckelende ghegaen naer de Kercke, welcke pijne gheheel dien dagh gheduert heeft. En ſoo ick gheneghentheydt ghevoelde om my ſelven met eenighe lichaemelijcke middelen te helpen, ende den brandt te verkoelen met wey, met eenighe twijfelinghe aen de hulpe van *Sr. Francoyſe*, wiert de pijne alſdan veel meerder: en als ick wederom betrouwen verweckte ſoo verminderde ſy: hoe wel ſy noch gheduert heeft tot naer de Mettenen van den 29. May, wanneer ick ſlaepen ben ghegaen met de ſelve pijne gheduerigh aenroepende de hulpe van Sr. *Francoyſe*. Smorghens op ſtaende hebbe my gheheel ghenezen ghevonden. Waerom ick met blijdſchap naer de Kercke gaende, hebbe Godt gedanckt, die my door de verdienſten van Sr *Francoyſe* ſoo wonderlijck heeft geneſen. Al het welck ick bereyt ben met eedt te beveſtighen, ſijnde daer toe verſocht.

Sr. *Angelina van Ieſus* Pœnitente

TOT

Tot den Godtvruchtighen Leser.

DE naer-volghende Brieven sijn niet gheſtelt orden-wijs naer den tydt datſe gheſchreven ſijn, om dat in vele geen date, noch jaer en ſtaet; ende vele heb ick alleenelyck uyt copyen geſchreven, op welcke gheen jaer en ſtont, daerom en hebbe gheen orden in de ſelve connen houden, maer hebbe die naer een geſchreven ſoo zy my in handen gekomen ſyn Sy heefter noch veel meer gheſchreven, maer den Biecht-vader, die deſe Religieuſe ſeer contrarie was, heefter ſommighe verbrant, ende andere Religieuſen bevolen die by hem te brenghen, hun dreygende die te doen dwingen door ghehoorſaemheydt; waer door ſommighe bevreeſt ſijnde, hebben hunne Brieven verbrant: het is merckelyck dat *Sr. Francoyse* eens gevonden is geweeſt diep in den nacht in haer celle, ſittende met de penne in de handt, om eenen Brief te ſchrijven, welcken ſy begoſt hadde, teenemael van haer ſelven in een op-getogentheyt: ſoo dat her niet te verwonderen en is datſe ſoo verheven, en Goddelycke ſaecken heeft geſchreven, ſijnde ſoo vol van Godt, ende in hem verſlonden. Sr. *Scholaſtica* belydt noch teghenwoordigh, datſe eens nemende een penne, met welcke Sr. *Francoyse* verſcheyden Brieven hadde geſchreven, heeft daer mede geſchreven letters, die ſy noyt te voren geſchreven en hadde, noch daer naer heeft konnen ſchrijven met ander pennen.

VERSCHEYDE BRIEVEN

Welcke deſe H. Siele gheſchreven heeft aen ſommighe haere confidenten in den Heere van het ſelve Clooſter, als ſy begonſten vervolght te worden, ende belet wierden met malcander te converſeren, die ſijn vol Hemelſche leeringhen, ende wonderlijck ontſteken tot de deught, naementlijck tot het omhelſen van't Cruys Chriſti.

EERSTEN BRIEF.

Sy ſchrijft deſen Brief tot een haere Familierſte, haer onderwijſende hoe ſy hun moeten wapenen teghen de op-ſpraecken.

MYn alderliefſte, ende eerſte uyt-verkoren Suſter van den Bruydegom, ick ſoude ſeer geren voldoen aen myne beloften, en u begheerten; maer vreeſe die Overheyt in deſen troubelen tydt, meer by nachte als by daghe: want veel duyfkens ſijnder op uyt. Het ſal noch wel eens van ſelfs paſſen. Maer iſt dat V. E. my jet nootſaeckelycks te ſeggen heeft, ick en ſal niet aenſien: want ick hebbe een inwendighe ſekerheyt, als het noodt is, dat wy alsdan bewaert ſullen ſyn. Maer het ghene dat ick V. L. to

ſeg-

segghen hebbe, dat is om eens ghedurigh te ruſten met een ſtil ghemoet, op deſe tempeeſtueuſe zee van troubelen ende vervolghingen. Want in der waerheydt den tydt ſal komen, dat wy ſullen haecken om wat te hebben gheleden. Dat wy het kenden, wy en ſouden gheen meerder gratie van den Heere begeeren. Een ſaecke ben ick van V. L: begheerende, en ben oock het ſelve ghereſolveert (al iſt dat wy uytwendigh alle occaſien moeten myen, van niemandt gheen oorſaecke te gheven van ſuſpicie) te weten met V. L. van deſen vrydagh tot den anderen, ons eens te gaen oeffenen in deſe dry poincten: Ten eerſten ghedurende deſe acht daghen daer van niet te ſpreken; ten waere in cas van grooten noot: Ten tweeden daer van niet te vraghen of te vervoorderen: ende ten derden op niemant gheen ooghe te hebben, oft oordeel te gheven, al ſaghen wy merckelijck dat ſy ons vervolgen, by daghen en by nachten: maer denckende dat hun intentie goet is, ghelijck d'onſe. Wy ſoecken de eere Godts, en ſy die van de Religie. Daer van niet te ſpreken ſal ons de ooghen ende ooren ſtoppen, van het ongheweer niet te aenſien, ende ſoo ſullen wy ruſten in ons ſchipken ſonder vreeſe: van het ſelve niet te vraghen oft te vervoorderen, ſal in ons brenghen een geruſtheyt van conſcientie: ten vierden van op niemant gheen ooghe te hebben, van oordeel, opinie, oft miſtrouwen, het welck ons ſal geven een onbelemmert ghemoet, een van die meeſte ende nootſaeckelijckſte poincten om in het ghebedt te ſyn in een ſtille vereeninghe met Godt. Dit is dan het ghene daer wy ons deſe 8. daghen ſullen in oeffe-

nen : maer ick gheloove dat wy daer in ſulcken ſmaeck ſullen vinden, dat wy het langer ſullen oeffenen. De ghene die hier in ſal faelen, en ſy ſelven te buyten gaen, ſal hem verootmoedighen aen Godt, ſeggende, Heere Ieſus aenſiet myn kranckheydt, en verſterckt myn voor-nemen ; hem biddende om gratie om wederom op te ſtaen. Ende iſt dat ghy-l. het allegaer goet vindt, ſoo noteert hoe dickmael ghy-lie daer in valt tegen malcander of teghen een ander. Het eerſte woordt of den eerſten in-val van oordeel en is gheen vallen. Laetet my dan ſien op een ghetal. Ick ſal myn fauten oock noteren, die wel de meeſte ſullen ſijn : en ſoo ſullen wy van d'een tot d'ander gaen, om ons gheeſtelijck te vervoorderen Soecken wy maer Godt, wy moeten hem vinden in den rechten wegh. Begheeren wy hem maer, wy moeten onderweghen alle middelen weiren : en willen wy ons met hem vereenighen, ſoo is het noodt dat wy ons van alles ontkleeden. Coragie myn kinderen, verweckt, ende verſterckt malcanderen in Godt, om Godt, ende door Godt. Ende ſoo ſullen wy leven in den gheeſt, ende in de waerheydt, ende ons eyndeken ſal geluckigh, en ſaligh weſen. Van uwen t'weghe ick recommandere u die inwendige roeringhen waer te nemen, die u buyten, en binnen het gebedt dickmaels ghethoont worden, van een ſoo grondighe ontblooringhe alder-gheſchaepen dinghen. Als u dit comt, ſoo doet t'elcker reyſe een gheheel ſuyver Offerande aen Godt, hem gevende u herte als een ſuyver Hoſtie tot ſijn eeuwigh ghebruyck in bermhertigheydt, oft rechtveerdicheydt, naer ſijnen

lief-

liefsten wille : en tracht alsoo te volbrenghen het gene hy van u eyscht. Syt ghy ghetrocken om te rusten, te Kercke te gaen, te bidden, soo en gaet niet wandelen, of met gheselschap, hoedanigh dat u kouttenancie mochte syn; of ghy zyt Godt en syn gratie onghetrouwe: en ghy en weet niet wat Godt u dien ooghenblick soude ghegeven hebben. Ick hebbe u allen op mynen Profes-dagh ghenoodt te bancket, en te blyde Feest, en dat in den gheest van danckbaerheydt van die liefde, ende Charitate die ghylieden my hebt ghedaen : waer van ick u belove eeuwigh danckbaer te wesen. G'hebt blindelinghe mede ghedaen om het werck Godts toe te staen : maer daer waerender die in de visite de meeste pyne hadden : dese waeren de wille-komste, als eenen Paulus die herter aen quam. En soo waeren wy daer allegaer by een vergaert : ick was in groote vreught, ick mach hier luttel van segghen. Groet myn Medesuster. Adieu.

II. BRIEF.

Van de slavernye des Cruycen, ende vernieuvvinge van den ouden menschen.

Gheluckighen niet, om het gene in hem geschiet.

MYn Alder-liefste Suster, naer dat ick V. L. hebbe omhelst, ende ghegroet in een volle vereeninghe in het herte van IESVS, soo heb ick gheroert gheweest *V. L.* t' saemen dese woorden te schrijven, om *V. L.* te beweghen tot assistentie in myn

myn regart: en oock hebbende gheſien uwē twee hertekens in een volle vryheydt en openheyt in myn regart, ſoo heb ick beweeght gheweeſt te ghebruycken een gheeſtelycke confidentie als Biechte; ende oock niet wetende waer naerder gaen als by die twee liefſte kinders: ſoo ſult ghy believen te weten, hoe dat ick als heden op S. *Elizabeths* dagh, hebbe gheroepen gheweeſt van onſen Bruydegom in de woeſtijne, ende wilderniſſe, niet wetende waer toe, of tot wat eynde: en in de ſelve komende, ſoo is den goeden Iesus heel ghewapent met het Cruys tot my gekomen, ende heeft my beroepen in duël. Ick ſtont verſtelt, niet wetende wat wapens ghebruycken: de wapenen der liefden waeren in my verflauwt, ende niet ſterck ghenoegh: die van het Cruys en had ick noyt omhelſt ofte ghehadt. My vindende bloot met contrarie wapenen, die ick noch van Adam hadde, om de welcke ick in duël gheroepen wierdt, ſoo en wete ick niet hoe dat deſe victorie ſoude eynden, in het winnen, oft verlieſen. Oock niet wetende waer, ſoo heeft hy my gheroepen op een ſeker hooghe plaetſe, niet in het Landeken van Beloften oft in het aerdtſch Paradijs, oock niet op den bergh Thabor, maer waerlyck op den Bergh van Calvarien. Als ick hebbe gheſien den Bloedighen ghekruyſten Chriſtus, die my was roepende onder den ſtandaert van het Cruys, onder het welcke laeghen twee ſteenen op een; den eenen was die onlydelijcke Godtheyt, ende den anderen de lijdelycke menſcheyt, tuſſchen de welcke ick gheroepen wierdt, om daer te ſlijpen myn oudt bedorven, ende verwoeſt vel

van

van Adam: welck eenen verharden pels was, als ghebordduert van Adams corruptien; ende was als eenen weder-slach, die ghedueriche was belettende die vereeninghe om in accoort te comen: Ick hebbe willen vlieghen, sonder aen te sien dit bedorven vel, het welcke stinckt van alle quade gheneghentheden: soo dat ick waerachtelyck niet en meynde, datter onder de cappe des Hemels een onreynder is. Dit vel en heeft my noyt soo ellendigh ghedocht als nu: soo dat dit door den steen van de Goddelijcke gratie moest kenbaer ghemaeckt worden, en door den steen van de lydelijcke menscheyt moest ghesuyvert, jae g'heel ghelaeten en gheschort worden. Soo stont ick hier in groot ghedrangh, ghelyck ghy wel moocht dencken: want dese steenen sloten dicht, ende seer nauw, soo dat ick my siende verwonnen, hebbe ghebeden myns lijfs ghenaede, ende my te willen tydt gheven, om allenghskens dit vel deur te perssen.

(*a*) Hier toe heb ick dry iaeren respijt verkreghen, om met grooten arbeydt dit te doen, ghelyck ick u hier verklaeren sal: want het goedt dat ick besat met eyghendom sonder recht, dat wiert gheconfiskeert, tot dat ick soude door dese twee steenen hebben ghetrocken gheweest in een oprechte suyverheyt: en die wel soo uyt-nemende, dat de suyverheyt van den eygen gheest moest ghelycken aen den geest van genaede; waer van ick my voorder sagh als den Hemel, en de aerde. Soo moet ick my in alles lae-

(a) *Hier voor-seght sy het eynde van haer leven want sy is in het derde jaer van de Religie gheslorven: mede rekenende haer Novitiaet.*

laeren verwinnen. Den goeden Iesus is ghekomen, ende heeft my verkocht voor slave van Godt, ende van de Menschen onder de slavernye van het Cruys. En neffens desen ghekruysten Bergh van Calvarien (welcken was mynen gheest, die als ghekruyst was) soo lacher een woest, rauw, ghedistelt ende ghedorent landt, welck landt was die bedorven nature van Adam, met die woestheyt der onghestaedicheyt, onder die ghenade, ende die Cruycen, rouw ende onghebroken onder Godt, en die Menschen; ghedistelt als seer moeijelyck, ende bekleedt met allen eygendom, ten lesten vol dorens van quade ghebreken, ende ghenegentheden uytwendigh, ende noch meer inwendigh, Ick en moet noch niet gherust blyven op desen ghekruysten Calvarien-bergh, alleenelyck draegende desen lydt-saemelyck op den ploegh; maer ick wierdt als een slave gheleydt naer dit by-liggende landt, dat ick hier voren gheseydt hebbe, ende aldaer in den ploegh ghestelt als een op rechte slave, om dit quaet, ende onvruchtbaer landt te laboureren, en onfanghbaer te maecken aen het saet der ghenaeden. My wierdt daedelyck het teeken der slaven ghegeven, een Cruys op het voor-hooft tot merck-teekenen van die ghedurighe slavernye, daer ick onder verkocht ben onder die Cruycen van alle myne onghebroken uyt-wendighe manieren. My siende dan in dese arme, ende subite ghestelteniſſe; soo heb ick ghedacht op myn twee uyt-verkoren kinderen van mynen Meester, om hun dit te adverteren met de ooghen vol traenen, ende weenender herten, om hun te beweghen tot mede-

lyden

lijden van hunne arme Moeder, die verre heeft ghegaen in het onvry landt, soo dat sy nu miserabelijck ghevanghen is voor slave, al is het nochtans met recht: VVant het en is maer om mijn eyghen landt te door-ploeghen: maer siende mijn kranckheydt naer den gheest ende nature soo en weet ick waerelijck niet hoe daer deur te gheraecken. Daerom werp' ick my oodtmoedelijck aen *V. L.* voeten: biddende om gratie, ist dat ghy eenighen middel weet om my te assisteren: niet om van den ploegh ontslaghen te sijn, maer om coragie ende sterckte te verkrijghen. VVilt nu thoonen dat ghy eyghen kinderen zyt, niet ghetrouwe te sijn aen uwen Godt. Dat sal het principaelste ghelt sijn van mijn randtsoen. Want als uwen ploech niet ghedurich voort en gaet, dat sal beswaeringe voor den mijnen sijn. Voor mijn alder-liefste Suster *Petronelleken* mijnen Meester staet als met een balance, en in groote dreyginghe om haer oock voor slave te verkoopen en in den ploegh te stellen; maer haeren arbeyt en sal soo groot niet sijn: want haer landt en is soo onvruchtbaer niet als het mijne, het is vele ghevoeghelijcker. Maer het Cruys van Calvarien, dat is het Cruys des Gheests, dat sal op haeren ploegh gheleydt worden, dat haer seer moeyelijck sal sijn: en als het Peerdeken van den wille niet en sal ghedurigh voort-trecken, dan sal-se somtijdts een sweepe krijghen, niet wetende van waer: maer gaet het ghedurigh voort, soo sal 't haer hoe langher hoe lichter worden: tot dat den Meester komt met den pander vol

graen,

vol graen om het ſelve te beſaeyen : en dan en moet ſy maer die vruchten bewaeren, om die te brenghen met volle ſchoven in de ſchuere des meeſters. Ende de verkoopinghe ſal gheſchieden in het eynde haers levens : ende het ghelt ſal die eeuwighe recompenſie weſen : voor mijn ander Suſterken , ick en hebbe mijnen Meeſter ſoo niet ſien dreyghen tot deſen ploegh: dan moeſt oock compareren op Calvarien by den ghekruyſten Ieſus , die haer thoonde de twee ſteenen hier voor-ſeyt , in de welcke ſy moeſt gheſlepen worden ; maer ſy en ſloten ſoo nauw, noch ſoo pijnelijck niet als de mijne: want mijn vel veel moeyelijcker was om deur te perſſen als haer. En ſach naer deſe perſſinghe, dat den Bruydegom haer was ſalvende , ende in een ruſtende graf leyde , in het welck ſy niet langhe en lach van te komen tot haer verryſeniſſe. Of het was in dit leven of in't ander ; daer van moet ſy de beſtieringhe van Ieſus aen-bidden. Maer ſy was als doodt om in deſe twee ſteenen te gaen. Ick en hebbe gheenen tijdt meer. Doet voor u arme ſlavinne dat ick u ghebeden hebbe, om Godts wille; en verwacht met patientie tot dat den Bruydegom komen ſal. Wy ſullen , al-waert dat wy gheſcheyden wierden elck ſijn werck wel ghewaer worden: want het lant van den gheeſt paelt aen een, al-waeren wy hondert mylen van een. Alſt u belieft antwoorde te ſchrijven , ſult het doen in het huys van den wille Godts onder de ſlavernye van het cruys : en ick recommandere u oock in dit huys altijt te woonen. *V. L.* minſte ſlave in Ieſu.

III.

III. BRIEF.

Hoe een Godt-lijdende ziele in de Zyde-vvonde van Ieſus, in de Goddelijcke duyſterniſſe leeft.

MYn alderliefſte Maſeur in de Wondekens van IESUS, naer dat ick u hebbe eens ghenoodt op eenen particulieren Vrydagh in die gaten der naghelen, in het ghewont herteken van den Heere IESUS, ſoo ben ick ſedert den tijdt ſeer gheroert geweeſt om V.L. deſe woorden te ſchrijven, en dat om u eens te verhaelen, hoe dat ick met u noodinghe aldaer ghevaeren ben, nochtans begheir' ick, ende verſoecke op *V.L.* door de liefde van deſe H. Wonden, noydt deſen brief aen iemandt te toonen of te ſegghen van waer hy komt. Daerom noeme ick u *Maſeur*, want men ſoude hier lichtelijck ſijn onprofijt uyt nemen. Niet teghenſtaende ſoo ben ick als ghedwonghen het ſelve te doen uyt pure liefde, biddende *V.L.* den ſelven te ſcheuren als ghy hem wel hebt gheleſen. Soo ick dan op deſen Vrydagh u ghenoodt hadde in deſe Goddelijcke Wonden, en ſoo die ure ghekomen was van den 5. tot den 6. ſoo gonck ick u ſoecken: want en ſach u nieuwers: ick ghevoelde nochtans wel de liefde van den Heere IESUS over u ziele, maer en wiſte niet waer gy waert. Ick was ſeer droeve, nochtans ſonder vreeſe, niet wetende waer u vinden. Soo nam ick mijnen toe-

vlucht

vlucht naer de voeten of gy in die Wondekens verborgen laeght, daer de ziele in het beginsel ghemeynelijck geleyt wort, om aldaer haer sonden te beweenen met Magdalene; maer te vergheefs: want ghy en waert daer niet. V Vant my dochte dat u de sonden der voorleden tijden al vergheven waeren, en dat ghy u in dese vreese niet en mocht aretteren noch daer blijven maer voorder gaen. Doen gonck ick naer de V Vonde der slincke handt, of ick u daer soude ghevonden hebben: maer en sach u daer oock niet, siende dat de zielen die in dese V Vonde der slincke handt verborghen ligghen en daer in woonen, sijn die het leven van Martha volghen, niet alleen uytwendich, maer oock inwendich, in verbeeldinghen, meditatien, en menichvuldighe ghepeysen en werckelijckheden des verstants, in welcke leydinghe oft bestieringhe ick u oock niet en vont: al ist sake datter vele gheestelijcke directeurs sijn, die alle zielen daer in willen leyden, om dat den wegh der meditatien en veel goede gepeysen, den alderbesten schijnt te sijn, daer gheen bedroch in en is van valsche ledicheyt. Dat Christus maer mensch alleen en waer, dan soude men wel altijdt moghen blijven in die meditatien ende oeffeninghen van sijne menscheydt; maer nu hy Godt ende mensch t'saemen is, soo mach de ziele als sy daer van Godt gheroepen is, wel gaen van die menscheyt tot de oneyndelijcke Godtheydt. Dese werckelijckheden sijn goedt, den dienst van Martha was oock te prysen: maer die oodtmoedighe ghelaetentheydt ende stille ruste van Maria was noch beter en het beste. In dit Wondeken en heb

ick

ick u oock niet ghevonden, want my dunckt dat u leydinghe, ofte beſtieringhe van uwen gheeſt, hier niet volkomentlyck en can, noch en ſal ruſten: want hier noch den rechten center niet en is van uwen treck; al iſt dat de Biecht-vaders, ofte Boecken u tot den ſelven hebben gheweſen. Maer ick heb u ghevonden daer het anders met u gonck, en daer u inwendighe gheſtelteniſſe anders gheleydt wierdt; maer daer ick u vondt, quam ick u grootelijcks te beklaeghen, dat ghy ſoo luttel hulpe, oft aſſiſtentie van buyten hadt, om u hier in te voorderen om deur te ſetten. Ick hebbe voorts gheſien naer die Wonde der rechter handt, oft ghy daer waert logherende, maer en hebbe u daer oock niet ghevonden: want de ghene die hier woonen dat ſyn-ſe die ſijn in dit verlichtende contemplatif, ofte beſchouwende leven, in het welck ick u niet en ſagh: want naer die verlichtinghe waert ghy berooft van haer ghevoelen; naer die contemplatie ſagh ick u meer lijdelijck als ghevoelyck onder Godt, het welck oock was van die Goddelycke beſchouwinghe. Want in plaetſe van ſijn Goddelycke beſchouwinghe waert ghy in den donckeren nacht des Gheloofs, en alle dit was berooft van u ghevoelen, ſoo en wiſt ick niet in wat Wondeken u te gaen ſoecken. Dan nemende mynen toevlucht tot die ſoete Fonteyne der zyde-wonden, om daer alſdan te ruſten, al iſt dat ick ſoo verre noch niet en ben, niet-teghen-ſtaende heb ick u daer gewaer gheworden, ende ſekerlyck ghevonden. Maer een dinghen alleen moet ick u ſegghen, dat ick u

daer vondt in het doncker, die ooghen, handen, en voeten ghebonden, niet wetende hier door wat verſtaen. Maer wierdt gewaer hoe dat deſe bindinge vereyſchte van u ſulck een grondighe ontbindinghe alder-gheſchapen dinghen, dat al dat tydelyck, creatuerlyck, oft verganckelyck is, in u moeſt doodt, en te niet ſyn Hier waert ghy als een Godtminnende, oft Godt-lydende ziele; maer en waert noch gheen Godt-ghenietende ziele; welcke ghenietinghe gheſchiedt als ſy gheſuyvert, ende ghepurgeert is in deſen donckeren nacht des Gheloofs, welcke, al gheſuyvert in deſe doncker zyde, comt alſdan tot ghenietinghe van ſijn Goddelyck herte, daer ſy gheniet in een inſtant al dat die Enghelſche gheeſten haer op duyſent jaer niet en ſouden konnen leeren al hadde ſy die memorien alleen van alle creaturen. Immers iſt dat wy oock eens aen die aederen ſuyghen, ſoo ſullen wy 't ſelve oock ghetuyghen, Die tot die H. Zyde ghekomen is, die is altydt op het naeſte om die ſtadt t' importeren, in dit Goddelyck herte te treffen. Maer gheen pylen en konnen treffen, dan die comen uyt den Bloedighen ſchichtkoker van een conſommerende doodt: de welcke ick wel bloedigh mach noemen, aengheſien ſy vleeſch, en bloedt verteirt, en conſommeert aen den Godtlydende menſch die hier toe gheroepen is. Myn ſuchtende Tortel-duyfken, wy hebben noch eenen verren wegh te doen: maer verhope dat ons eyndeken gheluckigh, en Saeligh ſal weſen. In deſen wegh en hebben wy geenen anderen tael-man, of leydtſman van doen, dan een ghedurighe verloocheninghe

ghe ende verstervinghe van den ouden menseh. Dat die crachten onser zielen teene-mael gesuyvert worden, die sullen uwe handen ende voeten ontbinden en soo sult ghy losser en vryer wesen, om tot sijne vereeninghe volkomentlijck te gheraecken. Van dese doodt der crachten spreeckt den Prophete David: als hy was segghende, ick sal om u mijnen Heere mijne krachten alleen bewaeren, waer mede hy wilt segghen, dat hy se sal aen Godt alleen gheven, sonder die te gheven aen sijn gheneghentheden in alles dat den lust ofte begheerlijckheden aengaet, en die te ontrecken van al dat Godt niet en is. Dese krachten der zielen sijn de memorie, wille, ende verstant: de memorie moet teene-mael ghesuyvert worden van al 'tghene dat ghepasseert, presént, ende toe-comende is, in een volle verghetentheydt alder gheschapen dinghen. Den wille moet oock sonder verlies sijn, in een af-gaeninghe van u eyghen baete, in een volle over-ghevinghe ende resignatie in alle ghevallen uyt-wendigh ende inwendich ghevende den selven daghelijcks in een suyver offerhande aen Godt alleen. Het verstant moet oock teene-mael suyver wesen in een rustende versimpelinghe ende resignatie met alle die veranderinghen, lijdinghen, bestieringhen die Godt in u doet, het zy duysterniſse ofte licht, ghenieten ofte verlichtinghe, persſinghen ofte blijdtschap, ruste ofte onruste, dat ghy in alle dese veranderinghen blijft in een rustende doodt. En als-dan sult ghy Godt beminnen uyt alle uwe krachten: want sy worden als-dan ghedirigeert naer Godt alleen.

En ist dat ghy door dese ghedurighe doodt, ende ontblootinghe alder-ghescheepen dinghen eens kondt comen, dan sult ghy weten wat dat het is van die Goddelycke aen-raeckinghe, naerheydt, ende volheydt van Godt; daer de ziele alsdan proeft wat dat het is te sijn in de vryheydt van de kinderen Godts. Soude men dan niet vleesch, en bloedt verteiren om eens te proeven van dien over-soeten wyn? Maer ghy sout nu moghen segghen, nu weet ick wel hoe ick handen, en voeten moet ontbinden, wat moet ick dan doen om uyt het doncker in het licht te komen, ende oock om siende te worden? Dit en is in u macht niet gheen van tween: want dese donckerheydt en is gheen donckerheydt, ofte duysterniſſe van Conscientie, maer wel een Goddelycke donckerheydt, soodat ghy u dickmaels vindt in het ghebedt als verlaeten van Godt, en van alle lichten, in sulcke armoede, dat ghy u vindt als sonder eenighe assistentie ofte hulpe van Godt, sonder eenighen smaeck van alle gheestelycke dinghen, die welcke u dickwils by-brenghen beweghinghen, gheperstheyt, ofte melancholie. Ghy en kont alsdan gheen hulpe van de creatueren hebben, noch sy en konnen u uyt het selve niet helpen. Dit doet de ziele dickmaels peysen, of daer eenigh verborghen middel waer tusschen Godt, ende haer, ofte of sy daer van oorsaecke waere: maer alle dit syn ydel vreesen, ende luttel betrouwen op Godt. Ick wenschte dat ghy maer eenen oogenblick en mocht sien met wat een liefde, ende groot profijt uwer zielen dat Godt hem is duyckende, als ghy meest in dese ghestelteniſſe zyt. Ick seg-

ghe

ghe dat het geſchiedt met meerder liefde, als oft hy u gave den ſleutel van alle ſijne Threſooren. Ghy ſout hier moghen ſegghen, waer't dat ick dit ſekerlyck wiſte dat dit Godt waere, ick waere te vreden altydt ſoo te blyven. Maer weet dat dit ghevoelijck weten u ſoude berooven van die verdienſten des gheloofs; en ten ſoude alſdan gheen verlaeteniſſe weſen. Ghy behoort myn alderliefſte in deſe gheſtelteniſſe grootelycks te verblyden, ende volherden patientelyck, ſonder eenighe vreeſe betrouwende op Godt dat hy niet en verlaet die hem ſoecken met een recht herte, ende pure intentie: want aen deſe gheeft hy het ghene hen nootſaeckelyck is, om hun door deſen duyſteren nacht te leyden, tot het puer claer licht van ſijne liefde; het welcke ſy verkrijghen door deſe ſuyveringhe van deſe armoede, gheperſtheydt, ende verlaeteniſſe. als ſy van hunnen kant maer getrouw en ſyn. Dit en is niet alleen de ziele diſponerende om te comen tot die Goddelijcke vereeninghe, maer wort daer door oock geſuyvert van de fouten, ofte daghelijckſche ſonden, van welcke men in het Vaghevier ſoude moeten gheſuyvert worden. Hier van is den Propheet David ſegghende, ſyn licht ſal komen naer ſyn duyſterniſſe: dit is van deſe duyſterniſſe daer de ziele in gheleyt wort in deſe Goddelycke doncker zyde; maer vol gheluck, en ſekerheydt. Maer ghy ſoudt moghen ſegghen, als ick in het gebedt ben, dan ben ick dickmaels alder-armſt, en meeſt verlaeten, al offer gheenen Godt en waer, ick en kan dickmaels niet een goedt ghepeys hebben, en vreeſe alſdan ledigh te weſen. Maer coragie Godt-lydende

dende ziele, en wilt niet vreesen, maer persevereert in het ghebedt, ghelyck of ghy vol Hemelsche consolatien waert, ende en vreest niet ledich te syn: want met den wille bemindt ghy, ende met het verstant ghelooft ghy, al ist dat dit noch al onghevoelyck is, het goet herte voldoet het al: want die ziele doet vele, als sy met patientie persevereert. Gheeft u met den eersten ooghenblick als ghy daer komt teene-mael over in de handen van sijne Goddelycke bestieringhe, en laet alsdan uwen gheest vry, en ongheestoort van alle ghepeysen, wat profijt of deught ghy daer doet, ghevende aen Godt die ghy dickmaels niet ghewaer en wort, eene ooghe van kinderlyck betrouwen, bewaerende altydts uwe ruste, die lichtelyck can gheturbeert worden door een onghedurichеyt: maer blyft soo over-ghegheven sonder sorghe, oft sonder driftighe begheerten van hem te ghenieten; laetende alsdan lydender-wijs onder Godt in een soete ruste, of ist dat ghy gheen ruste en kont hebben, zyt te vreden ongherust te wesen. Maer laet dit al onghehandelt sonder vele werckelyckheydt: gheeft nochtans somtijts een ooghe aen Godt nu van liefde, dan van danckbaerheydt, van resignatie, van betrouwen &c. Ende al ist dat dit al gheschiedt in armoede sonder ghevoelyckheyt van devotie, daer en hanght niet aen. Veel propooften in het ghebedt beletten oock de stille lydelycke ruste onder Godt. Maer ist dat u Godt jet thoont 't ghene u belet, of dat ghy eenigh letsel in u ghewaer wort, bidt Godt om syn Goddelycke gratie van het selve te verwinnen, sonder veel daer van te schicken, of te

resol-

reſolveren. Want iſt dat men daer naer daer in valt, 't is dan ſeer pijnelyck en doet dickmael belet? Maer als ghy uyt het ghebedt comt, neemt een ſtille waeginghe, ende waer-nemen op u ſelven, en ſoo en ſult ghy ſoo lichtelijck niet comen te vallen; want gy hebt u ſelven dan gheſtaedichlijck voor ooghen. Ghy ſult bevinden, dat als ghy uytwendigh in eenighe faute comt te vallen, dat het niet en comt uyt vryen wille, maer door manquement van u ſelven voor ooghen te hebben, oft gade te ſlaen. Voorts het vallen in de ſelve faute en moet u oock niet bedroeven, of den moedt doen laeten ſincken; maer ghy moet alſdan met een kinderlyck betrouwen u keeren tot Godt, bekennende uwe kranckheydt, ende wederom op ſtaen met eenen nieuwen moedt. Wat ſwaricheyt ofte lyden aenkomt, nemet altydts van de liberaele handt Godts, het ſy uytwendigh, of inwendich. Het inwendich kruys dat vervoordert de ziele altydt tot die Goddelycke vereeninghe: maer ſiet eens als ghy gheresigneert zyt in de uytwendighe Cruycen, die ſullen u dienen tot op-ganck van uwen gheeſt: hebt ghy u ghetrouwelijck den gheheelen dagh waer ghenomen, om u ſelven niet te buyten te gaen, ſoo ſult ghy 's avonts in het ghebedt vinden ruſte, ende blydſchap. Want het lijden gheeft op-ganck, de verlooheninghe gheeft blijdtſchap, en de ghetrouwicheyt gheeft licht. Soo dan myn beminde onſe begheerten ſullen ſijn Godt te ſien, onſe vreeſen hem te verlieſen, onſe pijne om de middelen die daer ſijn, ende beletten dat wy hem niet en konnen ghenieten. Alle dit is dan den naeſten wech, ende wetenſchap, hoe

een ziele haer moet van Godt laeten regeren ter wylen sy wandelt in sijne donckerheydt, oft in het schijnsel van syn verlaeteniſſe. En daer iſt dat ick u hebbe ghevonden, en op sulck een maniere: in dit Goddelijck portael van syn Heylighe zyde, waert gy in groote sekerheydt, ende behoudeniſſe. Ick sach wel dat ghy somtyts in het ghebedt, oft daer buyten had gheproeft een sekerheydt van Godt, oft sijn teghenwoordicheydt.

IV. BRIEF.

Van de naeſte diſpoſitien, om te gheraecken tot het beſchouwen van het Goddelijck Weſen, ende van een gheeſtelycke Zee-vaert.

MYn alder-liefſte Maſeur in JESUS CHRISTUS; V. L. heeft over eenighen tydt ghetwijfelt van mynen kant dat d'affectie verflouwt ſoude weſen; Maer ick verſeker u dat niet. Die vervremdinghe uytwendigh is ghekomen, om d'oorſaecke *V. L.* bekent: maer inwendich het over-een-komen in den gheeſt heeft altydt gheweeſt in volle vereeninghe, op een maniere gheheel particulier, die ick noyt en hebbe aen jemandt te kennen ghegheven. Maer de meeſte oorſaecke waer door de ſelve is ſpruytende, comt door een over-een-kominghe van eenighe gratie in ons beyden die correſponderen aen malkanderen; maer van uwen kant ghy hebt een particulier talent om te comen tot eenen hooghen graet van gratie. Waerom ick meyne dat ghy door de voorſienicheyt Godts tot uytwerckinghe van den ſelven talent in de

Religie

Religie gheroepen zyt. Ick gheloove dat ghy ſomtydts verwondert zyt van u ſelven, dat ghy in het beginſel van uwen voortganck ghevoelde ſtercker verlichtende, ende onderſcheydelijcker gratie als nu: de deught die *V.L.* ſedert dien tydt verkreghen heeft, is ſolider, ende waerlijcker, waerom die bevoelycke gratie niet ſoo van noode en is. Ghy ghevoelt dickmael buyten, en binnen het ghebedt een jaeghinghe, ende haeckinghe naer Godt uwen eenighen center: ghy ghevoelt oock wel inwendich, datter een bloot weſen in u ſtaet, maer dit weſen ſtaet verheven in de opperſte krachten van u ziele, ſoo dat die nederſte krachten der zelver niet blootelijck, ende geſtaedelijck het ſelve en connen beſchouwen: ende door dien dat de beſtieringhe Godts over u ziele u roept, ende verkieſt tot het beſchouwende leven, ende dat ghy ghevoelt duyſter wolcken in u gembet de welcke beletten het beſchouwen van dit ongheſchaepen weſen, daer door comt deſe jaeghinghe naer Godt: want die ziele wel ghewaer wort dat haer beſchouwen belet wort door die duyſter wolcken der ſinnen, die niet en ſtaen in een doodt, ghelijck ſulck een beſchouwinghe vereyſcht. Want Godt begeert van u een grondich ontblooten van al dat Godt niet en is, in een doodt des uytwendighen Menſch. De Elementen, gouverneren, ende regeeren ons, ſonder dat wy het ghewaer worden, ſoo wilt Godt dat ghy die opinien, ende ſinnen der creatuerē aenſiet als verganckelijcke elementen, ſonder het ſelve in te trecken, ende niet gaende in de ſinnen, met hun ſinnen, en gevende gheen opinie op hun opinie, het welck maeckt

een

een doncker wolcke aen dit weſen. Ghy wordt ſomtijts ghewaer eenighe voncxkens, ende ſtraelkens die ſchijnen te verlichten u ghemoet, ende gheeſt in eenen lieffelijcken toe-keer tot Godt: maer dit ſelve vergaet ſeer haeſt, ende duert niet langhe. Dit ſijn uytwerckinghen van het weſen Godts, ſomtyts voor recompenſie van een uyt-ganck die Godt aenghenaem is: ſomtijts oock om den gheeſt aen te locken, ghevende hem door dien middel eenen voorſmaeck van het ſchouwende leven. Maer ten is dit noch niet al dat u ſoude moghen voldoen; als ghy zyt d'oorſaecke: want zyt verſekert dat Godt u voorder begheert in uwen graedt. Waerom dat die gratie, die ghy ſomtijts ghevoelt, ſoo haeſt voor-by gaet, dat komt om dat u naturelijck ghevoelen noch ſoo niet en is verydelt, om gheſtaedichlijck te hebben het ghevoelen Godts: want het maer en is een voor-by-gaende gratie, die ghetuyghenisſe gheeft van de ghenaede die de ziele heeft met Godt, maer noch gheen in-gheſtorte gratie. Die eerſte is als eenen voorroeper, ende Ambaſſadeur die u noodt tot het ryck der zielen, om aldaer te beſchouwen het weſen van den Coninck. Maer een in-gheſtorte gratie die men weſentlyck ghewaer wordt oock in de ſinnen, ende nederſte krachten, die wordt ghegeven aen een ziele, de ghene die den uytwendighen Menſch ontbloot op ſulcken maniere, dat alle lyden, op-vallen Cruycen, hem niet alleen en cauſeren als tot middel, oft beletſel om tot Godt te gaen, maer ſtelt de ſinnen oock in ſulcken vrede, dat ſy niet een ghepeys voorder en peyſen, als ſy het lijden, ende op-val

daede-

daedelyck sien : soo dat zy is als een vat ghedueright ontfanckbaer , niet aen het ghene dat die ooghen , ofte ooren intrecken , maer het ghene haer de opperste krachten in vloeyen. Aen dese ziele alsoo ontbloot gheeft Godt een in ghestorte gratie , waer door het natuerelyck ghevoelen soo veredelt wordt , dat die nederste krachten ghedisponeert sijn om te beschouwen staedelijck het wesen Godts , Waert by aldien dat ghy eens weirde alle beletselen , die als middelen syn tot desen waere vrede. Want al het ghene dat ghy in u ghevoelt , dat synen oorspronck niet en neemt uyt Godt , al schijnt het oock een gratie , ofte deught , het is seker dat het is eenen middel tusschen Godt , ende u ziele : ende zyt verseckert, hoe verder dat gy zyt van de weselycke affectie der creaturen , hoe byder dat ghy zyt die weselijcke liefde Godts. Och oft ghy alder-liefste eens voelde , wat dat is een aenraecken van de liefde Godts aen een ziele , ghy sout soo jalours worden op dese liefde , datter noyt gheschaepen liefde , ofghevoelender affectie soude aenraecken u ziele , die hadde ghevoelt dat edel aenraecken Godts. Want als den pyl der sinnen de ziele beschiet , het sy door uyt-vlieten der sinnen , of onghetrouwicheyt in het waer-nemen der beroeringhen Godts , daer en can den pyl der liefden Godts niet treffen blootelijck op die ziele ; want het wit ghequetst is , soo dat Godt , die de ziele Vaederlyck bemint , belet wordt in syn werck. Ick segghe dit om dat ick meyne dat Godt hem alsoo gouverneert in u : want als ghy hebt doorschoten het wit van uwe ziele met eenighe kleyne fauten , soo en can Godt,

Godt, hoe kleyn dat sy syn, sijnen pyl der liefde, oft Goddelijcke aenraeckinghe aen de selve niet doen: want hy en doet maer dese aenraeckinghe, als het wit van de ziele vry is van alle quetsuren der sinnen; maer als het selve is gheschiedt, daer aen merck ick dat Godt u Vaederlyck bemindt. Hy comt dan en doorschiet u met den pijl der beweghinghe der nederste krachten, principalyck het ghevoelen, dat het herte soo beweeght wort, siende dese faute, dat het dan verweckt de Bermhertigheydt Godts, om de quetsuren der zielen te ghenesen. Ende ist dat gy u alsoo naer de beweghinghe hout in een bloote eenvoudighe stilte met een kinderlycke ooghe aensiende sijne milde bermertigheyt over u ziele, soo wel uyt het ghebedt als daer in, ende doende alle uytwerckinghe, als gevende ghetuygenisse van de doodt der sinnen, en synde soo inwendich als vooren gheseyt is. Ick versekere u dat ghy meer voort-ganck sult doen op een half jaer, als van te voren op thiene: en sult korts komen tot een edel bloote beschouwinghe van het wesen Godts. Ende niet alleen dat, maer sult door dit ghetrouwe inwendigh waer-nemen, en uytwendich verloochenen komen tot sulck een ondervinden van de wercken der gratien in alle dat u overkomen sal, oock der naturen, dat ghy sult verkrijghen het ghene dat u nootsaeckelyck is; een onderscheydende gratie in alle dat u overkomen sal, ende sult alsdan weten wat dat is te sijn onder de vryheydt van de kinderen Godts. Alle dit soude aen een ander wat duysser wesen, maer ick weet wel dat het is uwen talent, waer toe dat ghy gheroepen zyt van

van

het beghinsel der Religie. Al ist by aldien dat dit uytwendigh vervolgh wat ghemanckeert heeft, oock door vele obstakelen, nochtans ghy moeter toe komen, of Godt sal u rekenen in het oordeel dat ghy wel voldaen hebt aen uwen roep, dat is den inganck der Religie, waer voor de Saelicheyt is belooft; maer dat ghy niet voldaen en hebt aen den roep, ende uytverkorentheydt der gratie, het welcke sal wesen groote verminderinge van den graet van uwe glorie. Ten is noch niet te laet, men herselt dickmaels wat achterwaerts, om eenen grooteren spronck te doen. Den aenkomenden tydt is nu voor handen, den dagheraet van u ziele sal nu beginnen op te staen. Vwen Godt die staet bereyder om u te gheven, als de zee aen de oorspronghen der fonteynen. Onsen Godt die staet op het schip van onse ziele, die ghedurich roept, schip, schip van Landt, uyt het ballinckslandt van Egypten, en hy presenteert ons te leyden in het landeken van Beloften, en noch selve onsen stierman te syn. Laet ons dan ons tween te schepe trecken al ist saecke dat wy nu noch den wint, ende het getij teghen hebben, en seker syn dat die woeste zee van onse sinnen sullen maecken groot tempeest, en onweder, en laet ons daerom niet vreesen: want hy is eenen schipper, en stierman die experientie heeft, en daghelycks vaert met de ziele over die woeste zee der onghetemder sinnen. Laet ons nu met resignatie blyven op dese zee, tot dat het belieft aen onsen stierman het schip aen landt te legghen, daer wy sonder onweder sullen beschouwen syn onghescheppen wesen. Maer hoe (goeden Godt) sullen wy blyven op

dese

deſe woeſte zee, ende dat noch in den nacht des gheloofs? Den ſtierman die in deſen nacht het roer van onſen wille regeert, die ſpreeckt tot onſe ziele, ende ſeght myn beminde niet langher als ghy en begheert: al zyt ghy teghen ghety, in den nacht des gheloofs, neemt de riemen in de handt, ende roeyt couragieuſelyck, ghy ſult haeſt aen landt ſijn, alwaer ghy ſult ſmaecken dat Hemelſch verborghen Manna voor ſoo vele onbekent. Deſe riemen ſyn onſe ſinnen welcke wy moeten ghedurigh uyt-roeijen in een grondighe doodt van den ouden menſch. Men ſiet gemeynelyck op de ſchepen dat de roeijers roeijen met arbeydt, en ſitten nochtans met ruſte: ſoo moet het nu oock met ons gaen. Wy moeten wel roeijen, en wercken met arbeyt met die uytwendighe krachten, maer de inwendige moeten in ruſte ſyn oock op deſe woeſte zee. Want konnen wy noch niet beſchouwen het landt van onſen ſtierman ſonder tempeeſt, laet ons beſchouwen de behoudeniſſe, ende beſtieringhe van onſen ſtierman, die meeſter is om te doen ſtillen alle die baren, en ons kan leyden op eenen oogenblick in dat geluckigh landeken van Beloften dat Godt ſelve is. Laet ons dan beminde eens gaen roeijen om te meeſt. Iſt dat ghy'er eerſt zyt, ſoo ſult gy my thoonen den Olyf-tack op dat ick den moedt niet en verlieſe: en wenſche u dan veel gelucks met den ſleutel van goede begeerten, die ghegeven is om te comen in dat landeken. Daer ſullen wy met malkanderen ſpreken van ons voyagie, ende 't gene wy daer genieten: daer ſullen wy met de Bruydt droncken loopen van den nieuwen moſt der liefden. Ach gheluck dat wy ſoo

licht

licht veronachtlaemen. Wy worden dan met de verheffinghe des H. Cruys gheroepen om t'ſchepe te gaen: daerom en kan ick niet laeten V. L. te vermaenen dat den Bruydegom ons roept om t'ſchepe te gaen.

V. BRIEF.

Hoe de liefde in een contemplative ziele baert het kindt van oodtmoedicheydt.

MYn alder-liefſte Maſeur Godt-minnende tortel-duyfken, u hebbende ghelocht in de H. Wondekens, hebbe u ten leſten ghevonden in de H. Zyde-wonden, u daer omhelſende met eenen kus van eeuwighe vereeninghe: maer ghy ſtont in het doncker ſonder ſelve te weten waer ghy waert. Deſe donckerheyt was een Goddelycke donckerheyt in de welcke uwe ziele gheleyt wordt in den nacht van het onvêrbeelt gheloove, daer ick u op deſen dagh vont in verſcheyden diſpoſitien. Als ghy in het ghebedt waert ſoo vondt ick u heel inghekeert in een ſtil onverbeeldt gheloof, en den Heere Iesus tot u ghekeert met eenen ſoeten treck der liefden. Ick ſach dat die beſtieringhe van den Heere Iesus over u ziele was een ghedurighe baeringhe der liefde: ende ick bevondt dat deſe lydinghe in de liefde een ſtemme in u hadde die was roepende, om Moeder in u te ſijn van het kindt der oodtmoedicheyt: welcke oodtmoedicheyt was een geſtaedich ledich onverbeelt gemoet,

moet, dat het ghedurigh van u verheyscht met een grondighe ghelaetentheyt van al dat Godt niet en is: want al dat Godt niet en is, en kanmen in Godt niet sien; en als de ziele noch niet volkomentlyck verlaeten en heeft al het ghene dat Godt niet en is, soo en kan sy't in hem niet sien, maer sy siet het lichtelyck in den Mensch; het welck haer secretelyck belet dese edele baeringhe. Want het niet ghenoech en is dat dit edel kindt in ons eens ghebaert wordt, oft elcke reyse als wy in het ghebedt syn, maer het wilt in ons ghedurigh ghebaert worden. Wy willen de Moeder van dit kindeken noch wel belyden welck is de liefde, maer wy moeten haer kindeken oock belijden, welck is d'ootmoedicheydt niet alleen inwendigh, maer oock uytwendigh, dat wy het selve ghedueriglı baeren met een ghestaedigh, ledich, onbelemmert ghemoet dat uwe handelinghe uytwendich altydt vergheselschapt is naer de Wet der gratie. Een dinghen moet ick u segghen, aengesien dat de waerheydt aen de waerheyt gheren plaetse gheeft datter geen meer beletsel in u en is, al ist in my het minste, dan dat ghy dese ghetrouwe waeginghe niet ghedurich en hebt in die uytwendighe menichvuldicheyt. Ghy en zyt daerom niet uytgekeert, maer slaet'et gaede ghy sult bevinden, dat ghy oock niet en zyt in-ghekeert: want dese eenvoudige ooghe tot Godt is toe, ende soo en slaet Godt oock gheen ooghe op u werck; waer door dat lichtelyck een ghebreck komt in u, oft in een ander: en dit en manckeert maer aen dien getrouwen inkeer tot Godt. Ghy sout mogen segghen; Ick doen het al om Godt

tot

tot de minſte roeringhe myns lichaems. Dit is goet voor menſchen die tot minderen graet ghetrocken ſijn, en minderen talent hebben, dat ſy maer al en doen om Godt: maer ghy moet het doen om Godt, ende in Godt wercken, dat is deſe ghedurighe ooghe inwendich op Godt te hebben, ofte ten minſten u ſelven voor hebben, en gaede ſlaen met een acte van verloocheninghe: ende alſoo ſal dit kindeken ghedueriche gebaert worden van die Moeder der liefden. En dit kindeken ſal op ſijnen tydt voort-brenghen ſyne vrucht, welcke is de uytterſte ghehoorſaemheydt aen Godt; op ſulcken maniere, dat de ziele dan is ſoo gheformeert in Godt, als de gedaente van ons weſen in den ſpieghel: het welcke gheen ander actie en heeft, dan naer den genen daer naer ghebeelt is: want al het ghene dat den menſch doet die voor den ſpiegel ſtaet, die ghedaente doet, ende laet het ſelve ſonder diſtinctie. Dit is dan Godt-minnende ziele het ghene den beſitter van uwe ziele begheert. Want hy ſoo veel van u begeert tot voldoeninge van uwen talent, dat hy niet te vreden en is met her gene ghy hebt, ende hebt ghehadt; maer hy wilt hebben het gene ghy zyt. En dat is dit kindeken der nietheyt. Het wordt in u noch wel gebaert, want als ghy het niet en doet, ſoo komt hy ſelve in het ghebedt, en baert ſelve, ſoo dat ghy u dan vindt geheel veroodtmoedight onder Godt, ende de creaturen ende blyft alſdan met een ledich ghemoedt. Maer hy wilt dat het in u oock gheformeert wordt, om ſoo voort te brengen die leſte vrucht, die ons den Sone Godts heeft ghelaeten, welcke is deſe ghehoor-

saemheydt niet alleen onder de Menschen, maer oock onder Godt: welcke ghehoorsaemheydt in den center alleen te doen is, en aen den oorspronck alleen ghedaen wort. En die leven in desen graedt die weten door experientie, wat dat het is van de gemeynsaeme, ende familiere handelinghe met Godt, die soodaenich is dat een ziele wel soude verlaeten alle die vreught, ende glorie die de salighe besitten, om eens alleen dese Goddelycke aenraeckinghe te ghenieten: daer ghy toe gheroepen zyt, ende ghepredestineert, daer moet ghy toe komen, al soudet vleesch, ende bloedt kosten. Ick wensche dat den Heere u syn consummaet maeckt, op dat u substantie in hem mach ghetransformeert worden. Te luttel papier, en te veel liefde, eenen onbrekelycken bandt van vereeninghe in de H. V Vondekens Iesu.

VI. BRIEF.

Hoe een ziele haer waeghen moet in Godt sijnae als in een schip sonder mast, roer, ende riemen.

MYn patientich Susterken, en sachtmoedich kindt, ick hebbe my uytterlijck verblydt, hoorende u genereuse coragie, segghende dat ghy wenschten gheset te worden op een schip van *Maria Magdalena*, ende *Martha* haere Suster. My dunckt dat wy in dat onghestoffeert schip al syn: want die instrumenten der selve worden ons ontnomen, ende men set ons op platten stroom. Maer den Heere was

hun

hun ſeyl, roer, riemen, ende maſt, ſoo datſe tot gheluckighe haven quamen. Weet dat deſe waerheydt, ende ghetrouwen Meeſter noch leeft, hy ſal onſen behoeder oock weſen, want hy en ſal ons geen onghelyck doen, aengheſien wy maer hem en meynen, ende ſoecken te vinden in den gheeſt, ende waerheydt. Schept dan eenen goeden moedt myn liefſte kindt, en beginт nu eens deſen toe-komenden vrydagh uyt te pompen de waeteren van tribulatie in uwen gheeſt. Deſe wateren moghen wel aen het ſchip komen maer niet daer in gaen; dit mach wel al buyten gheleden ſyn; maer den gheeſt moet al uyt pompen datter gheen vochticheyt in hem en blyve. Wy moeten dit eens veranderen; ick ſal u daer van voor vrydagh eens ſpreken. Wy laeten in ons dickmael, ick aldermeeſt, water leken van vreeſe, van opſicht, van oordeel, en van ander beelden, wy en hebben niet langhe op deſe vaert gheweeſt, wy moeten leeren ſchip-braecke lyden ſonder verdrincken, leeren tempeeſt lyden ſonder vreeſe, en dan ſal onſe haven Godt weſen. Zyt dan ghetrouwe myn lieve kindt. Ick verblyde my ſeer ſiende van ons beyde, dat hoe grooter wonden, hoe vaſter ghebonden, en vinde u beyde altydt by een met my principaelijck in de V Vondekens van Iesus.

VII. BRIEF.

Sy verſoeckt de Ghebeden van de andere.

MYn ſeer beminde, ende alder-liefſte in de ſlavernye van onſen ghekruyſten Chriſtus, ick kome met de oogen vol traenen, het herte beweeght ende den moedt vol, om mynen grooten noodt in den gheeſt, komende om een gheeſtelycke aelmoeſſe, met gheboghen knien, en handen te gaeder, om my te gheven een gheeſtelijcke borghe van ſecours, om myne ſlavernye wat te verſoeten, ofte tot aſſiſtentie, op dat ick ſoude ghetrouw weſen, op dat die ſlavernye des gheeſts niet en ſoude veranderen in een ſlavernye van de nature; verwachtende hier op u milde borghe van uwe H. Ghebeden tot ſolagement van een arme ſlavinne. Amen.

VIII. BRIEF.

Aen een Godt-minnende ziele, die geleyt wordt door de lijdende gratie tot het genietẽ Godts.

MYn Alderliefſte ick weet wel dat ghy in deſe exercitie veel hebt gheleden naer den gheeſt en die nature: want ſoo ghy zyt ghekomen in ſilentie, zyt als beſpronghen gheweeſt van het ghene ghy minſt waert verwachtende met een ghewelt des geeſts; welck ghewelt was werckende in die neder-

ſte

ste krachten, het welcke u seer pynelijck was, u ghevende een lyden sonder naeme, een consommeren sonder verteiren, in alle uwe litmaeten; ende siende van d'ander zyde, dat ghy het selve niet en mocht voeden ofte toe-gheven, maer altydt voortgaen, soo hebdy moeten oeffenen die blinde versimpelinghe onder die onbekende dryvinge des gheests synde alsoo als een Godt-lydende mensch. Ick en meyne niet dat dit lyden natuere lijck is geweest, maer wel een suyverende lyden, dat Godt in u ziele ghegheven heeft, tot voldoeninghe van het ghene, daer ghy Godt oft uwen even-naesten, ofte wel u selven in te kort sout moghen ghedaen hebben; ende dat de ziele het selve heeft laeten ghevoelen aen de nederste krachten in de natuere.

Het welck oock is geweest als tot een bereydinge om plaetse te gheven aen het voor-nemen dat Godt hadde, om u te verthoonen het ghene u was belettende in Godt, ofte Godt in u ziele; want ick meyne dat Godt u heeft verthoont tot het alder-minste toe, daer ghy in-wendigh ofte uyt-wendigh in zyt te kort doende aen de maete van u gratie; al-hoe-wel dat ghy die niet al seffens en hebt ghesien, maer somtydts in het ghebedt, somtyts op u werck, oock in u ghepeysen, in inwendighe inspiratien, die waeren bevestighende uwe kranckheydt: het welcke al passerende gratien syn, om te komen tot een ghestadighe vaste gratie, waer door men komt tot een beschouwende leven: want een ziele die door de lydende gratie gheleydt wordt tot het suyverende leven, staet op goeden voet om te komen tot dit suyver bloot ghenieten Godts.

Hier toe is van noode het inwendigh ſtil ghebedt, in het welcke ghy ſult dry konſten leeren, te weten vergheten, kennen, ende beminnen.

Het vergheten dat moet in u als doodt ſtaen : dit vergheten is van al het gene dat de ſinnen hebben in opinie ofte menſchelijck begryp, daer ſy op ſoecken te ſpelen met oordeelende goedt-duncken, die dingen aenſiende in hun bedorven weſen, ende niet ſoo Godt die aenſiet. Deſe in vallen en kan-men niet ghebeteren : maer een ziele die ſtaet naer deſe puerheydt, en mach op deſe in-vallen, die wy hebben door ons ſelven ofte in-gheroeyt door een ander, niet een ghepeys vervoorderen, noch daer van maecken goet of quaet; maer het blootelijck aenſien, ghelijck Godt dat aenſiet; ende ſoo in alle dinghen die den eyghen gheeſt ſoude konnen by-brenghen, het ſy in het gebedt ofte converſatie, al dat u aen-komt laet het al ſtaen in een doodt, ſonder daer op te peyſen, het ſelve oock alſoo aen een ander uyt-werckende, ghebruyckende in deſe occaſie dry manieren, gheen kurieusheydt, gheen ontfanckbaerheydt, en geen vraghen vervoorderen : ende ſoo ſal uwe waerheydt ende weerhouwen, in een ander oock waerheydt ende weerhouwen ghetuyghen : ende ghy ſult uwe ruſte bewaeren, ende die in een ander oock niet krencken : ende ſoo ſult ghy allenskens komen tot deſe bloote verghetinghe van het by-brenghen der ſinnen ende der menſchen, het welcke ghy ſult leeren in die H. Schole van het ghebedt. Nu het kennen ſult ghy daer oock leeren, dat is, ghy ſult leeren kennen het ghene Godt van u begheert, ende u eyghen

kranck-

kranckheydt, met welcke kenniſſe ghy wel moet voorſichtelijck handelen, dat ghe door de ſelve uwen vrede der zielen niet en belet, noch den moet laet ſincken al hadt ghy ghevallen in verſcheyde fauten; die u middel gaven aen Godt: ſoo en machmen die faute niet bekennen en maecken een ander, dat is, datmen ſomtydts ſulck miſnoeghen heeft ſiende ſy ſelven ghevallen in kranckheydt, datmen ſynen vrede der zielen daer mede is belettende, en onruſte is hebbende, het welcke dickmael een bedroghen berouw is van den duyvel: maer de ziele moet in occaſie van eenighe kenniſſe haerder fouten doen ghelijck jemandt die weeght, d'een ſchaele gaet om hooghe, en d'ander gaet om leeghe: ſoo moet de ziele doen, ſy moet in haer ghemoet ofte gheeſt welck is de belance, hanghen twee ſchaelen, dat zyn de twee inwendighe ooghen die de ziele moet hebben: ſy moet een ooghe van betrouwen op Godt laeten op-gaen, ende een van vernietinghe laeten ſincken in haeren niet: dit is die ſchaele die om leeghe gaet, maer nochtans het betrouwen moet d'overhandt hebben, dat is die ſchaele die om hooghe gaet. En wilt dan noyt ſtaen verſtelt u ſiende ſoo miſerabel, maer peyſt dat het den domp ende roock is, die uyt den meſchoop komt, wantmen van eenen meſchoop gheenen goeden reuck en verwacht, ſoo oock van den meſchoop der bedorven natuere niet anders te verwachten en is. Dit is van de kenniſſe.

Nu van te beminnen, hoe ſult ghy dat doen, daer ghy vindt dat de ghevoelijcke liefde light in u onder de aſſchen van duyſterheydt, en dat ghy bemindt, niet

door kenniſſe noch door ghevoelen, maer alleenelijck door het gheloof: deſe liefde is nochtans de ſekerſte ende de beſte onder alle de andere. Maer ſy verheeſcht dry conditien: Ten eerſten dat men die jont aen een ander, ghelijck aen ons ſelven, alwaert dat ſe hem onverdient gheſchiede. Ten 2. verheeſcht ſy ghetrouwigheydt aen Godt ende ſyne gaven, in een ghetrouw waer-nemen van ſyne roeringhen ende inſpiratien. Ten 3. verheeſcht ſy een getrouwe ſterckheydt des gheeſts in het lyden ofte veroodtmoedigen: want den Heere ſommighe menſchen eenighe weeckelijckheydt der natuere laet over-komen, ſoo dat ſy daerom van doen hebben die ſterckheydt des geeſts; dat is, dat ſy den gheeſt moeten houden ontbloot van alle verkieſen, ende ghevende den noodt aen de natuere, met een blinde ende een-voudighe onderworpinghe aen den geeſt ende de Creatueren. Gy ſult bevinden meer pyne te hebben in het ghenieten als in het derven, welck is faute van onderworpinge van de nature aen de diſcretie des gheeſts, van niet te willen ghebruycken den noodt, ofte te nemen het preſervatif tegen den toe-komenden noodt: want als den noodt daer is, is het dickmael te laet, en den geeſt lydt oock noodt met de nature, ſoo dat hy alsdan ſynen ghewoonelijcken op-ganck niet en kan hebben: ende ghy ſult bevinden dat de natuere meer veroodtmoedight is in het ghebruycken, dan ſy ſolaes heeft. Den gheeſt moet dan altydts gebruycken de mannelijcke ſterckheydt, en ſien met beſcheydenheydt het ghene den noodt verheyſcht, principalijck als-men gheen gheneghentheydt tot het ſelve en heeft. Sommighe

mighe moetent derven daer die nature ſomtydts opvalt in den gheeſt van pœnitentie, ende ghy moet het ghebruycken in den gheeſt van ghelaetentheyt, ende danckbaerheydt, gevende die gelaetentheydt aen den gheeſt van danckbaerheydt aen de creaturen, die veroodtmoedinghe aen Godt : ende ſoo ſuldy oprechtelyck in die blootheydt des geeſts meer ſterven in het ghenieten dan in het derven. Dit wordt u van buyten gheſeydt, maer gaet in uwen grondt, gy ſullet alſoo bevinden, en die nature ſal haer ghevoelen hier in hebben : maer gheeft plaetſe aen uwe inwendighe inſpraecke, ghy ſult de waerheydt bevinden : want iſt dat ghy ghetrouw zyt aen die gratie die Godt u gheeft, ghy ſult bevinden tot het alderminſte ſijn maete, en al in een verlooghinghe, ſoo wel uytwendigh als inwendigh. Want het niet ghenoegh en is dat wy goede in-ſpraecken hebben, maer van elcke ſullen wy rekeninghe gheven, iſt dat wy niet en voldoen aen het ghene daer ſy ons toe roeren. Ten is oock niet ghenoegh dat wy ons veroodtmoedigen, als Godt onſe kranckheydt thoont, ons wijſende in verſcheyden dinghen ſchultbaer te ſijn, daer de nature wilt ghelyck hebben; maer wy moeten te wercke ſtellen, principaelijck als ons eenighe poincten met beſcheydentheydt ghethoont worden. Ghy hebt een gheſtadige gratie in uwe ziele, de welcke ſpreeckt als met een ſpraecke, waer in ghy te cort te doet aen Godt, oft uwen naeſten ; of wel u eyghen ſelven : welcke in-ſpraecke ghy zyt verobligeert getrouw te ſijn, ende waer te nemen: maer gy moet u alſdan om alle bedrogh te ſchouwen, bloot houden van alle gepeyſen

peyſen ofte verkieſen, en daer noch af, noch toedoen; ende oock op het ſelve niet ſteunen, dan aen het ſelve ghetrouw ſyn: ende en peyſt niet of het Godt is, of u ſelven die u ſelven vermaent, of dat het de gratie is die u onderwijſt, en maeckter noch d'een noch d'ander af: maer houdt u blootelyck ruſtende in het gheloof, ende gheloovet voor ſoo veel als het u die veroodtmoedighende waerheydt ghetuyght, ende als het ſijn effect gheeft in den wille: want indien het maer en duert in het ghebedt ſonder het ſelve te werck te ſtellen, dat en is niet veel te exſtimeren, dan ſoudemen het moeten verſetten, maer als het u een verootmoedinge, ende een werckende gratie by-brenght, laet het blootelyck, ende onbeeldelyck in u ſtaen: want het is al even-eens van waer het comt, het ſy van Godt, of van die gratie, of den eyghen geeſt, als het ons brenght tot Godt, en wijſt tot hem, ende verootmoedicht de nature. Godt geeft u een inwendighe ontfanghbaerheydt aen die gratie, waer mede ghy zyt verobligeert ghetrouw te zyn, deſe naturelijcke ontfanghbaerheydt veranderde in een ontfanghbaerheydt der ſinnen, ontfanght het quaet ſoo wel als het goedt: anderſints de ziele moet het ſoo wonderlyck betaelen; want twee ontfanghbaerheden en connen niet over-een-comen met malkanderen, en alſdan moetet den gheeſt betaelen, ende weder-geven met ſuyveringhe het gene hy door de ſinnen heeft ontfangen. Ende dit ſult gy gewaer worden in de getrouwicheydt des gebedts, daer ick betrouwe dat den H. Geeſt niet en ſal manqueren van ſynen cant, van u te geven den invloet der genade, en

dat

dat naer die maete datge volght ſyne H. inſpraecke. Want ghy moeter noch toe comen in het eerſte, of in het leſte in het lijden, of door de duyſterniſſe. Maer iſt dat ghy wilt, gy ſult deſe corte Pelgrimagie van u leven volbrengen met inwendighe blijdtſchap en uyt-wendighe ſtichtinge, en ghy ſult leven naer den gheeſt, naer de maete datge ſterft naer de nature. Hier toe dient u een ſilentie, niet alleen uytwendich, maer een inwendich ſilentie der ſinnen, datghe die noyt en laet diſcoureren met opinie, oordeel, pyne, ofte goedt-duncken, maer blyvende altydt alleen in het celleken van uwen geeſt, dat daer niemant plaetſe en mach hebben dan Godt alleen. Ghy ſout moghen ſegghen, ick en gevoele hem daer niet, het is 'er ſoo duyſter, ende ſoo arm, hoe ſal ick altydts ſoo ſtille connen ſyn? Weet dat het ghevoelen bedriegelijck is, want Godt is onghevoelijck, ende die ziele en is niet weerdich Godt in haer te hebben, ſoo geeft hy haer een ontfanckbaerheydt door de beroovinghe van het ghevoelen. Die duyſterniſſe is oock ſeer ſeker: want die ziele niet en can begrijpen wat dat Godt is, en ſy en is noch niet ghenoech ghepurgeert van vele duyſterheden der ſinnen, ſoo moet ſy door die Goddelycke duyſterheyt bekennen haer eyghen duyſterheydt. Die armoede is noch het alder-edelſte, want die ziele Godt dan gheniet in die duyſterniſſe des geloofs, en hoe dat'et armer gaet, hoe ſy ontfanghbaerder is aen Godt, Ghy vint in u ſomtijdts een Goddelycke beroeringhe, een blydtſchap des herten, niet wetende waerom, ſomtyts een alteratie in uwe nederſte krachten, als u van buyten jet ghepre-

ſenteert wordt dat Godt repreſenteert , het zy in ſchilderen, oft jet dat eenighe lydtſaemheydt van de paſsie repreſenteert , het welck u een waerich ghetuygen geeft dat Godt in u is , als is het in duyſterniſſe , ende ſonder ghevoelen. Siet dan eens in welck een weerde dat ghy het celleken van uwe ziele moet houden , dat daer niet en logeert dan Godt alleen. Als u dit comt ; laet'et in uwe ziele onbeeldelyck vallen met een ooghe van compaſſie , een ooghe van kinderlijcke liefde. Deſe blydtſchap ſpruyt uyt verloocheninghe der ſinnen. Soo en twijffelt aen die waerachtighe teghenwoordicheydt Godts in uwe ziele niet, want dit ſyn ſeker ghetuyghen van ſyne naerheydt, ende ſekerheydt van gratie voor ſyn aenſchijn: maer laetet altydt ſyn effect in waerheydt wercken. Ick bidde dit te willen nemen in den gheeſt . ende waerheydt , uyt den bloedighen ſchrijf-koker van de zyde van JESUS , daer wy ſullen een gheeſtelijcke aliance maecken , en woonen daer tot dat wy in dit Goddelyck huys gheruſt worden in die eeuwige Saelicheydt , ende ſal blyven uwe ghetrouwe totter doodt , ende alder-minſte Suſterken : maer wilt ghy myn vry hert , ſoo maeckt u herte vry van die grove pyn. Ieſus wilt het.

IX.

IX. BRIEF.

Van de ontledinghe der ſinnen, ende al dat Godt niet en is, ende het maecken van eenen geeſtelijcken ſleutel.

MYn alder-liefſte Maſeur ick hebben den uwen ontfanghen met groot contentement in mynen gheeſt, ſiende ende merckende in den uwen, datter een vonckxken van liefde is in u ziele tot die HH. Wondekens, in de welcke ghy my ſyt groetende: ick wenſchte wel dat het waere naer u opinie, dat myn wooninghe waer in deſe vloeyende fonteynen der levende wateren in deſen vrydom, deſe vyf ſchichten met de welcke onſe vyf ſinnen behooren ghewapent te ſyn.

Och alder-liefſte of ghy eens wiſte, welcke verborghen ſchatten dat in deſe vyf fonteynen te haelen ſyn principalijck die ſyde, welck merck-teecken ghy in uwe ziele moet hebben en daer in uwe wooninghe maecken, daer ghy ſult leeren ende bevinden wat dat is te ſyn onder de vryheydt der kinderen Godts! Maer deſe vryheydt en kan gheen ziele volkomentlijck genieten, ten ſy dat ſy ontkleet is van die aengheboren kleederen der ſinnen: want deſe fonteynen hebben ſulck eenen kleynen in-ganck, datter niemant en kan deur paſſeren, dan den blooten ontkleeden geeſt van al het ghene dat Godt niet en is: want den ſleutel der ſinnelijckheydt en paſt op de ſloten niet, maer verwerren

werren het slot als een contrarie materie. Eenen haestighen mensch die wilt een slot openen, hebbende eenen contrarien sleutel, wort moeyelijck ende onpatientigh, ende hoe hy meer treckt en steeckt, hoe erger: want hy en heeft den rechten middel niet.

Soo ist oock met een begherighe ziele, de welcke tot Godt wilt komen: sy willen al terstont binnen syn om syne schatten te ghenieten, ende en hebben noch dickmael den rechten sleutel niet: ende noch vele synder die wel hebben den rechten sleutel, maer vinden even-wel de poorte van binnen ghegrendelt, ende moeten noch wel langhe bidden, eer dat sy open gaet. Wat raet dan om desen sleutel te bekomen, om daer mede te gaen tot die opperste waerheyt onsen center ende rust-plaetse der zielen? hoe-daenigh moet desen sleutel wesen ofte van wat materie? hy moet hebben dese vier dinghen; hy moet van yser syn, ghebrandt, ghesmeedt, ende ghefatsoeneert. Dese vier conditien hebben wy van noode tot desen rechten sleutel: Ten eersten moet hy van yser syn, dat is wy moeten hebben eenen stercken gheest, die met den eersten klop niet verslaghen en wort, het sy inwendigh of uytwendigh. Hy moet oock gebrandt syn, dat is hy moet ontsteken syn met een puere liefde Godts, in de welcke het yser moet gesuyvert worden. Ghy sout moghen segghen, ick en vinde die brandende liefde niet: het is ghenoegh dat dit in 't gheloof is, ende datmen hem laet purgeren in dit gheloof. Het yser en ghevoelt oock niet die groote hitte, ende wort even-wel ghesuyvert. Hy moet oock ghesmeet syn om ontfanghbaer te syn aen

die

die fatſoeneringhe : dat is die ghedurighe ontfanghbaerheydt die een ziele moet hebben onder Godt, en ſijne ghenade ; houdende ghefloten die ontfanghbaerheydt der ſinnen, van al het ghene de ooghen en ooren intrecken, zynde alleen ontfanghbaer aen Godt. Ghy ſoudt moghen vraeghen, hoe ſal ick ontfanghbaer ſyn aen Godt ? u houdende in-wendich ſtil, hebbende een eenvoudighe ooghe in Godt, het ghene lichtelyck om doen is, als men niet en ontfanght van buyten in de ſinnen. Ten vierden hy moet oock ghefatſoeneert ſyn naer de maete van het ſlot, welcke fatſoeneringhe hier gantſch van noode is. Dit is een grondighe reſignatie, ende onder-worpinghe onder Godt, ende de creaturen, ſoo dat ghy u hout te vreden met die forme, die Godt u ſal gheven, op wat maniere dat het hem ſal believen, ende van uwen kant en moochdy niet ghebruycken, als die nederſte krachten der zielen houdende in een ruſtende doodt, ſonder groot ghewelt te ghebruycken, het welcke de nature noch meer doet leven. Die onderworpinge der creaturen moet gedurich in u ſtaèn, dat is dat ghy alle hunne begeerten, opinie ende uytwerckinghen al ſiet in Godt, in u inwendigh ghemoedt, ſonder de ſelve te oordeelen, ofte te aenſien, anders als die ooghe Godts die aenſiet, ſoo ſult ghy doen een waerachtighe onderworpinge aen alle creaturen, en uwen gheeſt ſtellen in eenen waerighen peys. Soo dan myn ſeer beminde dit is den rechten ſleutel van deſe vier conditien, om daer mede te openen het ſlot van die poorte der waerheydt : ende ick verſekere u, iſt dat ghy eenen corten tydt beoeffent

deſe

deſe vier dinghen, dat ghy dan ſult in gaen deſe poorten, daer ghy dan ſult ſmaecken dat Hemels verborghen Manna, voor ſoo vele onbekent, alleen bekent aen de ghene die ſyn in de vryheydt der kinderen Godts. Maer daer ſijnder noch die wel hebben ghevonden den rechten ſleutel, ende en connen evenwel niet in, vindende die deure ghegrendelt. Sal die ziele dan mooghen peyſen dat Godt haer verwerpt, ende niet en begheert? neen ſeker: maer dat is tot een hoogher eynde van ghenaede: want door deſen grendel verſtaen wy den donckeren nacht der zielen, daer Godt ſyne meeſte uytverkorene in leyt: dan iſt dat ſy moeten te vreden ſyn, aen die deure te wachten, als eenen armen om verhoort te ſyn. Sy gaet aen die poorte, dat is het ghebedt, maer al te vergeefs, ſy en gaet niet open. Hier is dan die grondighe reſignatie die een ziele moet doen in deſen nacht, en aenbidden die beſtieringhe Godts over haere ziele: maer ten langhen leſten ſal ſy binnen komen. Het ghene datſe uyt deſen nacht komende in het licht beſchouwt, dat weten ſy die het proeven. Voor my mynen ſleutel light noch in de ſmiſſe. Is het ſaecke dan dat deſe noch ſulcken moeyte hebben om binnen te gheraecken, te vergheefs trachten ſy dan die comen met den ſleutel der begheerlyckheydt der ſinnen, die wel ſouden willen in-gaen met die vyfdwaeſe Maeghden ſonder olie te hebben: maer ſy ſyn verdoolt, ten gaeter ſoo niet, het koſte die Bruydt al meer, eer zy haeren Bruydegom vondt. Aenghezien wy dan alle beyde gheroepen worden tot deſe Goddelijcke poorte der Wonde-

kens

kens van Iesus, laet ons eens gaen trachten tot het maecken van deſen ſleutel, om in dit landeken van Beloften te gaen, verlaetende het bekleedt landt van Egypten, het landt der ſinnen. Ghy ſchrijft my dat ghy bereydt zyt om in alles te doen dat Godt van u begheert: hy begeert van u deſen ſleutel gemaeckt te hebben van deſe vier conditien, en hy belooft u dan in te laeten in het licht des gheloofs, in het beſchouwen van ſyn weſen. Tracht dan eens om te hebben in u in-wendich ghedurich een ooghe tot Godt, ende uytwendich op u ſinnen u ſelven waernemende in alle uwe uyt-werckinghen. En als ghy ghevallen zyt, en zyt ſoo ſlecht niet van noch eens te vallen met den moedt te laeten ſincken; maer ſlaet dan eens een oodtmoedighe ooghe op Godt, uwe faute, en kranckheydt bekennende. Want jemant die wilt een onderſcheydt hebben van het invloeyen Godts en oock van de nature, moet die twee eenvoudighe ooghen ghedurich in ſyn weſen hebben. Men moet daer niet met merckelyckheyt naer trachten, maer leeren het ghemoedt ſtille ſyn van ydel ghepeyſen, om alleen plaetſe te gheven aen deſe bloote waerheydt: niet dat men gheheel den dagh daer mede moet gheſpannen gaen in ſyn ghemoedt; maer de ziele zynde in deſe ſtilte, heeft ſomtydts het herte tot Godt, aenbiddende ſyne beſtieringhe over haer, aenſiende oock ſyne ſekere naerheydt in haer. Kondy dit maer doen in het ghebedt, het ſelve anders niet toe-laetende u uyt-wendich werck, hebt nochtans altydt een ghetrouwe waer-nemen op alle de uyt-werckinghen van uwe krachten: ende ghy

ſult in het ghebedt wel ghewaer worden het welck u meeſt belet. V ghebedt is goedt; maer ghy moet teghen die ſwaerheydt der naturen het ghemoet altydt in een weſen houden met een ooghe van liefde in Godt: met uwen wille moet ghy beminnen, en met het verſtandt ghelooven, ſoo en ſult ghy niet ledich ſyn, al en haddy niet een ghepeys, want den Sone Godts peyſt voor u, als ghy doet ghelyck den *H. Auguſtinus*: ſegghende, Heere ick ſal aen my ſelven ſterven, op dat ghy in my levet, ick ſal inwendich, en uyt-wendich ſwijghen, op dat ghy in my ſpreeckt. Ick ſoude u raeden haeſt in u exercitie te gaen, om deſe vier conditien te bereyden, om den ſleutel te maecken die Godt van u eyſcht, om daer mede uwe wooninghe te maecken in de ſecrete camer van Iesus Wonden. Adieu in Iesus myn beminde, den tydt ſal comen dat wy malcanderen in die Wondekens eens ſullen vinden: daer ſullen wy ſpreken een aen een. Ghy weet nu wat ghy doen moet, al en ſpraeckte my niet meer. Laet ons om 't ſeerſt onſen ſleutel gaen maecken die hem eerſt ghemaeckt heeft, die ſal eerſt in-gaen. Bidt dan voor my u alder-minſte Suſterken.

X. BRIEF.

Hoe een gheeſtelijcke ziele in haer ſelven ſal leeren kennen den wille Godts.

MYn Alder-liefſte, ende uyt-verkoren naer den gheeſt, ende waerheydt, naer dat wy t'ſaemen

men hebben onse reyse ghedaen naer het stalleken van Bethleem, alist dat ick inder waerheydt hebbe gheschuylt onder uwe vleughelen, ende daer hebbe gheweest in het gheloof, en ghy in de waerheyt; soo heb ick u nochtans in het selve gheloof, met u Medeghesellinne gegroet, ende omhelst in het stalleken, siende dat ghy beyde soo willecom waert aen het cleyn kindeken IESUS: maer het was u aensiende door een cribbeken, ofte vloersken, soo dat sijnen willekom, ende den kus des vredes wierdt ghegeven in het gheloof, ende buyten het ghevoelen, hebbende alleenelijck blydtschap, peys ende betrouwen. Ick meyne dat ghy alsdan in u hebt ontfanghen een nieuwe gheboorte van den gheest Godts in uwen gheest, ende dat met blydtschap, peys ende betrouwen: maer dit sal sijn effect gaen wercken, naer die maete daer ghy met een eenvoudighe ontfanckbaerheyt opereert in het ghene hy u sal thoonen te wesen sijnen alder-liefsten wille, de welcke u van gheen menschen en moet ghethoont worden; nochtans meyn' ick dat u den selven door gheen particuliere gratie, ofte licht ghethoont en wordt: Maer wilt hier eens blootelyck op letten, om u een vaste openheydt te gheven, om het onderscheyt van den wille Godts in u te kennen, dat u nochtans ghegheven wordt buyten licht ofte ghevoelycke gratie: soo siet als ghy in het ghebedt zyt, den eenen tijdt meer als den anderen, naer u ontfanghbaerheyt, vindt ghy u selven in een doncker ghenieten, dat is dat uwen wille hem terstont over-gheeft aen den wille Godts; dese donckerheyt laet u in een bloote ruste, ende vre-

de, ende alsdan is sy Goddelyck: maer als ghy u duysters, en in donckerheydt vindt, die niet over een en komt met dit ghewoonelijck doncker vreedsaemich ghenieten, dat is een teecken dat ghy aen eenighe dinghen het zy inwendich, of uytwendich, hebt te cort ghedaen aen den wille Godts, ofte onghetrouwe gheweest aen uwe roeringhen, ende gratien, ende uwen gheest, ende herte is in een ghedrangh, ende verlanghen naer u ghewoonelyck doncker, onghevoelijck; maer liber, ende vry ghenieten. Maer in dese occasie moet ghy voorsichtelyck handelen wel toe-siende, dat ghy door die suyverende donckerheydt niet eenen sinckenden gheest, ende flauwen wil en maeckt: want den duyvel gheeft somtyts wel een kennisse van sijn fouten, niet om den gheest te doen sincken in sijnen niet, maer om te doen sincken in kleynmoedicheydt, causerende in de ziele een onpatientich misnoeghen in het sien van haere kranckheydt, met een mistrouwen van die te connen overwinnen: waer door den gheest belet wordt van sijnen ghewoonelijcken op-ganck tot den Al, ende den wille is verflouwt: want dese dispositie en komt van Godt niet, en soo en gheeft hy gheen werckende gratie, waer mede den wille ontstëken wordt. Dit is een secreet bedrogh dat gheschiedt aen veel edel zielen, by foute van betrouwen en ghetrouwicheyt aen Al, die den Niet wel op een ander manier doet sincken in sijnen center, ende kennisse van synen Niet. Tusschen die kennisse van synen niet, en tusschen eenighe fouten die men heeft ghedaen teghen den wille Godts, is groote verscheydentheydt, soo

dat

dat deſe diſpoſitien wercken diverſch. Tuſſchen eenighe fouten die ſijn ghedaen, ghelijck ick hier voren hebbe geſeyt uytwendich, ofte inwendich, daer ſult ghy ghevoelen een donckerheydt der ſinnen: ende voelende eenen middel tuſſchen die ghewoonelijcke vryheyt, ende liberteyt des gheeſts, ghy en moet alſdan niet gaen onderſoecken wat foute dat mach weſen, wanneer, ofte hoe ghy die hebt ghedaen, als ſy niet ghethoont en wordt: maer ſlaet dan een ooghe van betrouwen op Godt, hem biddende dat hem ghelieve te weeren den middel, ofte u den ſelven te kennen gheven: ende iſt dat hy het doet, ſoo bidt hem ſonder belovende propooſten, dat hy u gratie verleene om hem ghetrouw te ſijn: en neemt dan waer die roeringhe des wils, niet alleen in het ghebedt, maer oock daer uyt: en iſt dat ghy blyft in doncker onwetentheydt, ſoo verootmoedight u van u onweerdicheydt, ſonder de couragie te laeten ſincken, ofte ſcrupulen te maecken, of oock miſnoeghen te hebben in volle kranckheyt; maer verdraeght deſen middel in den gheeſt van penitentie, met een oodtmoedighe patientie. Neemt alſdan u ſelven particulierelyck waer in een ghetrouwicheydt aen Godt, dat is aen die blootheydt des gheeſts; aen u ſelven, in het waer-nemen der ſinnelycke gheneghentheydt; ende aen uwen even-naeſten, hem ghetrouw zynde niet alleen uyt-wendich, maer oock inwendich, hem niet verachtende om ſyne kranckheydt, noch te ſeer beminnende, oft eſtimerende jemandt in particuliere uyt-ſtekinghe; want dat hindert u ſelven en een ander: maer hebtſe al in een ghelyck reſpect, ende

eſtim,

eſtim, peyſende dat onſe oordeelen bedrieghelyck ſyn, en dat die minſte gave in Godt ſoo veel te exſtimeren is als die meeſte, en dat in een kleyn vat wel wat ſoo koſtelycks can als in een groot. Soo moet ghy u gouverneren in den tydt als ghy door kranckheyt ghevallen zyt van onghetrouwicheydt in onwetentheydt, ende donckerheydt. Nu van de kenniſſe van ſynen niet, heb ick hier voren gheſeydt, hoe den duyvel veel zielen door bedrogh is ghevende een kenniſſe van haer kranckheyt. Maer ſal jemant ſeghen wanneer is dan deſe kenniſſe goedt van ſyne kranckheydt? ſy is altijts goet; maer en wordt niet altyts wel ghegouverneert in den geeſt van veroodtmoedinghe. Soo dan als ghy in het ghebedt zyt, en u van den Al een grondighe ooghe van uwen niet ghegeven wordt, en wilt u niet ongheregelt bedroeven, noch dat in die nederſte krachten der natuer laeten ſincken, dat ghy daer door benauwt, ende verſlaeghen wordt, noch ſelve niet comen tot weenen der traenen, daer de nature haer ſelven mede paeyt, ende voldoet: maer ghy moet dan ghebruycken die twee ooghen der zielen, de welcke wel moghen weenen, ghevende een aen uwen Al, de welcke moet weſen in een ootmoedich vernieten. En dit vernieten moet ſyn effect gheven aen die nietheydt der nature, in een ootmoedighe onderworpentheydt onder Godt, en al de creaturen, ende alſoo moet gy de ooghen van uwen niet gouverneren. Nu die ooghe van betrouwende liefde die ghy aen Godt moet gheven die moet oock ſyn effect gheven, dat is, dat ghy 't hem al betrouwt, en niet van u ſelven, of van

die

die creaturen : want den eenen *Niet* en can den anderen niet gheven ; ten waere dat Godt aen eenen *Niet* waere jet gevende , ende dat en is noch al maer eenighe kenniſſe , oft openheydt des gheeſt. Ghy moetet altydts te wercke ſtellen , want niemandt en cant voor ons doen. Die ſyn betrouwen op creaturen ſtelt, die bedelt voor een arm mans deure , ende gaet die deure des Heeren voor-by , die in hem is, die altydt bereydt is om hem te gheven die liefde, als ghy zyt in deſe kenniſſe datghe den Al bemindt , om dat hy u *Niet* ghemaeckt heeft , u meer met traenen van liefde beweghende , als met uyt-wendighe traenen der voldoeninghe aen die natuer : en al dit can gheſchieden op corten tydt in een verheven ghemoedt,en eenen vernederden wille : ende dit regeeren en moet niet alleen ſtaen in die kenniſſe des *Niets* , maer oock in alle onghevallen die van buyten , en van binnen aencomen , buyten in lyden , binnen in armoede. Alsghe jedt lydt van de creaturen, ſiet wel toe datghe dat in het edelſte deel van uwe inwendighe ruſte niet en laet comen , dan alleenlyck die reſignatie : ende en laet u ſinnen noyt van het ſelve verlaſt noch u natuer verſlaghen worden : en alſdan mooght ghy wel ſincken in uwen *Niet* , peyſende dat den eenen Niet den anderen niet hinderen en can , ende dat het al niet is , dat den *Al* nieten is : kont ghy u ſoo eenighen tydt oeffenen van alle dinghen als niet te aenſien , het principaelſte is , datghe dit ſoo vele niet en exſtimeert van daer eens op te peyſen : ſiedet al aen als *Niet*, ende alſoo ſuldy lichtelyck tot den *Al* geraecken , ende den *Al* ſal meer ghenieten uwen *Niet*, dan

uwen *Niet* gheniet: den *Iet*, het zy den *Iet* der gratie, oft ghefchapen dinghen. Maer zyt verfekert dat dit is een leven in de doodt, en een doodt in het leven, in een op-houdinghe des loops der nature, en alle fecours: maer de ziele leeft dan als by den adem der Goddelycker ghenaede. Dit is dan een generaele uyt-legghinghe van defen blooten wegh des *Niets*. Maer dit en was myn intentie niet dit voorts te fegghen, ende heeft my uyt het propooft doen gaen van het ghene dat ick hier vooren feyde, hoe dat Godt u fijnen wille te kennen gheeft buyten het genieten der gratie, en licht, oock het gevoelen in het ghebedt: dit is den eenen tydt meer als den anderen. Als ghy in het ghebedt zyt in dit ftil doncker ghenieten, foo voelt ghy een groote ruft van uwe inwendighe krachten, en dickmael onvoorfiens foo komt in uwen gheeft een waerheydt, de welcke u op eenen inftandt een foo claer ghetuyghen gheeft van al het ghene dat Godt van u begeert, datghe op eenen ooghenblick fiet, hoe datghe u moet inwendich, en uytwendich gouverneren, het inwendich in een ruftende ghetrouwicheydt aen fijne gratie, het uytwendich in een ghedurighe blyde doodt. Ende ick meyne (neemt dit wel waer) dat het u fal thoonen tot het alderminfte, felfs van u uytwendich aenfien, hoe alles moet ftaen naer een bloote verloochenenghe, van al het ghene daer die finnen eenich fteunfel foude op nemen. Dit moet nochtans een blyde doodt wefen, want foude anders veranderen in een melancolie, de welcke den op-ganck des gheeft belet, en verflaet de natuere, verftauwende

de

de couragie. Als deſe waerheydt ontmoet in het gebedt, ſoo hebt een ophouden van alle ghepeyſen goede ofte verſtroeyende. Ick weet wel dat ghy alsdan ſonder geen gepeyſen en zyt: maer laet die ſelve wercken ſonder verletten ofte acht op te nemen, u houdende in een bloot enckel gheloof; zynde te vreden met die duyſtere teghenwoordigheydt Godts, de welcke is woonende in u ziele, naer die maete dat ghy het huys van u ſinnen ledigh houdt van alle logieringhe, ſoo wel van alle gheſchaepen dinghen als van die creatueren. Nu come ick tot u, doende myn oodtmoedigh beklach, dat ick ſoo langhe hebbe gewoont in het huys der ſinnen: maer my dunckt dat den meeſter van ons beyde nu begheert dat wy met den nieuw-jaer ſouden deſe hutte op-ſegghen ende verhuyſen: want het ſoude ons een diere wooninghe weſen: ſoo laet ons deſe herberge laeten in dit Egyptenlandt, en gaen woonen naer die ſtercke ſtadt van Ieruſalem (welck Ieruſalem is die bloote ſterckheyt des gheeſt) woonende daer in het huys van den wille Godts, ſonder daer iemandt te logieren, vrienden of vremde, paſſanten oft huys-legghers, welcke ſyn die ghepeyſen; dan alleen den pueren wille Godts: want daer ſynen wille logiert, daer logiert ſyn weſen, daer ſyn weſen logiert, daer logiert ſyn miltheyt der ghenaede. Siet wat een groot verſchil dat dit is, te woonen in het huys des gheeſts, alleen-om Godt te logieren, dan te woonen in het huys der ſinnen, daer wy van ſullen moeten bewijs en rekeninghe gheven, van al den tydt dat wy daer gewoont hebben. Waert dat wy noch groote recompenſie verwachten van alle

die ghelogierde gaſten, dat waere noch jet: maer eylaecen ten gaeter ſoo niet; in plaetſe van recompenſie, grooten ondanck ende geenen danck, noch van de gelogierde, noch van de conſcientie, noch van Godt; in plaetſe van profijt, het huys vuyl gemaeckt. Zyn wy dan niet wel ſlechte weerdinnen te logieren tot onſen intereſt ſonder profijt. Onſen meeſter van het huys der zielen en pretendeert gheen Meubelen van dit huys, maer dat wy die daer al ſouden laeten, welcke zyn die eyghentheydt der ſinnen; maer dat wy ſouden komen bloot in onſe nietheydt. Daer hy woont, daer woont al t' ſyne ende onſe nootſaeckelijckheydt. Hy wilter oock eenen brief op de deure gheplaet hebben, om te ſien datter niemandt en woont, ende het moet te coope hangen aen de doodt, die alleen dat moet coopen, met het gelt van een gewillighe doodt. Deſen brief moet aen die deure van de nederſte krachten hanghen, dat is een uyt-wendighe vertooninghe in hooren, ſien, en ſwyghen, dat wy hier niemant meer en logieren ende aen niemant ontfanghbaer en zyn: want ſoo deſen brief wederom af is, men meynt dat daer jemandt wederom woont, en die ghewoonnelijcke gaſten komen wederom kloppen. Laet ons dan gaen onſe huere op ſegghen, met den nieuw-jaer, ende gaen woonen in dit ander caſteel der zielen, in het welck ick u wenſche een vol gheluck en een ſaligh nieuw-jaer; welck huys ick in de Communie hebbe ghewenſcht ghetappiſſeert te zyn, met de beſproeyinghe van het oodtmoedigh bloedt van het kindeken IESUS. Ghy hebt noch een beſloten huys ghehadt; maer het myne

ne is een herberghe gheweest van alle rappaillerye; daerom valt den soeten IESUS voor my te voet, dat hy dese arme weerdinne wilt in ghenaede ontfanghen en logist verleenen. Amen.

XI. BRIEF.

Van de weyde des gebedts, den vvegh tot Godt, ende het ghene daer toe noodigh is.

MYn beminde in ons huysghesin van de Wondekens IESU, desen sal *V. L.* dienen, om u willekom te heeten als ghebuer in dit saligh huysgesin van de Wondekens, in het welck ben verlanghende om te weten, of het licht schynt in de duysternisse, of dat het is sterre-licht in den nacht, ofte of ghy hebt ghekreghen den stercken gheest, die u dryft tot het volherden des ghebedts, die u nieuwers gheen ruste en gheeft dan in dese weyde des gebedts, daer gy soo ick hope, meer weyde vint dan gy placht, al is het nochtans in den duysteren nacht, dat ghy te weyde ghedreven wordt, daer ghy noch reuck noch smaeck af en hebt. Maer ick verseker u, gaet en weydt ghetrouwelijck, ghy sult substantie kryghen: want het ghevoelen noch den smaeck en vet noch en sterckt niet. Vwen ghetrouwen herder die siet u gheduerigh aen, als een Godt-soeckende en saechtmoedigh schaepken. Weyt dan met patientie al komender kruyden die bitter syn: en vreest het beswycken niet, sy syn uwen herder al bekent: hy weet wat dat u het ghesontste is: meynt ghy dat hy oock geen me-

medelyden en heeft met de natuere, die het al moet bekoopen. Hy heeft twee ooghen, een van compaſſie met de natuere, en d'ander van beſtieringe tot onſe ſaligheydt. Betrouwt dan op hem, ſoo haeſt als dit ſayſoen ſal volbrocht weſen, ſal hy ons leyden tot die vette weyde van ſyn Godtheydt, daer wy ſullen vinden dat Hemel noch aerde en kan te kennen gheven. Onſen Herder heeft in deſe magher, bitter, ende pynelijcke weyde gheweeſt dry-en-dertigh jaer lanck, en dat om ons ende om het volbrenghen van den wille ſyns Vaders: heeft deſe bittere weyde beweydt gheweeſt van onſen herder ſelf, ſoo en hebben wy niet te klaeghen: ten is gheenen onbekenden wegh, hy is ghebaent ende ghezeghent met het bloedt tot onſe ſaligheydt· want in deſe weyde heeft onſen herder ſyn bloedt verghoten, welck heeft voort-ghebracht deſe bittere vruchten voor de nature. Al de ghene dan, die tot deſe weyde gheroepen ſyn, moeten noodtſaeckelijck deſe cruyden nutten, de welcke wel moeten pretieus ende ſaligh ſyn, aenghezien datſe voort-komen ende ghegroeyt ſyn door het dierbaer bloedt van onſen herder: want daer niet ſuffiſanter en was om te volbrenghen den wille van ſynen Hemelſchen Vader, als dit Goddelijck bloedt: ſoo en iſſer dan niet pretieuſer dan die vruchten die van dat Hemelſch ſaet voort-komen. Ende dat is die bitter weyde, daer ghy in gheſtelt ſyt, om daer te volbrenghen den wille van uwen herder, in het nutten met patientie ende reſignatie die vruchten die voort-komen van de ſubſtantie van uwen Godt tot onſe ſaligheydt. Laet ons coragie

maec-

maecken, wy en sullender gheen 33. jaer syn. Laet ons dan beghinnen die stoffatie ghereedt te maecken, teghen dat wy uyt dese weyde gaen, om dien grooten en langhen wegh te gaen van dat Hemelsch Ierusalem: hier toe heb ick groote begheerte, en soo ick meyne deur den Enghel van ons beyde gheroert gheweest, die hunnen dienst presenteren om onse taelmans te syn in dese pelgrimagie: hy heeft my dan gheweesen twee soorten van stoffatien, die wy moeten hebben, om vrydom te hebben in desen wegh: welcke wy moeten noodsaeckelijck van nu af gaen ghereedt maecken, te weten het mantelken, den stock, de basatse ofte valise: ende hy heeft my oock gheweesen om dese stoffatie te maecken, het mantelken moeten wy uytwendigh ende in-wendigh ghebruycken, dat is die bedeckinghe van de gebreken, fauten, opinien ende uyt-werckinghen van onse Mede-susterkens, niet alleen die inwendigh bedecken sonder passie ofte oordeel daer van te hebben, naer dat men dickmael het bobynken van die sinnen heeft laeten af-loopen, als ons d'occasie heeft ghepresenteert; maer wy moeten in die selve occasie dickmaels op ons reys-mantelken peysen, het selve aendoen met t' excuseren de faute, ofte die te decken. Nu sout ghy moghen segghen, een faute die siendelijck quaet is ende ontsticht, hoe sal ick die in't beste keeren? Wy en moeten van dusdaenighe faute niet segghen dat se goet is, maer die uyt-wendigh laeten vallen, sonder aen andere daer van te handelen, ende inwendigh die oordeelen ende aensien, met die selve ooghe ghelijck Godt die aensiet

in

in syn wesen, diese moet oordeelen. Dit is dan het gheluck-saligh mantelken tot onse reyse. Aengaende den reys-stock, welcken men ghemeynelijck ghebruyckt in den nacht teghen het vallen, en oock teghen de aenkomende vyanden, desen is dat steunsel van het bloot enckel gheloof, dat wy moeten vast houden in desen duysteren nacht: hy moet ons oock dienen voor eenen leydts-man, want aen dit bloot gheloof de weghen over al bekent syn: dit moet oock wesen ons bloot gheweir; want die moordenaers ghemeynelijck in den nacht komen, soo moet ghy in uwen saligheu nacht nemen desen stock, gheweir ende leydts-man, dat gheloof dat u over al sal leyden in die seker weghen des bestieringhe Godts. De vyanden die dickmael in desen nacht op-staen, dat syn die onversienighe bespringhen der sinnen ende des duyvels, waerom ghy gheen ander gheweir en hebt om de selve te verslaen dan desen stock des gheloofs: want als den duyvel ons somtyts in desen duysteren nacht ende wegh bespringht met ghepeysen van desperatie oft kleyn betrouwen, wy en hebben dan gheen ander gheweir dan desen stock van het gheloof: en al dat wy buyten of binnen recontreren laetter ons al Godt insien door het gheloof: soo sal onsen stock de macht kryghen van den stock van *Moyses*, om in die drooghten levende wateren te doen komen: dit is dan onsen reys-stock. Noch is ons van noode een valyse, de welcke men ghemeynelijck van achter hanght, waer door het gewichte te lichter is, welcke valyse moet syn de ghedurighe ontfanghbaerheydt,

heydt, van die ghenaede der gratie in onse ziele, en oock die grondighe resignatie in alle die swaere ghewichten der cruycen, die Godt ons belieft over te seynden: welcke valyse wy moeten op onsen rugghe draghen, dat is op den ghewillighen rugghe des gheests, sonder de selve te draghen in de sinnen, welcke onsen wegh noch meer souden beletten. Maer ist dat wy seer swaer gelaeden worden, onse Enghelen hebben hunnen dienst gepresenteert om ons te helpen draeghen, als den last ons over-valt. Soo dan beminde in Jesus, willen wy volbrenghen het ghene daer onsen Enghel ons toe-roept, ende het ghene dat wy souden wenschen ghedaen te hebben, als wy desen droeven wegh van dit leven volbracht sullen hebben, laet ons desen wensch volbrenghen, ter wijlen dat onse Enghelen bereyt sijn ons te assisteren en te helpen draeghen. Ick sal dan seer verlanghen om te weten; of ghy ghereedt sijt met my te gaen, met dese dry stoffacien, te weten het mantelken, den stock, ende de valyse: onse Enghelen staen al ghetrost ende ghereedt. Ist dat wy dese dinghen wel onderhouden, ick verseker u dat onsen Enghel in den dagh des oordeels ons dese dry sal voort-brenghen voor den rechter stoel, voor wat nieuws: ende wy sullen t'saemen gheloont worden, ist dat wy ghewillich gaen. Die Enghelen sullen ons als leydts-mans soo vele dinghen thoonen op desen wegh dat wy sullen vlieden van alle creaturen om alleen te sijn, met onsen Enghel in desen wegh, als twee ghespelen. Onse Enghelen houden groote vrientschap met malkanderen, sy moeten wel van een wooninge

sijn

sijn in hunne residentie. Soo dan ick sal verwachten met den eersten een reghelken om te weten u resolutie, want het wort tijdt, ons pelgrimagie en sal soo langhe niet meer dueren. Adieu, en doet mijn groeteniſſe aen uwen goeden Enghel, ick sal de uwe aen mijnen doen. V jonghſte ende alderminſte Susterken voor Godt ende de menschen. Helpt my bidden aen *Sr. Francoys*, ick heb op hem een pretensie van daghe. 1650. 4. Octob.

XII. BRIEF.

Hoe men Godt vinden moet in het Cruys, ende van uyt-vvendighe en invvendighe silentie.

MYn alder-liefſte Suſter, naer dat ick u als heden hebbe ghegroet als twee Tortel-duyfkens ſittende op de armen des Cruycen, al weenende ende verlanghende naer u weder-paer, uwen Heere ende uwen Godt, die u dochte als ontvloghen te weſen; principaelijck dat ſoete duyſken, dat daer nu ſoo is klaeghende ende ſuchtende: ſijne ſuchten ſijn als pijlen die preſſeren den hemel, ſijn weenen als ſoete lancien die openen het herte van ſijnen Godt: maer nochtans de liefde moet hier d' over-hant hebben over de compaſſie ende beweginge: want de liefde van onſen Godt is ſoo groot over haere ziele, dat hy ſe niet en mach thoonen, maer is ghedwonghen de ſelve te duycken onder de aſſchen van die doodt. Soete Duyſken, ghy ſlaet u hoofken

ken naer den hemel, ghy siet over al daer u paer; en hoe meer dat ghy siet, hoe min dat ghy gheniet en vint. Nu het compaigneken dat ander Duyfken, dat siet als met sijn beexken naer den hemel, om secours te hebben van den dauw des Heyligh Gheests, ende siet den hemel oock al sonder licht, begheirich naer die soete straelen der Goddelijcker sonne. Soo hebben u beyde soete claeghinghen mijn herteken als ghesloten en door-wondt met moederlijcke affectie, om u desen mijnen brief te schrijven, om u een woordeken uyt vryheydt te segghen, te weten, dat ick sien dat ghy sijt als treurende duyfkens, soeckende de mede vlieghinghe van uwen soeten Iesus, in een vryheydt des gheests en een ghenieten sonder haecken, een om-helsen sonder soecken, eenen dagh sonder nacht, oft een sekerheydt in den nacht sonder vreese, ofte ten minsten een ghestaedich sterre-licht in den nacht. Dese begheirten sijn goet ende loffelijck, maer nochtans door het droevigh sien naer den hemel, ende over al sien naer den ghenen die ghy bemint, en vindy gheen secours: maer hoe meer ghy soeckt hoe min u begeirten volbrocht worden. Waer door komt dan mijn beminde dit soecken sonder vinden? Dit sal ick u gaen segghen: ghy soeckt hem in het ghene daer hy niet en is; ghy soeckt hem beyde siende boven en over al: maer wildy hier op letten, sult hem ghemackelijcker vinden, daer ick u segghen sal, als in den hemel self, overmits ghy niet en hebt die ooghen des Arents, noch en kont soo hooghe niet vlieghen. Waer ist dat ick seyde dat ghy beyde waert sittende, te weten

op de armen des Cruyſe. En ſiiet dan lieve Duyfkens niet voorder als daer ghy ſijt: want hy en is voor ons dryen nievers te vinden als aen het Cruys. Ghelijck den wille des Vaeders tot onſe ſalicheydt nievers en koſt volbrocht worden, als in de conſommeringhe van het Cruys van zynen eenigen Sone; alſoo ſyt ghy-lieden als uyt-verkoren kinderen, tot die conſommeringhe des Cruycen gheluckelijck gheroepen. Ick wete wel dat noch u meeſte lyden is, dat ghy u ſiet aen of op het Cruys, ſonder uwen beminden daer aen te ſien: maer keert u inwendich, ende ſiet eens oft uwen goeden JESUS heeft 'rgenieté ghehadt van ſynen hemelſchen Vader aen het Cruys; waerom riep hy dan, *Vader waerom hebdy my verlaten*? Dit zyn dan die edelſte wercken die een ziele kan doen, haeren Bruydegom beſchouwende in het onghevoelende gheloof. En wilt hem dan niet meer gaen ſoecken buyten het Cruys, want nerghens en ſult ghy hem vinden, aenghеſien hy als vaſt aen het Cruys van uwen Gheeſt ghehanghen is. Voorts aenghеſien dat den tydt van Kerſmiſſe is naeckende, ſoo wenſche ick u beyde eenen ſalighen Advent, met de H. diſpoſitie van de Alderh. Maghet, de welcke was in een inwendigh ende uytwendich ſilentie, met het welcke ſy haer was diſponerende tot de komſte vanden Sone Godts. Sijnde dan my ghepreſenteert hoe wy deſe ſalighe gheboorte van den Sone Godts in ons moeten verwachten, naer het exempel vande Moeder Godts, ſoo heb ick van mijnen kant ghereſolveert, aenghеſien ick uyt myn exercitie ben, van nu tot Kerſmiſſe te houden ſilentie op deſe maniere.

Ick

Ick ſpreke liberlijck om u oock mede te nooden, iſt dat het u beyde ſoo belieft, ſult my onweerdigh mede laeten doen. Wy ſullen dan t'ſaemen dit ſilentie dan ſoo houden, niet dat wy niet en moghen ſpreken, maer onſe ſpraecke ſal van Godt weſen oft iedt goedts, ende iſt dat wy ander occaſie kryghen, wy en moeten daer niet ſtom ſijn, maer ons ſelven waer-nemen, van niet een woordt te vervoorderen, alleenelijck ghevende antwoorde op al het ghene dat den noodt toe-ſtaet, ſonder iemandt te diſobligieren. Dit is naer het exempel van het uyt-wendich ſilentie van MARIA. Nu en was ſy haer niet alleen vertreckende met het uyt-wendich ſilentie, maer ſy hadde oock een inwendich ſilentie in den gheeſt ende in de ſinnen. Dit inwendigh ſilentie moeten wy houden, welck moet volbrocht weſen in een bloot onbeeldelijck ende onghetwyffelt gheloof, in een eenvoudighe onderworpinghe ende verſimpelinghe onder de beſtieringhe Godts in onſe ziele, ons overghevende met eenen ſtil-ſwyghenden wille, en zoo ſal deſe gheboorte naer den gheeſt in ons gheſchieden, al iſt in duyſterniſſe ende armoede: het is nochtans den naeſten middel om hem ghelijck te weſen. Nu dat ſilentie dat wy gheſtaedighlijck moeten oeffenen, is het ſilentie naer de ſinnen: want wy en konnen naer den gheeſt gheenen ſtil-ſwyghenden wille hebben, ten zy dat dit ſilentje naer de ſinnen onder-houden worde, welck gheleghen is in een bloote ooghe van al het ghene dat-men door de woorden, ooren, ende gheſicht is in-treckende, ſonder op iet te wercken met den eyghen gheeſt, het

zy door oordeel, opinie, ofte begryp, ofte al het ghene dat die ſinnen ſouden konnen in trecken, van wat dat het ſy, ſiende in alle dinghen het weſen Godts, ende niet het weſen van Adam: ende alwaert datter iet preſenteerde, het gene Godt niet en ſchynt te weſen, laet ons dan oeffenen die ſtil-ſwyghende verſimpelinghe, ende den toe-laetenden wille Godts daer in ſien: want het is Godt niet alleen aengenaem dat wy hem ſien daer hy hem thoont ende ſchynt te weſen (daer het bloodt gheloof noch niet en wordt gheoeffent) maer het is hem oock ſeer aenghenaem dat wy hem ſien in alle dinghen, die gheſchaepen ſyn. Tot deſe diſpoſitie worde ick hier ghetrocken, maer ſiender my ſoo verre af, als hemel en aerde: want en ſien Godt in my ſelven noch niet; ſoo iſt dan verre van my, hem in alles ende zyn weſen te aenſien: maer den tijdt van gratie is my nu gheghe-ven. Ick hope dat ghy beyde door u ſoete klaeghin-ghen ſult het herte van uwen Jesus tot bermhertig-heydt beweghen. Laet ons dan deſe 24. dagen eens gaen beginnen den Bruydegom te verwachten, ſijnde ſoodaenich onſe uyt-wendighe converſatie dat wy thoonen dat wy Godt in ons hebben, ende hande-len met een ander als ſiende Godt in hem. Ick laet u peyſen wat een hemelſche handelinge ende converſe-ringe dat moet weſen, daer Godt aen Godt vereenicht wort, Ick wenſche dat deſe vereeninghe in ons dryen mocht weſen. Wy ſullen buyten Ieruſalem, dat is die Stadt der ghevoelijckheyt gaen, naer het arm ſtal-leken Bethlehem inde armoede des geeſts: en laet ons den moet niet laeten verloren gaen, al en worden wy

ner-

nerghens ghelogiert met die Maghet: want onſe ſinnen ſoecken over al logiſt: daerom en laet ons nievers logieren: al wilde ons Godt ſelve eenich logiſt gheven op Tabor, laetet ons refuſeren, en gaen met onſe Patronerſſe buyten Ieruſalem naer Bethlehem: want al waeren wy op Tabor, ſoo en kan Godt nochtans daer niet volkomelijck in ons herboren worden, om dat wy altyts het arm ſtallekē van onſen *Niet* met ons draeghen: ſoo laet ons dan hebben een ooghe van vernietinghe op ons arm logiſt, om den grooten Monarch van Hemel ende Aerde daer in te logeren; en laet ons herte alleen met Godt vervult weſen: want aengeſien dat ons herte ſoo ſubtylijck gemaeckt is, dat het die werelt niet vervullen en kan, om dat de wereldt rondt is, ende ons herte dry-kantigh, zoo moet het alleen onfanghbaer weſen aen de Alderheylichſte Dryvuldigheydt ghevende den Vader onſe memorie, den Sone onſen wille, den H. Gheeſt ons verſtandt. Dit is eenen goeden middel maer daer en is noch gheenen beteren, dan ons herte te ſluyten en te vereenighen in het herte van Iesus: want wy konnen hem wel logieren, en daer naer door onſen vryen wille refuſeren: maer als wy hem dat gheven als een voeyeringhe binnen ſyn herte, hy en zal ons niet refuſeren: want ſijn begheerte is te weſen met de kinderen der menſchen. Adieu.

XIII. BRIEF.

Vnnden Bandt des lijdens, die onghelijck vaſter bindt, als den bandt van Hemelſche conſolatie.

MYn alderliefſte Maſeur, ick hebbe door den H. Gheeſt ſoo ick meene, gheroert gheweeſt om V. L. deſe woorden te ſchryven, om u te bethoonen die verborghen affectie, die ick u in Iesus ben draeghende; ende oock om u te verſtercken in het kleyn betrouwen dat ghy hebt op Godt, meynende dat hy u heeft verlaeten, en ſyne liefde van u vervremt heeft; door dien dat ghy ſyne ſoete omhelſinghen niet ghewaer en wordt, ende dat ghy ſyt als ſonder ſmaeck in alle oeffeninghen uyt-wendigh en inwendigh, oock dat u herte ſtaet als in een perſſe, niet vindende eenighe conſolatie; noch in de creatueren, die u de ſelve niet en konnen gheven; noch in Godt, die u dunckt van u gheſcheyden te zyn. Ghy ghevoelt u gedreven tot een grondigh ontblooten; en van den anderen kant en wort ghy de aſſiſtentie van ſyne gratie niet ghewaer. Het ghebedt is u arbeydt, want ghy u daer vindt als alleen ſonder die ſoete hulpe des H. Gheeſt. Van d'ander ſyde ſydy ongheruſte, ende laet u voorſtaen datter eenigh verborghen letſel in u ziele is, waer door dat ghy Godt mishaeght ende ſyn gratie belet. Ghy laet oock ſomtydts het ghebedt dat ghy meent in het ſelve gheen profijt te doen, ende al even veel hebt ghy ghedaen in het eynde als in het beghinſel. Ende bo-

ven

ven al soo vindt ghy in uwen wille een begeerte om te volbrenghen den alderliefsten wille Godts, ende liever te sterven als willens en wetens hem te mishaeghen in het alderminste. Ghy soudt hem wel willen beminnen boven alle creatueren, maer haer ghevoelen is buyten u ghevoelen. Mocht ick u eens liberlijck spreken, ende wilde ghy my gheloven dat ghy sekerlijck aen Godt ghebonden zyt! want al wilde ghy u van Godt keeren ghy en soudt inder waerheydt niet konnen; maer den bandt daer ghy mede ghebonden zyt, is eenen bandt des lydens, die ongelijck vaster bindt, als den bandt van Hemelsche consolatie zyt versekert dat ghy zyt een Godt-lydende mensch: want niemandt en kan u desen lydenden bandt nemen, als Godt alleen. Roept dan dickmael tot hem ende seght, soet en Jesus weest ghedachtigh u ghebonden ende lydende schaepken, dat voor u lydt; ende hy sal u vertroosten. Ghy soudt smelten van consolatie dat ghy maer eens en saeght, met wat een liefde ende genoeghte, hy u is lydelijck aen hem bindende, als een schaepken dat ghebonden moet te weyde gaen. Saligh synse die hebben dit lydende kooreken dat den Bruydegom selver houdt, om hem daer mede te leyden in die verborghen weyde van de lydende menscheydt Christi. Beminde in Jesus, en hebt soo kleen betrouwen niet van den ghenen die u soo seer bemindt, soo datter niet eenen ooghenblick en passeert ofte syne Goddelijcke bestieringhe zyn over u ziele; al ist dat ghy niet ghewaer en wordt dese voorseyde omhelsinghen, dat komt dat Godt syn werck wilt doen door syn eygen

ſelve, in de opperſte krachten van de ziele, ſonder dat die ſinnen daer van weten ofte ghevoelen; in het welck den uyt-wendighen menſch groot lyden heeft. Maer hoe het lyden grooter is, ende inde meeſte gelaetentheydt, hoe Godt die ziele naerder komt. Ende al-waert ſaecke dat-men noyt en wiſte noch jet en ghevoelde van eenigh werck; nochtans en ſalder die minſte roeringhe Godts in ons niet onbekent blyven in het oordeel, noch ongheloont in de ſaligheydt. Die conſolatie ofte voldoeninghe die vele menſchen hebben in hunne oeffeninghe en in 't ghebedt, is een ſtuck van hunnen loon, want ſy anders niet ghetrouw en ſouden zyn aen die gratie. Deſe twee moghen wel vergheleken worden by de ghene die eten. Die ghenieten de conſolatie, dat zynſe die het eten ſmaecken eer het in de maeghe komt, in het welck is peryckel van gulſigheydt: maer die andere, die het niet en ſmaecken, en lyden daer van gheen peryckel, ende daer-en-tuſſchen en hebben niet min van de ſubſtantie, want die kracht niet en dependeert van den ſmaeck: 'T is het ſelve in onſe gheeſtelycke oeffeninghe, den ſmaeck ende conſolatie en gheven ons de ſubſtantie niet in de deught, maer deſe Goddelijcke ſpyſe blyft verborghen in de maeghe van onſe ziele, ſonder dat de ſinnen dat ſmaecken: daer iſt dat ſy doet haere ſubſtantie ofte uytwerckinghe in het verborghen in verſcheyde affecten ende manieren die ons onbekent zyn. Die perſſinghe daer het herte dickmael in is, komt u dickmaels uyt verſcheyden oorſaecken, ſomtydts om dat het niet volkomentlijck onteyghent en is, van al het ge-

ne

ne dat Godt niet en is, ende datmen het niet bloodt en laet rusten in synen center: somtyts oock om dat het gheduerigh lyden ende verperssinghe in den gheest hem soo benouwen dat het de natuere debiliteert en onghesondt maeckt; ende door die onmacht der natuere wordt die couragie oock verplettert, ende laet de ziele als hangende inde locht sonder eenighen troost ofte onderstandt: want in de creatueren en vindt sy niet, en Godt en wilt haer niet gheven, ende weyghertse meer uyt liefde, als hy se een ander gheeft door liefde. Desen bandt waer mede dat hy u ziele ghebonden houdt, thoont u een grondigh ontblooten, niet alleen van al het ghene dat tydelijck is, maer oock in het gheestelijck, in een grondigh overgheven ende resignatie van uwen wille in de verholen bestieringhe Godts over u ziel laetende u in syne handen, als een beeldt hem laet gouverneren van het pinceel des schilders. Den arbeydt diemen dickmael gevoelt in het gebedt, alsmen daer in ghetrouw is, is een groot sacrificie aeu Godt. Men mach sulcke ziele wel verghelijcken by de ghene die te waeter gaen ende roeren den eemer sonder moeyte, maer als hy vol gheschept is moeten sy hem op-trecken met grooten aerbeydt: alsoo ist met alle de ghene die gaen naer de diepe zee des ghebedts, die beghinnende roeringhe des wils is hun seer licht, maer soo sy niet en moghen laveren in die zee, ende den eemer ghevult is naer syn maete, om daer mede te wercken, dan kostet hun seer grooten aerbeydt: als wy niet en moghen blyven in de beghinnende consolatie, dan ist dat den eemer ons swaer is om op

te trecken. Was het ghebedt aen den Soone Godts soo swaer, dat het hem dede sweeten water en bloet, soo veel te meer moesten wy ghetrouwe in het selve wesen, al kost het anxt en aerbeydt. Die ziele socht altydts haeren center van oodtmoedicheydt, denckende dat sy Godt belet, maer dese vreese moet altyts gheschieden met een kinderlijcke affectie, sonder den vrede te beletten van de ziele. Godt begheert dan van u een ghetrouw vervolgh in het ghebedt. Noch en laet u niet duncken dat ghy ledigh syt, al en hebdy gheen levende reflexien in Godt, ofte levende attentien, want met u verstandt werckt ghy ghenoegh door de acte van het bloot gheloove, ende met uwen wille zyt ghy in een geduerigh beminnen, al ist oock dat ghy die liefde niet ghewaer en wordt, en ghy syt ofte wilt syn overghegeven in den wille Godts: waer mede uwe ziele niet en kan ledigh syn, maer besit in der waerheydt Godt, niet beeldelijck, maer als oneyndelijck in u ziel in 't bloot gheloof. Beminde syt versekert van weghe den H. Gheest, dat ghy syt in de liefde ende bekentenisse Godts: maer voor uwe doodt sult ghy noch vele lyden in u lichaem en inden geest; maer voor het sterven groote voldoeninghe, rustende soetjens in den Bruydegom. Laet ons hem verwachten en laetent van buyten al vaeren. Adieu myn liefste Suster: Bidt voor my kranck vatjen. Ick hope dat ghy 't my niet qualijck en sult nemen, het is door liefde in Godt. V. L. minste toe-komende Susterken 1650.

XIV.

XIV. BRIEF.

Hoe een Ziele geleyt wort door eenen verborghen wegh van de tydelijcke menscheyt tot de onlydelijcke Godtheyt.

MYn seer beminde Maseur in Iesus, dese woorden sullen V. L. dienen tot veroorderinghe ende verheuginghe in den gheest tusschen ons twee: welcke eensaemheydt van ons beyde my dunckt een werck van Godt te wesen: want het openen in den gheest schynt als ghedaen te syn in den onbequaemsten tydt naer de sinnen. Welcken middel ofte beletsel Godt toe-ghelaeten heeft tot meerder goet van syn voorsienigheydt ende bestieringhe over onse ziele in eenen verborghen wegh van syne lydelijcke menscheydt, door welcken middel wy worden ghestiert tot die onlydelijcke Godtheydt: welcke Godtheydt wordt ver-eert in eene ziele gheleydt door den wegh des gheloofs in dry manieren: Ten eersten in de ruste der opperste krachten, Ten tweeden in het overgheven van den wille in de duystere ende verborghen bestieringhe Godts in de ziele, Ten derden in het gebruycken der gratie in syn eynde ende oorspronck het welck is Godt. Want men nievers meer hun effecten ghewaer en wort, dan als die opereren in hun eynde ende wesen, niet alleen die verlichtende gratie, maer oock die lydelijcke gratie, in de welcke de lydende menscheyt ver-eert wort. Ick wete wel dat

dat V. L. deſe dry heeft, die ruſte, dat over geven des wils, ende die gratie, de ſelve gratie beſchouwende in de duyſterniſſe des gheloofs: want eenen gheeſt die bloot is, en kan die niet anders ghebruycken. Als in hun weſen: want-men daer noch af, noch toe en kan doen, uyt-ghenomen dat ſe in ons niet ledigh en is in de ghetrouwigheyt. Deſe ghetrouwicheyt is den uytterſten wille die Godt van u begheert. Ghy ſoudt moghen ſegghen, ick ben dickmael in ſulcken lyden ende inwendighe perſſe, hoe ſoude ick dan blootelijck konnen vereeren deſe Godtheyt in deſe dry voorſeyde gratien? ick wenſche dat ick maer en koſt gheresigneert vereeren die lydende menſcheydt. Maer beminde deſe verſcheyde konnen t' ſaemen ſtaen: want ghelijck die onlydelijcke Godtheydt vereenight was met die lydelijcke menſcheyt, ſonder nochtans d'een aen d'ander ſecours te gheven, ſoo konnen oock de opperſte krachten hebben deſe ruſte met den vrede des wils ende het ghetrouw ghebruycken der gratie in ſyn weſen, zynde daer-en-tuſſchen die nederſte krachten in een ghedurighe lydelijckheydt. Ghy ſyt gheſchipt om te komen tot de ſalighe haven van den blooten gheeſt; maer ick en meyne niet dat ghy ſult in dit leven komen tot die haven; ten ſy die leſte, welcke is die aenlegginghe van het ſchip uyt deſe droeve zee aen de gheluckighe haven van die eeuwighe ruſte: maer raeckende deſe aen-legginghe om te komen tot den blooten gheeſt, uyt deſe benouwde zee daer ghy dickmael in ſyt, ick en meyne niet dat ghy daer toe ſult komen; ter oorſaecke dat die beſtieringhe Godts anders is over u als ghy meynt.

Ghy

Ghy ſyt by nachte gheſchipt, dat is die inwendighe duyſterniſſe, ende gheſet in een bitter woeſte zee, dat is die bitterheydt die de natuere heeft in deſen voort-ganck van deſe duyſter vaert, ſonder weten waer voleynden, ende wenſcht haer dickmael door het over-vallen van deſe onbekende baeren in het graf en wel geſtorven te ſyn. Vwe pyne is, dat ghy dat ſchip niet en weet te gouverneren om voort te gaen door alle winden ende ſtormen: en deſe duyſter pyne gheeft u dickmael groot benouwen ende vreeſe van te komen in een contrarie gheweſte: en dan ſout gy het ſchip, waert in u macht, wel willen abandonneren, ende roept vremde ſchippers ende ſtier-lien tot u ſecours: dat roepen ſyn dickmaels die traenen en ſuchten; die ſchippers en ſtier-lien, die aſſiſtentie die ghy wel ſoudt begheeren van die menſchen, op dat u ſchip vredelijck ſoude voortgaen. Maer eylaeen! deſe vremdelinghen al hadden ſy hun leven t' ſchepe gevaeren, en ſullen u niet helpen: want gy en ſyt tot deſen eynde in deſen nacht niet gheſet ſonder u eyghen weten, maer tot een ander deſſeyn dat Godt over u heeft. Waerom iſt dan dat ick ſegghe, dat ghy niet en ſout komen tot deſe haven en eynde? 't is wel waer dat ſommighe zielen naer groot tempeeſt komen noch in dit leven tot deſe ruſtende haven ende eynde; maer weet dat ghy daer toe niet gheroepen en ſyt. Ghy hebt noch een deel edelder gratie, deur dien dat ghy gheſchipt ſyt met eenen ſtier-man die u haven en eynde ſelve is, dat is Godt die het ſchip van uwe ſiele regeert. En wenſcht dan naer gheen vremde ſtiermans, want ghy hem hebt die macht heeft over de baeren

baeren en de ſelve toe-laet. En bedroeft u dan niet, al ſiet ghy u ſelven in deſe ghedurighe zee: want ghy hebt uwen *Moyſes* met u, die u daer door ſal leyden ongheſchent ende beſchermen. Deſen ſtierman heeft u ſchip lanck gheregeert ſonder u wete, en hebt ghemeynt alleen te weſen; en hy heeft u laeten komen tot die uyterſte benouwtheydt eer hy hem kennelijck heeft ghemaeckt; en noch en kendy hem noch niet volkomelijck: maer hy heeft een wete ghedaen dat hy is met u, en dat weten is nochtans gheſchiet in de duyſterniſſe maer het is te bekennen. Hebt nu een diſpoſitie dat ghy ſyt te vreden in den ſtaet daer ghy in ſyt, ende door dien inwendighen vrede die ghy nu particulierder hebt, gheeft den ſtier-man te kennen, dat hy met vreden u ſchip regeert. En ſyt van uwen 't weghen maer getrouw, van met hem alleen 't ſchepe te blyven: want hy en begheert van u geen werck in u ſchip, dan te hebben u ooghen op uwen ſtier-man en te houden die riemen ghedueriglı in de handt, die laetende ſincken in de zee, naer de beſtieringhe van ſyn roer: welcke riemen ſyn de ſinnen, die gy moet ghedueriglı houden in de handen van uwen wille, en die ghedueriglı laeten ſincken in een ghedurige doot. Daerom heeft den ſtier-man hem ſoo langhe onbekent ghehouden, en u ſchip laeten paſſeren door ſoo veel tempeeſten, om dat ghy niet ghetrouwe ghenoech en hebt ghehouden de riemen van die ſinnen in een ghedueriglıe doodt, en verlaetinghe van alle vremdelinghen in ſchip, de welcke u meer tempeeſt als vrede aenbrochten, meer onweder als ruſte. Ghy gaet nu in u exercitie om alle vremdelinghen uyt u

ſchip

ſchip te weiren : ick meyne dat daer de bonouwde tempeeſte wat ſal ſtillen, ende dat uwen ſtier-man het duyſter deckſel wat ſal doen vergaen, en dat ghy hem ſult ghenieten in meerder licht, en dat hy u oock ſal wyſen deſe ghedurighe verloocheninghe ende bloote doodt : want naer de maete dat ghy u begheeft tot deſe grondige doodt, ſult ghy alle tempeeſten en opſichten doen ſtellen. Iae ghy ſout u ſoo grondigh konnen begheven tot deſe doodt in alle dinghen buyten en binnen, dat ghy noyt meer en ſout weten van eenighe tempeeſte, benouwinghe ofte vreeſe, maer vaeren als voor wint in eenen geluckighen peys: en daer ſout gy komen aen die haven, en bekennen dat uwen ſtier-man u haven ſelve is. Beminde Maſuer my dunckt dat Godt van ons begheert een ghetrouw gevolgh in het inwendigh ghebedt : als ghy u daer toe ghedreven vint en daer in ghevoelt eenige particuliere ruſte oft vrucht, hout u dan in een bloodt gheloof vaſt aen Godt : want deur dien dat het werckt in den beghin van de natuere, ſoo wort ſy dickmael als niet konnende verdraghen. Maer lydt dit werck als in lytſaemheydt, want het gevoelen Godts maeckt beroert maer lydt deſe beroerte in Godt als onberoerlijck. En iſt dat van Godt komt deſe vrede ofte in-wendige beſpringinghe des gheeſts, ſoo ſal ſy haer effect wercken in de nederſte krachten : en laet dien vrede in de vrede, ſoo ſal de natuere ghewent worden ſe ontfangen vrede oock buyten in den on-vrede.

XV.

XV. BRIEF.

Hoe Godt de ziele treckt uyt het landt van haere sinnen in het bloot gheloove.

MYn alder-liefste Suster in Iesus, naer dat ick *V. L.* dickmael hebbe ghegroet in het gheperst herte van uwen lydenden Godt, soo heb ick beweeght gheweest om *V. L.* dese woorden te schryven, meer metter herten als met de penne, en dat om wat deur te breken *V. L.* twyfelachtigheydt van onse vereeninghe, die met vierigheydt des gheests begonst is; maer sy en is van mynen kant het alderminste niet verflouwt, ja stercker en blooter geworden. Desen sal u oock dienen om u te thoonen, dat sientie ende uyt-wendighe af-treckinghe niet en is tot af-treckinghe van den gheest, maer tot meerder vereeninghe: want ons intentie en was niet uyt-wendigh, maer inwendigh in den gheest ende waerheydt. Al en ben ick niet uyt-wendigh met u geweest, nochtans hebbe dickmael gheweest visiten doen met den gheest op die plaetse, daer wy malkanderen hadden ghenoodt, te weten in de Wondekens van Iesus: alwaer ick somtydts u herte ghevonden hebbe in het benouwt ende gheperst herte van uwen Godt; somtydts uwen gheest in den mondt Christi, *Vader Waerom hebdy my verlaeten.*; somtydts uwe krachten als besweken in de martelie van IESVS. O gheluckigh Tortel-duyfken die soo onbekent wordt aen u ghevoelen, in die steen-rotsen ende gaten, van die

Won-

Wonden van uwen Iesus! Myn alder-liefste, hoe gheluckelyck is u gheluck verborghen in de bestieringhe van Iesus! Och oft Godt gave, dat hy eens dien nacht wat weerde in u ghemoet; dan sout ghy terstont sien hoe voorsienich dat hy bestiert het schip van uwe ziele in desen nacht van't gheloof: dan sout ghy bekennen dat het al is tot uwe meeste glorie. Ende U. L. sal believen te weten, hoe dat onsen Bruydegom noch eens op een nieuw, roept op het schip van onse ziele. Comt te schepe myn alderliefste, komt uyt het bekleedt landt van Egypten, dat syn onse sinnen, en roept ons tot een enckel bloot beschouwen van syn wesen. Couragie den dageraet van u ziele sal haest op-staen. Wy roeyen nu in den nacht met arbeydt: maer laet ons verhopen dat den voorspoedigen windt, van den H. Gheest haest komen sal. Laet ons hem dan verwachten met de handen in 't werck eenen riem van resignatie, ende een van't bloot gheloof. Godt die treckt u verborgentlyck naer hem, het welcke u gheeft een jaeginghe naer Godt, ende werckt gheweldig in die nederste krachten, soo dat het somtydts belet den slaep, eten, en drincken, vindende nergens ruste. Maer als die ziele dit gevoelt, dan behoort sy haer daedelyck t'onder-worpen aen den alder-liefsten wille Godts. Ick wete wel dat dese bespringhinghe u dickmael doet segghen met den Apostel, Heere wat wildy dat ick doen; maer gaet dan eens in den grondt van u ziele, ghy sult bevinden dat het u drijst tot een grondighe doodt van al het ghene dat Godt niet en is, ende een verlaeten van al het ghene dat ons tot Godt

niet en treckt. Adieu dan in de Wondekens van Iesus: bidt voor my dat ick daer oock myn discretorie mach ghedurich houden. Wilt dan om de liefde van Iesus alle twijffelinghe weiren. Ick sal met den eersten antwoorde verwachten met een briefken. Ick soude bidden myn groeteniſſe te doen en oodtmoedighe recommandatie, als ghy gaet in de salette van het herte, in de zyde-wonde van onsen Bruydegom, op dat ick mach komen tot een oprechte doodt van alle myn sinnen, ende gheheel den ouden mensch. U. L. Oodtmoedighe, ende onderdaenige

Sr. *Francoyse.*

XVI. BRIEF.

Van een grondighe resignatie in de tegenwoordicheydt Godts.

MYn alder-liefste, ende uyt-verkoren Suster van den Heere Iesus, ick hebbe uwen brief ontfanghen, al-hoe-wel ick seer qualyck was, nochtans met groot contentement, ende innighen vrede, siende de verholen, ende waerighe bestieringhe van den Heere Iesus in U. L. ziele: aen het welcke ghy niet en moet twijfelen, ofte ghy zyt in sijne Goddelycke tegenwoordicheydt; het welcke, soo ick meyne, ghy wel ghewaer wordt, hoe dat hy van u begheert een edel verborgen leven voor de ooghen der creaturen. En ick meyne dat al het lyden dat gy verborgentlyck lydt in uwen gheest, het sijnen oorspronck is nemende van die grondighe doodt en

afghe-

af-ghescheydentheydt alder-ghescha epen dingen, in de welcke ghy u ghetrocken vindt. Maer ick verblyde my als ick sie het grondich over-gheven dat ghy hebt gedaen in tydt endē eeuwicheydt, met al het ghene dat Godt met u sal doen: en daerom en kan ick u van mynen kandt niet anders raeden, dan van desen ooghenblick alle werck inwendich te laeten: want daer het schipken alleen voort-gaet, daer is'et niet van noode dat den Schipper hem vermoeye. om te wercken. V schipken gaet nu voort, door dien dat den Heere u is thoonende tot wat haven gy moet komen; soo moet ghy alle wercken laeten in dese soete vaert, staende alleen in een soete rustende doodt, met een onbelemmert ghemoet, principaelyck van het ghene dat ghy in den gheest zyt passerende; maer een dinghen isser seer secretelyck in ons verborghen, het welcke seer lichtelyck beledt, het edel werck Godts in onse ziele, dat is als wy van onsen kandt mede-wercken met eenige gratien, hoedaenich de selve syn: maer zyt als-dan met een stil gemoedt, niet anders daer toe doende, dan een eenvoudighe attentie. Isser iet dat ghy niet en kont begrypen, ofte verstaen, en willet niet onderscoecken; maer blyft by het selve in de Goddelycke tegenwoordicheydt sonder de alder-minste mede-werkinghe. Soo en kondy nooit bedrogen syn, noch van den duyvel, noch van de nature. Als het selve oock passeert, blyft als-dan ghereslgneert met een getrouwe waer-nemen van die effecten welcke u laeten sal. Ende soo sal het edel werck Godts in u ongeschendt blyven; ende ghy sult meer en meer de

effecten van syne liefde ghewaer worden. *V. L.* schryft my van die kenniſſe van het oordeel met dat uytwendich ghevoelen: ick en kan der niet anders uyt begrypen, of het en heeft een Goddelyck werck geweeſt; maer van het ſelve en kondy Godt maer danckbaer weſen, ſonder te onderſoecken wat het mochte weſen. Ick hope dat u eenicheydt u ſal dienen voor een voedtſel in u ziele, om daer naer te moghen ſonder hindernis verdraegen alle aen komende rooſekens van ſoete Cruyskens. Van eenighe uytwendighe ſtrengigheydt ick en kan 't u in gheender manieren raeden, noch ten kan my niet ghetuyghen hoe ick daerom bidde of niet; ten waere dat ghy het kende den Wille Godts te weſen: maer het ghene dat my getuyght, is dat ghy moet al ghebruycken in verloochenisſe. Bidt om de liefde Godts voor eene arme ſondarerſſe, een arm ſlavinneken van myn eyghen nature. Bidt altydt.

XVII. BRIEF.

Van de waerachtighe vereeninghe met de armoede van den Sone Godts.

MYn ſeer beminde Suſter, naer dat ick den H. Gheeſt ghebeden hebbe, dat hy ſoude ontſteken het pronckende vier, dat ſoo langhe heeft ghedreyght te branden in u ziele, ende ſoo ick gheloove noch is doende, het vier des gheeſts dat dryft, en jaeght u, ſonder dat ghy ſyne hitte ghewaer wordt, oftē tot wat eynde het u jaeght: maer beminde gaet

eens

eens in den grondt van u ziele, ende ghy ſult bevinden dat het u dryft tot een grondich verloochenen van den uyt-wendighen menſch, ende inwendich tot een uytterſte bloote getrouwicheydt van uwen geeſt, aen den gheeſt van de gratie. Indien ghy dat eens eenen korten tydt beoeffende, ick verſekere u van weghen van den H. Gheeſt, dat hy u ſoude ſoo klaer onderſcheydt gheven van alle uwe inwendighe roeringhen, dat ghy dan ſulcke voldoeninghe ſoudt hebben in u armoede, als in hemelſche conſolatie. Want een armoede des geeſts ſonder deſe voorgaende diſpoſitie kan ons luttel vervoorderen in den wegh van de gratie; want deſe armoede dickmael haeren oorſpronck is nemende door faute van ghetrouwicheydt in deſe gheſtaedighe verloocheninge: maer die armoede met deſe diſpoſitie (niet dat menſe heeft, maer hem daer in blootelyck oeffent) dat is dan die waerighe vereeninghe met die armoede des Sone Godts, die de ziele leydt in eenen hoogeren graedt, als die verhevenſte contemplatie. Want eenen armen gheeſt en heeft gheen moeyte om jemandt plaetſe te geven, noch goedt, noch quaedt. Daerom wenſche ick wel dat ghy u daer mede niet en menichvuldicht om te onthouden die propooſten, die u duncken profijtigh te ſyn. In de ſelve occaſie houdt u bloodt, ende gediſponeert. ende al het gene dat u blootelyck in den gheeſt valt, neemt dat van de handt Godts, en beoeffent naer u inwendige roeringhe, ende laet alle de reſte vaeren ſonder eenich inſien. Als ghy u vindt ghetrocken tot een uytwendige ſilentie, houdt dan met een inwendighe bloo-

tigheydt de ooghen van de ziele vereenicht met Godt: want die is in obedientie, en in de selve wilt houden silentie sonder ghedurigh te zyn op dese hoede, wordt seer lichtelyck besprongen met pyne, ende presumptie van een onbedacht woordt van syn even-naesten; ende men roert somtyts hem met manieren en woorden, dat men daer naer soo deerlyck moet betaelen in den gheest of in de nature. Dese selve inwendighe ooghe isser ook grootelycks van noode in het ontfangen des H. Gheests, zynde altydts stil ghedisponneert, om te ontfanghen sijnen goddelycke invloet: ende den selven ontfangen hebbende houdt u wederom in de selve bloote stilte, sonder eenighe driftighe uyt-wendighe roeringhen, op dat dit kleene ginsterken niet en verdoove; maer laetet ligghen voncken in de asschen van uw en *Niet*, welcken is sijnen center, om daer te ontsteed'een ginster by d'ander, om in het leste te worden een vier, in het welck onse ziele mach ghesacrificeert worden tot een levende offerhande voor d'ooghen Godts. Ghy soudt moghen segghen. Als ick eenighe gratie ghewaer worde, sy komt soo subyt, en duyster in de ziele, dat ick het maer als door een kleyn spleetjen ghewaer en worde, ende het passeert op den-selven instant Waer aen ist dat ghy dat kent dat het gratie is? dat wordt ghy ghewaer aen het effect, dat het werckt in den wille, ende begeerten, die ghy alsdan hebt tot Godt: maer naer de maete dat ghy dat ghetrouwelyck waer-neemt, soo sal u den naesten keer de selve gratie met meerder licht, ende klaerheydt ghegheven worden. Het is noch

groo-

groote gratie die aen allen niet ghegheven en wordt, datmen het selve noch ghevoelt ende ghewaer wort. Maer hy ghevet te kennen aen die sinnen ter oorsaecke van syn groote miltheydt, ende datmen van synen kant soude met meerder hulpe tot Godt komen, ende aen de selve ghetrouwe zyn, waer aen al ons gheluck dependeert. Nu mooghdy segghen, Ick ghevoele my ghetrocken in het ghebedt tot stilte ende blootigheydt, en d'een reyse ben ick in pyne dat ick ledigh ben, en d'ander reyse vreese ick te werckelijck te zyn. Om u gherustigheydt teghen dit peryckel van ledigheydt, noteert datmen hem moet wachten, datmen den gheest niet en laet beswaeren, welck dickmael geschiet door swaerheydt van nature, maer datmen hem houde blootelijck in Godt, ende ontfanghbaer aen syne gratie. Men soude segghen, hoe sal ick my houden in Godt daer ick soo duyster ben? dit moet gheschieden in de duysterniſſe van het bloot geloove, schuyvende een gordyne voor alle beelden ende ghedaenten. Ende in dese dispositie en is men niet ledigh, al heeft die nature dickmael haere swaermoedigheydt, men moet de selve in den gheest niet laeten komen, alleenlijck synde blootelijck attent in Godt. En al en haddy niet een ghepeys soo voldoet dit: want met het verstandt gheloofdy, en met den wille bemindy. Aengaende het peryckel van te werckelijck te syn, aenmerckt dat dese belettelijcke werckelijckheydt aen eenen blooten gheest, soude moeten hier uyt-komen, datmen het verstandt, dat synen center moet hebben in 't bloot gheloof, te wercke stelt met veel-

derande conſideratien ende ghepeyſen; het welcke wel goedt is voor de ghene die in deſen wegh gheleyt worden; maer voor die volghen het bloot gheloof is het een beledt ende werckelijckheydt. Nu ſomtyts alsmen is in de meeſte ſtilte in het ghebedt ſullender ſonder onſen toedoen comen eenighe dinghen van verwonderinghe, van aen-biddinghe, van conſideratie oft ander ghepeyſen, diemen ſoo noemt, want het gheen eyghen ghepeyſen en ſyn, als ſy ſoo komen ſonder toedoen van den wille; maer het is eenen invloedt van den geeſt in de ſinnen: en om het ſelve te kennen, houdt u ſtil in Godt: comenſe van Godt, ſy en ſullen u blootigheydt niet nemen, in Godt, en ſullen vervullen den wille, en niet den ſin: komenſe van den eyghen gheeſt, als ghy u ſoo ſtil houdt, ſy ſullen wederom vergaen ſonder eenigh effect te laeten. Ick gheloove dat ghy u vindt gheneghen tot een grondigh ontblooten oock uyt-wendigh aen den menſch: maer ick meene, als ghy het ſelve hebt ghedaen, dat ghy niet gheruſter en zyt dan te vooren. Want deſe ontblootinghe moet weſen ſeer bloot en eenvoudigh, of anders ſy doet belet aen den gheeſt. Maer in dinghen daer ghy ongheruſt in ſyt ofte in twyffelt, gheeft het ſelve te kennen, te weten al dat ſtrydt aen de nature, maer dat ſtrydt aen den gheeſt moetmen ſwygen. Soo dan den beminden Godt begeirt van u, dat ghy u laet gouverneren van hem als een penne over het papier, ende u houdende ontfanghbaer als het papier, dat hy dat ſchryft naer ſyn lieffſten wille. En ſyt van uwen 't weghe maer ghetrouwe, Godt en

ſal

ſal van ſynen kant niet mankeren van den invloet ſynder gratien. Soo laet ons eens gaen beghinnen, op dat wy moghen ſmaecken dat hemelſch verborghen manna voor ſoo vele onbekent. Adieu Maſeur, groet my eens in dien ſpieghel van het herte *Ieſus*, ſoo ick oock ſal doen.

XVIII. BRIEF.

Hoemen het lyden moet draegen in den geeſt van den Heere IESVS.

MYn alderliefſte Suſter in *Ieſus Chriſtus*, naer dat ick u hebbe ghegroet in die ſeerete kamer van de wondekens IESU, ſoo ben ick gheroert gheweeſt V. L. uyt pure affectie deſe woorden te ſchryven: want my dunckt dat den tydt van exercitie, ofte middel tuſſchen onſen gheeſt nu vervult is, ende dat het tydt is van ſchurtinghe van wapenen. Deſe ſchurſinge van wapenen hebben wy gedaen met eens malkanderen te ſpreken: maer niet teghenſtaende, ben noch eens geroert van my te worpen in den geeſt voor u voeten, om u grondigh en oodtmoedigh te bidden om verghevenisſe van myn onvoorſichtigh handelen, met het gheweer op de manier, dattet u ſoude moghen gequetſt ofte ghehindert hebben: al iſt dat myn intentie ſulckx waerlijck niet geweeſt en heeft, ben nochtans droeve dat ick het inſtrumen gheweeſt hebbe van u lyden. Welck lyden ſomtydts kleenen voortganck is doende aen den gheeſt, ſoo dat die edele ziele daer door lichtelijck verlieſt de vryheydt des gheeſts ende den in-wendighen vrede. Ick hebbe ſomtydts wel

ghemerckt dat ghy waert in groote perſſe en pyne; ende eens biddende voor *V. L.* ſoo heeft my ghedocht, dat het lyden was den eenigen wegh waer toe ghy gheroepen zyt, en dat het u ſoude dienen tot grooten voortganck in den gheeſt, waert dat gy het liet in de diſpoſitie ende geeſt van den Heere Iesus: dit dunckt my dat den Heere, op ſulck een maniere als ick u ſegghen ſal, van u is begherende, te weten dat als ghy lyden hebt dat in uwen gheeſt is, het ſy armoede, verlaetentheydt, perſſen ofte droefheyt, ofte jet dat in den gheeſt ſoude moghen vallen, ghy dat moet lyden in den gheeſt van den Heere Iesus, ſonder dit te laeten ſincken in den eyghen gheeſt, dat is in die nature ofte nederſte crachten, waer door datmen dickmael verlieſt het merck ofte ſubſtantie van dit lyden: want de nature en kan daer door haeren ghewoonelijcken op-ganck niet hebben? maer wordt melancolijck, droeve, en gaet het ſelve weghen en ſeer gewichtigh maecken, ende ſtryckt haer oordeel daer van, en dickmael heel contrarie aen de intentie van Godt; het welcke haer gheen ander effecten en laet, dan vreeſe ende ghepeyſen van kleenmoedigheydt. Dit lyden moet ghy blootelijck laeten in den gheeſt, u ghevende over in den alderlieffſten wille Godts; ende en wilt met die ghepeyſen die u daer van in-vallen, t' zy van benauwde vreeſe ofte jet anders, niet Diſcoureren; maer aenbidt de beſtieringhe Godts over u ziele ende ſoo ſult ghy het lyden in den gheeſt van Iesus. Aengaende het lyden dat u van buyten aencomt, het ſy pynen, opval, teghenſpoet, en al het ghene dat van buyten aencomt

komt, dat moet ghy oock weten te gouverneren in die disposítie, ghelyck Godt dat van u begheert: te weten, ghelyck het lyden van den gheest in die natuere niet sincken en mach, soo en mach het lyden van die natuere in den gheest oock niet klimmen; maer het moet gheleden worden in de natuere met die disposítie van den gheest. Want als ghy dit lyden van buyten hebt, ende laet komen in den gheest, soo wordt sijnen op-ganck beledt oft ten minsten sijnen vrede verstoort; en in plaetse van profijt, doet het achter deel, en is een Cruys sonder Godt, om dat het niet en wordt geleden in Godt. Het ghevoelen en kondy niet wegh worpen, maer het moet sincken in uwen *Niet*, sonder te laeten komen in den gheest; u selven kennende onweerdich dat Godt u seynt, het ghene hy meest bemint heeft. Als u diergelyck lyden over-komt, en siet niet van waer het komt, ofte van wie, maer nemet van Godt, en gaeter mede tot Godt, soo sult ghy op korten tyt eenen grooten voort-ganck doen in het gheestelyck leven. Nu sout ghy mogen segghen, als my het lyden inwendich aenkomt, het is in de nature eer ick het weet; desghelycks als het uytwendich aenkomt, het is terstont in den gheest: dit komt by faute datmen sy selven niet ghedurich waer en neemt, in een ghedurighe waghinghe van den Wille Godts: maer als het soo komt, en dat ghy u selven niet en kont meester syn, en dat die natuere met den geest subytelyck bespronghen is, dan moet ghy u wachten dat het in den wille niet en werckt ofte in de speculatie, maer hout u stil, sonder het selve aen te sien, van

waer

waer het komt, of hoedaenich het is, en begheeft u tot het ghebedt, ſlaende een ooghe van betrouwen op Godt, en een op uwen niet. Hier mede en is het ſomtydts noch niet ghedaen, maer het roerter al dat in ons is: dan is het van noode dat wy den ancker van reſignatie werpen aen het Cruys, en blyven alſoo als een Godt-lydende menſch: want het beter is in Godt te lyden, dan Godt in ons te laeten lyden. Dit is dan den eenighen middel, ende wegh, om op eenen korten tydt te worden een volmaeckt Godtlydende menſch; ende alſoo allenskens te komen van die lydelycke menſcheydt tot die onlydelycke Godtheydt. Deſe diſpoſitie ſoude u geven eenen grooten voort-ganck in het ghebedt: want naer de maete dat ghy hier in ſult voorderen, ſult ghy oock voort-ganck doen in het ghebedt: want dit hangt al aen een: die verloocheninghe gheeft blydtſchap, het lyden gheeft op-ganck, die getrouwicheyt geeft licht. Tot deſe dry ſult ghy gheraecken, iſt dat gy u ſoo gouverneert in het lyden: want in uwe armoede ſult ghy blydſchap hebben, in de duyſterniſſe licht, door het lyden eenen op-ganck, ende yver tot een grondige doodt: waer door ghy tot een onderſcheyt ſult gheraecken door u eyghen experientie. Het ghebedt is u nu arbeyt, en ſeer moeylyck: want ghy gaet in het ſelve als jemandt die t' ſchepe gaet, teghen wint, tegen ghety, en noch in het peryckel van tempeeſt en ſchip-braecke te onderſtaen, en gaet evenwel te ſchepe, hebbende alleen ſyn betrouwen op den wyſen, ende voorſichtigen Schipper die het regeert; ende van ſynen kant heeft hy de ooghe

in

in het zeyl, en roeyt met de riemen, vaerende alſoo op die Goddelycke providentie. Als ghy in het ghebedt gaet, my dunckt dat ghy ſtaet, als jemandt die ſoo t'ſchepe gaet, u ſiende als jemandt die by nachte moet t'ſchepe gaen, in die inwendighe duyſterniſſe teghen windt, als teghen alle ghevoelen der gratie; teghen ghety, dat is als den vloet des gheeſts contrarie op-gaet en ſchynt teghen het ſchip te worſtelen. Dan wort ghy ſomtyts bevangen met lyden uyt-wendich, en inwendich, dat is het onweer, ende tempeeſt dat daer over komt, dat het ſchyn al verloren te weſen; hebbende alleenelyck maer het betrouwen op den wyſen ſtier-man, die het al regeert: welck betrouwen en is altyts ſoo levende niet, ſoo dat ghy ſomtyts vreeſt in dit ſchip te gaen van het ghebedt. Maer alder-liefſte en vreeſt niet, maer gaet ghetrouwelyck t'ſchepe, en zyt verſekert dat den genen die meeſter is over de baeren, en macht heeft over de winden, uwen ſtierman is, ende hy en ſal het ſchip niet laeten vergaen, als ghy maer getrouwen zyt. Als ghy in dit ſchip van het ghebedt zyt, al gaetet al contrarie en vreeſt niet, maer hout u ſtil gereſigneert, hebbende die oogen in het zeyl, dat is op die handen Godts in u ziele, om te ſien wat dat ſy u wyſen dat ghy moet doen: en om niet ledich te ſyn, neemt twee riemen in de handt, eenen van reſignatie, ende den anderen van 't betrouwende gheloof, en roeyt met deſe riemen in die Goddelycke zee, al is het tegen tye, 't is nochtans het ghene dat ghy doen moet in dit ſchip; en laetet dan alſoo dryven op die Goddelycke providentie, die het ſal brenghen aen die

die haven van dat gheluck-ſaligh landeken van Beloften, het welcke Godt ſelve is. Dit ſchip is het gebedt en uwen ſtierman is nerghens te vinden, dan in dit ſchip. Daerom iſt dat ghy begheirigh ſyt om af te komen in dit gheluckigh ſaligh landeken, gaet dickmael te ſchepe, jae al waert altydt: want buyten het ghebedt moetmen ſoo wel roeyen met deſe twee riemen, als daer in; ende naer de maete dat ghy ghetrouwelijck roeyt en t' ſchepe blyft, ſult gy haeſt aen de haven komen, daer die duyſterniſſe is verandert in licht, die vreeſe in ſekerheydt, dit tempeeſte in ſtilte en ruſte, den teghen-wint in den voorſpoedigen van den H. Gheeſt, en het tegen-gety in den mede-vloet des geeſts ende der gaven. My dunckt dat al deſe gaven wel eenen tydt van ſchip-braecke en tempeeſt weert ſyn; maer om die te verkryghen en machmen niet doen, maer ſyn te vreden, al-waer het tot inder eeuwigheydt altydt te vaeren teghen ſtroom, als gy ſeker ſyt dat Godt uwen leydtsman en ſtier-man is. My dunckt inden gheeſt dat Godt u noch ſoo blootelijck t' ſchepe roept, dat hy niet en begheirt, dat ghy met jemandt vergeſellſchapt ſyt, al waerent oock Heylighe menſchen, of jet dat gheſchaepen is. Hy wilt dat gy alle creatueren, vleeſch en bloet aen het landt laet, en alleen t' ſchepe treckt: want al dat geſchaepen is en dat daer mede gaet, is dickmael oorſaecke van onſe tempeeſt en ſchip-braecke. Dit ſal u in het beghin wat duyſter en moeyelijck vallen, maer aenghenen hier vele aenhanght, beghint met een kinderlijcke vryheydt ende betrouwen, ghy ſulter noch toe komen. Syt verſekert dat Godt u bewaert:

ghe-

ghelooft, ende betrouwt. Bidt om de liefde van Iesus tot mynder intentie, ick ſal u blyven ghetrouw totter doodt. V. L. alder-minſte Suſterken

Sr. *Francoyſe Clara.*

XIX. BRIEF.

Hoe wy moeten de dorens van de menſcheyt Chriſti eerſt lijden, eer wy konnen genieten de Rooſe der Godtheydt.

MYn alder-liefſte Suſter in *Ieſus Chriſtus*, ick en weet niet wat my beweeght, ofte ghedreven heeft om u te ſchrijven deſe rekeninge, ick ben indachtich dat ghy myne trouwe verſocht ſchryvende dat u herte is in eene ghedurige quellinghe naer de vereeninge van uwē Bruydegom. Lieve Suſter weeſt indachtich, datmen niet en kan plucken deſe rooſen van vereeninghe, ſonder te paſſeren door de dorens, 't zy uytwendige, of inwendige. Deſe rooſe gedoken onder de dorens is de Godtheydt ghedoken onder de dorens van de menſcheyt; welcke indien wy meynen te plucken ſonder rieſche van ghefteken te ſyn, ofte wullen hantſchoens aen te doen tegens de dorens, wy ſullen ſeer bedrogen weſen: want als wy die ſullen meynen te plucken wy ſullen de dorens vatten. Onſen Bruydegom heeft u getoont deſe aengenaeme rooſe, hy heeftſe u oock doen riecken, ende gy ſyt verleckert geweeſt van haere lieffelijcke vochticheyt, ende ſoeticheyt. Hy thoondeſe u ſonder dorens; maer hy heeft ſyn playſier ghenomen met u te

be-

bedrieghen: want als ghy meynde te gaen omhelsen die roose met een kordiale affectie, ende daer in te rusten met de bie om te suygen den honich van consolatie (ah! myn liefste Suster) ten tyde als ghy 't minste peysde, hy heeft-se u gheweirt, ende gestelt in het midden van de dorens, ende niet alleen de dorens, maer hy heeft u oock laeten overkommen den winter, in welcken alles verdrooght, ende verdorret is, selve de blaeren van hope syn oock geweirt. Aenghesien dan dat het soo belieft heeft aen onsen Bruydegom van ons te stellen in den dorren winter, en laet ons den moedt niet verliesen: Want den winter is soo noodich als den Somer. Als wy desen winter sullen voor-by syn, wy sullen ghesuyvert syn van de eygen liefde, ende sullen ons wachten van dese roose te willen plucken met de handtschoen van eygen liefde, ende sonder datse ons worden ghegeven: wy sullen altyts wesen in een ootmoedighe vreese, ende peysen op den kouden, ende straffen winter als wy waeren in groote armoede. Als wy waeren in den somer, als alles was bloeyende ende stont groen, wy gingen soo dickwils naer den hof des gheests, de nature selve verweckte hier toe den geest: welck geen groot wonder en was, want alles was troostig, ende aengenaem aen de sinnen, den sinnelycken lust konde sy selven daer in wel heymelijcke menghen. Het heeft dan gelieft aen onsen Bruydegom ons te stellen in den dorren winter, niet alleen om ons te suyveren van alle onsuyverheydt, maer oock om ons te proeven, ende om te sien of wy nu soo dickwils gaen in den hof des ghebedts, als doen het al ver-

maecke-

maeckelyck was in de exceſſen van conſolatien, of wy hem ſoo ghetrouwe blyven in den winter als in den ſomer. Ghelooft dat den voor-ſomer haeſt ſal komen, ende de rooſen ſullen beginnen te groeyen, welck ons niet alleen en ſullen ghetoont maer ghegheven worden, ende wy ſullen-ſe als-dan beſitten ſonder eyghendom van de eyghen liefde. Maer iſt dat onſen Bruydegom ons doet die gratie van te doen gaen uyt den winter, ende te ſtellen in den ſomer van de puere vereeninge ſijnder liefden, ick verſekere u dat die rooſen der liefden oock niet en ſyn te plucken ſonder doorens, oock de rooſen van de vereeninghe die gheſchiedt in de ziele, welcke doorens ſyn door-ſtekende totter doodt, ende wy en ſullen deſe doorens niet ontgaen totter doodt toe. Want hoe meer een ziele haer beghint te vereenigen met haeren Godt, hoe meer ſy treedt in de doodt ende duyſterniſſe der ſinnen. Duſdaenighe moghen ſegghen: *Beati mortui qui in Domino moriuntur*: Salich zyn de dooden die in den Heere ſterven: die het proeven moghent ſegghen door experientie. En laet ons geen plaetſe gheven aen wenſchen, noch om te vereeren de Godtheydt, ofte menſcheydt, dat is te ſeggen, en laet ons noch het eene noch het ander willen als alleenelyck te aenbidden de H. intentien Godts over onſe zielen, ende ons te reſigneren aen ſijnen H. wille, ende ons te laeten leyden door ſijne Goddelycke voorſienicheyt. Laet ons blyven in ſilentie met de Apoſtels verwachtende den H. Gheeſt, die ons ſal leeren al dat ons noodich is tot ſyne liefde. Laet ons onſen wille ſtellen in de gevangenisſe

van reſignatie, ende gebonden weſen met de banden van de liefde Godts. Laet ons ghekruyſt weſen aen ons ſelven, ende de gratie ſal ons begraeven, ende de liefde ſal ons doen verrijſen uyt de oude menſchen, in een volle ontblootinge van alle gheſchaepen dingen. Wy ſullen eeren alle de pynen van onſen Bruydegom in de doodt des gevoelens van den oudē menſch. Wy ſullen nae-volgen het lyden van onſen Bruydegom, en de onderworpinghe van de nature onder den gheeſt, ende van den gheeſt onder de Goddelycke vereeninge. Soo ſullen wy hem aenbidden, ende hebben de dry diſpoſitien van de H. Maghet, ende Moeder Godts MARIA, die hem eerde, naervolghde, ende aenbadt. Sy hadde hem door de nature, maer wy moeten hem hebben door de gratie. Laet ons dan beyde blyven in het herte van IESUS, aenbiddende hem in hem, Godt in Godt, al in al. Ick betrouwe op u goedertierentheyt, dat ghy myne vryheydt niet en ſult qualyck nemen. Adieu Maſeur, ick gaen uwen brief leſen, ick en hebbe hem noch niet geſien: wy hebbent beyde gedaen uyt den geeſt blindelings: bidt voor my, couragie, en laet ons niet den moedt laeten vallen.

XX. BRIEF.

Dat men moet gereſigneert zyn in alle inwendighe veranderingen, ſonaer ſijn eygen conſolatie te ſoecken.

MYn alder-lieffſte Suſter in IESU CHRISTO, naer ghebeden te hebben den H. Gheeſt, dat hy ſou-

soude gelieven te daelen op uwe ziele, met de selve ghestelteniſſe als syne Goddelycke voorsienicheydt over u gheheught: Myn lieve suster ick hebbe dickwils my verwondert over het secreet, ende wonderlycke voorsienicheyt Godts over uwe ziele, dat my dunckt dat Godt met u leeft ghelyck eenen pottebacker draeyende, en fatsoenerende de pot-aerde, ende die brekende soo het hem goet dunckt: dit segh ick, soude ick wel mogen verghelycken by de bestieringhe Godts over uwen inwendighen menſch, den welcken u dickwils verandert van ghestelteniſſe, gelyck het hem goedt dunckt, ende belieft. Men sou segghen dat die veranderinghe soo subyt een teeken is van variabelheyt des geests, maer in der waerheyt ten is gheen variabelheyt, als wy geen occasie en geven door eenighe ongetrouwicheydt aen de gratie, ofte ander oorsaecke. Dese inwendige veranderinge versoecken u twee saecken, te weten een volle ghelaetentheyt, ende resignatie in de H. bestieringhe Godts in u inwendich: ten anderen een soodaenighe uytwendighe ghestelteniſſe, dat het sinnelyck deel blyve in een ghedurighe doodt, ende dat het gheen veranderinghe en thoont van buyten, die mochte voorts-komen van de inwendige gestelteniſſe der zielen, maer houdende altyts een minnelycke aendachticheyt, siende dat den H. Wille Godts in ons volbrocht wort. In de verstervinghen, ende gheestelycke exercitien, ontfanghen wy dickwils eyghen consolatien, meynende die te ontfangen door de besoeckinghe van den Heere: maer het is seker dat Godt niet alleen en let op onse wercken, maer oock

op onſe intentien die wy hebben in alle oeffeningen van eenige deught ofte verſtervinghe : daer-en-boven dat het noch niet en is den oprechten middel om te komen tot de naeckheydt, armoede, ofte verloocheninghe, ofte ſuyverheydt des gheeſts : het is ghenoech te geven een goede plaetſe aen den H. Gheeſt maer dien gheeſt van liefde ſoo haeſt als hy ſiet de inclinatie van onſen gheeſt tot die conſolatien; hy en laet wel daerom niet te komen in de ziele, maer hy vertreckt hem van de ſinnen, op een maniere dat het ſchijnt datſe gekomen is in inwendige dorricheden, ende verlaetentheden. Hier in konnen wy kennen, of wy ſoo ghetrouwe ſyn in onſe exercitien als te voren. Iſt dat wy die ſoo vierighe ghetrouwicheydt niet en vinden, 't is een teecken dat wy ſonder onſe wete wat waeren belemmert met eyghen voldoeninghe, ende ghenegen tot eenighe conſolatie. Onſen lieflten Bruydegom en is niet te vreden van ons ontbloot te hebben van onſe vrienden, ende andere ſaeken des werelts, maer ſyn begeerte is ons te vernieten, ende te ſuyveren van alle Gheeſtelycke eyghenſchap : waer door dickwils geſchiedt dat wy ſyn in verlaetentheydt, ende niet en gevoelen de ſoetigheyt Godts. Deſe inwendighe dorricheyt ende blootheyt vlieden wy als de doodt, ende en ſoecken niet als ſoeticheden, ende aengenaeme mede-deylingen, ende vervullingen in Godt, het welck niet en is ons ſelven volkomentlyck verloochenen, noch de naecktheyt des geeſts, maer eer geeſtelycke leckernye, waer in wy ons ſelven geeſtelyck maecken vyanden van het Cruys *Ieſu Chriſti* mits dat den waerachtighen

geeſt

geeſt ſoeckt eer het gene dat de liefde raeckt in Godt als het gene ſmakelyck is, ende wort meer genegen om te lyden als om getrooſt te worden, ende om van alle goeden berooft te worden om Godt, als die te beſitten; wel wetende dat dit is naervolgen IESUM Chriſtum, ende ſy ſelven verloochenen. Ende het can dickwils gebeuren datmen anderſins ſy ſelven ſoeckt in Godt, 't welck ſeer contrarie is aen de puere liefde. Want ſy ſelven ſoecken in Godt, is ſoecken de careſſen, ende recreatien Godts. Maer Godt ſoecken in ſy ſelven, is niet alleen ſy ſelven willen berooven van het een, ende het ander om Godt, maer den ghever beminnen, ende aenbidden, ſonder jet anders aen te ſien. Doch indien hy door ſyne goedtheydt ons deelachtigh maeckt van eenighe gratie laet ons die ontfanghen met een ootmoedighe verkenteniſſe van onſe onweerdicheydt, die is het voedtſel van alle licht. Myn lieve Suſter laet ons aen Godt gheven ons herte, en onſe ziele met ons vyf ſinnen, ende den H. Gheeſt ſal aen elcken verleenen een van ſyne vyf gaeven. Ghy placht te verlanghen als eenen herdt met een brandende begheerte naer de komſte van den Heere; het waeren voor-loopers die diſponeerden tot den ſtaedt in welcken ghy nu zyt. Hy heeft ghetrocken de geſteltenisſe van de ſinnen tot den gheeſt, ſoo langhe als ſyn Goddelyck werck ſal dueren. Ende als het volmaeckt ſal weſen, hy mocht u wel wederom ſtellen in den ſtaet der verlaetinghe. De acten van verloocheninghe ſyn nu verdienſtigher op eenen dagh, als d'andere op een jaer. De verſtervinghen ſyn difficiel-

ficielder om datſe niet en hebben de aſſiſtentie van de bevoelycke gratie, maer ſy doen hun effect in de ziele: de ſtilte is als een beſwaerniſſe, ofte melancolie welcke ghy ghevoelt in den gheeſt. En zyt niet in pyne, als u dit aldermeeſt praemt, het is als-dan dat den H. Gheeſt eenich werck doet in u: maer het is noodich datghe ghetrouwe zyt, hebbende altydts uwe ooghen gheveſticht op Godt, ofte in het gheloove van ſijne tegenwoordicheydt, hem aenbiddende in alles in ſtilſwygentheydt, tot dat het tydt ſal weſen te ſpreken: De Apoſtels ſouden wel ghepredickt hebben eer dat den H. Gheeſt was ghecomen, maer den tydt en was noch niet volbrocht. Ick bid V. L. my te willen verghéven myn vryheydt in ſchryven: 't en is den wille niet, maer den geeſt en vereeninghe die Godt my ghetuyght dat wy eens ſullen hebben t'ſaemen in den gheeſt. Adieu myn alderliefſte.

XXI. BRIEF.

Hoe IESVS als een goede Moeder de ziele ontreckt de Memme van bevoelijcke Devotie, ende leght in de wieghe van de Goddelijcke duyſterniſſe.

MYn alderliefſte Suſter in Iesu Christo, ick gheloove datghe verwondert zyt van myne onachtſaemheydt, ende ſoo langh vertoeven, ſonder u te ſchrijven antwoorde op den uwen, welcken ick heb ontfanghen met onuytſprekelycke contentement, ſiende hoe dat onſen Bruydegom u heeft bequaem ghevonden, om van u te weeren de memme

ende

ende ſoete melck van devotie, ende nu gheeft ſtercke ſpyſe, om u ſterckte te geven, om kloeckelijck te ſtryden in de gheeſtelijcke oorloghe, in de bataille van het Cruys. De kleene kinders als ſy noch ſyn aen de mamme van hunne Moeder, ſy verſaeden hen van de melck, ende contenteren hen met de ſoetigheydt, ſonder acht te nemen oft kenniſſe te hebben van de liefde van haere Moeder. Maer als ſy wat ouder ende ſtercker ſyn, de Moeders kenne den noodt van hunne kinderkens, ſy weiren hun de mamme, ſy leerenſe gaen alleen: alsdan begint het kleene kindt te kennen de liefde van ſyne Moeder, ende ſyne liefde beghint oock te groeyen tot ſyne Moeder: want iſt dat ſy haer maer een weynigh verberght, het roept, het kryt, het lamenteert, de mamme van een ander en kan het niet appaiſeren, om dat de liefde van ſyne Moeder in hem is onſteken, 't is naer de Moeder dat ſyn kleyn hertje is jaeghende. Soo iſt dat onſen goeden Godt hem ſomtydts dient van ſulcke middelen in het beginſel dat wy gheboren ſyn in het gheeſtelijck leven; hy geeft ons de mamme, het ſoet melck van devotie: ende wy noch zynde onwetende ghelijck dat kleyne kint en ſien noch en verſtaen niet met welcke liefde hy ons bemindt ende ſoo blijft onſe liefde verkoelt, ende wy contenteren ons ſelven met de ſinnelijckheyt van devotie, ſonder voorder te ſien; peyſende met het voorſeydt kindt al ghevonden te hebben, als wy gheproeft hebben de mamme. Maer onſen Bruydegom als een wyſe Moeder die ons uytter maeten bemindt, ende kendt wel alle onſe noodtſaecke-

lijckheden, hy weirt van ons de mamme ende het ſoete melck van devotie ende leert ons gaen alleen, ende hy vertreckt hem een weynigh om onſe liefde ende ſterckte te ſien. Alsdan vreeſen wy te vallen, meynende alleen ghelaeten te ſyn: maer ſyne ooghen ſtraelen alsdan alder-minnelijckſt over ons, ende onſe liefde groeyt dan oock, om datſe niet meer en is clevende aen de melck van devotie: ende alsdan dat het herte klopt door heete wenſchen, ghelijck eenen hert jaeght naer de fonteyne, om te hebben alleenelijck de teghenwoordigheydt van onſe goede Moeder. Maer Iesus ghelijck de Moeder, neemt ſyn ghenoechte in ons te ſien wat benouwt ende bevreeſt, hy verborght hem meer: ende op het leſte dan komt hy noch met eenen maſcher ſonder dat wy hem konnen kennen, ende neemt ons op, en leght ons in de wieghe in donckerheyt, om ons daer te doen ſlaepen: ende naer dat de ziele heeft geleden veel ſtrijden der liefden ende uytterſte quellinghen; 't is alsdan dat hy komt en weirt van ons die ſtrijden en kloppinghen des herten, ende en ſtelt ons niet meer aen de mamme, maer leght ons in de wieghe van ruſte, de wieghe van ſyn herte, de ruſte van reſignatie in ſyne Goddelijcke protectie, de duyſterniſſe ende vervremdinghe der ſinnen ende ſinnelijcken appetijt tot de devotie. 'T is in deſe duyſterniſſe dat hy ons roept, in deſe wieghe van ſyn herte wilt hy dat wy blyven in ruſte, ſonder ons te vernoeghen met de mamme van andere, dat is den ſinnelijcken ende menſchelijcken trooſt, maer blyven ruſten in die duyſterniſſe. Maer jemandt ſal ſegghen

in-

dien ick wiſte dat ick waere in de wiege van het herte Godts, ick ſoude ſeer wel te vreden weſen, te ſlaepen in die duyſterniſſe : maer Godt en gheeft deſe verſekeringhe niet aen de ziele. Dit ſyn de duyſtere ruſten die wy moeten hebben. Nu myn lieve Suſter als wy ſullen ghepaſſeert ſyn deſen duyſteren nacht in reſignatie ; het is alſdan dat de duyſtere locht ſal veranderen in eenen dagheraet , dan ſal hy ons verwecken uyt de duyſtere ſepulture tot een gheeſtelijcke verrijſſeniſſe, en de ſonne van rechtveerdigheyt ſal ſchynen, en ſal ons verlichten met ſyne Goddelijcke ſtraelen : de duyſterniſſe ſal verandert ſijn in licht, de doodt in 't leven, de jacginghe der liefden in beſittinghen. Dan ſullen onſe werckinghe meer goddelijck ſijn als menſchelijck. Maer wy moeten nu ſijn in duyſterniſſen, om de aerde ghereedt maecken om bequaemelijck van de ſonne beſchenen te worden. Laet ons dan blyven in dit graf, tot dat de dry daghen ſijn ghepaſſeert, ende daer naer ſullen wy komen tot de verryſſeniſſe met Iesus Christus. Ghy ſyt in het ſuyverende leven , om te gheraecken tot het vereenighende dient het verlichtende. Eyndende ſtelle ick my ſelven oock in de wieghe met u, in het herte van onſen Bruydegom, ende laet ons ſoo ſtyf ſlaepen, dat ons niemant en kan wacker maecken, noch duyſterniſſen, noch tempeeſten, noch wilde baeren, maer laet ons blyven tot dan den Bruydegom ons wacker maeckt. Adieu Maſeur in ſilentie in het herte van *Ieſus Chriſtus*.

Bidt voor my op dat den Heere kome tot mijnder hulpe , ghelijck aen *S. Peeter*. Ghy ſeyt my eens dat het

het kleyn schipken van S. Pieter lydt vele baeren en beroerten : het mocht wel weſen dat ick daer ben: Bidt dan dat ick mach gheraecken aen het landt van Beloften. Ick ben nu in de zee vol tempeeſten en peryckelen : 't is het landt dat ick wenſche, 't is den ſchoot van de Religie in volherdinge van myne Profeſſie.

XXII. BRIEF.

Van een gheeſtelijck duël op den Bergh van Calvarien.

Dat leve den cleynen Ieſus met ſyn Cruys.

BEminde Maſeur het welck my van den Bruydegom is ghejont tot mede-paer om t' ſaemen te vlieghen, als twee Torrel-duyfkens, in den gheeſt, op den Salighen Bergh van Calvarien, om daer ons aes te haelen in de vloeyende honigh-raeten der Wonden van den gekruyſten CHRISTUS; ende oock om te vlieghen van den Bergh van Tabor: want die Apoſtelkens hun volmaecktheyt niet en hebben ghekreghen op Tabor, maer alleenelijck ſterekte om te onderſtaen den ghekruyſten Bergh van Calvarien, daer ſy hun volmaecktheydt hebben gheſoghen uyt de Wonden van hunnen ghekruyſten CHRISTUS, tot welcken Bergh wy 't ſaemen gheroepen ſyn van onſen ghekruyſten in dat gheeſtelijck duël tuſſchen Godt ende de ziele. Daer en is noyt meerder blydſchap in den hemel, dan als ſy ſien dat een ziele geroepen wordt in duël, op deſen Bergh van haeren Godt:

Godt; daer gheen ander wapenen en syn dan het Cruys des Berghs, en gheen ander Victorie dan de liefde. Dit wordt ghenoemt een duël, door dien dat d'een of d'ander moet verliesen, ende de doodt onderstaen; maer in dit gheestelyck duel met Godt, ende de doodt onderstaen, maer in dit geestelyck duél met Godt, ende de ziele wint-men over twee zyden victorie. Waer toe dient dan dese worstelinghe met malkanderen? dat is de schuldt van de ziele: want sy pretendeert van haeren Koninck te sijn groot in syn hof, en te wesen eenen grooten Hovelinck: maer sy en begeert syne wapenen niet uytwendich en inwendich te draeghen, welcke syn die wapenen des Cruys. Is die ziel dan gheroepen tot eenen ghetrouwen Hovelinck van dat Goddelyck Hof, soo is het dan van noode, dat hyse roept in duél: en daer is dan die gheestelycke worstelinghe: want den Heere wilt haer syne wapenen gheven van het Cruys, en sy en begheertse niet: of wilt syse buyten, sy refuseertse binnen; wilt syse binnen, sy refuseertse buyten. Hoe langhe sullen dan dese twee duellers noch stormen teghen malkanderen? Wie salse hier scheyden, en appointement gheven met malkanderen? Hier en konnen gheen creaturen, noch Heyligen toe helpen, dan alleen die ziele die haere verwonnen gheeft aen den verwinder selve, die dese spertelingen noch toe laet. Sy moet haer dan verwonnen gheven op dry manieren. Ten eersten sy moet met een grondighe resignatie haer onderworpen aen den liefsten wille van Godt: ten tweeden sy moet met liefde ontfanghen desen hoogen Ceder-boom van het Cruys:

ten

ten derden sy moet ghetrouwlijck haer ontkleeden onder desen vruchtbaeren boom des Cruys, van al het ghene dat syne vereenighe ofte correspondentie niet en neemt onder dit Cruys. Dan ist dat het duël wordt ghesliſt; en de liefde is dan het appointement ende victorie. Ick gheloove als ghy over eenighen tydt ghevoelde sulck een soet gewelt dat ghy wierdt geroepen, ende en wist niet waer, apparent hebt gy gemeent dat het op Tabor was: maer ick en meenent niet, het heeft eenen minnetreck gheweest om u te locken op Calvarien, ende u daer te beroepen in duel: want hy quam u als minnende locken, tot dat ghy u hebt ghesien op Calvarien, gelaeden met syn soet bondelken van syn passie. Doen hebt ghy selver het duel begonst: want gy vronght en streedt teghen dese aenghenaeme presentatie. Gy docht, had' ick hier niet ghekomen, hoe ben ick bedroghen. Evenwel hoe dat ghy 't maeckte ofte niet, hy quamp u naer ende wilden u dit bondelken op den rug legghen, het welck ghy soo ghereedt niet en aenveerden. Doen viel u dit packxken soo swaer, dat gyer meende onder te beswycken; door dien dat gy wiert ghelaeden in den donckeren nacht, sonder vastelijck te ghelooven dat het uwen beminden was, die u het selve opleyde: oock dat het een packxken was, van het welck ghy niet en wist wat datter in was, maer vont u beswaert ende ghelaeden, het welck u dede commen in dit duel. Maer ick betrouwe dat dit duel is gheappointeert, ende dat ghy met liefde hebt aenveerdt het bondelken met het Cruys, dat u uyt liefde wordt ghepresenteert, ende dat ghy met het selve syt

gaen

gaen ruſten onder uwen Ceder-boom : Want my dunckt dat ick u ſien ſitten onder deſen boom des Cruycen. Deſen boom dunckt my ſeer groen ende jeugdich te ſtaen ; maer op elck blaeyken is een Cruysken. Deſen boom ſtont als op u hooft , en in het midden een ſchoon groot Cruys , en ghy waert als den wortel des booms hebbende twee vleughelen: maer ſy dochten my wat verflauwt , en vermoeyt te weſen , als laetende de ſelve wat hanghen , deur het ſwaer ghewicht van dit Cruys in deſen ghecruyſten boom. Maer het meeſte dat my dochte dat u ſwaerſt viel, dat was den nacht ende den winter, ſittende als half vervroſen: want het vier lach gherekent ende ghedoken onder d'aſſchen , ghelijckmen doet in den nacht. Hier van dochte my dat ghy gheen Cruycen en moet ſoecken, dat men ſomtijdts doet om ſijn eyghen t' ontvlieden ofte ſolagieren , maer dat ghy ſoo wel uyt-wendigh als inwendich moet naeckt ende bloot gheſigneert blyven ſitten onder uwen boom des inwendich of uyt-wendich Cruys , verwachtende alleenelijck die bloote voorſienicheyt Godts over u ziele : want hem zijn alleen bekent die verborghen weghen van zijn uytverkoren. Iſt dat ghy hier alſoo geruſt blijft ſitten , onder deſen Cruycen boom, ghy ſult haeſt het vendel van victorie verwerven, en komen met het teecken des Cruys tot die Salighe verryſeniſſe noch in dit leven. Vwen uyt-wendighen menſch moet oock gheteeckent zijn met dit Cruys , dat is dat ghy de nature houdt als ghecruyſt, ſelver in alle uyt-wendighe manieren , en dat nochtans met een gheeſtelijcke vryheydt ende kinder-

derlijcke affectie tot Godt. Deſe vleughelen dochte my te weſen u verſtandt ende oordeel , de welcke moeten verlieſen hunne naturelijcke kracht en ghebruyck, nemende alleen hun ſubſtantie uyt die kracht des Cruys, ende moeten ghedurich om hooghe ſtaen, als veerdich en bereydt naer den wille Godts. Vwen wille dat waeren alle die blaederen van goede begeerten op deſen boom. Maer het ghene dat my dede verheughen, dat was dat deſen boom teghen nature, in den kouwen winter ſoo jeugdich ende groeyende ſtondt. Soo maeckt dan couragie, 't is den Heere die u beſtiert. Laet u dan gouverneren als een ſachtmoedich ſchaepken op deſen bergh van duel, Cruycen, en victorie. Maer deſe blaederen waeren al gheteeckent met Cruycen : ſoo en moet ghy niet alleen eenen goeden wille hebben tot het goedt : maer den wille moet gheteeckent ſijn met begeerten van Cruyskens en lyden. Seght nu, Heer is dit het minneſpel, u pylkens treffen wel. Hier op en is gheen acht te nemen, het en is maer mijn ſpeculatie. Maer hoe het is of niet, wy moeten een bloot onghewapent vel hebben, om alleen die wapens van het Cruys op te ſetten. Ick hope dat ghy my ſult laeten weten, hoe dat ghy gevaeren zyt in u intrè van u wilderniſſe , of u ſoo is ontmoet den Bruydegom met dit bondelken van ſijn Cruys ende paſſie. Ick hebbe naer deſen uwen aenghenaemen ontfanghen, waer op my dunckt dat deſen blindelinghe eenichſins antwoordt , welcken ick u ſeynde met den wenſch van alle gheluck, ende de benedictie die Iesus aen ſijne beminde Moeder gaf, als hy in die wilderniſſe ende woeſtyne ginck

Adieu.

Adieu. Ick hebbe op deſen dagh voor u te Communie gheweeſt, op dat het Goddelijck deſſeyn in u mach volbroeht weſen : en ben my werpende aen u voeten, biddende om gratie van voor my te willen bidden, op dat ick eens mach die kleeren van den ouden menſch ontcleeden onder den boom des Cruycen. Adieu dan mijn liefſte Duyfken, laet ons vlieghen in Godt om Godt, en deur Godt.

XXIII. BRIEF.

Van eenen duyſteren . enghen, dooden, en onbekenden wegh.

IESV ſijt onſe voorſienicheydt.

MYn alderliefſte ende uyt-vercoren Suſter, ick hebbe V L. eens ſoetiens hooren klaghen, om dat ick u noch niet en hebbe ghenoodt in den ghenen die ick u geſchreven hebbe, in die vyf vloeyende wondekens van onſen Bruydegom : maer ſoo den tydt als vrydagh vervult was, ſoo heeft u den Heere IESUS ſelfs genoodt in den wyn kelder van ſijne Goddelijcke zyde ; welcke zyde is den gheluckſalighen in-ganck om te kommen tot ſijn herteken, daer de ziele is proevende wat dat is die vereeninggе der gheluckſalighe, welcke vereeninghe ſoo diep in dit leven kan weſen, dat de ziele Godt ghelijck wordt door mededeylinghe, het ghene hy is door eyghendom. Ommers de ghene die het proeven, die moghent weten. Wy moeten noch al eenen

nen verren wegh, wy en ſijnder noch niet. Hier wil ick my ſelven mede noemen. Uwen wegh en is ſoo verre niet, aenghe ſien ghy alreede ghenoodt zyt aen die poorte van dit hemels beſluyt. Maer hy is ſoo veel te moeyelijcker ende pynelijcker. Maer ick belove u dat ick u ſal ghetrouw weſen; en ſal u helpen, al waert dat icker omme levende gekruyſt wierde: want het waere een groote ondanckbaerheydt, dat ick u ſoude verlaeten, daer Godt my opentlijck ghetoont heeft, dat ghy mijn liefſte my noyt en hebt onghetrouw gheweeſt, noch en ſult ſijn, ſoo ick hope. Ick heb het meeſte contentement van de wereldt in uwe arme bloote ghefteltenifſe. Ghy ſout mijn ſoete lief wel moghen ſuchten, ſegghende ick en hebbe noyt ſoo arm geweeſt als in dien tydt van Vrydagh en Saterdagh. Hoe kan dit ſtaē met dit nooden? Ick ſoude my verblyden, maer en hebbe niet ghevoelt. Ghy en hebt dit niet moghen weten, want het is in het heymelijck van uwe ziele gheſchiedt. Ghy ghevoelt en ſmaeckt noch al te gheerne, maer wilt ghy eens eenighe ſekerheydt hebben, om te weten waer ghy zyt, ende op wat gheweſte? ghy zyt op eenen wegh met vier conditien, eenen duyſteren, enghen, dooden en onbekenden wegh voor de ſinnen. Dit is deſe amoureuſe zyde Chriſti, in de welcke uwe Godt-lydende ziele gheleydt wordt, eer ghy kont gheraecken tot ſijn ghenieten. Daer wort gy geſuyvert door die duyſternifſe, in welcke ghy u ſelven moet als vernieten in ſuleken volkomen overgeventheydt, datghe u laet leyden door deſe duyſternifſe, al waert dat hy u in de eeuwighe duyſternifſe leyden

den wilde, soo dat ghy u eyghen baete moet verliesen, en te vreden syn. Soo wordt dan de ziele soo gesuyvert, gelyck het goudt in het forneys. Het en is niet te verwonderen van dese suyveringhe: want sy vindt haer als onmoghelyck te konnen tot Godt geraecken, ende als berooft van alle Goddelycke assistentien; het welcke haer brenght in sulcken armoede, en extremiteyt, datse dickmael pylen van minnende suchten seyndt aen haeren Godt, ghelyck David, als hy was roepende tot Godt van sy selven met dese woorden: Heere behoedt my, want de wateren van tribulatien hebben geweest tot in myn ziele: ick ben gheroeyt in den afgrondt sonder eenighe assistentie, ick ben in de tempeestieuse zee: en ick ben (segt hy) als ghescheurt door het gheweldt van roepen, want myne ooghen en konnen niet meer beschauwen mynen Godt. Hier ist myn lief kindt, dat ick u geerne sie in dese goddelycke donckerheydt, daer Godt die ziele vernedert, om haer daer naer te meer te verheffen; want alsghe staet in dit grondich overgheven, soo en verdient ghy niet alleen daer door te komen, tot de voorseyde vereeninghe; maer wort ghesuyvert van die fauten, of daghelyckssche sonden, die in't ander leven in het Vaghevier souden moeten ghesuyvert worden ende dan volght het ghene David seght, syn licht sal comen naer syne duysternisse. Dit is dan van die duysternisse in dese doncker zyde, maer vol sekerheydt, fortuyne, ende gheluck. En op dien wegh zy sy: siet of ghy niet op een goet gheweest en zyt. Desen wegh is oock enghe, ofte nauw; dese enghicheydt praemt u leer, om dat alle

ghepeyſen, wenſchen, willen, als in een ghepraemt ſyn, en dat deſe duyſterniſſen u nerghens geen vryheydt toe en laet, noch in de ſinnen noch in den geeſt. Dit is die tweede rancontre. Nu die derde is een ſulcke doodt, datter nerghens geen leven van menſchen en is te vinden, of eenich ghеſelſchap van menſchen die met u moghen gaen; het welcke de ziele ſeer pynelyck is, ende ghevoelyck, ende daerom kan ſy ſeer qualyck haer berooven, en komen in deſe extreme doodt alder creaturen. Daer iſt dat ick ſeghen wil, ick hoore u, maer ick en ſie u niet: ick moet oock in deſe duyſterniſſe komen, en deſe doet dat ick niemandt en vinde, noch en ſie. Ick en ben noch too verre niet, of hoore u ſomtydts wel al ſuchtende, en kreunende van bevangentheydt, u ſiende als verloren alleen, berooft ſelfs van u eygen macht. Nu het vierde is dat deſen wegh ſeer onbekent voor die ſinnen, en voor die creaturen is: want weynige die hem volkomentlyck doorwandelt hebben, en oock luttel die over een komen in deſe leydinghe: maer die meeſte pyne die deſe onbekenteniſſe ons doet, is dat die ſinnen niet en weten waer den geeſt gheleydt wordt, waer dat hy eynden ſal, of hy wel gaet of niet: en hy en kan nochtans in gheenen anderen, wat hy maeckt of niet: ende ſoo licht u ziele als gebonden in de banden van onmacht. Ghy ziet nu wel dat dit u beſtier is, daer ghy als berooft van alle lichten ingheleydt wordt. Maer ſoudt ghy moghen ſeghen, of ick dit wiſte dat dit een Goddelyck werck waer, ick waere in der eeuwicheydt te vreden: maer weet dat dit ghevoelyck weten u ſoude berooven

ven van de verdienſten des gheloofs. En hebt dan maer voor ooghen hoedanich uwen wegh is, duyſter, enge, doodt, ende onbekent, en doet het gene ick van deſe vier gheſeydt hebbe, ſoo ſult ghy haeſt geraecken van de zyde tot het herte, tot het welcke wy malkanderen ſullen helpen. Ick moete u grootelycks beklaeghen dat ghy om mynen 't wille ſoo vele moet hooren, ſien, en ſwyghen: ick en weet niet hoe gy my oock niet en veracht, aengheſien alle myne feyten nu ſoo opentlyck bekent werden. Couragie naer deſen tydt en iſſer gheenen meer. Niet teghenſtaende myne ſonden, of quaden gheeſt, die hier van oorſaecke ſyn, kome ick nochtans, hoe-wel onweerdelyck u preſenteren, ende ſeynde myne handt in den gheeſt tot eene vernieuwinghe van eeuwighe ghetrouwicheydt: en wy ſullen ons binden met den bandt van het H. Cruys, tot het welck ick u noode. Van den Bruydegom wordt ghy ghenoodt tot ſyn bloedighe wonden: en ick noode u tot het H. Cruys om met my den kelck te drincken van bitterheydt, ofte ſoeticheydt, voorſpoedt, ende teghenſpoet. En iſt dat wy daer in ghetrouw ſyn, ſoo ſullen wy eeuwelyck malkander danckbaer weſen. Soo laet ons als heden omhelſen dit minne-ſpel van dit kleyn Cruysken. Ick recommandere V. L. deſe requeſte te preſenteren aen onſen Bruydegom, dat hy ons wilt trouwen op een nieuwe vereeninghe in den pueren gheeſt, ende waerheydt. Al het goet dat ick ten Houwelyck brenghe dat ſyn Cruycen, lyden, fauten, ſchulden, en gheen erf-gronden: maer door u goede gebeden ſoo hope ick noch te proſpereren. Ick

worpe my oodtmoedelyck voor u voeten, u biddende te willen patientie hebben, en te bidden voor * myn dry-jaerighe slavernye, dat sy mach wesen tot die eere Godts, ende myn ziele saelicheydt. Ick bidde desen brief te willen scheuren, alsghe hem gheleesen hebt, of hem jemandt saghe. Ick en sal hier naer u niet veel meer konnen doen: want onse Moeder heeft my eenen bandt gheset. De klachten syn noch eens vernieuwt by den Provinciael: ghebenedydt is den Heere Iesus. Hier mede eyndende laet my weten of u desen wat versterckt heeft. V. L. minste van alle. 1651.

XXIV. BRIEF.

Van de invendige blooticheyt, overgeven, ende ruste.

Dat leve de armoede des gheests.

AEn myn alderliefste Maseur, vliegende onder de schaduwe des Cruys. In het huys der zielen. 1651.

Myn alderliefste, ende uytverkoren naer de waerheydt, ick ben V. L. oodtmoedelyck bedanckende van u heylich, ende vreedsaemich gheselschap naer het stalleken van Bethlehem, in het welck ick hebbe moeten patientie nemen van u voren te laeten gaen: want uwen blooten arm niet gink binnen sonder middel; maer ick tot mynder confusie noch bekleedt zynde met vele eygentheydt der sinnen moeste klop-

* *Door dese woorden voorseght sy haere doodt: want op het derde jaer van de Religie is sy ghestorven.*

kloppen, noch niet wetende of ick verhoort hebbe gheweeſt. Ick hebbe u dan met den gheeſt omhelſt met blydtſchap, ſiende dat het kindeken Iesus u ſoo minnelyck was beloneckende. Maer dit bly weſen ſcheen in u in den nacht naer u ghevoelen: my docht dat u ghebedt was blootheydt, over-gheven, ende ruſte: maer gh'en liet u ruſte niet volkomelyck ruſten in deſe blootheydt ende over geven: maer ſocht met gheweldt het kindeken te ghenieten buyten deſen donckeren nacht. Maer ick wenſche eens met u te ſien, wat een minne-ſpel dat dit is, als het kindeken hem met een krepken, ofte vloesken verthoont, en dat de ziele haer verſmelt om hem te ghenieten. En hoe ſy meer roept, wenſcht, ende klopt, hoe dat hy hem donckerder ſtopt, het welck een minne-ſpel voor hem is, maer gheen kleyn Vagevier voor haer: want hoe ſy meer gaet verlanghen, hoe ſy min komt t'ontfanghen; en hoe ſy min ontfanght, hoe ſy meer verlanght. Soo dan myn alderliefſte tot verlangen, en jaegen ſult ghy u moeten waegen: want uwen Bruydegom neemter in ſyn behaegen, om dat ghy altydt ſoudt hebben te vraegen. Soo ſult ghy moeten te vreden zyn met den Vrede ſelf; want ghy hebt een inghelorte ghenaede in uwen gheeſt, die gheen effecten en doet in het licht der ſinnen; maer geeft haer effect in haeren oor ſpronck, ende laet het ghemoet in een ſtille duyſterheydt: met welcke duyſterheydt ghy kont komen tot groote ghenietinghe van het weſen Godts. Soo ben ick u dan wenſchende een nieuw-jaer met eenen nieuwen gheeſt; tot welcken nieuw-jaer ick u geve die leere van Iacob,

welcke leere is die hooghde, ende leeghde der zielen. De een zyde des leers, moet zyn den wille des gheests, ontfanghbaer aen den wille Godts: de ander zyde moet zyn de ontfanghbaerheydt van den nederſten wille aen die ootmoedighe onderworpinghe aen den wille der creaturen, oock tot de ontfanghbaerheydt van die effecten die de genade in u werckt, De ſporten moeten zyn verſcheyden deughden, de welcke geen fatſoen en ſoude konnen maecken ſonder die twee eerſte zyden de welcke ontfanghbaer ſyn aen alle deughden. Nu op deſe leere van Iacob waeren Enghelen, die op, en af gonghen ſonder te ruſten. Deſe Enghelen ghetuygen uwen geeſt, die moet om hooghe, ende om leeghe gaen ſonder ſtille te ſtaen: om hooghe in het beſchouwen van ſyn Goddelyck Weſen, ofte bloote ghenietinghe van die Goddelycke danckbaerheydt in een bloot gheloof. Nu waeren deſe Enghelen daelende, ende wederom op gaende, dat is die oodtmoedighe ſinckinghe in uwen *Niet*, ende weder op-gaeninghe in uwen *Al*. Dit ſyn die twee inwendighe oogen die ick wil ſeggen, d'een daelende naer haer *Nietheydt*, en d'ander om hooge gaende naer haeren *Al*. Deſen op-ganck, ende neder-ganck wilt oock beteeckenen, hoe dat het niet genoegh en is altydt op deſe leere van inwendige ruſte ſtille te ſtaen, ſonder hem uytwendich iet te willen aentrecken, van vreeſe ſynen voorganck te beletten. Deſe vreeſe is goedt; maer als den noodt, ofte de gehoorſaemheyt, jae ſelfs de liefde dat commandeert, ſoo is het noch beter dit werck te volbrengen: niet dat dit inwendich moet

ghe-

gh'abandonneert ſijn, maer doende ghelijck met twee handen, dat d'een d'ander niet en belet; dat die werckende handt van Martha, die ruſtende van MARIA niet en belet. Ick wete wel dat dit ghedurich waeghen ende naeckte ruſte alsdan ſoo niet en kan ſtaen: ghy en moet alſdan niet anders doen, dan die deure ſluyten aen de invallinghen der ſinnen, met een bloote ghetrouwicheydt aen uwe inwendighe ruſte, ende bidden Godt dat hy't voldoet het ghene dat ghy om hem te kort doet: want den pueren blooten gheeſt moet ſoo wel te vreden weſen, te hebben onruſte om Godt, dan te hebben ruſte in Godt; ſoo wel droefheydt buyten Godt om Godt, dan blijdtſchap in Godt met Godt: lae liever te hebben duyſterniſſe om Godt, dan licht in Godt. My dunckt dat dit uwen talent is, niet te begheiren, niet te ſoecken, niet te verkieſen, dan al in de blootheydt verlieſen. Als ghy het ſoeckt, dan en ſult ghy't niet vinden principaelijck in de creatueren: want den eenen *Niet* en kan den anderen niet gheven. En ſlaet het gaede als ghy iemandt ſpreeckt, al het ghene dat hy u ſeyt dat valt u in waerheydt, nochtans ſult ghy bevinden dat ghy daerom noch niet ghevonden en hebt het ghene ghy ſoeckt: dan het mach u wel gheweſen worden om te haeſter te vinden, ofte om niet te dolen. Maer als ghy ſijt ſonder ſoecken van het ghene dat niet verloren en is, dan vindt ghy't in u eer 't verloren was. Want al het ghene dat ghy ſoeckt is Godt: ende u blootheyt heeft eyghen, ſoo ghy dat van buyten vindt ſoo verlieſet noch eens in Godt, in een verghetende bloot-

heydt, behoudende alleenelijck de ſubſtantie: en die ſubſtantie en is het uytterſte noch niet van't geen ghy ſoeckt; want het is noch al van Godt, maer blootelijck Godt noch niet, dien te vinden is ſonder ſoecken. (*a*) Dickmael ſchynt daer een creature te weſen die woont in een huys ſchoon van ſchijn, en gy gaet, en dunckt Godt moet daer ſijn ghelogiert in die ziele, ick moet hem dan daer vinden en weten wat hy van my begheert. Hier comt ghy bedelen voor eenen armen mans deure, om den ſchoonen ſchijn die hy heeft van een onſeker gratie, en meynt Godt door ſijn voorſpraecke te verkryghen: (*b*) neen inder waerheydt mijn alderliefſte, ghy ſoeckt qualijck, ghy en ſult hem alſoo niet vinden; al waer het noch al ghebouwt van Godt, ſoo en vindt ghy noch maer eenen iet der gratien tot volkomminghe der kranckheydt: en Godt die noyt verloren en is; want alwaerder hy, ſoo moetmen hem nochtans eerſt ghevonden hebben daer hy is, dat is alleen in uwe ziele, in het celleken van inwendighe ruſte, in het bloot gheloof: daer alleen ſal uwen gheeſt verſaedt worden, daer ſult ghy alleen van hem ghevoedt worden het zy met kinderlijcke ſpyſe, of mannelijcke ſpyſe; d'een van ghevoelijckheydt, en d'ander van onghevoelijcke waerheydt, weſelijck, nochtans onbeeldelijck; minnelijck, nochtans onbekennelijck. Siet dan eens of die ziele niet dickmaels en verlact den ghevonden *Al* in haer ziele, om te vinden eenen onſekeren iet in eenen *Niet*. Dit ſoecken is goedt, maer het vinden is

(*a*) *Hier ſpreeckt ſe van haer ſelven.* (*b*) *Haer ootmoedich ghevoelen van haer op ghetogbenheden.*

is noch beter. Hy is dwaes die op een ander ſoeckt het ghene hy in hem ſelven heeft: want al datghe vindt, moet ghy noch eens verlieſen, en moet die blootheydt voor het vinden kieſen: en als ghy hem alſoo eerſt ghevonden hebt in u ſelven, dan ſult ghy hem over al vinden ſonder ſoecken. Ick magh u wel verghelijcken by een ſeker voghelken dat geen pluymen en heeft en leeft ſonder ſpyſe by den adem des lochts: my dunckt dat den Heere uwe vluch oock in ſulcke blootheydt begheert, dat ghy tot hem komt ſonder die ghepareerde pluymen der ghevoelijcke gratien, maer in uwen pueren blooten *Niet*.

Dit voghelken leeft by den adem des lochts, ſoo moet ghy oock leven by den adem der Goddelijcker ghenaede, ſijnde te vreden van hem niet gheſpyſt te ſijn noch van de creaturen gheaeſt, maer levende alleen op die Goddelycke voorſienigheydt, by den adem van ſijn Goddelijck weſen, dat ghy altydt in u ſult vinden in een van deſe dry manieren (nochtans ſonder ſpyſe van ghevoelen) in het gheloof, in waerheydt oft in doncker weſen. Deſe leere en dat Coninghs voghelken daer op wenſche ick u voor eenen nieuw jaer tot een preſent, weerdich om te ſchencken aen een Coninghinne, in welcken ſtaet ghy gheſuccedeert zyt. Die perſſe daer ghy nu in zyt, moet ghy verdraeghen in den geeſt der verſoocheninghe ende pœnitentie. Ick wete wel datſe ſpruyt van vreeſe, van het edel werck van den Heere Iesus in u te beletten en dat ghy gheen ander gheweer en hebt van uwe armoede: maer beminde ghy hebt te kleen betrouwen op den goeden Iesus, die

eenen

eenen werck-man is, die sijn werck niet en laet beletten, door het werckelijck werck van de ghehoorsaemheydt: jae hy is het selve veredelende naer die maete dat ghy t'ontfanght in den gheest van ootmoedighe onderdanicheydt. Is het iet welck den gestaedighen voort-ganck van uwen inwendighen toekeer belet, soo wint ghy twee kroonen; d'een van ghehoorsaemheydt, van Godt te laeten om Godt te vinden, soo wel in onruste als in die ruste: d'ander dat de verdiensten van ghehoorsaemheydt voldoen aen het ghene dat ghy naer u duncken, aen uwen gheest te kort doet. Soo treckt u nature uyt haer ghewenschte ruste ende ghemack: nochtans wensche ick u dat ghy mocht hanghen naer den gheest, met de Bruydt op de schouderen van haeren beminden stervende: soo neemt alleen u steunsel op hem, soo dat d'Enghelen moghen segghen: Wie is dese die opgaet van de woestijne steunende op haeren beminden? Ghy hebt langhe ghewees jaeghende en dorstende naer de fonteyne der levende waeteren; maer dit en hebt ghy niet ghewees, maer den goeden Iesus die in u dorstich was, als aen het *Samaritaensch* Vrouken; om u eens te brenghen tot het eynde van sijn begheerten; de welcke nu soo ick hope beginnen volbracht te worden, van u te leyden indien donckeren kelder, daer hy u gheeft dẽn reuck der wijn-vaeten, sonder u in het smaecken te laeten. Weet dat ghy alsdan moet peysen op u voghelken dat niet en smaeckt, maer wort ghevoedt van den geur: soo wensch ick u ghevoedt te worden, van den onsmaeckelijcken ende onbekenden geur der Godde-

Goddelijcker ghenaede : ende omhelst u Cruys alsheden met blydtschap sonder persse, in ghetrouwigheydt sonder verslappen, in betrouwen sonder vreese, in liefde van die 't u van boven seyndt, door de handt van u Moeder. Ick wensche dat ghy alle dese brieven verbrandt. Dit sal den lesten wesen, soo ick meyne dat Godt toe sal laeten. Bidt voor my in den gheest ende waerheydt, die met u blyve vereenicht om Godt.

Noch dry Brieven welcke sy ghescbreven heeft aen de Eerbaere Ionck-vrouwe Joanna Ximenes d'Arragon overghesetuyt het Fransch.

XXV. BRIEF.

Sy wenscht haer een saligh nieuw-jaer: schryft haer toe het beste deel van Magdalena; en maeckt met haer een geestelijck verbont.

Ick speelde de geboorte van den cleynen Iesus in uwen gheest.

ME-Jonck-vrouwe en liefste Suster in *Iesus*, Naer V. L. ghegroet te hebben in de minnelijcke Wonden van JESUS, ick en hebbe niet konnen laeten van my te quyten van myn devoir, V. L. schryvende dese weynighe reden ende u wenschende met Me-jonck-vrouwe u Suster, eengoedt

en

en ſaligh nieuw jaer : ende hebbe *V. L.* ghewenſcht op den dagh van nieuw jaer eenen druppel van het uyt-gheſtort Bloedt door oodtmoedigheyt in de Beſnydeniſſe van het Woordt, over V. lieden ziele, hem biddende dat hy u wilt gheven nu door liefde het ghene hy alsdan gaf door oodtmoedichevdt. Ick ſeynde u dit voor een nieuw jaer met twee H. Communien, ende het ſelve aen Me-loffrouwe *V. L.* Suſter : welck ick bidde te nemen met ſoo goede affectie, als ick 't *V. L.* offere. Want wy ſyn arm in 't uytwendigh: Ick en hebbe dan geen meerder goet om u te geven, als den genen voor wien wy ons arm hebben gemaeckt. Als ick hadde het gheluck van uwen brief, ick hadde een cleyn acces van geeſtelijcke blydſchap, ſiende dat ick onweerdigh was inde gedachteniſſe van eene mignonne Godts : maer van een ander kant ſchaemte, ſiende uwe oodtmoedigheyt door welcke ſoo oodtmoedelijck verſoeckt myne arme gebeden. Gy vraeght een geeſtelijcke almoeſſe, maer ſekerlijck ghy bedeylt voor de deure van een arme, die anders niet en heeft te gheven, als armoede ; van een onwetende, die maer nieuwelijckx gheſtelt en is in menage, noch niet wetende hoe dat ick my ſelven moet gouverneren, om te kennen den Wille van mynen Bruydegom. Ter contrarie ick moet komen om almoeſſe te bidden tot u, die hebt macht ende crediet by Godt. Want hy en wilt niet dat ghy hout menagie in het huys van uwe ziele, maer hy ſelver houdet en gouverneret, ſonder dat ghy daer jet kont doen ofte ontdoen. Hy en wilt niet dat ghy *Martha* ſyt, maer *Maria*, ſoo wel in lyden als in wercken,

ſynde

ſynde hy te vreden dat gy blyft aen ſyne voeten ſonder jet te doen, ghelijck eene *Magdalena*, die niet en badt, maer den Gheeſt Godts badt en werckte in haer ſonder haer, ſynde alleenelijck ghediſponeert, om te ontfanghen den Goddelijcken invloet.

O myn alder-liefſte! hoe gheluckigh zydy, dat de ſorghvuldige affairen van de werelt, die *Martha* ſyn niet en beletten uwen in-wendighen vrede met de Goddelijcke vereeninghe, dit is het beſte deel van *Magdalena*. Ghy hebt inder waerheydt verkoſen het beſte deel, u ſelven vertreckende in de rotſe ende hollen der Wonden van *Ieſus Chriſtus*, die ſyn vol van liefde ende betrouwen. Want ick gheloove tekerlijck dat ghy niet en neemt, noch en hebt naer den gheeſt ander ſave-gaerde als de Goddelijcke voorſienigheydt, over de conduite van uwe ziele, geleyt door den donckeren nacht van het gheloove, die nochtans beſloten is in de donckerheyt vande Godtheydt. Ick gheloove dat u lichaem is het conſommaet van uwen gheeſt, ende dat het lydt een Martelie ſonder die te kennen, ende een lyden ſonder name. De reſignatie die ghy hebt oock in uyt-wendighe ſaecken, die u onrechtveerdelijck gheſchieden, maeckt uwe ziele bequaem om te ontfanghen de overvloedigheydt van de Goddelijcke influentie. Ick gheloove dat uwe verwonderinghe u dickwils beweeght, om te conſidereren den cleynen *Niet* ten opſichte van den grooten *Al*, het gene u doet inkeeren tot het binnenſte van onſe leegh-heydt ende den center vanden *Niet*.

Ghy ſchryft my dat ick ſoude bidden, op dat de

gratie

gratie niet en ſoude verloren worden in u: maer het dunckt my datſe wel is verloren, alſe is verloren in haeren center ende oorſpronck, ende dat de ſinnen berooft ſyn van de gheeſtelijcke ghevoelijckheden. Gheluckigh is dan de ziele, die wordt gheleyt door de duyſterniſſe van het gheloove. Haer liefde wordt alsdan meer gheleydt door het gheloof, als door de kenniſſe. Sy bewyſt ghehoorſaemheydt ſonder reden, ende ſy lydt ſonder hope, ende ſy en vreeſt niet meer het menſchelijck, als de handen van het Goddelijck.

Ick beproeve my, als ick ſien dat ghy ſchryft om te maecken een gheeſtelijcke alliance met my, daer ick noch niet en hebbe, tot myn groote confuſie, alliance ghemaeckt tuſſchen mynen gheeſt ende den gheeſt Godts. Nochtans om te voldoen aen *V. L.* begeerte, ick ſeynde u de handt inden gheeſt, tot ghetuyghenisſe van onſe vereeninghe ſynde gevoeght d'een aen d'ander: aenghenien wy gaen woonen in een vertreck, inde Wonden van Iesus. Ick hebbe dan ghedwonghen gheweeſt, my worpende voor uwe voeten, om u te bidden, dat wy alle Vrydagen, op ſulck een ure alſt u ſal believen, malkanderen beſoecken: en iſt dat d'eene manqueert, d'ander ſal bidden tot dat ſy daer zy. Myn inkomſte ſal weſen in 't gheloof, maer d'uwe ſal weſen in de waerheydt ende ſoo ſal volbrocht weſen de begheerte van alliance. Niet ander, dan dat ick u bidde te nemen in goedt (aenghenien dat de liefde doet de vreeſe paſſeren) dat ick my worpe voor uwe voeten, vraegende een almoeſſe voor een arme bedelerſſe, van u Heylighe

lighe ghebeden, ende die van Me-Ionckvrouwe uwe Suſter. Ick hebbe dickwils gheoffert myn kleyne gebeden in myn Novitiaet, tot V. L. intentie, de welke ick hope haeſt ſal volbracht ſyn.

ME-JONCK-VROUWE

V. L. Alder-ootmoedighſte Dienerſſe Sr. Francoyſe Clara van S. Lieven, Pœnitente onweerdich.

Vyt Ghendt den 13, *Iauuarij* 1651.

XXVI. BRIEF.

Van de ghelaetentheydt aen de voorſienicheydt Godts: ende van hunne gheeſtelijcke alliancie, ofte verbondt.

Ieſus graveert in ons herte u paſſie en u pijne.

ME-Ionckvrouwe, en lieve Moeder naer den gheeſt. Ick hebbe den uwen ſeer aengenaemen ontfanghen, maer niet ſonder groote confuſie, ſiende 't excees van uwe alder-grootſte oodtmoedicheydt in myn regaert, ick ſijnde maer een arm leerkindt, onweerdich te weſen in de ghedachteniſſe van gheeſtelijcke zielen; het ſelve toe-ſchrijvende aen myn ondanckbaerheyt aen de Goddelijcke goetheyt, waer door ick onſeker ben, of myn leven is naer de ſchickinghe Godts. Nochtans betrouwende in de bermhertigheydt Godts, ick ſal mynen kley-

nen

nen *NIET* werpen in de armen van de Goddelycke voorsienicheydt : daer ick hope door de verdienſten van uwe Heylighe ghebeden te vinden dien ſteen Philoſophael in welcken ghelegen is al ons gheluck en gheeſtelycken Ryckdom. Gheluckich is de ziele die hem heeft ghevonden, door welcken ſy heeft inganck, als een onnoosel Duyſken in de zyde van haeren Godt. Welcken ſteen ick noeme in den geeſt de bloote conduite van de Goddelycke voorſienicheydt, en dat de ziele haer heeft waerlyck ghevonden die wordt gheleydt door de ſelve : door dien dat de voorſienicheyt naer den geeſt is een ontblootinge van alle begheerten, Hemelſche, ende Aerdſche, en van alle dinghen die Godt niet en ſyn ; gheen ander begheerte hebbende, als te mede-wercken aen het verborghen oordeel, ende Wille Godts over onſe zielen. Ende ſoo gaet de ziele voet voor voet onder het kruys van haeren Verloſſer. En door de volkomen reſignatie van dit Cruys inwendich, ende uytwendich gheraeckt ſy tot de zyde van haeren Godt : ende naer dat ſy daer in ghekomen is, ſoo beghint ſy deelachtich te weſen van de ruſte van *Magdalena*. 'T is daer dat de ziele vindt het groot Jubilé, ofte verghiffeniſſe van alle haere fauten : 't is oock daer datſe gheraeckt tot de vereeninghe van haeren Wille aen dien van haeren Godt : ten leſten 't is den eenigen center van de verſlondentheydt der zielen in ſyn Goddelycke liefde.

Uwe oodtmoedicheydt vraeght van my, tot myn groote confuſie, het ghene my Godt gheeft te kennen van u inwendich, het ghene my heeft doen root

wor-

worden van ſchaemte , ſie nde dat een ziele die heeft een ſecrete woon ſteé in het herte van haren Godt, de ſelve vraeght van eene , die maer alleenelyck de begheerte en heeft om te kloppen op de deure. Ick ben droevigh dat-ghe ghemaeckt hebt ſulck een arme alliance met eene , die noch niet en kan binnen gaen , daer ghy ghedurich woont : ghelyck ick gewaer worde alle Vrydaghe , als wy gaen naer den gheeſtelycken winckel van het herte van onſen Bruydegom : het ghene my gheeft een onuytſprekelyck contentement , love nde Godt van uwen voortganck in ſyn Goddelycke liefde : waer in ick geloove dat niet u meer en helpt als de inwendighe , ende uytwendighe reſignatie , welcke ghy hem offert in tydt, ende eeuwicheydt ; op dat hy van u lichaem, ende ziele maecke een gheheel brandt-offer, en ſacrificie aen den eeuwighen Vader. En ſoo gheniet ghy dobbel den ſtaet van volmaeckte Religieuſen , ende uwen rauwe van doorens ſal veranderen in welluſtige rooſen van contentement. Want de liefde en heeft geen doorens , noch de reſignatie geen cruyſſen.

O myn lieve Moeder hoe gheluckigh zydy ! ick en vinde niet dan gheluck in uwe ziele. Ick hope dat ick ſal hebben een kleyn hoecksken van mededeylinghe in uwe verdienſten, als zynde uwe mindere, ende onweerdich voor Godt. Ghy klaeght my van uwe gheeſtelycke armoede , niet hebbende een gepeys eyghen. En zyt ghy dan niet gheluckich, dat den Heere peynſt , ende bidt in u , ſonder u. Wy bidden alsdan in den gheeſt , ende waerheyt. En't is in deſen gheeſt dat ick hope dat onſe alliance ſal ge-

ſchieden. Ghy thoont my een particuliere affectie tot de zielen van't Vaghevier : een teecken van predeſtinatie. Ick hope dat den goeden Godt my die ſal gheven, die ſelve gheen affectie en hebbe. Niet anders, als dat ick u. l. bedancke, van het ſchoon beelt; welck ick ſal houden in weerden, tot een particuliere ghedenckeniſſe voor de ure, welcke ghy ghenomen hebt voor den Vrydagh. Sy is my wat onghe-leghen, ter oorſaecke dat wy opſtaen ten 12. uren, ende ten 5. uren ſmorghens. Waer het ten 5. uren ofte ten ſeſſen, ofte wel een ander tot den noen, ſy ſoude my beter comen. Ick bidde u te doen myn ootmoedighe recommandatie aen Me-jonckvrouwe uwe Suſter : ende my worpende voor uwe voeten, bidde om een aelmoeſſe van u Heylighe ghebeden; ſoo ick hope dat wy van malkander deelachtich ſullen weſen. Ick bid u, my te excuſeeren. 'T is gheweeſt om den Vaſten, in welcken wy niet en ſpreken : Blyve

U. L. Seer Oodtmoedighe, ende onweerdige Dienerſſe *S. Francoyſe Clara* van *S. Lieven*, Penitente onweerd.

Vyt Ghendt den 26. April 1651.

XXVII;

XXVII. BRIEF.

VVordt noch breeder van de selve alliance, ofte verbondt van vereeninghe ghesproken: en van dry feestdaghen.

Dat leve de Voorsienigheydt Godts.

ME-jonckvrouwe, ende meer als beminde Moeder, in de vereeninghe des gheests, ende waerheyds, naer dat ick u. l. onweerdelijck gegroet hebbe in de minnelijcke wonden van onsen Bruydegom, soo en heb ick niet konnen laeten van te antwoorden op den uwen, die my was seer aengenaem: maer een saecke begheere ick uyt gheheel myn herte, my worpende voor u voeten, en biddende met de traenen in de ooghen, dat-ghe niet meer en handelt op dese maniere in uwen Brief: want het exces van uwe ootmoedigheyt is seker wat te groot in myn regaert, my noemende op sulck een maniere, daer ick ben de minste voor Godt, ende de menschen, principalyck van u Convent: ende noch minder naer den gheest, in welcken ick niet en hebbe als eenighen schijn van blaederen, maer gheen vruchten van vaste, en ghestaedighe deughden. Want om de waerheydt te seghen, ick was beschaemt voor onse Eerw. Moeder, zynde root van confusie, met resolutie van niet meer te derven antwoorden: nochtans betrouwende dat-ghe my voortaen sult noemen Suster, hebbe noch voor my ghenomen te antwoorden, waer van ick soo

langhe vertoeft hebbe ter oorſaecke van myn indiſpoſitie, die ſoo groot is gheweeſt, dat ick meynde te ſterven van flauwte, en beſwyckinghe, wel den tydt van twee maenden. Het gaet nu wel wat beter, maer 'k en ben noch niet gheneſen, om dat ick de ſpijſe niet kan verteiren, als weynighe confituren, om het leven te onderhouden. Ick was evenwel jaegende ghelyck den hert naer de fonteynen, om te gaen ghenieten de volmaeckte vereeninghe van mynen Godt, ende verloſt te zyn van de ghevangheniſſe des Lichaems: Hoe wel ick ſpreke met hooveerdigheydt dit ſegghende, ter oorſaecke van myn miſdaeden, ende ſonden ſonder ghetal: niet-te-min ſtelde ick myn betrouwen in den afgrondt van de bermhertigheydt Godts.

Lieve Moeder, indien ick u konde ſpreken ſonder ſchrift, ick ſoude u naer myn kleyn vermoghen gheven volle ſatisfactie; op al het ghene u heeft gelieft my te ſchryven in uwen leſten Brief. Evenwel 'k en weet niet wat gheeſt my dryft, en dwinght om opentlyck te ſpreken, ſtellende ter zyden myn onweerdigheydt, en uwe capaciteyt, ſprekende eens herte aen herte: hoe wel ghy zyt alleen in de werelt aen welcke ick ſchryve, oft ſpreke van ſulcke ſaecken. Daer en is oock niemandt, die het mach weten als onſe Eerw. Moeder: want wy beyde en ſyn maer een naer de vryheydt van't inwendich. Ick ſchrijve nochtans deſen Brief, ſonder dat ſy hem ſiet, maer niet ſonder haeren oorlof: want ſy is uytgegaen om eenighe affairen, om de plaetſe te beſichtighen tot een fundatie: ende ſy heeft my conſent ghegheven,

om

om hem te ſeynden in haere abſentie, ſonder aen jemandt van den huyſe te thoonen. Oock ſchryve ick hem u. l. in ghetrouwigheydt, als in een ſecreet van deſe Biechte, ſonder daer van te ſpreken, of die aen jemandt te thoonen. 'T is ghenoegh dat onſe vereeninghe paſſeert tuſſchen ons tween: want 't is een groote gratie, dat onſe Eerw. Moeder het ſelve toelaet: waer toe haer bedwonghen heeft de oodtmoedicheyt van uwen brief, ſiende datghe niet en ſoeckt als Godt om Godt in de vereeninghe van ſyn weſen. Daerom bidde, ende raede u, haer te ſchryven een kleyn briefken, om haer te bedancken, ende te verſekeren, datghe my ſult ghetrouwe ſyn, ſonder het ſelve aen jemandt te ontdecken.

Laet ons nu comen ſpreken herte aen herte: 't is een ongheloovelycke ſaecke, te ſegghen op wat maniere dat onſe vereeninghe is begoſt: Soo ghy myn lieve Moeder my ſchreeft den eerſten brief, om te maecken een gheeſtelycke alliance, ghevoelden ick eën aenghenaeme begheerte in groote ſtilte, om die te doen in den geeſt, ende waerheyt, hebbende nochtans gereſolveert van daer van niet te ſchryven, noch te ſpreken aen eenigh weerlyck; en te blyven in de eenicheydt van het ſtilſwyghen. Op den ſelven dagh, die was, ſoo ick meene den Vrydagh, ſoo ſtelde ick my in het ghebedt, biddende de Goddelycke goedtheydt door de verdienſten van ſyn Heylighe Wonden, dat hy my ſoude te kennen gheven het ghene ick moeſte doen van u verſoeck: ende hy thoonde, tot myn groote confuſie, aen my ellendighe creature, dat wy ſouden maecken een alliance

van onſe herten t'ſaemen, niet naer de affectie, ende aenklevinghe, maer naer den gheeſt der waerheydt: ende dat hy beyde onſe herten vraeghde, om die te logieren in ſijn herte. My wierdt dan ghetoont, dat ick ſoude nemen alle Vrydaghen een ure, om ons t'ſaemen te ſtellen in't ghebedt, ende ons te vereenighen in de H. Wonde van ſyn zyde, biddende d'een voor d'ander voor onſen gheeſtelycken voortganck.

Hy thoonde my oock eenen ſleutel, om te openen deſe poorte, om binnen te gaen: welcken ſleutel was een bloot, ende waerachtich gheloof ſonder verbeeldinghe, oft ghevoelen van devotie. Want de ziele gaet daer lichter binnen door het gheloof, als door het ghevoelen. 'T was noodich dat deſen ſleutel, ſoude weſen van dry materien, te weten het bloot gheloof, ende een overgheven tot een geheele ghelatentheyt aen al dat mocht behaeghen aen de Goddelycke goetheydt ons te ſeynden, uytwendich, oft inwendich, en voor de derde een gedurighe communicatie met Godt, in ſyn Goddelycke teghenwoordigheyt, niet alleen dien dagh, oft ten tyde des ghebedts, maer ghedurichlyck wandelende in ſyn Goddelycke teghenwoordicheyt, niet met vele Rooſe-kranſſen, oft ghebede-boecken, oft met veel gepeyſen, maer alleen met een eenvoudige verheffinge haers herten tot Godt, houdende altyts den gheeſt ydel van alle menſchelycke, oft tydelycke vreeſe, met een vreedſaemich, ende ſtil herte: ende alſoo wandelt de ziele in een ghedurighe teghenwoordicheydt Godts. En het herte aldus gheſtilt

heeft

heeft ghevonden den eyghen ſleutel om ſyn zyde te openen ende woont daer in.

Ick ſchryve u dit met groot ghevoelen van confuſie, wel wetende dat gyſe al hebt, ende dat ick noch niet en hebbe het eerſte couleur voor Godt. Ick hope nochtans door de hulpe van uwe ghebeden, aenghefien dat Godt, ſoo ick gheloove, heeft onſe herten t' ſaemen vereenicht, dat ghy my ſult de poorte openen met uwen ſleutel, en dat wy t' ſamen ſullen binnen gaen. Ick hebbe wel gheſien dat ick binnen gaen door uwe hulpe: want ſedert dat wy die ure van den Vrydagh hebben ghenomen, ick hebber u altyts ghevonden, ſonder een keer te manckeren. Ghy ſyt veel naerder als ick in de vereeninghe van ſyn liefde: want ick en can niet binnen gaen, ten zy door u verdienſten ende heylighen byſtandt. Ick verkende eens een wonderlijcke ſchickinghe Godts over u ziele, door welcke my docht dat ghy moeſt voet voor voet marcheeren onder het Cruys van onſen Salighmaker, uytwendigh door verdruckinghe des lichaems en veel ander ellenden, ende inwendigh door de veranderinghe des gheeſts, de welcke oock is een ſeer hardt Cruys; den eenen keer in armoede, den anderen keer in verlaeteniſſe; ſomtyts in blydtſchap ende hope; daer naer in vreeſe ende droefheyt ſomtyts in devotie van liefde; daer naer in ſlappicheyt en verlaetentheydt. Dit zyn al de toevallen van den gheeſt, die gheenſins en connen verhinderen de gratie Godts, als wy daer toe gheen occaſie en geven. Godt doet het door ſyn particuliere ſchickinghe, om de ziele te ſuyveren, haer te verootmoedi-

ghen, ende oock om haer te ſtellen in een volle reſignatie van al dat Godt met haer wil doen, in tydt, ende eeuwigheyt, ſtellende ter zyden alle onſe eygen intereſten.

Lieve Moeder uwe reſolutie ende veranderinghe is een offerande ende welrieckende brandt-offer aen't herte van uwen Bruydegom. Ten is u niet noodigh te woonen in Clooſter ofte Cluyſe, om den gheeſt Godts te vinden: want ghy hebt nu ghevonden het ghene men ſoeckt in de eenigheyt. Den gheeſt ſoecket, maer het herte alleen vindet: ende alleen deſen gheeſt verbrandt het herte ſonder te vernielen, ende vernielet ſonder verbranden. Siet dat is het werck van den gheeſt Godts in een ziele ghereſigneert in ſyne Goddelijcke teghenwoordigheydt. Myn lieve Moeder, laet ons ons begheven eenen keer gheheel, en ghy ſult deſe dry dinghen in u vinden. Neemt eens ooghemerck dat de Cruyſſen ghenomen in reſignatie ſullen uwen gheeſt verheffen tot Godt: als ghy u ſelven ſult af-gaen ofte laeten in eenighe ſaecke, ghy ſult opſpringhen van blydtſchap in u inwendigh. En alsghe ghetrouwe zyt aen de gratie ende het gebedt, ſoo wordy meer en meer verlicht. Ick geloove dat g'het ſoo ſult bevinden.

Het heeft v. l. ghelieft my te ſchryven, dat ick ſoude bidden voor uwe intentie den dagh van Sinxen, van de HH. Dryvuldigheydt, ende van het Alderh. Sacrament. Onſe goede Engels hebben de ſorghe ghedraghen. Soo haeſt als ick wierdt wacker, in het eerſte ghepeys quamp ghy in myn memorie. Ghy gaeft my een groote gifte van u ziele, lichaem, herte,

te, gepeyſen ende wille : maer ick en hebſe niet gehouden voor my : niet willende weſen proprietaire van een ſoo groot ghifte. Op den dagh van Sinxen wierdt ick ghedwonghen in de H. Communie te offeren u ziele ende lichaem aen den H. Gheeſt, op dat hy u ſoude verlichten, ende te kennen gheven den H. Wille Godts over u ziele. Hier duncket my, dat Godt oock voor uwe doodt, ſal hebben vollen invloedt ende beſittinghe van uwe ziele, naer ſyn eeuwighe ſchickinghe : daer was wel wat hier van, maer noch niet ſoo volkomentlijck ; maer dat het ſoude gheſchieden naer de maete dat ghy u laet gouverneren ende leyden naer den donckeren nacht van het gheloof, ende een volle reſignatie in al dat belieft aen de goddelijcke goedtheydt u te ſeynden ; u ſelven laetende daer in gouverneren van Godt, ghelijck de potaerde in de handen van den pottebacker ; zynde te vreden met de forme die hy u ſal gheven. Aldus verkende ick een volle beſittinghe Godts over uwe ziele. voor uwe doodt : en ghy ſult dan ſterven met de meeſte blydtſchap ende gheruſtigheydt, welcke een ziele ſoude konnen hebben. Dit was op den Sinxen-dagh.

Synde nu den dagh van de Alderh Dryvuldicheydt, ſoo nam ick u herte het ſelve offerande aen de Alderh. Dryvuldigheydt, op dat de dry Perſoonen het ſouden willen vereenighen met het herte van de Alderh. Dryvuldigheyt. Waer toe my docht dat Godt vereyſchte een onuytſprekelijcke ſuyverheydt van u herte, van alle gheſchaepen dinghen, levende ſonder vreeſe, ſonder ſorghe ofte begeerte van eenighe

ſaec-

saecke, die stellende teenemael in de dispositie Godts waer in is meer een leven van berouwinghe des levens, als een menschelijck leven. T' is een blinde ghehoorsaemheyt sonder reden. T' is een lyden sonder hope; om dat de hope niet en is voor den hemel, oft om eenighe gratie, tydelijcke ofte gheestelijcke, maer alleenelijck Godt om Godt. T' is oock een ghedurighe doodt van alle de crachten der zielen, die moeten meer wesen door liefde als door kenniſſe. Soo sullen wy volmaeckter op dese maniere leven. Ick badt de goddelijcke goedtheydt datse soude u herte schicken, door liefde van de Alderh. Dryvuldigheyt.

Den leſten dagh, die was den dagh van het Alderh- Sacrament, eenen dagh van vereeninghe ende van liefde, voor welcken ick hadde ghereserveert u ghepeysen ende wille, waer van ick dede een gheheele offerande, op dat ghy gheenen wille, meer hebben en soudt als den wille Godts. Desen wille sondt ick naer het herte van het H. Sacrament in een suyver offerande van de H. Hostie, aen den eeuwighen Vader sonder eenigh eyghen ghepeys. Maer ick badt dat den gheest van Godt soude peysen ende wercken in u, ende dat hy alleen soude wesen u voorbeeldt. Maer ick merckte dat het voornemen ende begheerte Godts was, van u te berooven van allen menschelijcken troost, en dat ghy soudt gheheelijck af-legghen alle affectie der creaturen; de selve alleenelijck beminnende, om dat se verthoonen het beeldt Godts, die beminnende in Godt ende om Godt. T' en is nochtans niet noodigh dat ghy u selven be-

rooft

rooft van de beſittinghe der tydelijcke goederen, maer dat ghy die neemt ende beſit alleenelijck om Godt ende de nootſaeckelijckheydt ſonder aencleavinghe.

Siet hoe ick onweerdelijck hebbe volbracht uwe begheerten op die dry daghen, gaende door particuliere gratie gheheel de Octave van 't H. Sacrament tot de H. Communie, al voor uwe intentie, op dat de ſchickinghen Godts in u volbracht moghen worden. Myn Lieve Moeder, ick ſmyte my duyſentmael voor de voeten van u moederlijckheydt, om dat ick gheſproken hebbe met ſoo groote preſumptie. Ick hebbe ghedwonghen geweeſt inden geeſt, nochtans met groote confuſie. Ick hebbet vryelijcker geſchreven, om dat het niemant en heeft geſien: maer ick verbinde u oock uyt confidentie, van het ſelve niemandt te laeten ſien, oock niet aen Me-jonck-Vrouwe uwe Suſter, voor welcke ick Godt bidde, dat hy wilt volbrenghen ſyne ſchickinghe in haere vocatie; doende myn recommandatie aen haere goede gratie ende ghebeden. Ick en hebbe niet gemankeert van u te beſteken op den dagh van S. Ian, u ſeyndende een cleyn Beeldeken van S. Ioanna, welck ick bidde te nemen met ſoo goet herte, als ick het ſeynde: ick ben arm ende en hebbe anders niet: ick hebbe drymael gheweeſt tot de H. Communie voor u beſtekinghe. Al te weynigh papier. Vwe minſte Dochter en minſte dienerſſe in Godt, worm der aerden: Bidt voor haer ghedurighlijck. 1652.

Een

Een Godt-vruchtige over-een-kominge van deſe H. Ziele met ſommige andere van haer Cloo-ſter, vvelcke ſy ſelve beſchryft.

HEt beghinſel van een gheeſtelijcke ende weerdighe vereeninghe van eenighe Godt-minnende zielen, de welcke gheroert ſyn door den Heyligheu Gheeſt, om alle Vrydaghen de H. Plaetſen te beſoecken in het H. Graf; niet binnen de ſtadt *Hieruſalem* oft *Bethlehem*, maer die te beſoecken in het *Ieruſalem* van hunne ziele, en het *Bethlehem* van een Goddelijcke herborentheydt van onſen gheeſt inden gheeſt der waerheydt. Het H. Graf dat wy in ons moeten beſoecken, dat ſyn die gaeten der nagelen, van daer gaende naer die levende fonteyn der zyde *Chriſti*, om van daer te gheraecken tot dien afgront der vereeninghe der gheluckſaligher ghenietinge van het Goddelijck herte: daer de ziele wort over-gheſet. Ten eerſten vanden buyten geeſt in den gheeſt, ten tweeden van den gheeſt over den gheeſt, ten derden van over den geeſt ſonder geeſt. Alſdan die Godt ſoeckende ziele komt tot den gheeſt, dan iſt dat ſy verlaet het uytwendigh, en tracht om te beſpeuren watmen doet in den gheeſt, daer ſy haer gheſet vint, en wat Godt aldaer van haer begheert, en ſy ſoeckt niet te kennen ofte ſy ghevoelen den ſinnelijcken welluſt. Nu den tweeden trap dat is van den gheeſt boven den gheeſt, dat ſyn de ghene, die hebben oorlof ghenomen van de nature ende begheerlijckheyt der nederſte krachten in een verghetentheyt aller

ler gheschapen dinghen : den gheest is hier niet te min in hem, maer nochtans van hem selven boven sijn selven, het welck gheschiedt door een mede-deylinge van de liefde die in hem gestort wort, door welcke liefde hy niet anders en kan beminnen dan Godt alleen. Ten derden wort de ziele overgeset van over den geest sonder geest, het welck boven maten meer is als den geest boven den geest, want buyten den gheest of sonder geest komt sy t'ontworden t'gene sy is, ende is als verlaetende het menschelijck, en wordt geheel Goddelijck by maniere dat sy haer selven niet meer en is. Die ziele die dan wordt ghenoodt tot die vereeninghe der Goddelijcker Wonden, die is als gheroepen van haer selven in haer selven, maer soo sy gheroepen wort in die Goddelijcke zyde, dan wort sy gheset van haer selven boven haer selven, ten lesten als sy komt te ghenaecken en te versincken in die vereeninghe van dit Goddelijck herte, soo ist van noode datmen meer aenbidt als verwondert; want gheen menschelijck verstandt en kan begrypen, hoe eenichlijck dese Goddelijcke waerheydt hem in haer versmaet. Want sy ontwort alsdan van haer selven, aenveerdende den gheest der ghenaede. Van dese ontwordinghe oft Goddelijcke ghenietinghe is seer luttel te spreken van die het niet en hebben gheproeft. Maer het is al te waer dat iet dat ontwort aen sijn wesen, ontfanght het wesen waerom dat het ontwort, ghelijck eenen druppel waters in den wijn een wort in smaeck couleur en wesen sonder distinctie, soo wort die ziele een met Godt door mede-deylinghe der gratie, het ghene hy

is door nature, ghelijck den Apoſtel ſeght, *Die Godt aenhanght wordt een met Godt.* Daer komt de ziele te ſuygen aen de aderen der Goddelijcker eygenſchappen; alſdan komt hyſe te trouwen, ſoo dat ſy door die vereeninghe des houwelijcks komt te ghenieten de Goddelijcke eyghenſchappen op een boven naturelijcke maniere. Maer al iſt ſaecke datmen in dit leven niet volkomentlijck noch volmaecktelijck en ghenieten die Goddelijck herte, noch ſijn Goddelijck weſen weſentlijck beſchouwen; nochtans deſe overſettinghe en ontwordinge heeft den ſmaeck van het eeuwich leven; en die ziele gheniet hier op een wonderbaer maniere, want in dit Goddelijck houwelijck deylt haer Godt mede van ſijn macht, wijſheydt, liefde, ende ander gaven der Goddelijcker eyghenſchappen. En die ziele als-dan met eenen ſoeten treck van Godt, gheniet en ſmaeckt al dit op eenen ooghenblick in hem, ſoo dat ſy wel mach ſeghen. Verborghen Godt, al dat my van u ſpreeckt is luttel by dat ghy ſijt. Soo dan die ziele in dit beſluyt van het Goddelijck herte komt door die mede-werckinghe der liefden ſoo naer het beſchouwen van dit Goddelijck weſen, datter maer een ſeer dunne crebbe tuſſchen Godt en haer en is: en dat is, om darſe noch in den ſack is van haere ſterffelijckheydt. Dat doet haer dan een onverdraeghelijck lijden, dat ſy haer noch niet en mach volmaecktelijck in hem verſincken. Dit verſincken gheſchiet noch wel, maer en kan hem niet volkomelijck ghenieten. Want t'elcker reyſe ſy ontfanght deſe Goddelijcke omlom-

meringhe, ſoo dunckt haet datſe valt in den afgront der ſalicheyt: het gene haer ſoo grouwelyck is quetſende met de vierige pylen van een doodelyck ſnacken, en verlanghen, dat ſy ghedurich het herte van haeren Godt is treffende, om dat hy hem ſoude haeſten den bandt van dit ſterffelyck leven te ontbinden. De dry krachten van haer ziele en opereren als-dan niet meer in haer naturelycke uytwerckinghe: maer zyn als ghetranſporteert, ende ontſchenen naer het weſen daer de ziele naer is ghebeelt, het welck ſyn de dry Goddelycke perſoonen, die ſy alſdan bekent een in weſen; niet in vereeninghe gelyck ſy nu vereenicht is gheworden door liefde, maer in een eenheydt; niet *Vnion* maer *Vnitê*, gelyckmen in 't Francoys ſeght: in het menſchelyck verſtant moet faillieren, ende aenbidden hun oneyndelyckheyt. Sy ſiet en kent wel opentlyck deſe waerheydt van deſe dry Goddelycke een-heden; maer en kan dat niet begrypen. Soo komt ſy dan te ſcheyden van die verwonderinghe, ende verſinckt in het aenbidden der ſelver: ſoo dat den Vaeder alſdan is doende ſijnen Goddelycken Wille in haer; ende den Sone door den Wille des Vaders is haer leydende in den afgrondt der Goddelycker vereeninghe; den H. Geeſt opererende oock ſyn effect in haer, ontſtekende in haer het brandende vier der liefde. En dan door die aenraeckinghe van dit Goddelyck vier, ſoo incorporeert dit vier haer in hem, ghelyck het naturelyck vier in hem is alles veranderende, ofte ghelyck maeckende, als het maer en mach heerſchappye hebben.

Die

Die ziel vindt haer dan als onverſcheydelyck van Godt in een ſoo wonderlycke vereeninghe datſe haer ſiet ghelyck aen Godt, maer in een ongrondelycke aenbiddinghe. Sy is alſdan in haer ſiende deſe ononeyndelycke eenheydt tuſſchen deſe dry Goddelycke perſoonen, de welcke ſyn een in eenicheydt van weſen, ende ſiet dan die diſtinctie tuſſchen haer, hoe dat ſy is vereenicht gheworden door nietheydt het ghene ſy ſyn door over-een-kominghe van eenheyt. Dit ſyn dan die uytterſte paelen der Goddelycker vereeninge, daer die ziele kan toe geraecken in dit ſterffelijck leven, al iſt dat deſen nomber ſeer weynich is. Maer men ſoude moghen ſegghen, wat dat het is van deſe vereeninghe, ofte Goddelycke aenraeckinghe, en hoe dat de ziele dan is? Dit is ſeer te te beweenen dat de menſchen hedenſdaegs ſoo verblint ſyn, ende onbequaem om dit te ſmaecken, of ſelve daer van te hooren. Wat dat het is van die familiere, ende gemeynſaeme handelinge met Godt, die en kan van Vleeſch, ende Bloedt niet ghegrondeert zyn, en noch min kanmen daer van ſpreken. (*a*) Dit te bekennen is oock verborghen voor die wyſe, ende gheleerde, maer alleen kennelyck ghemaeckt aen die kleyne. Dit en is in gheender manieren te achterhaelen door de gheleertheydt, maer door die levende gratie alleen: niet oock met het verſtant, ofte ſtudie, maer door het ghebedt, ende duyſterniſſe des gheloofs. Het is oock te leeren van Godt, maer niet van

(a) *Siet dierghelycke by den H. Bonavent. Itiner menoch. Deum in fine & in Prologo Incendii Am. & in Myſt. Theol. ſepe.*

van den menſch. Dit en is oock niet te bekomen door verkreghen verſtandelijck licht: want al dat de menſchelijcke wete hier toe verkregen heeft en dient maer tot middel en groot achterdeel: want het moet hier al vergheten worden datmen van Godt heeft gehoort, ſoudemen van Godt in Godt komen. 'T is alleen die ſuyveringhe in den onbekenden nacht des ghelooſs daer die ziele moet wandelen, in die grondighe doodt der nederſte ende opperſte krachten, als verdwenen alder-creaturen ende alder-ghefchaepen dinghen. En ſoo komt ſy in de Goddelijcke duyſterniſſe, daer ſy eerſt moet ghefuyvert worden, gelijck het gout in het forneys, en beproeft of ſy ſulcken verheventheydt weerdigh is.

In deſen donckeren nacht failliert de ziele aen het ghefchaepen goet, maer en kan alsdan noch niet ghenieten het ongefchaepen goet: maer ſy wort door deſe beroovinghe ende ontblootinghe ghefuyvert als een ziele in het Vaghevier. En iſt dat ſy alsdan perſevereert in alle ghetrouwigheyt tot den eynde toe in deſe doot, ſoo ſal ſy in het leſte ghenieten den dagh des levens; waer van wy luttel konnen te penne ofte te monde brenghen, die ghenaede alleen moet dat leeren: 't en is oock niet te verſtaen door de ooren, maer den geeſt blaeſet inden geeſt, door de bedeylinghe van een ingheſtorte ghenaede.

Godt-minnende zielen in deſe ſalighe pelgrimagie moeten wy in-gaen in ons *Hieruſalem*, daer alle deſe myne verborghen ligghen voor die met ghetrouwigheyt ſal arbeyden die te vinden. Oock in dit *Bethleem* moeten wy gaen van deſe Goddelijcke herbo-

rentheydt. In dese verborgen mynen sullen wy vinden het Heyligh Graf, en in dit graf het Goddelyck herte, daer wy inkomen door desen getrouwen aenslagh, gheraeckende tot dese voorseyde verheventheyt van vereeninghe : maer ick vreese hier dat elck sal begheirigh syn, om recht naer dit wit te treffen, ick voor d'eerste. T' is willen schieten naer het wit, daerder noch vele berghen te slechten syn en over te gaen, daer dese pylen van begheerten niet door en konnen : maer het is van noode dat wy eerst alle middelen weiren, en komen soo allenskens van buyten den gheest in den gheest, en soo van in den gheest over den gheest, ende van daer sonder gheest oft buyten den gheest. Maer die Godt van in het beghin overnaturelijck daer daedelijck inset, die moeten volghen verlaetende den wegh, want sy worden gheset op het eynde. Maer dit gebeurt aen weynigh uytverkoren. Die dan ghekomen is over den gheest, die is inghegaen in die Goddelijcke doneckerheyt synder Heyligher zyde, ende heeft alsdan die berghen te nedergheleydt, soo dat sy van verre het wit kan achterhaelen om allenskens daer naer te treffen : Die nu langhe ghearbeyt hebben en moeten hun niet bedroeven, dat sy hun noch soo verre van daer sien : ten kan op eenen dagh niet gheschieden : Desen wegh is voorder als de werelt groot is, by manier van spreken. Het en is al maer eenen anderen tour ofte keer te doen, van te verlaeten het menschelijck, ende gaen naer het Goddelijck, en doen soo eenen salighen keer van een grondighe ontblootinghe alderghescheapen dingen in een grondighe

dighe doodt, met een waerachtigh overgheven syns selfs in tydt ende eeuwigheyt.

Myn intentie en is oock niet, beminde Pelgrims, een yder te trecken al op eenen wegh of een manier. Ick noode u.l. wel allegader tot dit selve Saligh banquet: maer elck moet hem bereyden naer syn qualiteyt, gaende hoogher of leegher naer dat den Heere hem setten sal. Als wy dan daer op onsen dagh komen (al ist dat wy daer alle daghen behooren te zyn) dit is den dagh van onse particuliere vereeninghe, elck moet dan gaen naer synen trock: de een sullen ghetrocken zyn, om aen de voeten des Heeren te blyven met *Magdalene*, beweenende haere sonden, en biddende om ghenaede en bermhertigheyt, ende soo trachten sy hun ziele te ontsteken met beweginghen. Dese hebben een talent ist dat sy niet voorder en komen. Een ander sal wederom anders ghetrocken zyn, niet om aen die voeten te blyven, maer haer vervoorderen in die wonde der slinckerhandt, welck is het werckende leven van *Martha*, niet alleen uytwendigh, maer oock inwendigh, ghelijck vele zielen in menighvuldighe dinghen in inwendighe werckelijckheydt ghetrocken worden. Dat leven is oock goedt, maer men vindt noch een beter: ommers die het ghegheven wort, die heeft voor sy selven het beste. Men kan wel *Martha* buyten zyn en *Maria* binnen; maer *Martha* ende *Maria* en konnen in het inwendigh niet t' saemen staend, 'een deel soude moeten rusten en d'ander wercken d'een ghenieten en d'ander soecken: maer dit kan wel in het uytwendigh staen dat sy van malkanderen ghescheyden

zyn;

zyn, *Martha* buyten ende *Maria* binnen ſonder dat ſy malkanderen beletten. Dat is het volmaecktſte van alle. Maer elck moet hier ſynen treck volghen ofte beſtieringhe van Godt. Dit gaet al naer die maete van ſynen talent. Die *Martha* alleen is ſonder voor te komen, die heeft twee talenten: Maer die *Martha* en *Maria* t' ſaemen is, die heeft vyf talenten, ende het beſte deel. Maer dat en is maer ghegheven aen de arents, die daer vlieghen tot in het Goddelijck herte. Nu ſullender oock zyn die hunne wooninge hebben in de rechte handt: die zyn alsdan in het verlichtende leven of contemplatyf, dat Godt ghemeynelijck geeft aen beginnende, ſuyver, en Godt begheirende zielen: En iſt dat ſy hier blyven ſonder voorder te gaen, ſoo hebben ſy dry talenten: en ſy moeten Godt hier in een volle ghetrouwigheydt dienen, ſonder voorder te willen gaen door hun eyghen krachten; al iſt dat ſy altoos moeten voorderen in het afgaen van hun ſelven; nochtans moeten den inwendigen voortganck met patientie van Godt verwachten.

Maer nu zynder die noch voorder gaen, paſſerende die handen ende voeten, en trecken recht naer die Heylighe zyde, in het H. Graf, daer die ziele wordt gheleyt van den gheeſt Godts in den donckeren nacht van't onverbeeldt gheloof, daer ſy ſiet ende kent die grondighe doodt, die ſy in moet, aldergheſchaepen dinghen: daer wandelt ſy in die Goddelijcke donckerheyt ſonder eenigh recours als hanghende in de locht, hebbende gheen ander ſteunſel als de Goddelijck voorſienigheydt, en die oock in duyſter-

duysterniſſe van't ghevoelen : dan iſt haer van noode datſe hier blijft lyderwijs en ruſtenderwijs onder Godt, waer mede de krachten der zielen teenemael gheſuyvert worden. Maer den eenen menſch is in deſe donckerheyt meer verlicht en gheholpen als den anderen : want in hem ſchieten noch ſomtijdts eenighe trecken der Goddelijcker waerheydt, die hem de krachten van ziel en lichaem als doen verdwijnen: ſoo dat ſy niet teghenſtaende deſe donckerheyt, wort noch ſomtijts ghewaer ſulcke Goddelijcke naerheyt, dat den gheeſt der waerheyt haer is thoonende al het ghene dat haer van noode is, om tot ſijn waerachtighe vereeninghe te gheraecken. Die ziele deylt oock ſomtijts mede van ſeer groote waerheden. Maer den Heere is dit al doende tot een ſeker deſſein van ſijne goddelijcke intentie. Want ſy in deſe zijde is tot een ghedurighe ſuyveringhe, om bequaem ghemaeckt te worden tot het volmaecktſte ghenieten ; het welck ghe ſchiedt in ſijn Goddelijck herte : Want alle dlé gratien die ſy gheniet in deſen donckeren nacht en ſullen haer niet veel vervoorderen tot deſe ghenietinghe;om dat ſy alleenelijck ſijn maer eenighe toevallende gratien daer Godt ſijn intentie in heeft. Somtijts komen deſe ghenaeden oock ſoo groot, dat ſy ſchynen overnaturelijck te zijn, ſoo dat ſy dickmael hun effect nemen in het uytwercken van den uytwendighen menſch in ſeer wonderbaere manieren : nochtans en is die ziele daerom in het alderminſte niet naerder haer vereeninghe om dat ſy deſe gratien heeft ; het welck haer dickmael maer en dient tot oorſaecke van verachterniſſe,

niſſe, meer als ſy zijn om haer te vervoorderen; iſt dat ſy haer niet teenemael en berooft van alle menſchelijck ghevoelen. Noch zijnder ander zielen die in deſen ſelven graedt zijn ende in eenen ſelven talent, en zijn oock in deſe doncker Goddelijcke zijde; nochtans in een gedurige donckerheyt van alle Goddelijcke ende menſchelijcke dinghen, ſonder eenigh recours der ſelve: en ſoo ſy haer ſoo teenemael vernieten in een verghetentheyt van haer eyghen baete, die ſtaen dickmael veel naerder om te gheraecken tot die Hemelſche vereeninge van het goddelijck herte, dan die deſe ſchynbaere gratien hebben, die alleen bekleet zijn met het lichtende kleedt van eenige voorby-gaende ofte toevallende gratien. Maer die andere zijn waerachtelijck verborgen in die goddelijcke verborghen weyde; en zijn bekleedt met het kleedt de waerheydt, onbekent voor d'ooghen der menſchen, meer ſeker ende wel ghefondeert in Godt: de welcke oock wel ſomtijts ghewaer worden en ſien als van verren het wit van dit Goddelijck herte, daer ſy naer trachten in deſen donckeren nacht: en daer ſy oock ſoo neerſtelijck naer ſchieten met die pijlen van een doodelijcke begheerte, om daer eens toe te gheraecken tot deſe Hemelſche vereeninghe.

Men ſoude veel ſegghen van deſen donckeren nacht, hoe die ziel daer gheſuyvert wordt ende onteyghent van het ghevoelen van het gheſchaepen en ongheſchaepen goedt: Maer die boecken der Godtgheleerde die zijnder vol af. Ick en wille hier maer alleenelijck ſegghen, dat deſe die hier zijn, hebben vier talenten. En iſt dat ſy van daer voorder komen

in

in dit leven tot het ghenieten van dit onghefchaepen goedt, en gheraecken binnen fyn H. Herte, foo hebben fy den leften talent, daer der vyf zyn: ende dan zyn fy *Martha* ende *Maria* t' faemen. Het ghene datter alsdan is ghefchiedende, is nu opentlijck gheſeyt, voor foo veel alfmen hier kan weten. Dit leſte is dan voor de ghene die zyn buyten den gheeſt of fonder gheeſt. Soo heb ick dan defe vyf talenten uytgheleyt op elcke wonde van IESUS, op dat elck foude fien waer toe hy ghetrocken is, in welcke wonde. Want ten is niet ghenoech dat wy al feggen ick wille oock in fyn zyde zyn of in fyn Goddelijck herte; maer elck moet by fyn felven fien, en bevinden wat diſpoſitie hy inwendigh heeft, en tot wat eynde hy in't ghebedt ofte roeringhe des gheefts ghetrocken is in Godt; en daer in ghetrouwe zyn, foo langhe hy hem believen fal daer in te laeten, al waert oock fyn leven lanck, maer ift dat hy oock wilt vlieghen met die arents die alleen moghen in het Goddelijck herte vlieghen, fonder te verbranden van die ſtraelen der Goddelijcker fonne, hy fal vlieghen met waffe vleughelen, die de pennen der arents niet en zyn, en fullen feer haeft fmilten eer fy noch hooger zyn: en dan moeten fy wederom noch eens gaen daer hunne wooninghe te voren was.

Soo dan Godt-minnende zielen dit heeft u. l. die roode vyf blaedighe roofe van die wonden des Heeren ghejont, tot onfen gheeſtelijcken voortganck, tot eeuwighe vereeninghe in defe bloedighe fchryfkokers. Niet dat wy daer maer alle Vrydaghe en moeten gaen; maer moeten ghedueright onfe woo-

ninghe daer maecken, en sien met ghetrouwicheyt wat Godt van elck in het particulier begheert. Maer het verkies van den Vrydagh is alleenelijck om t'samen hier in dit leven een beghinsel te doen van vereeninghe, die wy eeuwigh sullen ghenieten: want al dat wy hier door profiteren, sullen wy malkander in die Saligheyt danckbaer wesen. En gheen vereeninghe en sal daer ghekent worden, als die streckt tot vervoorderinge van die vereeninge met Godt.

Nu sal ick als het minste ende onweerdighste Clercksken van den Oppersten Raets-Heer eens gaen seggen wat wy voor malkanderen daer moeten doen, maer dit sal syn met eendrachtigh consent van u.l. alle. Ick sal hier stellen wat men moet doen voor de ghene die sterft van dese geestelijcke conferentie. Ten anderen wat men moet doen voor een nieuw ghetrouwde Bruydt, die dese vereeninge eerst aenveert heeft. Ten 3. watmen ten tien uren. 12. uren, en ten 3. uren moet doen op den Vrydagh. ten lesten watmen oock moet doen op den goeden Vrydagh.

Als de ure sal ghekomen syn van ten thienen tot den elven, soo sal een jeder aennemen syne reyse, al ist dat hy niet langhe onderweghen en moet syn, om dat hy weet dat desen wegh in hem is: ende alsdan staende een ooghe innewaerts met die bloote bestieringhe des gheloofs, naer die vyf bloedige wonden, en gaen elck naer synen treck. Ten eersten soo sal hy hem teenemael onderghéven ende overgheven aen Godt, en bidden voor alle die met hem vereenight syn, dat syn Goddelijcke intentie mach over hun volbrocht wesen. Ten tweeden waert by

alden

aldien datter iemant van ons waere, die door onachtſaemheyt, onghetrouwigheydt of quaede diſpoſitie, ofte verghetentheydt op deſe ure daer niet en waere, ſoo ſullen wy den Heere bidden om ſyn gratie over de ghene die der mancqueeren. Ten 3. ſullen wy bidden dat alle die der ſyn moghen perſevereren; en ſoo voorts elck naer ſynen treck. Deſe dry pointen moeten wy in de ure van het ghebedt doen. Ten 4. al dat wy op den Vrydagh doen, moet al voor malkanderen ſyn, d'een voor d'ander, ſonder uytnemen van die of die, maer voor de ghene die het noodſaeckelijckſt heeft. Ende alſſer jemant van deſe conferentie ofte vereeninghe komt te ſterven, ſoo ſullen alle d'andere elck dry keeren voor laveniſſe van haer ziele te Communie gaen, en een diſcipline van Miſerere en De profundis nemen, niet uyt verbinteniſſe oft obligatie, maer uyt liefde. Die levende ſullen oock haerlieder intentie ſtrecken op den Vrydagh van te bidden voor de doode, het ghene ſy bidden voor de levende, dat ſy alle moghen vereenight blyven in ſyn Goddelijck herte, en bidden dat al de ghene die der niet en ſyn, dat ſyer moghen komen, ende met dit bidden ſy oock voor de dooden. Alſſer nu een nieuw ghetrouwde Bruydt uytverkoren wordt in deſe vereeninge ofte gheeſtelijcke conferentie, ſoo ſullen alle de andere eens voor haer te Communie gaen, om haer willekom en geluckighe perſeverantie te wenſchen: en al dat men den eerſten Vrydagh ſal doen, ſal voor haer ſyn. Maer de ghene die hier ſoude komen uyt te vallen door onghetrouwigheydt, en ſullen niet meer deelachtigh

achtigh weſen van deſe oeffeninghe, en men ſal haeren naem oock uyt-ſchrabben als een verloopen ſchaep: maer de liefde ſal nochtans den Heere bidden, haer te gheleyden in ſyne H. Beſtieringe, ende men mach teghen die ſelve de alderminſte paſſie oft contradictie niet hebben, dan den Heere voor haer bidden.

Als het nu twelf uren ſlaet ter wylen men klopt ſal ſy haeren gheeſt gheven aen Godt in die handen van ſyn goddelijcke voorſienigheydt. Ende als het dry uren is, al is het wat vooren of naer, om dat ment ſoo nauwe niet en weet, ſoo ſal ſy den Heere bidden om ſyne leſte benedictie die hy gaf over het menſchelijck gheſlachte, en principalijck over ſyn uytverkoren, als hy ſynen gheeſt gaf in de handen van den Hemelſchen Vader, en bidden dat hy haer de gheheele weke ſoude willen ſluyten in ſyne H. Wonden. Nu op den goeden Vrydagh als alle die Wonden des Heeren vernieuwt worden in de memorie, ſoo ſullen alle deſe Godt-minnende zielen haere wonden oock in haer vernieuwen in den Geeſt van leet-weſen en oodtmoedigheydt van ſoo kleene ghetrouwigheydt beweſen te hebben het heel voorgaende jaer, en bidden den Heere om gratie, om met hem een nieuwe doodt en ſalighe verryſeniſſe te moghen hebben voor het toe-komende jaer, en oock voor malkanderen het ſelve bidden, doende dien dagh eenighe particuliere oeffeninghe uytwendigh of inwendigh ſoo elck ſal ghetrocken zyn tot voldoeninghe van het vo orleden jaer. Endeiſt dat wy myn alderlieffſte in de wondekens Jesu ſoo perſevereren ſy

ſullen

ſullen ons in het leſte dienen voor ſpieghels van onſe zielen, daer wy alle weken in ſullen ſpieghelen, wat vlecken oft adem in onſe ziele is die den invloedt van ſyn Goddelijcke ghenade in ons is beletende

Dit is Godt-minnende zielen om te voldoen aen u. l. langhe, ghewenſchte begheerte, waer in wordt uyt-ghebeelt hoewel groevelijck, den wegh de waerheydt ende het leven; den beghinnende wegh die Godt is, die waerheydt die ſyn gratie is, ende het leven dat zyn vereeninghe is. Laet ons nu gaen ſetten de naemen van elcken Pelgrim. Ons ghetal is noch weynigh, maer betrouwe op deſe milde wonden dat het ſal vermenighvuldighen, om ſoo meer de ſterckte te verkrygen inwendigh en uytwendigh. Het ſchipken lydt nu wat ghewelt door het tempeeſt der winden en baeren, ende het ſchynt dat den Heere ons laet vergaen: maer en wilt niet vreeſen, den Heere ſlaept om ons gheloove te beproeven, en inden noot ſal hy ontwaecken, en het onweer doen ſtillen, ſoo dat wy dan ſullen ſegghen: wie is deſen die macht heeft over die tempeeſten, winden ende baeren: en ſullen dan vaeren in den voorſpoedighen windt van den H. Geeſt, komende in die gheluckſalighe haven van het landeken van beloften. Coragie hoe meerderen ſtrydt, hoe meerder victorie. Maer een dinghen alleen ben ick op u. l. onweerdigh verſoeckende met ghebooghde knien ende de handen te gader, van te willen bidden voor my op dat ick niet en mach weſen den Heere ende deſe vergaderinghe onghetrouwe zynde: myn kranckheydt is ſuffiſant; maer bidt

bidt dat die gratie my te ghemoete kome ; op dat wy blyven hier en hier namaels in eeuwighe vereeninge; op het welck ick u lieden allen myne handt gheve in gheeſtelijcke trouwe , met myne handt-teecken hier onder gheſet op ſynen keer : het welck ick oock uyt liefde van u. l. allen ben verſoeckende. Hier mede eyndende bidde den Heere Jesus,dat het magh weſen tot ſynder eeren, ende onſer ziele ſaligheyt, het welcke wy al met eendrachtigheyt ende ghelijcker ſtemme toe-eyghenen ende dediceren aen deſe vyf fonteynen der vloeyende Goddelijcke wonden.

A M E N.

De woonste ende Geestelijcke menagie Godts met de Ziele.

Gheschreven door Sr. Francoyse Clara van S. Lieven, Novitie in het Clooster der Penitenten op S. Pieters neffens Gendt.

Daer toe ghedwonghen zijnde door ghehoorsaemheydt van den Eerweerdighsten P. PETRUS MARCHANT Commissaris Generael van *S. Francoys* Orden in het Nederlandt ende andere omligghende Provincien, soo blijckt uyt sijn eyghen attestatie ende handt-teecken ghestelt voor dit schrift, in het origineel.

Vyt de Fransche taele overgheset in de Vlaemsche, door F.F. C. Priester van de selve Orden.

EERSTE CAPITTEL.

Van sommighe ghesteltenissen der Zielen, ende hoe Godt is werckende in de selve, in sommighe door inghestorte, in andere door vercreghen gratien.

HEt is een groote bermhertigheyt van Godt, dat hy hem soo gheeft te kennen aen sijne creaturen teenemael miserabel, vol ydelheyt ende onghetrouwigheyt. Sijne gratien ende wercken sullen

ſullen wat ſchynen vremt te weſen, naementlijck aen de ghene dieſe niet gheproeft en hebben, ende oock om datmenſe ſelden ſiet in deſe tijden: maer de ghene aen welcke Godt die doet, en moeten niet peyſen dat ſy ſijn door ſulcke gratien volmaeckter als andere: want daer ſijn groote Heylighen gheweeſt in eenen grooten trap van glorie, die ſulcke gaven niet en hebben ghehadt; ende vele dieſe hebben gehadt, en ſijn daerom niet Heylich gheworden: maer alles is gheleghen in eene oodtmoedighe ende ghetrouwe werckinghe: ende onſen goeden Godt geeft het aen de ghene die 't hem belieft naer ſijne eeuwighe ſchickinghe; ſommighe leydende door de ingheſtorte contemplatie, ende ſoodaenighe gaeven ofte gratien Godts, andere door verkreghen gratien.

Raeckende de ghene die gheleyt worden door de verkreghen gratien, ſy moeten hun ghereedt maecken om te onderſtaen groote aſſauten des duyvels, en extreme ghewelden teghen den gheeſt, en teghen de nature. Maer de andere aen welcke Godt gheeft de ingheſtorte contemplatie, hunne preparatie moet weſen te onderſtaen ſeer groote ſtryden van de menſchen; om dat de werelt nu meer ſiet naer de verkreghen deught ende niet ſonder groote reden: want die deught welcke ſy op deſe maniere vetkreghen en hoeft niet vele onderſocht en beproeft te weſen, om datſe hun fondament met hun brenghen door hunne deught die klaerlijck blinckt. Maer aengaende de ghene die worden gheleyt door de ingheſtorte gaeven, onſen goeden Godt die is eenen liberalen ghe-

ver;

ver ; ende die gheeft sijne gratien alst hem belieft ende aen wie het hem belieft, hebbende anders geen eynde als te uytwercken de eeuwighe schickinghe van sijnen Vader over sulcke zielen ; waer in hy soo seer niet en siet naer de deught ofte bereydinghen : want den intré van sijn Majesteyt, gheeft alle bereydingen noodich tot sijne komste: ende hier uyt treckt Godt sijne meerder glorie, dat hy sijn rijck kan vestighen in een aerde ; die onbequaem is en sonder eenighe bereydinghe. Alsdan beghint hy dese aerde te labeuren, naer den trap van de gratie, die hy haer wilt gheven, op dat hy van de selve in den dagh des oordeels soude moghen seggen aen sijnen Hemelschen Vader ; Siet daer sijn instrumenten die ick tot my ghetrocken hebbe door mijn bermhertigheydt, ende ick hebbe ghemaeckt tabernakels van den H. Gheest, daer sy souden gheweest hebben instrumenten van den duyvel. Ende ick hebbe getrocken door mynen pueren wille tot my, om te thoonen dat ick ben den repareerder van de sonde van Adam. Maer de andere trecken my door hunnen wille ; niet dat sy uyt hun selven hebben de macht om goet te doen ofte het quaet te vlieden ; maer ick hebse ghegeven eenen ingheschorten wille in hun doopsel, een inclinatie in hunne nature, die is meer gheneghen tot het goedt als tot het quaet : ende soo haest als die zielen hebben den wille, om dese goede inclinatie te uyt-wercken, ick kome ende wercke tot dese inclinatie, ende het werck van de selve heeft sijn effect.

Het sijn dese zielen die my trecken met hunnen wille

wille uyt den ſchoot van mijnen Vader in hem. Ende deſe zielen en vallen niet lichtelijck; om dat hunnen wille is meer gheneghen tot het goet als tot het quaet. Welcke goede inclinatie men mach noemen een gratie des Doopſels, dat is een gratie die ghedruckt is in hunne ziele in het Doopſel. Deſe zielen climmen tot Godt door de leeder van *Iacob* van trap tot trap.

Den eerſten trap is deſe goede inclinatie van de nature.

Den tweeden is de gratie die daedelijck ghegeven wordt naer den goeden wille.

Den derden trap is, deſe gratie te wercke ſtellen door het verlaeten van de genegentheden der ſinnen.

Den vierden trap is, dat ſoo haeſt als Godt ſiet dat de ziele mede-werckt met ſijne gratie door de verſtervinghe der ſinnen, hy gheef-ſe terſtont een gratie van verloocheninghe van de leeghſte ende gheſchapen dinghen.

Den vyfden trap is, dat de ziele haer ſelven ghevoelende meer verſterckt van d' een gratie tot d'andere, verlaet terſtont alle wereltlijcke affectien ende alle verſcheydentheydt van de nature, ende doet haer beſte om meer en meer te behaeghen den ghenen die haer vervult met ſoo veel gratien ende benedictien.

Den ſeſden trap is, dat Godt ſiende dat de ziele meer en meer mede-werckt met ſijne gratie, haer gheeft eenen grooten ſmaeck van Hemelſche ſaecken, ende een liefde tot ſijne menſcheyt: ende de ſen Hemelſchen ſmaeck doet haer ſien dat alle ſaecken

ken verganckelyck, ende ongheſtaedich ſyn.

Den ſevenſten trap is, dat als de ziele beghint te ghevoelen deſen Hemelſchen ſmaeck en liefde, ſy verlaet terſtont alle ongheregelde affectie, naementlyck van de creaturen: want ſy begint eenen te kennen die haer meer bemint, als ſy oyt ſoude konnen beminnen; ende daerom al datſe bemint dunckt haer een vleeſchelycke liefde te weſen tot de Hemelſche ſaecken.

Den achtſten trap, Godt ſiende ſijne ghetrouwe dienſt-maeght, hy en kan oock niet manequeren van ſijnen kant, noch blyven ledich op eenen trap (want ſy ſoude haer houden met alle ghetrouwicheyt daer Godt haer ſtelt) daer nochtans alle ſyne begeerte over onſe zielen is, dat wy voorderen van den eenen trap tot den anderen) hy wiltſe ontblooten van alle geſchaepen dinghen, ende van al dat Godt niet en is. Syn begheerte is dan haer te vervoeren van de nature in den gheeſt, van het ghetchaepen tot het ongeſchaepen, van het ſterffelyck tot het onſterffelyck: eyndelinghe hy wiltſe hier beneden doen ſmaecken eenen voorſmaeck van de eeuwighe Saelicheyt: hy wilt oock veranderen haere inwendighe diſpoſitie: ende begint aen haer te verthoonen door een tegenwoordicheyt teenemael Goddelyck; ick magh ſeggen, eene teghenwoordicheyd' ſoo levendich datſe Godt doet gevoelen metter daet, op een maniere teenemael Goddelyck, te nemael anders als doen ſy hem gevoelde in ſyne menſcheyt: het was een treckende, ende kinderlycke liefde, om haer te trecken tot eene volle ontblootinghe, ende naecktheydt des gheeſts.

Den neghenſten trap is, dat de ziele haer ſelven ſiet verandert, dat in het ghene haer te doen ſtaet van haeren kant, ſy en weet anders niet te doen als haer houden ghereedt, ende ghediſponeert tot deſe Goddelycke influentie: ende ſy beghint Godt te ſien in alle creaturen, ende in alle dingen; inder voegen dat het gheſchaepen haer niet meer en belet om te gaen tot het ongheſchaepen.

Den thienſten trap is, als Godt ſiet dat de ziele beghint te hebben eene gheheele ghelaetentheyt, haer ſelven teenemael ghevende in de handen Godts, als eenen kaetsbal, diemen ſmyt van den eenen kant naer den anderen, ſonder erghens naer te gheven; alſdan wilt Godt van ſynen kant thoonen dat hy is eenen ſeer liberaelen gever, ende daerom en iſt hem niet ghenoech ghethoont te hebben aen de ziele ſijne Goddelycke teghenwoordicheyt, maer hy wilt in haer ſtellen het effect van ſijne teghenwoordicheydt, haer beghinnende te verthoonen haeren armen *Niet*, ende kleynicheydt; ſoo dat ſy haer ſelven ſiet eenen waerachtighen *Niet* by eenen ſoo grooten Monarche van Hemel, ende Aerde, welcken ſy ſiet hem ſoo klaerlyck verthoonen aen haere ziele. Wonderlyck ſyn de practyeken Godts, die door deſen middel gheeft in de ziele groote effecten van ootmoedicheyt: want ſoo haeſt alſſe ſiet dat Godt haer geeft een ooghe van liefde, ten kan anders niet weſen, of ſy moet ſmilten onder deſen ſtrael, ghelyck de ſneeuw onder den ſtrael van de ſonne.

Den elfſten trap is, dat als de ziele ſiet ſoo klaerlyck, dat Godt ſyn ryck in haer wilt ſtellen, ſy beghint

ghint teenemael te branden van liefde, en kan niet laeten van haeren kant, van hem te gheven volkomen reſtoir van al het ghene hy haer heeft verleent tot eyghen, te weten haeren eyghen wille, ende haer herte, welck ſy hem gheeft ſonder te deylen tot jet anders, ſonder eenighe ongheregelde liefde.

Den twaelfſten trap is, dat Godt ſiende dat hy haeſt ſal ſyn eenen vollen beſitter van haere ziele, aenveert haer herte met een liefde teenemael brandende, ende als zynde ghecharmeert tot haer: van d'ander kant ſiende hy dat ſy hem offerende haeren eyghen wille, en eyghendommen die haer ghegeven ſyn in haere ſcheppinghe, niet met alle eyghens meer en heeft, ende dat het al voor hem is; hy gheeft ſy ſelven oock gheheel aen haer; ende beghint te thoonen aen haere ziele, de extreme begheerte die hy hadde over haer in ſijne Paſſie, om haer te brenghen tot de eeuwighe ſchickinghe van Godt den Vader, ende de liefde die hy hadde ghehadt verlaetende den ſchoot van ſynen Hemelſchen Vader, om te komen verloſſen het menſchelyck gheſlachte, ende oock om te volbrengen den wille van ſynen Vader; ende om te thoonen aen de gheloovighe met welcke grootachtinghe wy moeten exſtimeren het lyden, dat weerdich is gheweeſt dat den Sone Godts hem ſoude het ſelve onderworpen. Siet hoe groot de weerdicheydt is van het lyden. Hy thoont haer oock de mogentheyt van het lyden, dat ſoo machtich is geweeſt van ons te trecken uyt de macht der hellen, ende te vervoeren tot de ſalicheyt.

Den derthienſten trap is, dat de ziele ſiende de

weerdicheydt van het lyden, begint te hebben eenen grooten yver, ende begheerte om te lyden voor de rechtveerdicheyt tot naervolghinge van haeren Godt dese begeerte is soo groot, dat sy haer doet meer pyne als het lyden selve? ende dan soeckt de ziele verworpen, ende veracht te syn van de werelt, hebbende een volle begheerte dat alle de werelt sien mach haeren *Niet*: want sy heeft gesien dat den eeuwigen Vader heeft gegeven een volle benedictie over de kinders van Adam door het lyden van sijnen Sone. Sy siet oock dat haeren Godt als hy was aen het Kruys, segghende, *Consummatum est*, wilde daer door dat alles wiert volbracht, ende dede hier mede aen sijnen Vader een volkomen offerande van al het ghene hy hadde gheleden: want de begheerten van sijnen Vaeder waeren alsdan volbracht; ende en vraegde gheen lyden meer van synen Sone, als alleenelyck met den Pellicaen de openinghe van sijne zyde, als de leste extremiteyt. Ende soo siet de ziele datse niet in en gaet eenen nieuwen wegh, gaende door den wegh des lydens, ende dat haere begeerten hier toe niet nieuw en sijn; want dat Godt selve desen wegh eerst heeft in-ghegaen, ende dese begeerte des lydens boven alle andere heeft verkosen, als de krachtichste. Godt thoont haer oock, dat hy niet en heeft verkosen het een lyden. ende het ander verworpen, maer dat hy sy selven heeft onderworpen onder alle lyden, ende kruycen, niet alleen uytwendich, maer oock inwendich tot het verlaeten van den Hemel, ende syne glorie, de welcke hem menssch wesende met recht toe quam, om dat hy oock

oock Godt was. Waer in hy thoont dat den H. Wille van ſijnen Vader ginck te boven oock ſelve het verheyſch van de Godtheydt, als hy was op der aerden in de menſchelycke nature; wanneer ſijnen Hemelſchen Vader ſoo wonderlyck hiel gedoocken de glorie van de Godtheydt in de menſcheyt, dat de menſcheyt gheen ghevoelen en hadde van de Godtheydt, niet meer als ſynen Vader toeliet door gratie. Selve de Mirakels, ende wonderlycke wercken die hy dede, geſchieden al door de werckinghe van ſynen Vaeder, welck men ſiet klaerlyck in vele paſſagien van ſyn leven, als in de verweckinghe van *Lazarus*, in welcke hy badt ſynen Vader dat hy hem wilde verhooren, om hem het leven weder te geven, daer hy was den Autheur van het leven; laetende alſoo ſyne Godtheydt onder den wonderlycken Wille van Godt ſijnen Vader, in een volkomen verloocheninghe. Soo bleef hy in een bloot lyden al den tydt van ſyn leven. Want hadde de menſcheyt gheweeſt in volle beſittinghe van de glorie der Godtheydt, hy en ſoude gheen lyden ghehadt hebben, maer ſoude onlydelyck gheweeſt hebben, door de beſittinghe van de glorie der Godtheydt: ſy bleef dan alleenelyck vereenight met de Godtheydt.

Men ſoude mogen ſeggen dat het niet noodich en was, dat Godt ſulck eenen middel ſoude gebruycken tot onſe verloſſinghe: ick ſtemme toe dat het niet noodich en was: maer het was ſoo de ſchickinghe ende wonderlycke intentie van den eeuwigen Vader: want hy liet ſijnen Sone in ſulcke verlaetenisſe, om

ons te thoonen de weghen van dorricheden, door welcke wy al-te-mael moeten paſſeeren: welcke overſulex geen onbekende weghen en ſyn, aenghe-ſien ſy doorwandelt ſyn gheweeſt van Godt ſelve, door welcke wy naer ſyn exempel, ende naervolginghe moeten paſſeeren. Hy heeft dit oock begheert om ons te thoonen het bloot gheloove dat wy moeten hebben in den nacht van onſe ziele, ende in de gheeſtelycke duyſterniſſen door welcke Godt leydt vele zielen. Hy heeft dat oock toe-ghelaeten om ons te thoonen, hoe wy ons moeten draegen met Godt in den wegh van verlichtinghe, te weten gelyck Godt hem droegh in ſyne menſcheyt met Godt ſynen Vader, niet met alle doende ſonder de werekinghe van ſynen Vader. Syn intentie is oock gheweeſt, om te thoonen aen de ghene die Godt beſoeckt door ingeſtorte gaven, en gratien, hoe ſy hun ſullen draegen met Godt in hunne ziele, hoe ſy hun ſullen gouverneren in den verlichtenden wegh, ende ingheſtorte gratie, haer houdende verborgen in dry uytwerckinghen, ten 1. in een onkenniſſe voor de ſinnen, de ſelve houdende in een bloot geloove: ten 2. in een beroovinge des ghevoelens aen de nature, die houdende in een bloot lyden: ten 3. haer houdende ſoo vele alſt gheſchieden kan, onbekent aen de creaturen. Dit leeren wy van *Chriſtus* ſelve, die het ſchynſel van ſyne Godtheyt niet en heeft laeten blincken in ſyne menſcheyt: want hadde hy dat ghedaen, al de werelt ſoude hem hebben aenbeden, ende ſoo en ſoude hy niet gheleden hebben. T'is wel waer dat hy op eenen tijdt op den

Bergh

Bergh van *Tabor*, heeft sijne glorie laeten schynen in syne Transfiguratie: maer dit is secretelijck geschiedt in de teghenwoordicheyt van weynighe discipels, om de selve te verstercken in het gheloove. Hy en thoonde dese kenniſſe ende licht niet aen al de werelt, maer alleenelijck aen syne beminde discipels om ons te leeren hoe dat wy moeten dissimuleeren syne gratie, die houdende secretelijck in onse ziele; de selve alleenelyck te kennen ghevende aen eenen discipel, aen eenen gheestelijcken Vader ofte Directeur, om ons oock te verstercken in het bloot gheloove.

Maer men vindt somtijts eenighe die segghen met *S. Peeter*, Heere laet ons hier dry tabernakels maecken, om dat het hen dochte goedt ende lustich daer te blijven in het licht sonder dat bloot geloove: door dien dat sy noch geen kenniſſe en hadden van de weerdicheyt van het waerachtich bloot gheloove: Ende naer dat hy dese transfiguratie ende licht hadde ghesien, hy verkonde alsdan *Christus* voor den waerachtighen verlosser des werelts, zynde noch onvolmaeckt in het gheloove ghelijck *S Thomas*, die niet en wilde ghelooven sonder ghesien te hebben: ende daerom heeft den Heere aen sommighe discipels dese verthooninghe van syne glorie ghedaen, om hun sterckte ende stantvastieheyt te gheven in syne Passie ende vervolginghen.

Men vint vele gheestelijcke Directeurs die in dese saecke zyn van opinie ende wille ghelijck *S. Peeter*: Soo haest als Godt gheeft eenich licht ofte transfiguratie aen eenighe ziele, sy raedense daer te blijven,

ende daer tabernakels te maecken, welcke daer blijven ſullen met met den ſinnelycken appetyt van *S. Peeter*. De reden hier van is datſe niet gheproeft en hebben de weerdicheyt van het bloot gheloove ende den donckeren nacht van de ziele. *S. Peeter* daelde met den appetyt der ſinnen in deſe conſolatie, maer als hy hem oprechtede, alles was verdwenen, ende vont hem alleen met Jesus. Alſoo wanneer de Directeurs gheen experientie en hebben van deſen wegh, ende de zielen niet af en trecken van den ſmaeck en ſinnelijcken appetyt, die ſy hebben in ſulcke openbaeringhen ofte verlichtinghen, ſy doen aen de ſelve groote ſchaede: want Godt ſoudeſe ſomtyts verlaten ende hun berooven van deſe gratie, tot ſtraffe; alswanneer ſy hun ſelven dan ſouden vinden in grooter armoede als oyt te vooren. Hadde *S. Peeter* niet ghedaelt in den ſinnelycken appetyt, de transfiguratie ſoude hem in de ziele ghegheven hebben een grooter effect, ende veel grooter ſterckte in den ſtrydt van de Paſſie, ende zyn gheloove ſoude ghebleven hebben in een meerder ſtantvaſtigheyt. Want hoe wy de gratie ofte licht houden in meerder duyſterheyt ende ontbloot van de nature, hoe meer effecten en ſterckte ſy deylen ſal aen de nature om te ſtryden in overkomende tentatien ofte quellinghen.

Sulcke Directeurs ſomtyts ontmoetende eenighe zielen in ſulcken ſtaet en willen niet ghelooven dat ſulck een maniere van leven goet is ſonder naturelyck ghevoelen van de devotie, ſegghende dat het is ledicheyt ofte naturelijcke melancholie: ende ondertuſſchen en geven hun geen onderſcheydinge, laeten-

de

de de zielen in een verachtinghe ende extreme benouwtheyt, niet wetende waer hun keeren, noch naer het ghevoelen noch naer de devotie, tot groot beletsel van de Goddelycke vereeninghe in de ziele.

Daer syn noch andere, de welcke, als eene ziele gheeft te kennen den staet van haer inwendigh, naementlyck als hy is wat vremt ende extraordinaris, worden ghequetst door de ongheloovicheydt van *S. Thomas*, niet willende ghelooven sonder sien, ofte ten minsten willende hebben daer van eenigh ghetuyghen in hunnen gheest. Maer al ist dat Godt hem heeft ghetoont aen *S. Thomas*, ende oock aen *S Peeter*, om hun gheloof te vermeerderen, ende hunne begheirte te volbrenghen, hy en doet dat niet altyts, noch aen een yghelijck, om dat de Directeurs hebben ghenoechsaeme ghetuyghenissen om te kennen ende te onderscheyden of dusdaenighe weghen contrarie sijn aen het gheloove, ofte de H. Kercke, ofte de H. Schrifture, ofte de blootheyt des gheests. Ende soo zyn vele andere effecten licht ghenoech om kennen ende onderscheyden, als de persoone sincere is ende haer selven gheeft nacktelijck te kennen. Want als dit gebreckt, men kan van dese saecken seer qualyck ende selden kennisse hebben, om dat de subtiliteyt van de nature seer groot is, met welcke den duyvel hem seer secretelijck is menghelende, sonder dat sy het selve ghewaer is.

Daer sijn noch ander Directeurs, die dese saecken ghelooven soo langhe als alles wel gaet en sonder teghenstrydt; ghelyck *S. Peeter* die wilde selve ghe-

ghekruyst worden met Iesus, ende dede duyſent beloften van ghetrouwigheyt; maer het was als alles wel ginck ende daer gheen vervolginghe en was; ſijnen yver was ghefondeert op het naturelijck ghevoelen; ende daerom ſoo haeſt als de bataille begoſt, hy nam wel den eerſten het ſweert in de handt, om ſijnen Meeſter te beſchermen, maer als hy begoſte te hooren de ſententie, en datmen ſeyde dat hy was eenen valſchen Godt ende eenen vernielder van de Wet, ende verkent wiert voor ſijnen diſcipel, hy vreeſde met hem vervolghet te worden: ende ſoo door vreeſe van te lyden ende door menſchelijck reſpect verloochende hy ſynen meeſter ende en kende hem niet voor duſdaenigh. Soo doen vele gheeſtelijcke Directeurs met hunnen diſcipel: als den diſcipel gheen vervolginghe en lydt; ende alles is in ruſte, ghedurende het Avontmael, alſdan doenſe duyſent beloften van ghetrouwigheyt, belovende hem eenen *Moyſes* te weſen, en te leyden in het lant van beloften: maer het ſijn beloften van *S. Peeter* ghefondeert in het naturelijck ghevoelen, ende ſijn ghetrouwe ſoo langhe alſſe ſyn op den Bergh *Tabor* oft in het Avontmael: Komter eenighe kleyne oorloghe van opſraecke ofte kleyne vervolginghe, ſy trecken wel met d'eerſte furie den deghen om hen te defenderen; maer om darſe noch niet en kennen de ſterckte ende ſtantvaſtigheyt van het waerachtich bloot gheloove, met dat den diſcipel begint vervolginghe te lyden, ende datmen openbaerlyck begint te ſegghen dat hy is bedroghen, ende dat eenen ſulcken hem ſal bedrieghen; ende dat hy, indien den

gheeſt

gheeſt quaet is, al ſyn credyt ende reſpect ſal verlieſen; vreeſende dan oock vervolght ende geblameert te worden, ſy loochenen hem, ſy ſegghen datſe hem niet en kennen; datſe niet en weten of ſynen gheeſt goet of quaet is, datſe gheen ghenoechſaem experientie van hem en hebben om hem te beſchermen, ende ſchudden hem ſoo van hunnen hals ſoo ſeer alſſe konnen, vreeſende meer te verlieſen hun reſpect, als de waerheyt vooren te ſtaen, ende beginnen dan te geven aen hunnen diſcipel harde ende picante woorden, ende ſegghen dat hy bedroghen is, ofte dat hy hun bedrieght, ende geven genoech door teeckens te kennen, datſe ſyne beſtieringhe niet meer en ſoecken.

Dit ghebeurt dickwils aen zielen, die al-hoe-wel ſy de werelt ende de affectien der creaturen hebben verlaeten, nochtans blyven noch kleven aen hunnen Directeur, waerom Godt over hen dickmael laet komen ſulcke kruycen, om hen van alles te ontblooten: want t' zy dat ſy blyven kleven aen een, t' zy aen vele, d'een belet ſoo wel als d'ander, om dat het herte heeft eenen middel van aenklevinghe. Maer hoe dat dit zy of niet en zy, de ongheſtaedigheydt van den Directeur laet hun als hangen in de locht in een groote extremiteyt. Doch daer zyn ſeker edele zielen, die door ſulcke verlaetentheydt maecken grootelijcks hun profijt; ghelyck het vier dat, hoe meer den wint blaeſt, hoe meer het ontſteeckt ende gheweldigher brandt: ter contrarie een brandende keerſſe, al is ſy van de ſelve ſubſtantie, en kan den wint niet verdraeghen ſonder terſtont

uyt

uyt te gaen : ſy en is daerom nochtans niet te mispryſen, want ſy en kan niet voorder als haere capaciteyt ende naturelijcke kracht. Maer het vier heeft ghenoeghſaeme ſubſtantie, ſoo dat d'eene extremiteyt d'ander ontſteeckt. Alſoo deſe zielen die hebben verkreghen het inwendigh gheſicht, in welcke het menſchelijck reſpect is verandert in een Goddelijck, de welcke gebruycken de creaturen ſoo veel als de nootſaeckelijckheyt verheyſcht, ende dat met alle puerheydt ende blootheydt, ſonder hunne beelden in te trecken in de phantaſie, gaen met de ſelve diſpoſitie ghelijck ſy ghekomen zyn.

Het zyn deſe zielen die moghen vergeleken worden by het vier ; want hoe meer den wint des lydens blaeſt, hoe meer ſy branden in de liefde Godts. Hoe meer ſy verlaeten worden van de creaturen, hoe meer ſy Godt aenhanghen. Want ſy hebben afgeſtroopt het vel van het aentreckende Vleeſch, ende hebben aenghedaen het ſlibberachtigh vel van palinck, dat ſlibbert van alle dinghen en nerghens aen en blyft haperen. Soo langhe als wy niet en hebben aenghedaen dit ſlibberachtigh vel, wy en konnen niet ſeggen dat wy hebben den waerachtigen blooten gheeſt, al waerder maer een kleyn ginſterken van aenkleventheyt aen wat dat het zy. Want dit is eenen middel voor den duyvel, om ons wederom aen te doen het vel van ons eyghen vleeſch. Den palinck al iſt dat hy heeft dit ſlibberachtigh vel, daer is nochtans eenen middel om hem dit vel af te rucken : want men ſiet ordineerlijck dat als de viſſchers den palinck willen vlaen ſy vatten hem by het hooft,

hooft, alwaer maer een kleen plaetsken en is, dat dient voor eyghen middel om hem te konnen vlaeden. Alſoo al waert dat in ons maer en waere het minſte plaetsken van aenkleventheydt, 't is genoech om van den duyvel ghevadt te worden, ende ons af te rucken al het ghene wy gewonnen hebben. Maer die zielen die vergheleken worden by het vier, ſyn bekleedt met dit vel van boven tot beneden, niemandt en canſe vatten. Sy ſyn ydel ende gheſloten, daer en kan niet inghegoten worden: hun vat gaet van binnen open, ende den genen die binnen woont, ſtort daer ſyn ſoete vochtigheyt: den waerachtigen beſitter van hunne ſiele woont daer, ende ſy wordt inder waerheydt een aen een, een ſiele alleen aen haeren Godt.

Maer die andere flauwe zielkens, die maer en hebben de hitte van eene keerſe, ende een uytwerckinghe naer hun talent, die en konnen niet onderſtaen den wint des lydens ofte ſulcke verlaetinghen van hunnen directeur; want de kracht van hunne hitte is teer en van cleene ſterckte: ende dickwils hun talent en vereyſcht maer de hitte van eene keerſe. Een jeghelijck ſal gherecompenſeert worden naer de uytwerckinghe van ſyn capaciteyt. Deſe zielen hebben wel het vel van palinghen, maer ſy en zyn niet vry van den middel door welcken ſy konnen lichtelijck ghevat ende ghevlaedt worden, en ſoo verlieſen hunne hitte. Sy moeten ghedurigh op hunne hoede zyn datſe alle occaſien vlieden, door welcke hunne keerſe mocht uytghebluſcht worden. Niet dat Godt van hun vraeght ſulcke blootheyt al die van 't vier, want hunne

hunne capaciteyt en is niet capabel: maer hy verſoeckt eene ontloſſinghe van alle dinghen, van wat dat het zy. Sy moeten hen ſtellen in een ghetrouwe exercitie, om te overwinnen de werelt, den duyvel, ende het vleeſch; ende hunne keerſe ſtellen in de lanteerne van een oprechte reſignatie. Dat alsdan den wint blaeſe, de lanteerne is gheſloten. De reſignatie begint haer te verſaemen met de kleene capaciteyt van haere hitte, ende ſy voldoen aen hun talent en het gheene Godt van hun vereyſcht.

Ick heb hier langhe gheledt op dit diſcours, ick en ſoude noyt ghedaen hebben indien ick konde ſegghen al het ghene raeckt deſe materie. Dit heeft ons wat doen gaen uyt ons propooſt van de leerder, ick ſoude te lanck ſyn indien ick deſen trap wilde repeteren, mits ick gheerne komen ſoude tot de inghe-ſtorte gratie.

Om dan dit propooſt te ſluyten, *de leſte diſpoſitie ofte trap* van de ſiele, is altyts ghemerck nemen op de liefde van haeren Godt ſoo liberael, naementlijck in het ſtorten van ſyn dierbaer bloedt ende het conſommeren van ſyn vleeſch; ende ſiende dat hy noch niet te vreden en is ghegheven te hebben voor haere verloſſinghe ſyn leven ende doodt, maer dat hyſe ſoo onghetrouwe ſynde, noch vervult in haer ſoo veel gratien ende benedictien, om haer te brenghen tot den trap van glorie haer beſchickt: ſy vergaet van begeirte om te onderſtaen alle ſoorten van aerbeyt, pynen ende benauwtheden, ſoo inwendige als uytwendighe, ſoo in lyden als in wercken, haer ſelve ſubmitterende om te onderſtaen de pynen der

hellen

hellen, waert dat Godt ſoo begheerde. Haeren hof is dan beplant met Cruyeen van begheerten. Sy is dan als een bie, ſuyghende van alle lyden den ſoeten honinch van conſolatie. Sy en heeft anders gheen wapens als dat van het Cruys, ende en vraeght anders gheen bataille, als haer bloet te ſtorten onder de wapens van het Cruys: ende haeren beminden die ghenoech gheproeft heeft de ſtantvaſtigheydt van ſyne bruydt, wiltſe gheven de victorie haer treckende uyt dit leven in het eeuwich erfdeel, waer ſy met verwonderinghe ſeght, hoe cont ghy gheven een ſoo groote recompenſe voor ſoo weynigh aerbeydt. Tot hier hebben wy gheſproken van de vereregheu gratien, laet ons nu comen tot de ingheſtorte ende verlichtende gratie, ofte contemplatie.

II. CAPITTEL.

Van de ingheſtorte contemplatie, hoe ſy ſecretelijck vvort gheſtort in de ziele, ſonder dat ſy het ghevvaer vvort. Item vande ſinnelijcke ende verſtandelijcke viſioenen, ende vvanneer ſy zijn vvaerachtigh ofte valſch.

DE ingheſtorte contemplatie vloeyt ſecretelijck in de ziele, ſonder dat de ſinnen ofte ſinnelijck deel daer van kenniſſe hebben: jae den duyvel ſelve en can die niet mercken; want hy en can niet weten wat daer omme gaet in de ziele, ten ſy door eenighe uytwerckinghen der crachten van deſe ſiele, die

in

in de ſinnen comen. Daerom hoe meer de wercken Godts zyn vervremt van de ſinnen , hoe min den duyvel die can kennen. Het is dan wel een groote verſekertheyt voor de ziele , dat ſelve de ſinnen niet en kennen het gene paſſeert tuſſchen haer ende Godt: want als de ſinnen hebben eenich ghevoelen van het ghene gheſchiet in het opperſte deel der zielen , ten can anders niet weſen, of het onderſte deel moet hier van eenich ghevoelen hebben, dat ſeer grof is gheworden door de ſonde van Adam: ende daerom niet connende verdraeghen de edelheyt van de ſiele , beghint ſy te hebben beſwyckinghen ende flaute van de nature, het welcke ſeer is belettende de liberteyt des gheeſts. Onſen Heere ſeght dat onſe ſlincker handt niet weten en moet het ghene onſe rechter handt doet: wy ſullen dit nemen in den gheeſt , van het ghene paſſeert in het opperſte deel tuſſchen Godt ende de ziele , ſoo dat het ghevoelijck deel dat niet en wete , ſynde ghehouden als in duyſterniſſe ; welck ſeer pynelijck is voor de ſinnen die ſeer curieus ſijn om te weten ende te ontdecken de gaven ende ſecreten Godts , die ſijn ghereſerveert voor de ſiele alleen: t'welck den duyvel haer ſeer is benydende , ſiende datſe beghint te ontgaen ſijne macht , ende gaet woonen in een logiſt daer hy niet ingheraecken en can: ende daerom beghint hy oorlooghe te doen aen het ſinnelijck deel. Want hy is ſoo ſubtil , dat hy merckt eenighe diſpoſitien in de ſiele , ſiende dat de ſinnen ſoo ſtille ſijn ende de nature den gheeſt onderworpen, ende een ſtandtvaſtigheyt in alle verſcheydentheden: waerom hy ſiet wel datter eenich groot

groot goet moet weſen in de ziele : hy ſiet oock wel dat hy niet en kan gheraecken tot het opperſte deel, om dat daer jemant logeert die hem ſoude verſtooten tot het diepſte van de helle. Hy doet dan ghelyck de Vyanden die willen eene ſtadt in-nemen, ſy omringhelen die van buyten van verren : ſoo om-ringhelt hy het ſinnelyck deel, op dat de ghene die binnen woonen ſouden ten minſten ghetroubleert worden, ende verlieſen den ordinairen gheruſten peys. Maer de ziele, naer dat in haer ghepaſſeert ſyn de meeſte inwerckinghen Godts, beghint ghewaer te worden dat deſen vyandt hem ghevoeght heeft met de natuere, om haer te treecken uyt het ryck Godts, ende in plaetſe van haer te verſtooren, ofte ongeruſt te worden, ofte uyt te gaen om teghen hem te vechten, dat hy ſeer is ſoeckende, ſy ghebruyckt een ander behendicheyt om hem te overwinnen ſonder wapens, ende ſonder vechten : want haer ſelven coragie gevende, ende houdende in peys, ſonder haer iet aen te treecken, ofte te verſtooten, retireert haer terſtont in het deel dat alderverſt is van de ſinnen, alwaer ſy gevoelt datſe haer ſelven geſtelt heeft in een wel verſekerde plaetſe, verre verſcheyden van alle vyanden, ende alſdan verandert alle haere vreeſe in peys ; ende wort gewaer de ſoete kuskens van den Bruydegom, in eene ſulcke extreme ſtilte, dat noch den duyvel, noch de werelt, haer jet ſulex ſoude konnen geven. Dit is dan een plaetſe in welcke den duyvel niet en kan woonen noch uyt geraecken.

Maer laet ons komen tot eenighe andere : Godt doet ſomtyts eenighe gratie, ende werck in de ziele,

soo dat de uytwerckinghe noodsaeckelyck gheschiet in de sinnen: den boosen gheest die seer wel kent de uyt-werckinghen der sinnen, uyt de experientie die hy heeft van de elementen, ende uyt de effecten der selver uytwerckinghen, hy komt dan ende begint te quellen de vyf sinnen, volghens hunne natuerelycke inclinatie, op dat dit werck Godts soude veranderen in een onruste. Alsdan syn de tormenten in de ziele seer pynelyck, ende onverdraghelyck, niet soo seer om het ghevecht dat de sinnen onderstaen, als om dat hier door haeren inwendigen peys wordt gebroken, die is het meeste goedt datse in dit leven soude konnen ontfanghen.

Maer mits dat Godt noyt ledich en is in de ziele, soo dat hy altydts in de selve doet eenighe werckinge, hoe wel niet altyts met de selve effecten; al ist dat den gheest is in een ghedurighe blootheyt, ende in de extremiteyt van haeren *Niet*, hoe wel met eenige verheven werckinge op dat hy dese ziele soude brenghen tot den trap, welcken hy haer van der eeuwicheyt toe-gheschickt heeft, soo gheeft hy somtyts syne gratie aen haeren Enghel bewaerder, op dat hyse haer selve gheve: maer aenghesien dat den Enghel, soo wel als den duyvel, niet en kan komen in het opperste deel der zielen, daer Godt alleen substantielyck is woonende, hy komt met een Enghelsche ghetrouwicheyt, ende geeft die gratie aen den gheest, ende aen de sinnen van dien persoon. Ende ick gheloove dat het syn gratien die van de Engelen ghegeven worden aen de ziele, als-wanneer sy heeft inwendighe roeringhen, om oock sulck een

ver-

vereeninghe te maecken met de vyf ſinnen, ghelyck de ziele heeft met Godt; ende de ſinnen hebben een begheerte om te verlaeten al dat Godt niet en is; niet datſe noch aerdſche begeerten hebben: maer deſe roeringhen komen door de jonſte van den goeden Enghel, op een maniere veel verhevender als ordinaire, gevende oock dit effect aen het opperſte deel door welck de ziele gaet noch hoogher in de vereeninghe met Godt: want Godt verghelt daer ſyn eyghen wercken, dat de ziele doet ſmilten in liefde tot haeren Godt. Den Enghel doet oock de advertentie door eenich inwendich ghevoelen, wanneer Godt wilt eenich particulier werck doen in de ziele, om haer daer toe weerdelyck te bereyden. Dit en gheſchiedt niet ten ſy aen de zielen in welcke Godt eens ghemaeckt heeft ſyne woonſte in het opperſte deel.

Andere perſoonen die deſe gratie niet en hebben van het opperſte deel, Godt gheeft hun ſyne gratien aen de ſinnen, ende aen den gheeſt, ſulcke als den Enghel gaf aen d'andere: noch den Enghel en heeft de macht niet om ſoodaenighe gratien te gheven aen deſe perſoonen, maer gheeft hen alleenelyck goede inwendighe roeringhen om mede te wercken met hunne gratie: want deſe perſoonen hebben noch eenen wille om te wercken of niet te wercken: maer d'andere aen welcke Godt de Enghelen macht geeft gratien te gheven, ende in welcker ziele Godt anders niet en doet als hy ſelve wercken, ende ſich met haer continuelyck te vereenighen van d'een vereeninghe tot de andere, het is altdan dat den Enghel de

macht heeft van de gratie te gheven selve aen den persoon. Want 't en sijn gheen gratien meer om te wercken, maer ick machse wel noemen werckende gratien (de welcke de ziele lydenderwys is ontfangende) om dat de gene diese ontfanght gheenen wille, ofte begheerte meer en heeft, als den wille ende begheerte van haeren liberaelen ghever; want sy is soo wel te vreden te derven als te ontfangen.

Godt gebruyckt oock op dese maniere den dienst der Enghelen, om aen de ziele oock materie te geven van lyden, soo van de creaturen als oock van den duyvel, om meer te vermeerderen haere glorie ende sijne gratie.

Voorts aengaende dat ick gheseydt hebbe van de macht des Enghels, hy verthoont hem oock somtyts aen den gheest door visioenen, als hy brenght Godts gratie, welck den duyvel door syne subtylheydt wel kan ghewaer worden (soo ick noch gheseyt hebbe) ende ghelyck hy weet de maxime van Godt, soo weet hy te conterfeyten de forme, ofte ghedaente van den goeden Enghel, ende schynt oock mede te brenghen eenighe gratie, ghelyck aen de ghene die den Enghel pleegh te brenghen, waer in de ziele kan lichtelyck bedroghen worden, ghelyck aen vele is ghebeurt door desen middel. Om dan te weten of het is den goeden Enghel, ofte den quaeden, dat de ziele wel aendachtelyck siet naer het opperste deel, welck aenghenaem effect dat dese visioenen haer brenght tusschen Godt, en haer: want gelyck ick gheseyt hebbe als sy komen van den goeden Engel, sy veroorsaecken een meerder vereenige

ge in de ziele, ende sy siet dat Godt verghelt syn evghen werck in haer, op een maniere teenemael brandende van liefde tot haer. Ter contrarie den quaeden Enghel en veroorsaeckt sulck gheen effect: hy kan wel komen met de selve vertooninge, ende substantie, maer hy en kan de selve disposítie niet gheven aen de ziele, noch oock de effecten van den goeden Enghel: want ter contrarie als het den boosen is (dat de ziele hier op wel let, ghelyck oock in alle andere visioenen van wat soorte dat het syn, van Heylighen, of van Enghels, want den duyvel kan hier lichtelyck bedrieghen, om dat dit al passagien syn buyten het opperste deel) als het dan den quaeden Enghel is onder de ghedaente van den Engel des lichts, die hem verthoont aen de ziele wilt ghy dit weten, siet terstont welcke vereeninghe dit ghesicht ofte visioen u mede-brenght in het opperste deel, of Godt die gratien accepteert. Ist dat sy gheeft een gerustе versekerthevt aen de ziele dat die goet zy, ende van hem, gheeft terstont weder dat ghesicht, ofte visioen aen Godt, als aen syn beghinsel, ende oorspronck: ende in plaetse van te hebben dese disposítie van den quaeden, sult ghy ter contrarie gevoelen een inclinatie om te verwonderen dit visioen van den Enghel, ende te considereren dese actie, ende faveur welck hy u geeft onder den deck mantel van te considereren de wercken Godts, op dat de ziele daer-en-tusschen ghelepareert zy (hoe-wel korten tydt) van het naeckt gheloove, ende het opperste deel, dat Godt is. Het welck is wel een groot abuys: want siet wel wanneer het den goeden Engel

is, ghy sult hebben het gheſicht, ofte viſioen van de Engels, ofte Heyligen ſonder eenen oogenblick geſepareert te worden van het opperſte deel.

Nu ſal ick u ſegghen, waerom dat Godt toe-laet, dat den duyvel heeft die macht, van ſy ſelven te verthoonen door valſche viſioenen aen die zielen die ſijn onder ſyne Goddelycke beſcherminghe; Godt werckende in het opperſte deel, ende laetende daer-en-tuſſchen die zielen noch ſubject ſyn aen die valſche ende duyvelſche viſioenen. Godt laet dit toe om dry redens: de eerſte is (ghelyck ick noch gheſeydt hebbe) om de ziele te gheven eenighe materie van lijden van de creaturen: want als den Directeur, ofte Overſten beghint ghewaer te ſyn, datſe eenighe viſioenen van Enghels, ofte anderſints ontfanght, ſy beghinnen terſtont te twijfelen of den gheeſt van Godt is ofte niet, en beghinnen die perſoone te exerceren op een onghewoonelycke maniere, ende en ghevenſe in haer ſaeeken gheen gheloove meer ghelyck te vooren, haer ghevende daer-en-boven woorden van miſtrouwen, en mishaeghen. Waer in ſy gheen onghelyck en hebben, als het ſyn perſoonen van experientie in deſen wegh: want als Godt deſe gratie niet en gheeft aen de ziele van het opperſte deel, van waer ſy kan onderſcheyden, ghelyck ick noch gheſeydt hebbe, of-ſe van Godt is, ofte niet, het is alſdan datſe ſyn ſeer twyfelachtich, ende periculeus, al iſt datſe oock goedt ſyn, ende van Godt; om dat de perſoone buyten dit deel, is onderworpen ydel vreught, ende behaeghen. Ende daerom is den Directeur verbonden die perſoone te exerceren

eeren met eenen ſtillen gheeſt, ſonder lichtveerdigh oordeel, ſonder haer voor goet te houden ofte voor quaet, tot dat by daer van oprechte kenniſſe heeft, welcke hy lichtelijck kan hebben, iſt dat hy van ſynen kant in ſulcke ſaecken ervaeren is, ende ſy van haeren kant gheeft haer ſelven opentlijck ende ſincerelijck te kennen: want die blootheydt ende puerheydt haers herten ſullen ghenoech te kennen geven de uyt-werckinge van haere inwendige geſtelteniſſe. Dit is de eerſte reden waerom dat Godt toelaet dusdaenighe viſioenen.

De tweede reden: Godt laet dickwils toe dat den duyvel ghewaer wort, wanneer den Engel verleent ſyn gheſicht ende gratie aen den perſoon, op dat hy oock ſoude doen het ghene hem moghelyck is om haer te tenteren door alle manieren: want indien hem Godt dat niet toe en liete, hy ſoude hem beklaeghen, ſegghende datmen hem ſteelt alle ſyne macht om te tenteren deſe ziele, ghelijck hy dede van Job. Het is oock noodigh dat wy in ons hebben deſe twee extremiteyten van oprecht ende valſch, op dat op het leſte van den ſtrydt de victorie van den ghetrouwen meer gheexſtimeert ende gheloont zy.

De derde reden: Godt laet dit oock toe tot meerder verootmoedinghe van de ziele: want alſſe ghewaer wort dat ſy heeft bedroghen gheweeſt (welck ſy daer naer klaerlijck ſiet als in eenen ſpieghel in het opperſte deel) ſy is ſoo verootmoedight datſe niet en weet werwaerts haer keeren. Sy ſoudet wel gaen publiceren door gheheele de werelt, datſe heeft bedroghen gheweeſt van den booſen gheeſt. Sy en laet

oock niet het ſelve te verklaeren aen haeren Directeur, met groot ghevoelen van confuſie ende leet-weſen van haere inwendighe duyſterniſſe: want ſy ſiet datſe haer ſelven heeft gheſcheyden van het goddelijck ende ghekeert naer den booſen, al is het oock maer eenen ooghenblick gheweeſt. Deſe confuſie ende verootmoedinghe veroorſaeckt haer daer naer noch meerder gratie, alſſe weder-keert met een kinderlijcke ghetrouwigheyt tot haeren Godt; want Godt heeft voor ghewoonte te verootmoedigen, om daer naer te verheffen, te doen ſterven door confuſie, om wederom nieuwelijck te doen herleven door ſyne gratie. Want Godt en doet gheen werck ſoo gheerne, als te verghelden het effect van ſyn eyghen werck, welck de ziele ſeer lichtelijck kent, die haer gheſicht ghedurigh heeft op haeren *Niet*, ende ſeght altydts, *Aen Godt ſy de eere, ende aen ons de confuſie.*

Siet eens door welcken ſubtilen middel dat den duyvel hem dient om de ziele te treecken van dit opperſte deel, waer van hy heeft eenen meerderen ſchroom als van alle andere inwendige geſtelteniſſen om dat de ziele is alsdan in een ſoo groote armoede ende naecktheyt, datſe oock gelijck als ontbloot is vã haeren eygen wille, ende als buyten de macht van hare naturelijcke kracht: ende daerom ghebruyckt den boosẽ geeſt alle ſyne macht om haer daer uyt te trecken, 't ſy door valſche viſioenen oft andere middelen, die contrarie ſyn aen deſe inwendighe blootheydt. Want ſelve de viſioenen die oock goet ſyn ende inder waerheydt van Godt komen, ſyn even-wel eenen mid-

middel contrarie aen het bloot gheloove ende waerachtighe vereeninghe met Godt: en doen de ziele eenighe vreese hebben, siende dat den duyvel de selve macht heeft. Ende daerom al ist datse Goddelijck syn eñ inder waerheyt komen van Godt, men moetse voor by passeren sonder de selve te achten ofte te verachten, om daer de ziele niet soecken en moet de ghiften, maer den ghever, niet het ghesicht, maer het levende gheloove, dat haer op eenen ooghenblick meer profijt by-brenght, als alle visioenen der Heylighen ende der Enghelen, oock de visioenen welcke sy siet soo bescheydentlijck met de ooghen des ziele als des lichaems: want sy heeft nu gheexperimenteert datse alle dese ghesichten heeft in Godt als sy hem soo substantielijck ghevoelt in het opperste deel. Aengaende de visioenen welcke sy somtyts siet met de ooghen des lichaems, dese syn noch periculeuser: want de ooghen der ziele hebben meer licht om die te onderscheyden als de ooghen des lichaems, die syn subject aen het bedrieghelijck oordeel der sinnen, ende de gheneghentheden der onghereghelder affectien. Het is wel waer dat alsse goedt syn, soodaenighe als vele Heylighen hebben gehadt datse gheen quaedt effect en veroorsaecken: maer aengesien dat den duyvel de selve macht heeft om sy selven te deguiseren in eenen Engel des lichts, daerom ist datmen niet en moet letten noch op d'eene noch op d'ander.

Als eenen Coninck komt in een vremt landt met een suite wonderlijck schoon, synde alle syne hovelinghen ende gaerden verciert met schoone kleeren

ren ende wapens; het volck en let niet vele op alle deſe dinghen, maer doet alleenelijck ſyn beſte om den Coninck te ſien, ſonder acht te nemen op ſyne ſuite; welcke den Coninck ſiende, ſien oock t'ſamen alle de omſtaenders ende gheheel het hof. Iſt dat daer jemandt is die ſeght, ick hebbe wel alles gheſien, maer ick en hebbe den Coninck niet ghekent, men ſal met hem laechen ende ſegghen: Ghy en hebt dan niet met alle gheſien, want aengaende ſyn ſuite wy konnen daghelijcks dierghelijcke ſien, maer hadt ghy niet ſoo ſeer naer de ſuite gheſien, gy ſout lichtelijck den Koninck ghekent hebben, door ſyne Koninckelycke kroone ende maniere van weſen vol Majeſteyt, ende oock de plaetſe die hy heeft als Koninck, welcke niemant beſitten en mach als hy alleen.

Ghy ſult my ſegghen, als ick hebbe eenigh viſioen, ick en kan daer in noch maecken noch breken, ick en kan het niet verdryven, ſal ick dan moeten myn ooghen ſtoppen ende daer tegen vechten om het ſelve niet te ſien. Neen, ten is niet noodigh dat ghy u ſelven dient met deſen middel: maer doet ghelijck ick gheſeyt hebbe van den Koninck, dat ghy niet en moet letten op ſyne ſuite, maer paſſeert die met groote reverentie tot dat ghy den Koninck ſelve ſiet; ende dan ſult ghy gheheel ſynen treyn in hem ſien, ende ſult wel te vreden zyn, hebbende alles t' ſamen gheſien. Ghy ſout oock moghen ſegghen, waer door ſal ick den Koninck verkennen? Deſen Koninck is licht om kennen, daerom als ghy hebt eenigh viſioen, gaet in de plaetſe daer

daer niemant en kan inkomen noch te woonen, als den Koninck alleen: ende daer ſult ghy hem kennen door ſyn weſen ofte maniere van doen vol Majeſteyt. Waer is nu deſe plaetſe die niet en kan beſeten worden dan van den Koninck onſer zielen? Dese plaetſe is het opperſte deel der zielen, daer deſen Koninck houdt ſyne woonſte, zyn ryck, ende ſecrete kamer, daer noch Heylighen noch Enghelen en konnen inkomen, noch weten wat daer paſſeert tuſſchen Godt ende de ziele. Het is wel waer dat den Koninck ſelden komt ſonder ſuite, maer laet ons deſe ſuite voor by gaen, ende altyts de ooghen ghetrouwelijck houden op de ſecrete kamer, daer den Koninck hout ſyn ryck, tot dat alles ghepaſſeert is, alles aenſiende met een ootmoedighe ende ghetrouwe ooghe. Ende ſoo ſal ſyne ſuite u ſoo veel te meer eeren, ende u verkennen voor ſyne favoryte ende toekomende Bruydt van den Koninck. Dan ſal den duyvel, ſiende dat de ziele haer helpt met deſen middel, hem wel wachten van hem te ſteken onder de ſuite van den Koninck, en hem met ſyne livreye te deguiſeeren, maer ſal hem wel kort houden, ſiende dat hy gheen profijt en ſoude doen, maer haer ter contrarie meer verſekeren, ende meer vervoorderen in de teghenwoordigheyt Godts.

Laet ons dan thoonen dat wy niet en ſoecken de aſſiſtenten van den Koninck, maer den Koninck ſelve, ghelijck *Magdalena* ons heeft ghetoont, als ſy ginck ſoecken haeren beminden in het graf: Men leeſt niet datſe heeft ſtille gheſtaen om de Enghelen te ſien ende met hen te ſpreken, die haer ſekerlijck

konden

konden segghen waer hy was dien sy sochte: ende ghehoort hebbende dat hy was verresen, soo ginck sy soecken, met de Bruydt den ghenen die haere ziele beminde, tot datse hem vont ende sagh.

Sy wiste wel dat den Engel quam van den genen sy sochte, maer nochtans dat het niet en was hy selve. Het bloot geloove is soo wel gethoont gheweest in het oudt testament als in het nieuw, het is wel waer dat Godt in het oudt testament hem meer diende met visioenen ende openbaeringhen der Engelen, als in het nieuw testament; maer het was alsdan noodigh, om datse alsdan luttel kennisse Godts hadden, ende noch niet het licht van het waerachtigh geloove. *Christus* gaf het oock te kennen als hy sprack aen de *Samaritane*, segghende dat den tyt soude komen, op welcken men Godt soude bidden in den geest ende waerheyt, dat is in het bloot ende waerachtigh geloove. Als hy oock was aen het Cruys ende seyde, *het is al volbracht*, hy en verstont die niet alleen van syn lyden, maer oock van de oude Wet, die was volbracht.

III. CAPITTEL.

Van het geestelijck houwelijck tusschen Godt ende de ziele; welck dickwils geschiedt door instortinge: ende hoe Godt de Ziele somtyts door visioenen soeckt aen te locken.

ICk sal ghebruycken de ghelyckenisse van het naturelijck houwelijck, welck ons niet qualijck en sal

al dienen om tot de kenniſſe van het gheeſtelijck te komen. Dit houwelijck en moet ons niet vremt ſchynen te weſen : want Godt in een ſeker paſſagie van de H. Schrifture ſeght, *ick ſalſe tot my nemen ende ick ſalſe trouwen.* Laet ons komen tot onſe ghelijckeniſſe.

Daer is eenen Coninck die ſlaende ſyne ooghen op een jonghe ſchoone Maeght, kryght een begeerte om haer te trouwen ende te maecken Coninghinne ende erfgenaeme van ſyn ryck : tot welcken eynde hy ſeynt tot haer eenen Ambaſſadeur, die haer verkondight dat den Coninck een gratieuſe ooghe op haer heeft gheſlaghen ende ſeer begheirich is om haer te trouwen. Het jonck Maeghdeken aen-merckende den ſtaet tot welcken ſy wordt ghenoodt, ende de liefde van den Coninck, gheeft aen den Ambaſſadeur haer conſent ende thoont haeren wille volveerdich om den Coninck in alles te ghelieven. Den Ambaſſadeur keert met groote vreught tot ſynen Meeſter hem boodtſchappende dat de Maghet tot hem teenemael gheneghen is, ende bereyt wanneer het believen ſal aen ſyne Majeſteyt.

Den Coninck door deſe tydinghe noch meer met liefde tot haer ontſteken zynde, ſeynt haer carquanten ende andere juweelen weerdich tot cieraet van eene Coninghinne : ſoo gaet den Ambaſſadeur wederom tot haer om haer te draeghen de ghiften ende faveuren van den Coninck. Sy ſiende dat de liefde van den Coninck tot haer begint te vermeerderen, wort ſeer begherich om hem te ſien ende haer woort ende ghetrouwicheyt te gheven. Sy begint haer dan

te

te vercieren met alle haere ſchoonſte juweelen, perels, ende gheſteenten, ende over haer te nemen eenighe wel rieckende ſpeceryen, om ſoo te meer te behaeghen aen den Coninck. Den welcken dan komt met een groote ſuite tot haer, om haer te thoonen dat hy is den Souvereynen Heere des Landts: hy komt by haer in een ſecrete kamer, om haer te ſpreken van ſijne liefde, ende van het contract des houwelycks, ende van het faveur dat hy haer doen wilt, iſt datſe ghetrouwe is. Ick laete u peyſen welcke woordekens ende acten van liefde, welcke ſy malkander alſdan bewijſen, welcke minnelijcke omhelſinghen, weecke ſecreten den Coninck alſdan ontdeckt aen ſijn alder-lieſſte, welcke ſchatten hy haer thoont, hy ontdeckt haer gheheel den ſtaet van ſijn rijck; ende een vraeght anders niet van ſyne Bruydt als haere ghetrouwicheydt in ſijn rijck ende het Gouvernement van ſijne kinders onder de ſubjectie van de commandementen des Conincks. Dan wort het contract des houwelijcks ghemaeckt, hy roept twee ghetuyghen van de eerſte ſyns rijcks, hy gheeft ſyn handt-teecken, ende eyſcht het ſelve van haer, welck ſy ſeer gheerne gheeft. Hy en vraeght hier niet van welcke afcomſte ofte conditie ſy is, mits hy haer wilt nemen door pure liefde, anders niet van haer verſoeckende als haere ghetrouwigheydt, ende dat haere liefde ſy meer tot ſynen perſoon, als tot ſyn rijck.

Siet dit is eenighe ghelijckeniſſe van het gheeſtelijck houwelijck tuſſchen Godt ende de ziele. Voorts het ghene ick in't voorgaende Capittel gheſeyt hebbe

be van dry manieren van visioenen die Godt verthoont aen de ziele, gheschiedt oock als Godt gheschickt heeft een ziele te trouwen. Nu ghelijck den voorseyden Koninck sont Ambassadeurs tot syne wel beminde, alsoo onsen Godt ende Koninck des hemels seyndt syne Engels oft andere salighe gheesten tot een ziele op welcke hy een ooghe der ghenaeden heeft ghestaghen, om haer te verkondighen de liefde die hy tot haer heeft, ende de begeerte om met haer een vereeninghe ende gheestelijck houwelijck te maecken. Alsdan de ziele haer selven terstont veroodtmoedighende, ende aensiende haere groote onweerdigheydt tot eenen soo verheven staet en weet wat antwoorden: ten lesten vol van hemelsche begheerte ende liefde, seght met de H. Maget *Ecce ancilla Domini.* Den Ambassadeur keerende met dese antwoorde naer het hemelsch hof by synen Heere ende Koninck, vertelt hem de ootmoedighe submissie van syne wel beminde. Alsdan Godt die den autheur ende oorspronck is van alle liefde, namentlijck over de uytverkoren zielen die besonderlijck staen onder syne protectie, beghint als t'eenemael amoureus te worden op haer: hy seyndt haer cieraeten ende juweelen, te weten alle soorten van gratien, met den selven Ambassadeur, welcken is ordinairelijck, soo ick gheloove, den goeden Enghel. Ick en segghe niet dat dese dinghen gheschieden ten aensien van het lichaem, dit gaet al op een gheestelijcke maniere in het verborghen kamerken der zielen. Als dan de ziele siet sulcke jonsten van haeren beminden, ende syne liefde soo brandende tot haer,

sy

sy wordt teenemael als vier en vlamme, door gewel-
dighe begheerten naer de komste van haeren Bruy-
gom: ende recommandeert aen den Ambassadeur te
doen al syn devoir by den Koninck, om te vermeer-
deren syne liefde tot haer. Welcken haer oock ver-
maent, datse soude verwachten met alle oodtmoe-
digheyt ende ghetrouwigheyt syn komste; ende dat-
se haer soude vercieren met alle haere juweelen, om
soo veel aenghenaemer aen hem te wesen, ende dat-
se altydts soude houden olie in haere lampe ende in-
wendigh ghesicht; ende datse altydts soude houden
haere eerste affectie ende liefde, om te gheven aen
haeren eersten Bruydegom. Het is daerom dat Godt
soo particulierelijck besoeckt sommighe jonghe zie-
len, om datse noch hebben hunne eerste affectie,
welcke sy noch niet ghegheven hebben aen jet dat
op de aerde is, noch aen eenighe creature. Want
aenghesien dat hy seer jalours is van syne uytverko-
ren, hy heeft vander eeuwigheydt een ooge gesla-
ghen op dese liefde sonder corruptie, die hem soo
lief ghetal is, dat hy somtydts geen ander oorsaecke
en neemt, om met de ziele dit gheestelijck houwe-
lijck te maecken, ende haer in te storten syne over-
naturelijcke gratien. Ick gaen wat uyt myn pro-
poost.

Maer laet ons komen tot het ghene onsen goeden
Godt somtyts doet met de ziele, haer proevende lan-
ghen tydt sonder te komen ghelijck den voorseyden
Koninck, om te proeven haere ghetrouwigheyt en-
de standtvastigheydt in syne liefde: hy laet haer som-
tyts overkomen groote stryden en cruycen van buy-
ten,

ten, om dat den duyvel ghewaer wordt dit werck; ende trouwinghe die moet ghefchieden tuffchen Godt, ende de ziele, ende daerom ghebruyckt hy alle fijne macht (die hem gegeven wordt, gelyck teghen Iob) om al de werelt te tenteren, om haer te befpringhen, ende te doen wanhopen van haeren Bruydegom, ende foo hy van die cant niet winnen en can, hy verweckt de creaturen om hunne affectie op haer te ftellen, in groote extremiteyten; op datfe eenighe verderffeniffe foude doen aen haere eerfte liefde, ende de creaturen deelachtich maecken: welck haer aendoet een uytterfte pyne, om datfe niet raers en heeft om haeren Bruydegom te gheven, als defe haere eerfte liefde, met haeren ghetrouwen wille, welck alle haere goeden fyn, die fy ten houwelycke can brenghen met haeren Bruydegom. Ende foo is fy gheftelt in twee ftryden, den eenen teghen den duyvel, ende de creaturen; den anderen, om datfe niet en heeft den genen welcken haer herte begeert, welck haer duyfent-mael pynelycker is, als de refte. Sy en doet anders niet als ghedurich roepen in defe duyfterniffen: *VVanneer, wanneer, wanneer fal het wefen dat ick ghenieten fal den foeten reuck van fynen aeßem infpirerende in mijn herte.* Alle defe klachten, en minnelycke verfuchtinghen feyndt fy ghedurich als vierige fchichten tot in het herte van haeren beminden. Den welcken ghedurich zynde ghewondt door defe pylen der liefden, wordt oock meer gheinflammeert ende amoureus tot haer, verlanghende foo wel als fy, naer de volkominghe des tydts, om haer te trouwen. Want hy heeftfe ghecareffeert heel jonck, en-

de ondertrouwe met haer ghedaen, wanneer sy noch niet en wiste, wie hy was, met welcken sy soude trouwen: ende daerom wilt hy proeven haere ghetrouwicheyt, ende volherdinghe in sijne liefde.

Hier-en-tusschen de ziele die van nu met hem is vereenight door de onder-trouwe, merckt lichtelyck dat haeren Bruydegom soo wel is verlanghende, ende quelende van liefde als sy, ende noch veel meer met liefde ontsteken als sy, 't welck haer causeert noch een grooter extremiteyt, ende een pynelyck Vaghevier, ende haer dunckt dat alle de creaturen met haer moeten roepen, ende verlangen. Indien sy hem konde verkrijgen hem siende in het midden der helscher vlammen, sy soude blootsvoets daer in loopen sonder acht te nemen op het brandende vier: want het vier der begeerten causeert haer een grooter torment als dit. Ende het alder-meeste Vagevier dat se lydt met de zielen, is dat se niet en weet wanneer syne comste sal wesen, oft in wat tydt.

Dit houwelyck comt wel in de ziele, maer terwylen sy het verhoopt, ende daer naer verlanght, 't is al pyne, ende anxt, soo langhe alsse in den duysteren nacht hem is verwachtende. Maer met dat desen stryt ghe-eyndight is, de victorie ghewonnen, de wapens neer-geleyt, den peys wordt ghepubliceert door heel het Hemelsch hof, ende haere kloeckheydt wordt verthoont voor den Throon van de Alderh. Dryvuldicheydt, ende gheheel het Hemelsch hof maeckt groote preparatie om dese ConinckIycke Bruydt te convoyeren. Of de ziele alsdan is in het lichaem, ofte niet, ofte wel in den afgrondt van de Godtheyt

dat

ſullen wy weten naer dit leven. Dit ſal gheſchieden in het opperſte deel der zielen dat is de ſecrete camer, daer den Coninck haer thoont, ende ontdeckt ſyn aenſchyn, alwaer ſy hem kent ſonder middel. Ick laet u nu eens contempleren in den gheeſt (niet in lichaemelycker wyſe) welcken willecom, welcke hemelſche omhelſinghen, en lieffelycke ooghskens daer gheſchieden tuſſchen de Bruydt, ende den Bruydegom? Deſe, ende andere onuytſprekelycke delicien, die in deſe ſecrete camer gheſchieden, en connen van niemant ghekent, ofte begrepen worden als van de ziele alleen. Daer iſt datſe ghewaer wordt dien Goddelycken kus, welcken ſy met de Gheeſtelycke Bruydt ſoo ſeer heeft begheert. Daer gheven ſy malkander de handt, ende het woordt, ſeggende: *Van nu af ſal uwen wille den mijnen weſen, enae mijnen wille den uwen.* Het woordt ghegheven zynde, het contract des houwelycks gaet gheſloten worden, hy beghint haer te ontdecken de ſecreten van ſyn ryck, ende belooft haer datſe erf-ghenaem ſal weſen, iſt datſe ghetrouwelyck ſyne liefde behoudt

Ende ghelyck de contracten niet en gheſchieden ſonder conditien, ende clauſen, alſoo deſen Hemelſchen Bruydegom en maeckt ſyn houwelyck niet ſonder clauſen, ende conditien: de conditie van ghetrouwicheyt ſijnder liefden is daer, met een getrouwe bewaeringhe van deſe gratie: hy favoriſeert haer oock met vele tytels, en heerſchappyen in dit contract: hy weert oock van haer aenſicht de leelycke vlecke van de corruptie van Adam, ende neemt haer af de quade gheneghentheden van Eva. Ten leſten

hy favoriseertse, ende verciertse soo wel, datse van gheheel het Hemelsch hof verkent wort voor Bruydt des Conincks. Hy versoeckt van haer boven-dien een ghetrouwe bestieringhe der kinderen, die leerende onderworpen syn aen synen wille, welcke syn de vyf sinnen, die al contrarie humeuren hebben, welcke vyf kinders moeten onder malkander vereenicht syn, ende onderworpen aen den gheest. Want ick (seght hy) sal gouverneren uwen gheest, en dan sal den gheest gouverneren door my. Ghy sult seghen, ist dat de corruptie van Adam gheweirt is, de vyf sinnen en sullen niet meer hebben die quaede habituden ofte gheneghentheden. De corruptie is wel gheweirt voor soo vele, alsse belettede dit gheestelijck houwelijck. Item, ist dat de quaede gheneghentheden van Eva gheweirt sijn, sy sullen dan altemael onderworpen sijn; maer dit wort verstaen vande quade gheneghentheydt des vleesch ende de begheerlijckheydt tot de saecken des werelts: maer hy vereyscht een onderworpentheyt onder sijne goddelijcke protectie; onder welcke hoe meer dat de sinnen t'samen sullen vereenight worden, hoe meerder vereeninghe ende liefde hy hebben sal met de ziele. Hy gheeft haer oock een kroone, maer stekende ende pynelijck tot datse soude wesen in de besittinghe van het rijck.

Naer dat den Bruydegom syne vraeghe van haer ghedaen heeft, ende ghepresenteert syne ghiften; de Bruyt komt oock, ende representerende met groote ootmoedicheyt haer kleyn thresoorken, datse soo ghetrouwelijck heeft bewaert door soo veel assauten,

sy

ſy ſiet de voeten ende handen, ende de zyde van haeren Bruydegom, vervult met begeerte om haer te favoriſeren, ſy gaet dan verſaden haere vyf vaten uyt de zyde : ſy leght daer in haer herte met haere getrouwe ende eerſte liefde ſonder corruptie : Aen de rechte handt gheeft ſy haeren eyghen wille; ende aen de ſlincke handt ende voeten de andere krachten der zielen. Welcke offeranden hy terſtont accepteert ende verghelt haere liberaelheyt : want ſy gheeft al dat ſy heeft ſijnder liefden. Voor haer herte gheeft hy het ſyne ; voor haere liefde ſonder corruptie, gheeft hy haer ſyne ghetrouwe liefde, voor haeren wille trouwt hyſe, ende gheeft haer ſijnen Goddelijcken wille ; voor de dry krachten van haere ziele, gheeft hy haer de dry Goddelijcke deughden, te weten het gheloove, de hope, ende de liefde. Hy ſtelt dan ſyn handt-teecken op het contract, ghelijck ſy oock doet, ende de twee ghetuyghen ſijn de twee ander perſoonen vande Alderh. Dryvuldicheyt. Sy is dan wel verſekert van den kant van haeren Bruydegom. Ten leſten ſteeckt hy aen haeren vinger eenen rinck teenemael rondt, om haer te thoonen dat ſyne liefde noch beghinſel noch eynde en heeft, en op datſe ſoude ghedachtich weſen, datſe de Bruydt is vanden Coninck, welcke niemant en kan ontbinden als haeren eyghen wille, welcken ſy oock heeft geabandonneert.

Maer waer iſt dat de Coninghinne ſal houden haere reſidentie, daer ſy ſal moghen met den Coninck ſpreken ? want ſy is ghetrouwt in een vremt landt, dat niet en mach weſen haer rijck, alwaer ſy oock den

Coninck niet en kan sien in syne volle Majesteydt, ten zy ghedeguiseert, ter oorsaecke van het vremdt landt ende miserabelen kercker des lichaems. De residentie welcke hy haer gheeft, om met hem te spreken, is de secrete kamer van het opperste deel der zielen, die verre is van alle de sinnen ende de naturelijcke corruptie, een plaetse die is de alderseckerste welcke hy haer recommandeert seer sorghvuldelijck te bewaeren, ende in grooter weerden te houden, als een secreet dat alleenelijck dient voor twee, te weten Godt ende de ziele: selve datse niet en soude laeten in-komen in dit Cabinet de kinders, want sy syn alryts curieus om te sien ende te verwonderen de verscheyden schoonicheden van de selve.

Sy syn oock gheneghen als sy komen in dat Cabinet van haere Moeder, om iet te stelen dat hun aenstaet, niet wetende de weerde van het selve, ende het kan gheschieden dat het is een onwaerdeerlijck juweel ofte ghesteente. De Moeder en let daer soo haest niet op: maer als den Coninck komt ende niet en vindt dat kostelijck ghesteente, hy wort verstoort ende vraeght haer naer den selven. Sy seght datse niet en weet waer hy is, datse wel toe-ghesien heeft, ende datter niemant vremts in het Cabinet en is geweest. En hebbender u kinders niet geweest, segt hy? Sy seght, ja. Sy zynt (seght hy) die hem hebben ghenomen, hy sal verloren syn, want sy en syn niet wijs ghenoech om dien wel te bewaeren, wiens groote weerde sy niet en weten. En heb ick u niet gheseyt dat ghy dese plaetse als seer kostelijck soudt houden secreet, oock voor de kinders. Sy wort beschaemt

ſchaemt, maer heeft experientie ende wordt wyſer voor een ander keer. Want den Koninck verbiedt haer, datſe de kinders niet en ſoude laeten in-komen, dat ſyn de vyf ſinnen, die wel periculeuſer ende ſchaedelijcker ſyn als iet anders. Want alſſe daer binnen komen, ſy ſien het een en het ander, ende beletten lichtelijck de blootheyt ende ſtil-ſwyghen van de ziele. Want als de ziele, de Moeder van die kinders, haer wilt s'avonts vertrecken, ſy en kanſe niet wel meeſter ſyn. Want om datſe ghequeeckt ſyn in blootheyt ende armoede, ſy ſyn ſeer gheneghen om te blyven in dat Cabinet. Sy doen groote beloften datſe hun leven ſullen beteren, om daer te moghen blyven: maer ſy en moetſe gheen ghehoor gheven teghen het commandement van den Bruydegom. Hunne begeerte en is niet ſoo ſeer om den Koninck die daer logiert, maer om de conſolatien die ſy daer ghevoelen.

Het kan oock ſeer ſelden gheſchieden datſe daer gheen quaedt en doen: want aengheſien ſy alle vyf ſyn van verſcheyden conditien, d'een contrarie aen d'ander, ende elck doende naer ſyne naturelijcke ghenegentheydt, die t'eenemael contrarie is aen den Koninck, ſy ſouden wel konnen ſoo ſeer den meeſter maecken, dat hy haer voor eenen tydt ſoude verlaeten, tot dat ſy de ſelve beter ſoude op-gevoet hebben in abſtinentie ende verſtervinghe: want alſſe maer eens in en gheraecken, ſy ſtelen lichtelijck jet dat hun behaeght, welck veroorſaeckt groote ſchaede aen de ziele; want het mach weſen een koſtelijck gheſteent (gelijck ick hebbe geſeyt) wiens weerde

ſy niet en kennen: ende om datſe ſyn grof en plomp, en onbequaem tot ſulcke edele ſaecken, ſy verlieſenſe lichtelijck, ofte door eenighe ydele vreught, al is het oock in het gheeſtelijck; ofte door ydel behaeghen. Men ſoude ſegghen dat dit wel mach gheſchieden inde ſaecken Godts: waer op ick ſegghe datmen wel mach hebben behaeghen in Godt, maer niet in ſyne gaven ofte gratien, die van ons vereyſchen een groote verkenteniſſe ende ootmoedigheyt. Sy verlieſenſe oock door eenighe preſumptien peyſende dat de ziele wel ghevoordert is in Godt, datſe ſyne Bruydt is ende gheenſins en kan faelen. Men ſoude ſegghen, het is ſoo, machmen de waerheydt niet peyſen? Het is wel ſoo in het bloot ghevoelen der zielen; maer dit moet voor de ſinnen onbekent ſyn; die alleenelijck moeten kennen hunnen armen *Niet*, ende d'obligatie die ſy hebben aen hunnen Meeſter.

Als dan de ziele door de ſinnen haer ſelven vindt berooft van eenen ſoo grooten ſchat, ick laet u peyſen welcke vreeſe datſe heeft van haerē Bruydegom om haere kleyne ghetrouwigheydt. Sy gaet met alle neerſtigheydt om die te her-nemen van de ſinnen: maer ſy vindtſe verloren ofte ten minſten ſeer leelijck bedorven, ſoo datſe die niet en dorft draegen in haer Cabinet. Maer als het gheſchiedt datſe haer verlies niet en weet, ende dat haeren Bruydegom komt, ende haer vraeght, Waer is dat koſtelijck gheſteente, waer is die gratie, waer ſyn haer effecten? ſy vindt haer ſelven berooft, ende en weet niet waerſe bewaert ſyn, ende blyft beſchaemt en ver-

verootmoedicht kennende haere faute, van haere kleyne ghetrouwigheydt. Sy seght alsdan wel, ick hebbe immers soo wel toeghesien dat den duyvel nochte de werelt in my niet komen en souden: maer en kent ghy noch niet uwen meesten vyant, te weten u selven ende uwe sinnen?

Op dese maniere ist dat ick begheire de submissie van uwe kinders, sulcke is de ghetrouwigheydt die gy my schuldigh zyt om myn ryck te bewaeren ende myne goeden; te weten dat ghy niet en laet deylen van de goeden, de ghene die het niet toe en komt, principalijck de sinnen. Want dit houwelijck hoe wel verheven, en is nochtans soodaenigh niet, dat ick de sinnen oock ghetrouwt hebbe, ofte hun deelachtigh ghemaeckt van myn ryck. Ter contrarie ick verbiede datse nerghens ghemeyns en sullen hebben met dit deel. Want ick gheve u somtyts inghestorte gaven, die ghejont worden door besonder faveur, in welcke gy niet en hebt als het medewercken met ootmoedigheyt; ende gy maeckt uwe sinnen ende eyghen gheest deelachtigh van een saecke die u niet toe en behoort. Daerom ghelyck het goet dat verkreghen is sonder recht niet en vermeerdert noch en doet profijt; alsoo dese gratien die niet en zyn in de macht van de ziele, en konnen met de sinnen niet vereenight worden, nochte profijt doen met de selve.

De lieden van dese werelt hebben voor ghewoonte, namentlijck de jonghe ghetrouwde, dat den man op 't eynde van 't jaer vraeght rekeninghe van syne vrouwe van het goet ende de beurse, om te sien

ſien of ſy verſtandt heeft om menagie te houden, of ſy een goede menagiere ſal zyn, ende of het goet profiteert. Ick ſal oock ſoo leven met u ziele, ick ſal rekeninge eyſchen van de gaven ende gratien die ick u ſal gheven, welcke effecten ſy doen in u kinders, te weten uwe ſinnen; of ghyſe oock beſit ſonder eyghenſchap: want ten is niet ghenoegh dat uwe ſinnen worden berooft van die gratien, maer ick wille daer-en-boven dat uwe ziele die oock beſitte ſonder eyghenſchap; met verkenteniſſe van haere af-komſte ende ſlechte conditie, ende dat alle goet toebehoort aen haeren Bruydegom, datſe anders niet en is als de burſierighe, ende datſe noch ſal moeten rekeninghe gheven naer eenighen tydt. T'is ſoo myne Bruydt, dat ick u ſal leeren menagie houden met my in dit vremt landt, tot dat ick u ſal leyden in myn ryck.

Want uwe kinders de vyf ſinnen, ſy moeten noch groot worden, ende ghehabitueert in hunne armoede. Want de kinders der Koninghen en hebben geen beſittinghe van de goeden des rycks, tot datſe groot zyn ende voorſichtigh om die te beſitten. Soo iſt dat ick in dit landt hun niet en kenne voor myn kinders, noch ſy en hebben eenighe beſittingen met my, hoewel ickſe niet en haete, maer gheve mynen peys: maer in myn ryck daer ſal ickſe thoonen dat ick hunnen Vader ben, ende ick ſalſe erf-genamen maecken van het Hemelſch hof, daer ſal ickſe den kus gheven ende al; maer hier in dit landt en is voor hun anders niet dan armoede.

Het

Het is soo myne Bruydt dat ick begheire, datghe menagie houdt met my, ende u selven gouverneert gelijck ick u leere. Als ick u sal roepen in myn ryck, daer sullen wy de Bruyloft vieren: want om het selve hier te vieren, het volck van dit landt en is niet capabel, om te sien sulcke domineeringhe ofte Heerschappye in de jonghe ghetrouwde, om dat het somtyts ghebeurt dat den geest doet eenige teeckens uytwendigh blycken van de inwendige vreught der zielen: ende dan moet sy onderstaen de oordeelen van al de werelt, elck naer syn opinie, ende maeckense dan twyfelachtigh en benouwt, of haeren staet goet is ofte niet.

'T welck oock veroorsaeckt dat uwe kinders u eenighe oorloghe aen doen, niet willende meer soo lichtelijck leven in hunne bloote armoede alsse pleghen: al en is het noch niet de Bruyloft, maer alleenelijck een vereeninghe, welcke ick u verlee ne in uwe ziele, ofte wel eenighe particuliere gratie ofte inwerckinghe. Want mits uwe nature noch niet en is ghehabitueert noch ghewoone op myne tegenwoordigheydt, sy en kanse niet verdraghen, ende gheraeckt terstont in een verydelinghe, ende ghelijck sy oock is de simme van den gheest, sy conterfeyt onse actien, ende verthoont die aldus, sonder dat sy het wee,t aen het uytwendigh, ende soo is sy causse van dese cruycen.

Maer ick sal u wel een ander maniere leeren, op datmen u laete met vreden in u kabinet, ende op dat gy soudt zyn buyten alle vreese ende twyfelachtigheydt, te weten dat ick niet en sal voortaen op sulck

ſulck een maniere met u leven, als ick ghedaen hebbe doen ick u vryde voor onſe ondertrouwe. Ick leyde u wandelen in den hof der welluſten ende der verlichtinghen mynder gratien, ende thoonde u ſoo veel ſchatten van myne ſecreten, dat uwe liefde dede vermeerderen.

Maer nu ſal deſen welluſtighen ende verlichten hof gheſloten zyn: 't is ghenoegh dat ghy gheſien hebt dat hy my toebehoort, ende dat het goederen zyn van dat ryck, welck ghy in dit landt niet en kont beſitten. Ick ſegge dat op deſen verlichten hof ſal komen eenen duyſteren nacht, ende ghy ſult my ſien in deſen hof, met een levendigh gheloove, hope, ende liefde: ende de dry krachten van uwe ziele ſullen volkomen worden in deſen duyſteren nacht daer ſult ghy komen woonen in myne teghenwoordigheydt: myn klaerblinckende aenſchyn ſal bedeckt worden met deſen duyſteren nacht. Want in dien ick my thoonde in myne Majeſteyt ende Coninckliicke kleeren, ten ſoude niet konnen weſen of ghy ſoudt vallen met de Koninghinne *Eſther*, als ſy ſagh den Koninck *Aſſuerus* in ſynen throon met een vreeſelijcke Majeſteyt; maer als hy van mine veranderde, en leyde op haer ſynen ſchepter, alsdan naerſde ſy hem met een brandende liefde. Alſoo als ick ſal verandert hebben myn klaerblinckende aenſicht, ende het ſelve bedeckt hebben met deſen duyſteren nacht, alſdan en ſal het teer kindt van uwe nature niet meer vallen in de verdwyninge: want ſy ſal haer ſelven vinden in duyſterniſſen, ende den hof gheſloten.

Vwe

Vwe Salicheyt dependeert oock van het gheloove: hier sult ghy oeffenen een seer levendigh gheloove: want te vooren en was het gheen gheloove maer kenniſſe: het is ghenoech datghe weet wie ick ben.

De gulsicheyt van uwe kinderen sal oock veranderen in een Heylighe armoede ende abstinentie, ende ghy sult alsdan ghewonnen hebben de victorie over uwe vyanden de werelt, den duyvel, ende het vleesch, ende sult leven in een payſibel vreese.

Soo sult ghy volbrengen alle de clausen ende conditien van het contract des houwelijcks.

Maer ghy sult segghen, is dat de liefde die ghy te vooren thoonde, my soo minnelijck omhelsende ende bewysende duysent careſſen? Wat heb ick misdaen dat uwe liefde soo verkoelt is? ist dat ghy my verlaet, waer sal ick my vertrecken, gheen goedt hebbende om by te leven. Niemant en sal my willen kennen in dit vremt landt, meynende dat ick ben ghelijck een van die onghetrouwe vrouwen, die van hunne mans worden verlaeten, welcke hebbende ghedaen een rijck houwelijck, daer naer lyden groote armoede. Myne Bruydt ick aenhoore alle uwe vreesen ende klachten, als komende van eene Bruydt die noch weynigh gheresigneert is ende ghelaeten in mynen wille, vreesende in een Coninckryck armoede te lyden. Waer is dan mynen wille, die ick u hebbe ghegheven? Ghy herneemt wederom den uwen, daer ick u maer en dreyghe: wat soudet dan wesen indien ick het dede. Ick sie dat uwe ziele soo wel eygenaerigh is als uwe sinnen. Het

is

is daerom noodigh gheweeſt dat wy ſouden trouwen in dit vremt landt, op dat ghy ſout leeren zyn gheſigneert ende ghelaeten ſoo wel in myn afweſen als in myne teghenwoordicheyt, ſoo wel te vreden in het ſtilſwyghen als in het t'ſamenſpreken, ſoo ghewilligh in duyſterniſſe als in licht: ende ſoo ſult ghy medewercken tot het ghene ghy my belooft hebt: maer van val ende herval ſult ghy komen tot een volle ghekruyſtheyt.

De mans van deſe werelt ſegghen tot hunne vrouwen, Eer ick u trouwde, ick vryde ende kareſſeerde u, ende dede duyſent faveuren ſonder uwe verdienſte, ende ſoo zyn wy ghetrouwt ende hebbe u ghekreghen door deſe fineſſe: maer nu moet ghy my careſſeeren, ende bewyſen een ootmoedighe onderworpentheyt, ſonder teghenſegghen. Soo ſal ick doen met uwe ziele: wy zyn ghetrouwt: ick hebbe u oock ghevryt, om u te kryghen door deſe fineſſe: nu begheire ick, dat ghy my ſult vryen en kareſſeeren, ende dat ghe te vreden zyt in al het ghene ick met u doen ſal. Als ick u ſal gheven pyne ende verlateniſſe ghy ſult getrouwe blyven ende vaſt aen het bloot gheloove in den dnyſteren nacht.

Ick wille daer en-boven dat ghyſe ſoo ſeereet houden ſult, als eenich licht ofte gratie: ende dat ghe noyt eenigh ſamblant van klachten en doet aen uwe kinders, noch eenighe veranderinghe en thoont in uwe actien, op datte blijven in hunne ruſte ende vereeninghe: noch oock en klaeght aen eenighe creaturen, noch hun en thoont door eenighe actien ofte teeckens uwe verlaetentheydt. Want ſoo ſoudt ghy

ghy u Cruys deylen, ende het minste deel houden sonder verdienste en sonder solaes: want den troost buyten my verandert in droefheyt.

Leeft dan ghelyck de ghetrouwe vrouwen, die hunnen man verwachten met liefde ende hope: ende en mistrouwt niet van myne liefde dat hy soude verkoelt zyn, maer ter contrarie betrouwt dat hy vermeerdert is. Want het ghene ick u nu doen, is een meerder effect van myne liefde tot u, dan als ick u gaf het soete melck van myne gratie: ende ghy verdient nu meer in eenen ooghenblick in desen duysteren nacht ende donckere contemplatie, als in alle de lichten des Hemels ende over-naturelijcke gratien: want den appetyt en is daer niet noch de sinnelijckheyt van het nederste deel; het gheloove wort daer gheoeffent; de ziele leeft in een peysibele ende ootmoedighe vreese.

Ten waere gheen groote liefde voor eene Moeder, waert datse haer kindt altyts hiele aen de mamme, want het en soude gheen sterckte kryghen ende en soude nerghens toe bequaem zyn. Daer zyn verscheyden tijden, den tijdt van de mamme, den tijdt van de pap, den tijdt van stercke ende grove spijse, oock den tijdt van vasten en abstinentie, tot dat het leven ten eynde is. Ghy moet nootsaeckelijck door dese weghen passeren in dit vremt landt, tot dat ick u leyden sal in de besittinghe van myn rijck. Daer sult ghy wesen in de armen van mijn eeuwigh wesen ende Goddelijcke protectie, ende sult blyven in dit Hemelsch Ierusalem, daer gheen stryden noch vyanden meer en sullen wesen. Den gheest en sal niet

meer

meer bevochten worden van het vleesch. Het lichaem sal alsdan glorieus zyn tot recompensie van syn abstinentie, ende sal volle besittinghe hebben van den gheest. Ende het hof sal u verkennen voor een volmaeckte en ghetrouwe Coninghinne, ende sullen segghen: Ghy zyt gheheel schoon ende sonder eenighe vlecke steunende op uwen beminden. Siet hier is volbracht het gheestelijck houwelijck, dat ick wensche in my ende in alle menschen.

IV. CAPITTEL.

VVelcke dispositie dat de inghestorte gratie vverckt in de ziele.

DE inghestorte gratie wordt krachtelijck ende sekretelijck in de ziele ghestort, dickwils als sy't minst peynst: want Godt van alle eeuwigheyt hebbende particulierelijck een ziele gheschickt tot de salicheyt, heeft eenen tydt ghestelt om haer te favoriseren met dese inghestorte gratie: noch en siet niet of sy bereyt is, oft niet: want dese inghestorte gratie gheeft sonder middel de bereydinghe daer toe noodich. De eerste instortinghe is een dispositie ghestort in den wille, ende den wille door een gratie des wils doet het effect. Dit wordt ons dickwils gethoont in de H. Schrifture, naementlijck in den Apostel *Paulus*, die gheen bereydinghe en hadde van dusdanighe gratie: want in den tydt van syn meeste quaedt ende wreedtheyt teghende gheloovighe, Godt wierp hem

hem ter neder, ende bevonck hem met een inghe-ſtorte gratie. Deſghelijcks *Magdalene*, opden ſelven ſtondt als ſy was met een quaedt voornemen, is ſy onverwachts in het herte gheraeckt gheweeſt met een ingheſtorte gratie.

In deſer voeghen treckt Godt wel de zielen met ghewelt jae ſomtyts oock bynaer teghen hunnen danck; maer als hyſe nu heeft in ſijne macht; hy toontſe dan wat ſy ſullen moeten lyden voor ſijnen naem, ghelyck hy ſeyde van S. *Paulus*: want het is alſdan dat de meeſte ſtryden beghinnen Hy treckt-ſe naer de campaigne, ende gheeſtelycke oorloghe, ende hy roepſe ſoetelyck in het eerſte, ſonder hun te thoonen de eſquadrons vol peryckel, ende ſwae-richeyt voor de nature, dan alleenelyck als hunnen naem gheſchreven is in het herte Godts, ende ſy tee-nemael ſynen dienſt toe-gheeyghent om te ſtryden, ende te gheven het leven voor de doodt: ghelyck de ſoldaeten doen, als ſy gaen naer den dienſt van den Coninck, men geeftſe eenigen loon op de handt eer ſy dien verdient hebben, om hun coragie te ghe-ven, en kloecke campioenen te maecken, ende naer hunne coragie, ende capaciteyt ſtelt-menſe d'eerſte van den legher om hunne kloeckheyt te doen bly-cken. Alſoo iſt dat Godt de zielen favoriſeert, ende beloont voor den dienſt, om hun te trecken, ende te maecken kloeck, ende coragieus in ſijnen dienſt: maer alſſe ſoo verre ghekomen zyn datſe beghinnen te ſegghen met S. *Paulus*, Heere wat wildy dat ick doe, ick ben bereydt om u te volghen alomment, alſdan is het herte Godts ghequetſt, hy ſiet dat hy

sal hebben ghetrouwe Cavaillieren om sijnen naem te defenderen, hy thoontse dan de wapens, ende instrumenten om te vechten, ende de plaetse daer sy hun sullen versekert houden van de vyanden den duyvel, de werelt, ende het vleesch, teghen welcke hy hun gheeft krachtighe wapens om hen te vernielen.

Maer daer is eenen vyandt die de ziele vervolght alomment, die ick wel noemen mach eenen doodelycken vyandt, te weten de nature: want als den gheest niet en voordert in de volmaecktheydt, ofte deught, sy levert hem ghedurighe oorloge haer niet willende onderwerpen: maer als den gheest heeft macht verkreghen over desen vyandt de nature, hy wiltse subject houden aen de effecten, ende roeringhen van de gratie; welck de nature niet willende toestaen, pretendeert soo veel besittinge, en heerschappye over den gheest, als den geest heeft op haer, jae noch meer, want sy en pretendeert niet alleen den geest te besitten, maer oock de gratie, om haeren smaeck, ende sinnelycken appetyt te versaeden: ende dese gulsighe is den gheest wel soo moeyelyck in gheestelycke als in tydelijcke saecken, willende hebben in het sinnelyck deel eenen sinnelycken smaeck van de gratie, die alleenelijck toecomt aen het ongevoelijck deel. Want de gratie ghenomen in het sinnelyck deel en gheeft die effecten niet aen de ziele welcke sy gaf als syse besat in de bloote werckinge der zielen: ende soo streeldt de nature teghen recht het ghene Godt toekomt ende de ziele door gratie.

Onsen

Onsen Vader *Adam* als hy hadde ghevolght sijnen sinnelycken appetyt, is ghesmeten gheweest uyt het Aerdsch Paradys, om sijnen kost te winnen in het sweet syns aensichijns: soo sijn wy altemael ghevallen met onsen eersten Vader, ende sijn altemael bedorven door syne sinnelijckheyt soo in den gheestelijcken als den lichaemelijcken smaeck. Godt die straft meer den gheestelijcken als den lichaemelijcken, om dat hy meer kennisse heeft. Soo hebben wy voor straffe met Adam gheworpen te wesen uyt het Aerdsch Paradijs, dat is uyt het naturelyck gevoelen van de gratie. Als Adam was in sijne puerheyt, ende onnoosselheyt, de gratie vloeyde soo wel in sijne nature als in den gheest, ende de besitting was vereenight ende ghelyck: maer soo haest als hy verloren heeft de witheyt der onnoosselheydt, Godt ontnam hem oock de instortinghe van het naturelijck ghevoelen der gratien, ende strafte syne nature met de doodt, ende syn werck met sweet, en arbeyt om sijne salicheyt te winnen: hoe-wel dat hy naederhandt noch wel ghehadt heeft de instortinghe der gratien, maer niet meer in de liberteyt der naturen, ghelijck hy placht als hy was in het Aerdsch Paradijs. Men leest oock niet dat hy wedergekeert is in het Paradijs, om te smaecken de naturelijcke delicien ghelijck hy placht, maer hy moeste arbeyden, ende lyden, ende onderworpen wesen de groote ongheregeltheden van de nature, om de selve te brenghen tot de salicheyt; hoewel hy noyt en heeft connen weiren de corruptie van het kindt. Ia selve de doodt van Jesus en heeft van ons de naturelycke

corruptie niet gheweirt, maer heeft alleenelyck geweirt de ſchuldt van de eeuwige verdoemeniſſe, ende ons gheſtelt in den wegh der ſaelicheyt.

Ick laete u peyſen welcke moeyelycke arbeydens ende vaſtens Adam alſdan moeſte onderſtaen; welcke veranderinghe daer was tuſſchen den gheeſt, ende de nature, zynde de werckelijcke nature verandert in een lijdende, zijnde de verlichte ende ruſtende nature verandert in duyſterniſſe ende aerbeyt, niet meer connende hebben door recht beſittinghe van den gheeſt, maer blyvende in een abſtinentie totter doodt toe: ende ſoo zyn wy altemael, als zynde ſijne kinders, ghevallen met hem. De doodt van *Ieſus Chriſtus* heeft van ons gheweirt de juſtitie, maer de corruptie, die is ons eyghen, ende naturelijck, ende niet alleen de corruptie, maer oock de inclinatien der ſelver: welcke Godt ons heeft ghelaeten om vele redens en intentien: oock op dat de glorie ſoude ſoo veel meer verheven, ende ghe-eſtimeert zyn, hoe meer de nature door deſe oorſaecke moet ſoo inwendich als uytwendich ſterven: want voor de verſtervingen van deſe inclinatien betaelen wy de ſchuldt, die niemandt en can uytdoen als wy. Maer de onderwerpinghe van den gheeſt aen de gratie, ende de naeckte onghevoelijckheyt van het ſinnelijck ghevoelen der naturen aen de gratie, ſyn als vaſtens, ende verſtervinghen door welcke wy eenichſins voldoen voor deſe corruptie: want het eynde, ende beghinſel van den ghenen die Godt het faveur doet van deſe ingheſtorte gratie, moet weſen deſe doodt, ende ontblootinghe des ghevoelens.

Hoe

Hoe meer dat de nature deelachtich is van den ſmaeck van deſe inſtortinghe, hoe min vereeninghe ende beſittinghe dat den geeſt heeft met Godt. Want de ingheſtorte gratie wort wel gegeven aen de ziele ſonder haer verdienſte, ende vermoghen, ende neemt oock wel de vleeſchelijcke, ende aerdſche inclinatien, maer naer datſe de ſelve ontfangen heeft wilt ſy eene Heylighe diſpoſitie, ende werckinghe hebben. Daerom exſtimere ick een meerder gratie, wel te weten de gratie gouverneren, ende onderſcheyden, als de gratie ſelve. Want de gratie buyten haer plaetſe, ofte deel, is als eenen viſch buyten het water, ende eygen riviere, die niet en kan doen het ghene hem luſt, gelijck in ſyn center: want al iſt datmen hem doet in een fraeije wyde plaetſe daer water genoeg in is, hy is even-wel buyten ſijn naturelyck center; hy kan wel eenigen tydt daer leven, maer hy en ſal daer niet vetten noch genereren, gelyck in ſyn eygen riviere. Het ſelve geſchiedt aen de ingeſtorte gratie, als-menſe neemt buyten haeren center, welck is het opperſte deel van de ziele, daer ſy haere generatie doet, van de inſtortinghe tot het licht, van het licht tot de vereeninghe; die de ziele maeckt teenemael Goddelyck, ende ſoo ghetransformeert dat ſy is als Godt door mede-deylinge der liefden. Maer haer nemen buyten dit deel, is haer nemen buyten haeren center, al waert dat menſe liete in de nature met eenighe ghelyckeniſſe van de gheſtelteniſſe des gheeſts: nochtans om dat die plaetſe is bedorven, ſy en kan haere werckinghe noch generatie niet doen ghelyck in haeren center, te weten het opperſte deel der zielen.

Wy syn dan altemael met onsen Vader Adam gebannen uyt het aerdsch Paradijs, ende gheslraft met de doodt; welcke al ist saecke datse door het dierbaer bloedt *Iesu Christi* is vernielt gheweest, soo dat wy door syne verdienslen van de doodt eens sullen verrijsen, tot het leven, nochtans de corruptie van de doodt der naturen is ons ghelaeten, op dat wy souden sterven in ons selven, naementlyck in den gheestelycken smaeck, ende tastelijck gevoelen van de gratie. De nature moet wesen als de aerde, om van den gheest gelabeurt te worden, ende ghesuyvert van alle haere quaede corruptien: het vette om haer te vetten sal wesen den wille bereydt, ende gesigneert, op dat den Meester daer in saeyt sulck een saet alst hem belieft; soo datse soo ontbloot sy van alle ghevoelen ghelijck de aerde, die niet en vraeght noch en onderscheyt wat-men daer in saeyt, maer doet haere werckinghe, ende geeft sulcken vrucht als het saet vereyscht dat in haer ghesaeyt is, ende laet die daer naer af snyden van den genen diese gesaeyt heeft, sonder te achten wat-men doet; ende blyst dan bloot, ende gereedt, tot datse den Meester sal believen wederom te imployeren.

Op dese maniere moet haer de nature soo onderworpen, ende vernietighen onder den gheest, ende de gratie, dat den gheest haer mach labeuren, ende Godt besaeyen met het saet van syne gratie: ende naer datse haere werckinghe ghedaen heeft, datse die laet af snyden van den Meester. Ende al waer't datter niet een graentie van gratie verloren en waere, ende dat alles hadde sijn effect ghehadt, datse daer

in

in niet en glorieert noch haer en verheft: want ghelijck de aerde niet en kan voort-brenghen het minſte ſaetjen, ten ſy door de inwerckinghe ende hulpe Godts; alſoo al iſt dat de gratie in ons gheſaeyt is, wy en konnen niet een graentje tot ſyn effect doen komen, ſonder de particuliere aſſiſtentie ende inwerckinge Godts. Waer van willen wy ons dan verheffen, die ſelve niet capabel en ſyn om ons eygen landt te ackeren om van eenen anderen beſaeyt te worden; ende naer dat het gheackert ende beſaeyt is, niet een graentjen door onſe eyghen kracht en konnen voort-brenghen. O ellendighen onmachtighen! wat meynt ghy dan?

Hoe meer dat een ſchip vervult ende ghelaeden wordt, hoe dieper het ſinckt in de zee; welck ſoude konnen ſoo ſeer ghelaeden ſyn, dat het in de zee ſoude verdrincken. Aldus moet ghy aenſien uwe onmachtigheydt: hoe meer dat Godt u laeyt, ende vervult met ſyne gratie, hoe meer dat ghy moet ſincken in de zee van uwen *Niet*: ende als uwe aerde ſoude weſen in haeren vollen waſdom, ſonder jet te ontfanghen dat niet voorts en komt, alsdan moet gy u ſelven verloochenē ende verlieſen in uwen *Niet*, ſiēde de wercken van ſoo grooten Godt in ſoo ellendigh een lichaem. Waert dat de nature eens hadde deſe waerachtighe kenniſſe van haeren *Niet*, ſy ſoude haer wel wachten van te willen genieten en beſitten het ghene haer niet toe en komt: ende ſoude klaerlijck ſien, dat haer niet toe en behoort als haeren armen *Niet*. Waer't dat wy aldus eens konde de nature gouverneren, Godt ſoude alſdan konnen

segghen, *Myne ghenoechten syn te weſen met de kinderen der menſchen*, ende wy ſouden heel verlicht worden gelijck de Engelen: want alsdan voldoet Godt door ſyne gratie, dat wy te kort hebben ende verloren aen de nature: ende ſoo ſouden wy ſterven de doodt die wy moeten ſterven: ende doen een gheeſtelijcke verryſſeniſſe met *Ieſus Chriſtus*.

Maer men ſoude moghen segghen, hoe ſullen wy tot deſe doodt gheraecken? De gratie ſal het ons wel thoonen: iſt dat den gheeſt kloeck is, hy ſal den beul ſyn om deſe Juſtitie over de nature te executeren: Godt ſal den rechter ſyn die de ſententie ſal geven, hoedaenighe doodt sy moet ſterven: de gratie ſal het inſtrument ofte ſweerdt ſyn, om haer te executeren: het oppſterſte deel der zielen ſal de plaetſe ſyn daer-men-ſe ſal doen ſterven, om datſe daer haer meeſte fauten heeft bedreven, aldaer ſtellende hét ghene haer niet toe en komt, ende ſulcke goeden die sy niet en kan reſtitueren. Daerom ſal dit een geluckighe doodt ſyn: den gheeſt ſal dan weſen een ydel vat, waer in Godt ſal konnen gieten ſyn ſoete ende Goddelijcke vochtigheydt, ſynde den geeſt onder den vollen vloedt ende werckinghe van de gratie.

Alſdan ſyn de werckinghen meer Goddelijck als menſchelijck: de dry Goddelijcke Perſoonen doen dan ghedurigh in de ziele hun Goddelijck werck.

Als Godt de zielen treckt door inſtortinghe, hy en thoontſe niet alleen ſyn licht, maer ghevet hen. Hy nam het gheſicht ende uyt-wendigh licht van *S. Paulus*, om het ſelve inwendigh weer te gheven, ſoo

dat

dat het hem niet voor het uyt-wendigh maer het inwendigh konde dienen. Hy en thoont hem oock niet de ingheſtorte gratie, ghelijck de verkreghen gratie, maer hy gheeft-ſe effectivelijck. De verkreghen gratie vereyſcht dry ſaecken, de wereckinghe, het effect, ende diſpoſitie: maer deſe ingheſtorte ende over-naturelijcke gratie werckt inde ziele op een ander maniere: want alſſe in de ziele geſtort wordt, ſy doet haer terſtont quiteren alle gheſchaepen ſaecken ende appetyten van de nature. Welck niet te verſtaen en is van de ghene die deſe doot hebben verkreghen, maer van de ghene die Godt treckt door inſtortinghe, noch ſynde in den afgrondt van de werelt.

Dit is wel eenen grooten ſlagh voor een perſoone die in de ydelheden verſlonden is; van welcke Godt wel vereyſcht deſe groote verlaetinghe, maer hy werckt oock terſtont het ghene hy vereyſcht. De gratie trecktſe af van de creaturen, ende de ziele die gheen kracht en heeft, om datſe ſeer gheweldigh is ſtekende in het ſlyck des werelts, wordt van de gratie gheholpen, die haer eerſt roept, ende terſtont ſelve in haer werckt het effect ende diſpoſitie daer toe noodigh: ſoo dat de ziele terſtont ghereedt is om te wercken, hebbende eenen af-keer van de affectien der creaturen: ſy ghevoelt haer oock bereyt ende ghediſponeert aen het beleyt van de Goddelijcke protectie. Daerom wordt deſe gratie ghenaemt ingheſtort, om datſe gheeft ende werckt het ghene de verkreghen gratie vereyſcht: ſy werckt, ende effectueert, ende ſchickt alles naer het talent van den ghenen

ghenen dieſe ontfanght. De verkreghen gratien roepen tot Godt, maer de ingheſtorte ſtellen in Godt: de verkreghen toonen den wegh, de ingheſtorte ſtellen in den wegh: de verkreghen werckt met den wille, maer de ingheſtorte rooft den wille, ende beneemt haer de macht van te delibereren.

Laet ons nu ſegghen hoe ſy komt in de ziele, ende welcke diſpoſitie ſy gheeft aen het ſinnelijck ofte nederſte deel. Godt treckt ordinairelijck de ziele op twee manieren tot de ingheſtorte gratie: men ſiet ſommighe in den af-gront van hunne abominatien, Godt trecktſe met een ſoete vochticheyt ende extreme liefde tot hem; de andere door gheweldighe pynen ende exceſſen in de nature, die ſoo beſprongen worden datſe ſijn ſonder deliberatie ofte beraedinghe van de naturelijcke kracht: ghelijck gheſchiedt is aen *S. Paulus*, wiens naturelijcke kracht ſoo gheweldich aenghetaſt ende als ghebonden is gheweeſt, dat hy ghedwonghen wierdt terſtont te ſegghen, *Heere wat wildy dat ick doe.* De inſtortinghe gaf hem die operatie, ende het was de gratie die haer dede vraeghen door ſynen eyghen mondt; welcke oock korts daer naer haer verbreyde ende vloeyde tot het lichaem, weirende de verblintheyt van ſijne ooghen, naer dat die van ſijne ziele gheopent waeren. Wanneer hy ſoodaenighe diſpoſitie verkreegh, dat hy naederhandt met veel meerder vierichcydt ſtreedt voor den naeme *Chriſti*, als hy dien te voren vervolght hadde. Ende deſe ſaecken gheſchieden al in hem ghedurende de dry daghen dat hy blindt was, ſonder dat hy iet dede, want het een werck dat

in

in hem gheſchiede ſonder ſyne verdienſten, alleenelijck om te volbrenghen de ſchickinghen Godts over ſyne ziele. Ick ben verwondert datmen gheen mentie en maeckt van ſijne inwendige diſpoſitie geduerende de dry daeghen van ſyne verblindtheydt: want de inſtortinghe vrocht in hem in duyſterheydt, om dat hy noch duyſter was ſoo naer ziele als naer lichaem: maer als hy hadde het gheſichte des lichaems met het ghene dat Godt van hem vereyſcht hadde, dan ghinghen de ooghen zynder zielen open, ende hem wierdt ghethoont het licht dat Godt die dry daeghen in hem hadde gheſtort.

De dry duyſtere daeghen verthoonen ons de duyſtere contemplatie, door welcke Godt treckt vele zielen. Daer ſyn oock ſommighe perſoonen die van Godt ghetrocken worden tot het inwendich, ofte gheeſtelyck leven, die nochtans hun ſelven vinden in duyſterniſſe, principaelyck in de ſinnelyckheydt van de nature, die niet en kan ruſten op eenighen ſmaeck, ofte gheeſtelyck ghevoelen, want Godt en gheeftſe gheen oorſaecke noch middel om te ruſten op ſulck ſinnelyck ghevoelen: maer ſy ghevoelt dat-ſe wordt ghedwonghen te volghen: al iſt oock in duyſterniſſe, om dat haeren vryen wille is als ghebonden, ende als op-gheſchort, ſoo dat-ſe met een ſtercke gratie met ghewelt wordt ghetrocken. Welcken middel de Goddelycke voorſienicheydt ghebruyckt (die ſeer wel kendt de broosheydt, ende ſinnelyckheydt der naturen, in d'een meerder als in d'ander) om de ſelve nature te brenghen tot een Heylighe abſtinentie, ende armoede, ende haer hier in

in wat ghewennen tot dat hyſe trecken wilt tot het licht. Want indien ſy hadde gheproeft de ſoeticheydt van den Gheeſtelycken ſmaeck ende ghevoelen van de gratie, als Godt haer dan ſoude willen trecken tot de contemplatie, ende mede-deylinghen van ſijne lichten, ſy ſoude nu al bedorven ſyn van het voorgaende naturelyck ghevoelen; ende en ſoude niet, ten ſy naer eenen langhen tydt, konnen komen tot den ſtaet der vereeninghe, noch oock ſoo hoo hooghe als Godt, gheſchickt hadde: om dieſwille dat den gheeſt ſyne volle vryheydt niet en ſoude hebben om te wercken in Godt, zynde ghedurich als met een draetje weder-trocken in ſijnen center. Waerom den gheeſt ſeer wel ſiet hoe noodich dat het is dat de nature zy berooft van ghevoelen der zielen.

Deſen draet is de abſtractie, ende af-ſcheydentheydt die de nature moet houden tuſſchen het opperſte, ende leeghſte deel. Ende dit continueel toeſicht, ende occupatie dient den gheeſt oock tot middel in den ſtaet van vereeninghe. Welck al is het noodich, ende al moeſt het dueren totter doodt, het is noch beter deſen middel te hebben, als de nature te laeten verſincken in haere gulſicheydt, ende ſinnelyckheydt. Maer als ſy niet en heeft ghe-ſmaeckt deſe ſoeticheydt; ſy is als-dan meer onderworpen, ende gemaeticht in haere eerſte duyſterheyt, ende den gheeſt en heeft ſoo veel oorloge, ende ſtrijt niet. Want men ſiet dat een die blindt gheboren is, niet en heeft ſoo groote pyne nochte begheirte om te ſien het licht, als den ghenen die de ſoeticheyt

van

van het licht heeft ghevoelt, ende blindt gheworden is.

Siet dan eens hoe dat wy ons behoorden gheheelyck te laeten aen het beleyt van de Goddelijcke voorſienicheyt, die kent alle onſe noodſaeckelijckheden ende de kranckheden van de nature: hoe dat hy hem voeght naer onſe capaciteyt ende noodſaeckelijckheyt, ende dat al om ons te brenghen tot de ſchickinghe van Godt den Vader.

Men ſoude hem konnen verwonderen van de differentie der treckinghe van *S. Paulus* en *Magdalena*, welcker leven was beyde ſchroomelijck ende abominabel voor de ooghen Godts. Godt heeft-ſe wel beyde ghetrocken door ingheſtorte gratie, maer met deſe differentie: de inſtortinghe van *S. Paulus* bevonck hem in de ziele, ende de nature bleef in haer pyne ende benouwtheydt: want de inſtortinghe ende ſoetigheydt van ſijne ziele bleef afghetoghen ende ontbloot van het naturelijck ghevoelen, alleenelijck vloeyende in de ziele: Godt willende van het beghinſel ſijnder gratien de nature van ſyne ſinnelijckheydt ſcheyden, om dat hy hem hadde gheſchickt tot groote ſtryden ende oorlooghen voor den name Godts ende ſynen even naeſten. De gratie bleef dan in het center van ſyne ziele, ende den wille bleef als ghebonden door vreeſe ende verbaeſtheydt. Syne vreeſe was, om dat hy ſagh de overnaturelijcke komſte Godts in ſyne ziele; ſyne verbaeſtheydt, om dat hy ſagh dat het hy was, die hy vervolghde, ende dat ſynen wille nu in Godt ſoo opghetoghen was: Ende dat ſynen vyandt voor-

taen

taen weſen ſoude ſynen meeſter ende Heere. Godt en gaf de inſtortinghe niet in ſijne nature noch de bereydinghe, want hy in de ſelve noch liet de ghepaſſioneerde inclinatien der ſelver, ghelijck hy ſelve ſeght: Ick hebbe een wet in my, die blyft ende belet de wet des gheeſts. Godt hadde hem wel ghetrocken door inſtortinghe, maer hy moeſte voldoen door medewerckinghe. Hy hadde in ſijne ziele de inſtortinghe, om te uytwercken de ſchickinghen Godts, hebbende de nature anders niet als het effect van de gratie, ende den wille moetende volghen den ghenen die hem riep, met eenen grooten ſtrydt tuſſchen den gheeſt ende de nature, op dat de bataille ſoo veel te meer ſoude gheacht ende gheloont worden.

Ter contrarie *Magdalene* oock een groote ſondaereſſe wierdt van Godt ghetrocken door ſoetigheydt ende lieffelijckheydt, welcke niet alleen en hadde de ſoetigheydt ende gratie in de ziele, ghelijck *S. Paulus*, maer oock in de nature: want de inſtortinghe en vrocht in haer niet, ghelijck in *S. Paulus*, door dien dat haere natuere ſoo wel wierdt gherocht ende ghewondt als haere ziele, alſwanneer ſy noch inwendich noch uytwendich gheen wederhoudinghe en ghevoelde. Godt veranderde aen *S. Paulus* wel den quaden wille, maer liet de quade habituden ſijnder paſſien: maer van *Magdalena* weirde hy oock alle quade gheneghentheden ende habituden des vleeſchs; ende de nature alsdan wel bereydt zynde ontfinck ſulcke gratie als haere ziele. Het was noodigh dat Godt aldus ſoude wercken in haer: want

hadde

hadde sy ghetrocken gheweest door ghewelt, sy en soude soo ghetrouwelijck haeren Meester ende Heere niet ghevolght hebben. Haere sonden waeren gedaen door onghereghelde liefde, daerom trocksse Godt door de soetigheydt der liefden, veranderende de vleeschelijcke liefde in de reyne liefde van sijne menscheydt. Godt wilde oock een weynich secunderen de kranckheydt van haeren sex ofte vrouwelijcke conditie.

Soo ist dat Godt is treckende den eenen met ghewelt, ende den anderen met soetigheydt, naer het talent van de gratie, dat hy aen de ziele ghegheven heeft in het doopsel.

De ghene die dese inghestorte gtatie ontfanghen komen tot een grooter vereeninghe, als met de verkreghen gratie, om dat hunnen wille is ghelijck aen Godt ghehecht ende gebonden door de gratie, die anders niet en begheirt als een verloocheninghe ende vernietinghe van de nature, in een volmaeckte ontblootinghe van alle gheschapen dinghen, jae al dat Godt niet en is. Het is waer dat de inghestorte gratie dese dispositie gheeft in de ziele, maer het is noodigh dat de ziele continuelijck zy met een ghetrouwe ooghe om die te uytwercken in de kennisse van haeren *Niet*.

Godt volmaeckt hun in desen staet het talent van de gratie, maer sy moeten van hunnen kant wercken met het talent des lijdens, waer toe sy veel occasien hebben die Godt hun laet overkomen om te lyden, ende soo voldoen sy in het uytwendigh, het gene de andere inwendigh lyden tusschen den gheest, ende het vleesch.

Dese

Deſe gratie wiert ghegheven aen *Magdalena*. Aen *S. Paulus* wiertſe gheſtort in de ziele. om dat hy tot de Saligheyt wiert ghetrocken door de inſtortinghe; maer ſijne nature wiert ghelaten aen het verkrijgen. Het was noodigh dat Godt hem trock door deſe ſtercke ende ingheſtorte gratie; want een teere ende ghemeyne gratie en ſoude hem niet genoechſaem gheweeſt hebben tot een volle bekeeringhe: maer hem was noodigh een gheweldighe gratie, die overliep tot de nature. Hy leert ons de Heylighe onderworpentheydt, die wy moeten hebben tot de Goddelijcke voorſienigheyt in alle ſijne wonderlijcke voornemens over onſe zielen, welcke wy dickwils behoorden te aenbidden.

De ghene die de inſtortinghe in hunne ziele van Godt ontfangen hebben in het doopſel, zijn de ſekerſte, om datſe in hunne inclinatie hebben de effecten van de verkreghen gratie, zynde hunnen wille ghetrocken door de inſtortinghe. Ende deſe perſoonen en hebben de complexie ſoo teer niet gelijck d'andere, die met het minſte exces van de gratie verlieſen het ghebruyck der ſinnen, ende hunne kracht verdwynt. Maer door deſe ingeſtorte gratie treckt Godt wel den wille in opgheroghentheydt, maer niet het verſtandt, welck alſdan heeft een verborghen ſterckte in de ziele om Godt te verdraghen, ende ontfanght de gratie blyvende in het ghebruyck der ſinnen. Niet dat ſulcke perſoonen zynde begift met deſe gratie, teenemael ſijn ontbloot van den ouden menſch; maer door dien dat hunne onghereghelde inclinatien niet en konnen doen hunne

uyt-

uytwerckinghe, ter oorſaecke van de extaſie, ofte opghetoghentheyt in hunnen wille.

Godt heeft oock ſeker tydt in het leven van den menſch, op welcken hy thoont het graen van de gratie, welcke hy in ſijne ziele gheſtort heeft in het doopſel, welck hy overſulex niet altyts niet en thoont, al iſt datmen gekomen is tot de jaeren van diſcretie; maer hy doet dit op eenen tydt, alſt den perſoon meeſt noodigh is: ſomtyts als hy is in deliberatie om eenen ſtaet te verkieſen, alſwanneer haeren wille ſoo wordt ghebonden, ende op-gheſchorſt, dat-ſe haer niet en kan reſolveren noch tot het eene noch tot het ander: ende dan doet Godt groeyen eenighe graentjens van die gratie, welcke hy in de ziele gheſaeyt heeft, welcke de balance der zielen doen al ſeffens ſincken op een zyde, waer door ſy klaerlyck ſiet waer toe datſe verkoſen, ende gheroepen is. De verkieſinge van haeren ſtaet en komt alſdan niet door het verkieſen van haeren wille, maer door een effect van de verborghen gratie die ſy heeft in haere ziele, die haer vereenight met den wille: want de ziele kent klaerlyck dat het Godt is die haer treckt. Ende dit ghebeurt aen d'eene in meerderen ouderdom als aen d'andere; maer Godt doet het naer de maete van de gratie, ofte werck dat hy van ſulcken perſoon vereyſcht.

Deſe perſoonen moghen wel gheruſt, ende verſekert zyn, dat den ſtaet welcken ſy verkieſen (als het geſchiedt op de maniere als geſeyt is) is waerlyck den roep Godts: welck ſy oock ghenoech ſullen mercken: want als Godt hun hebben ſal in ſyn trop-

ken, hy ſalſe dan leeren kennen ſijnen wegh. Eer dat ſuleken perſoone aenveerde haeren ſtaet, ſy moeſte gheleyt weſen door eenen ſoeten, ende aenghenaemen wegh, om haer te onderhouden, tot dat hyſe roepen ſoude in ſyn tropken. Sy was in den trop van de werelt, daer ſoo veel Herders waeren dieſe riepen tot hunnen trop, datſe daer noyt en ſoude ghekent hebben den wegh van den waerachtigen Herder, Maer met datſe is in den ſtaet waerlyck verkoſen van Godt, alſdan doet hy groeyen het graen dat hy heeft ghezaeyt in de ziele oock in het doopſel.

Hy en is oock niet te vreden van haer te hebben in ſynen trop, ofte in die plaetſe daer 't hem belieft, ofte dat haeren wille zy ghebonden, ende ghehecht aen Godt: dit was goet alſſe noch was in den wilden trop, alſwanneer haere vyf ſinnen, die waren als kleyne voskens die alomment liepen, niet teghenſtaende dat den wille ſoo wiert ghehecht aen Godt, in alles volghden hunnen ſinnelycken luſt: maer als hyſe heeft in ſyn tropken: hy maeckt van Voskens Lammekens, die zyn onderworpen, ende volgen den wegh van hunnen Herder.

De ghene die zyn gheroepen door deſe inghe-ſtorte gratie, Godt en ontblootſe niet van den ouden menſch, in het beginſel als hyſe tot hem treckt: maer als het ſaet van de gratie beghint te groeyen, 't is alſdan dat den ſaeyer dieſe heeft ghezaeyt, weirt het quaedt kruydt, dat mochte bederven het goet. Maer iſt dat Godt weirt de quade inclinatien ſonder hnunen arbeyt, ſy moeten hun ghereedt maecken

om

om te marcheren door den Coninclyeken wegh des Cruyces, en hun ontblooten onder dat Cruys inwendigh, of uytwendigh. Dan beginnen te groeyen gheſtaedighe, ende ſtercke deughden, die hunne plaetſe hebben in het opperſte deel der zielen: ende dan moet de ziele klimmen tot den opperſten graedt van ontblootinghe, ende verloocheninghe van haeren eyghen wille, van onderworpinghe, en gelyckvormigheydt aen den wille Godts. Deſe ontblootinghe verſoeckt Godt van ons in deſe Heylige veranderinghe.

Deſe gratie die hy ghegheven heeft aen de ziele in het doopſel, en is gheen paſſerende gratie, maer graverende: Ende die met de ſelve ghefavoriſeert zyn; leven ghedurigh in de gratie Godts, leydende een Enghelſch leven op der aerden, welcke Godt tot hem wilt hebben ſonder corruptie van eenighe ſonde ghedaen door opſet van den wille. Duſdanighe gratie hebben ghehadt vele Heylighen, als *S. Thomas*, en *S. Bernardus*, zynde verkoſen van de borſten huns Moeders, ghepredeſtineert van als ſy waeren in haer lichaem. Deſghelycks de H. Moeder *Tereſe*, *S. Agnes*, *S. Aldegonde*, ende princepalyck *S. Ioſeph*, en zynſe niet voorkomen gheweeſt van deſe ingheſtorte graverende gratie? ghelyckmen ſiet dat ſy van hunne jonckheydt af begonſten ſparcken uyt te worpen. D'eene thoonde een groote begeerte tot de martelie, d'ander tot de abſtinentie, den anderen tot de Maeghdelycke reynigheyt, ghelyck *S. Ioſeph*, die hadde ſulck een Enghelſche puerheyt ſoo naer ziele als naer lichaem, al of hy niet en hadde

de onderworpen gheweeſt de corruptie van Adam. Met dat hy was ghebooren, ende beſneden naer de gewoonte des ouden Teſtaments, Godt ſtorte in ſyne ziele ſulck een puerheyt, door welcke hy haer gaf haere eerſte witheyt, op een maniere ſoo verheven, dat ick gheloove dat noyt heylighen deſghelycks en heeft ghehadt.

Soo beghift Godt de zielen ſommighe met ſulck een deught, andere met een andere, die van doen af vereenight zyn met Godt door gratie, aen welcke anders niet en reſteert als de vereeninghe der glorie. Ende Godt heeft in ſyn werck dat hy in duſdaenige zielen doet, ſulck een behaeghen, ghelyck jemandt die ſyn behaegen neemt voor den ſpieghel, niet om den ſpieghel, maer om ſyn aenſicht dat hy daer in ſiet. Soo heeft Godt ſyn behaegen in den ſpieghel van onſe ziele, als hy daer in ſiet het aenſchyn van ſijn Goddelyck weſen: niet dat het ghene hy in dien ſpieghel ſiet, is ghelyck hy, verre van daer, maer alleenelyck eenen wederſchijn van ſyn weſen. Oock maeckt Godt de ziele dickwils hem ſoo ghelyck, dat ſy is als Godt ſelve door mede deylinge: maer met differentie van den ghene die ſiet in eenen ſpieghel, die wel ſiet een aenſicht ghelyck hy, maer niet ſyn ſelven; want den wederſchyn en heeft gheen macht, ten ſy door den wille van den ghenen die hem ſien; ſoo dat indien den ſpieghel beſmet, ofte duyſter van den aeſſem waere, het niet en ſoude zyn in de macht van dien wederſchyn om dat te weiren, ende den ſpiegel te ſuyveren: maer iſt dat den ghenen die daer in ſiet, weirt die duyſternisſe, den wederſchyn ſal

het

het ſelve oock doen, niet hebbende de macht om die eerſt te weiren, maer alleenelyck vervolghens. Iſt datmen weent ofte lacht, gaet ofte comt, hy doet al de uytwendighe teeckens, gelyck den ghenen die daer in ſiet, maer hy en geeft gheen inwendich ghevoelen, zynde maer een verthooninghe door de reverberatie van het glas om te repreſenteren het ghene daer vooren ſtaet.

Alſoo iſt dat Godt door deſe ingheſtorte, ende overnaturelycke gratie, hem ſoo opentlyck verthoont aen de ziele, dat indien men de ziele conde ſien, men ſoude peynſen datmen Godt ſiet. De ziele is alſdan voor ſoo veel ghelyck Godt, die hem ſpieghelt in de ziele. Iſt dat Godt haer thoont droefheyt, ſy is droevich; iſt dat hy haer thoont blydtſchap, ſy is bly; iſt dat hyſe vernedert ofte verheft, ſy ſinckt ofte ryſt opperwaerts; iſt dat hyſe kuſt, ſy kuſt; eyndelinghe ſy doet tot de minſte roeringhe ghelyck Godt. De ziele ſiet haer alſdan in den gront van haeren *Niet*, ende ſiet datter niet en is in haere macht, ſiende haer ſoo onmachtich als den wederſchyn van den ſpieghel, ſonder alleen te connen weiren de duyſterniſſen, ende vlecken van haere ziele, om gheen beletſel, ofte middel te gheven aen Godt om hem daer in te ſpiegelen: maer iſt dat Godt beghint te weiren de duyſterheyt, ende den aeſſem van de inclinatien van Adam, alſdan doet ſy ghelyck hy, ende haere macht comt door de eerſte roeringhe Godts.

Een ziele die Godt heeft aldus aenghetaſt, ende beſeten, haere werckinghen zyn teenemael Godde-

lyck, ende buyten haere macht, tot de minſte roeringhe der zielen, die comt van de eerſte roeringhe Godt, die de ziele beweeght. Den wederſchyn van den ſpieghel en heeft gheen inwendich ghevoelen, ghelyck ick gheſeyt hebbe, maer doet door een blinde, ende onbekende ghehoorſaemheyt al dat den inſiender doet: alſoo en hebben wy gheen inwendich ghevoelen in de ſinnen van het ghene Godt doet in de ziele, die alſdan werckt door een blinde, ende onbekende ghehoorſaemheyt. Iemandt moght ſeghen, is dan den ſpieghel van onſe ziele capabel om in hem te ontfangen het aenſicht Godts? Neen voorwaer: want de ziele heeft hier in ſoo veel onmacht als den uytwendighen ſpieghel, die niet en can gheven den wederſchyn ſonder het voorworpſel datmen hem gheeft.

Alſoo deſe ziele aen welcke Godt door een particuliere ſchickinghe heeft belieft ſijne Goddelycke tegenwoordicheyt te thoonen, eer dat hy hem verthoont, gheeft hy haer ſecretelyck een inſtortinghe in het glas der zielen, die haer geeft de macht om te ontfanghen het ſchynſel van het aenſicht Godts: niet om de verdienſten van het glas, maer om het welbehaeghen van den genen die daer in ſiet.

Men ſiet ghemeenelyck dat als jemandt heeft eenen ſpieghel die raer is, ende geeft eenen volmaeckten wederſchyn, men verberght hem voor de handen der kinderen om buyten peryckel te weſen, oock voor de ghemeene menſchen, op dat hy door eenighe quaede aeſſems ofte gheſichten niet beſmet ofte bedorven en worde; men hanght hem oock in

de

de treffelijckste kamer van het huys, daer hem niemandt sien en kan, dan die weerdigh zyn om hun daer te spieghelen. Alsoo den spieghel van onse ziele is van een onextimerelijcke weerde, als Godt hem heeft ghegheven de macht om te thoonen den wederschyn van syn Goddelijck wesen. Als wy dan beghinnen te sien, dat het Godt is, die wilt syn aensicht verthoonen aen den spieghel van onse ziele, wy syn schuldigh dien schoonen spieghel te nemen uyt de handen der kinderen, welcke kinders zyn onse sinnen, die hun daer in souden sinnelijck vermaecken, ende souden hem besmetten met den aesem van hunne corruptie, oock met peryckel van hem te laeten vallen ende te breken; om datse mochten daer in sulck een behaeghen hebben, datse souden vallen in presumptie ende hooveerdigheydt, welcke sonde hem soude doen breken. Willen wy dan hem wel bewaeren ende stellen buyten peryckel, laet ons hem laeten hanghen in de treffelijckste ende verseckerste kamer van ons inwendigh, ende soo hooghe datter de kinders niet aen en konnen geraecken noch daer in sien.

Dese secrete kamer sal wesen het opperste deel der zielen dat alderverst is van de sinnen, alwaer wy desen spieghel sullen bewaeren ten dienste Godts alleen.

Het ghemeen volck dat in desen spieghel niet en mach sien, zyn de imaginatien, phantasien, ende beelden die onsen gheest versiert: jae oock de visioenen ende revelatien hoedanigh die mochten wesen. Want indiense quaedt zyn, sy sullen gheven aen den

ſpieghel eenen aeſſem ſoo ſmettende dat de vlecke niet en ſal konnen uyt-ghedaen worden : indien ſy goedt ſyn, ſy ſullen oock gheven eenen middel ende beletſel, belettende het waerachtigh geloove ende blootheyt ; oock de vereeninghe van den ghenen die hem ſpieghelt in hem. Indien den ghenen die hem ſpiegelt heeft voor hem ſyn herte ende binnenſte open, den wederſchyn ſal hem ſien blindelinghe ende dat alle andere komen, hy en ſal gheen ander teecken maecken als van het ghene hy draeght. Maer als deſen ſpieghel ghehanghen is verre van de handen der ſinnen, en van alle imaginatien, viſioenen goedt ofte quaedt, alsdan en ſien wy niet alleen het aenſchyn Godts, maer wy ſien oock tot den grondt van ſyn herte ende het binnenſte van ſyn inghewant, ende ſien alle viſioenen in hem in een ſimpele blintheyt.

Als jemandt ſiet in eenen ſpieghel, iſt datter jemandt dievelijck van achter komt, wiens gedaente hy in den ſpieghel ghewaer wordt, hy verſchrickt hem ende keert ſyn aenſicht omme. Het ſelve ghebeurt in onſe ziele, als Godt daer in druckt ſyn aenſicht, iſt dat hy daer ſiet dat den ſpieghel onſer zielen eenigh ander beeldt ofte aenſicht verthoont behalven het ſyne, hy heeft dan eenen af-keer van den ſpieghel. Ende iſt dat de ziele heeft behaeghen in andere perſoonen ende ghedaenten, Godt keert ſyn aenſicht omme, want hy is eenen jalourſen Godt, die hem alleen wilt ſpieghelen in onſe ziele, ende en kan de ghedaente van eenighe andere beelden daer gheenſins ghelyden, als alleenelijck ſyn beeldt, ſoo

dat

dat hy hem ſpieghelt in de ziele, ende de ziele in hem.

Laet ons dan onſen ſpieghel hanghen niet alleen verre van de ſinnen, maer oock ſoo hooghe vander aerden, dat gheen viſioen noch de ghedaente van jet dat Godt niet en is, daer in en ſchyne.

Men ſoude ſegghen dat het hooveerdigheydt is te verworpen de viſioenen alſſe ſyn van Godt: maer neen ten is gheen hooveerdigheydt, want de ziele verkennende haere onweerdigheydt, mach haer van het viſioen af-keeren met alle oodtmoedigheyt ende paſſeren tot den ghenen welcken het repreſenteert, ende dat met goede reden. Want ghelyck gheleydt is alle viſioenen beletten het bloot gheloove, ende ſyn daer-en-boven onderworpen veel bedrogh des duyvels, die de goede viſioenen lichtelijck kan conterfeyten. Het is dan gheraedigh op de ſelve gheen reflexie te nemen: maer als Godt aen de ziele ſulcks wilt toe-laeten, ſy moet ghedurigh de ooghen hebben op het aenſchyn Godts: ende iſt datſe goet ſyn, ſy ſalſe ſien komen vreedſamelijck uyt hem, en ſullen wederom in hem keeren met de ſelve vreedſaemigheydt. Oock in alle andere dinghen, alſſe niet en beletten de vereeninghe der zielen, t'is een teecken dat het ſyn wercken Godts: ende naer datſe de uyt-werckinghe gedaen hebben door de ſinnen datſe keeren met de ſelve diſpoſitie in hunnen oorſpronck. Maer iſt dat de ziele daer in niet gewrocht en heeft naer de ſchickinghe Godts, ſy ſal het terſtont ghewaer worden, alſſe het Godt weder geeft.

Iſt dat het werck niet en is van Godt, maer van den

den duyvel, die hem secretelijck is duyckende onder den mantel der gratien, indien de ziele haer selven hout in de selve blootheyt, ende vereeninghe, sonder reflexie te maecken op dit of dat, sy sal het verkennen in haere vereeninge: want dit werck en sal synen wederloop niet hebben in Godt, die sijnen oorspronck niet en is, noch Godt en sal het accepteren. Ende ist dat de ziele haer vast ende sterck hout in haere vereeninge sonder te maecken eenige reflexien, ofte kenniſſen des verstants, sy sal geloont wesen naer de inwendige blootheyt in welcke sy haer heeft gemeinteneert: want het is een bedroch des vyants, dat Godt toe-laet, om de ziele te doen verdienen waerachtige te ontfangen die hebben hunnen weder-loop in Godt hunnen oorspronck.

Als het is den eyghen gheest die sulck een werck voortbrenght, de ziele sal het hier uyt kennen, te weten indien sy is in de selve dispositie ghelyck ick gheseydt hebbe, sy sal sien in haere vereeninghe, dat Godt haere vereeninghe niet en voordert, noch dat sy gheen besonder gratie en heeft ontfanghen van dat werck, hoe groot dat het mocht gheweest syn: om dat het is gheschiedt buyten den gheest Godts, ende dat den eyghen gheest eyghenaer gheweest is van het werck Godts: maer om dat syne intentie goedt is gheweest, ende syn gesicht eenvoudich, daer om en wordt hy niet ghestraft, hoe-wel dat de ziele alsdan gheen assistentie en heeft van de gratie die mede-werckt.

Dit is dickwils de oorsaecke dat een werck niet wel en succedeert, al ist dat het oock schynt te wesen ter glorien Godts, om dat het al komt van den eygen

ghen gheeft onder den deckmantel van den gheeft Godts die syn werck wilt doen sonder menghelinge van de gheeft. Ende daerom en helpt hen de gratie ende assistentie Godts niet tot het werck, ende soo en luckt ons voor-nemen niet, ter oorsaecke van de eyghenschap van den eyghen gheeft.

Door desen middel konnen wy kennen wanneer dat alles van Godt komt, ende op korten tydt geraecken tot een volkomen onderscheydinghe, door middel van dese bloote vereeninghe: ende en sullen soo niet besmeuren den luyster vanden spieghel onser zielen.

Als Godt dan de ziele heeft door alle middelen gheproeft, ende siet datter in haer geen ander ghedaente verthoont en wordt als de syne, ende dat niemant haer in en druckt syn aensicht als hy; alsdan verheft hy desen spieghel van der aerden, ende geeft hem Hemelsche kraehten, hem representerende voor den spieghel van de H. Dryvuldigheydt. Peyst eens welcke H. aenraeckingen daer geschieden aen de ziele, welcken wederschyn ofte weder-vloet den eenen spieghel gheeft aen den anderen. Het is alsdan dat de sonne der rechtveerdigheydt gheeft haer schynsel inden diamant. Dat glas subject aen het breken ontfanght dan de sterckte van cristael. Ja het wordt eenen diamant om te gheven eenen glans aen gheheele de werelt.

In desen staet is de ziele als eene lampe schynende voor Godt selve, en gheeft weder aen Godt den selven Godt. In dese vereeninghe ofte transformatie sy luydt als glorificatien Godts, want Godt is dan den

sangh-

sangh-meester der zielen : ende de besittinghe der zielen is Godt, welcke oversulcks mach seggen met *S. Paulus* : *Ick en leve niet meer in my selven, maer het is Godt die leeft ende regneert in my.*

Waert dat ick moeste seghghen alle de effecten welcke de inghestorte gratie gheeft, ick en soude noyt ghedaen hebben : maer wy sullen alleenelijck handelen van de principaelste, die syn de ootmoedigheydt ende kennisse van onsen *Niet*, ende hoe de ziele alsdan verkent hoe seer dat wy dependeren van de gratie.

V. CAPITTEL.

Welck effect van oodtmoedigheydt de Ingestorte gratie gheeft aen de Ziele : ende hoe wy teenemael dependeren vande gratie.

DAer syn sommighe gheestelijcke Directeurs die sustineren, datmen de capaciteyt niet en heeft, om te ontfanghen de ingheslorte, ofte andere particuliere gratien, ten zy naer langhen tydt ende arbeyt in gheestelijcke exercitien; door welcke opinie sy schynen te willen leeren dat Godt ghebonden is aen de deughden oft exercitien. Sy seghghen, datmen anderssints de ootmoedigheyt noch niet diep genoech verkreghen en heeft, om dese gratie te ontfanghen. Maer isser toch wel een ziele in de werelt die haer soude konnen verootmoedighen ? want eenen *Niet* en kan hem niet verootmoedighen, om dat eenen

Niet

Niet hem niet en kan minder maecken als *Niet*. Ende daerom niemant en heeft hem eyghentlijck veroodtmoedight als alleen den Sone Godts, die ſijnde den alderhooghſten ende de almoghentheydt ſelve, heeft hem ſoo veroodtmoedight dat hy aen-nemende onſe menſchelijcke nature, hem ghelijck ghemaeckt heeft aen onſen *Niet*, alſwanneer hy ſeyde, *Leert van my, want ick ben ootmoedich van herten*, ende de ootmoedicheydt ſelve. Hy en ſeght niet, zijt ootmoedich ghelijck ick, maer leert van my dat ick ben ootmoedigh van herten: want hy wiſte wel dat wy ons niet en ſouden konnen verootmoedighen; om dat wy ſijn de leeghſte ende ootmoedichſte inſtrumenten die hy heeft gheſchaepen, ende daerom dat onſe leegheydt ſoo groot is, dat wy ons ſelven niet en ſouden leegher ſtellen als wy ſijn.

Maer hy wilt ons leeren door dat woort, *Leert van my dat ick ben ootmoedich*, te weten dat wy van hem ſouden leeren kennen ſijne grootheydt ende onſen niet. Hy en vraeght niet dat wy ſouden ootmoedich ſijn ghelijck hy, want ten is in onſe macht niet; maer dat wy ſouden leeren kennen door ſijne oodtmoedicheydt onſen *Niet*, alſwanneer wy klaerlijck ſien ſullen dat wy niet met alle en ſijn. Het is dan de oodtmoedighe kenniſſe van onſen *Niet*, die hy van ons verſoeckt. Wy ſouden eenighe ghelijckeniſſe hebben met de oodtmoedicheydt Godts, indien wy ons ſelven konden minder maecken als wy ſijn. Wy en konnen den Sone Godts in geen deught min naervolghen, als in de ootmoedicheyt.. Al waert dat wy naemen alle de leeghſte ſaecken des werelts in com-

paratie

paratie van onſen *Niet*, wy ſijn even-wel noch minder, om dat wy niet met alle en ſijn, ende eenen *Niet* en heeft gheen comparatie van den Al.

Maer met deſen *Niet* hebben wy een hooveerdicheydt van onſen Vader Adam, niet willende kennen onſen *Niet*, ende in deſe kenniſſe vereyſcht Godt onſe verootmoedinghe.

Maer vele Directeurs, ghelijck ick hebbe begonſt te ſegghen, als ſy beghinnen te ſien dat Godt wilt favoriſeren eenighe zielen met een beſondere gratie, daer ſy noch niet gheoeffent en ſijn in verkreghen deughden naer hunne phantaſie ofte opinie, willenſe af-trecken, hun voor ooghen legghende duyſent perijckelen ende vreeſen datſe vallen ſullen in hooveerdicheyt: ſy verootmoedighenſe door uytwendighe actien, welcke verootmoedinghen doen eleyn profijt en meer ſchaede aen de ziele, want ſy en gaen niet in het herte noch en penetreren tot den grondt van de ziele, om datſe haer ghevoelt ghetrocken te ſijn door eenen anderen wegh. Die uytwendighe beoeffeninghen ſijn wel noodich in het beghinſel, om hem te proeven of het niet en is den eyghen gheeſt, maer die belemmeringhen moeten op-houden, met datmen beghint ghewaer te ſijn dat het Godt is dieſe treckt.

Hoe ſalmen dan weten dat het Godt is, of den eyghen gheeſt die-der ſoo vele bedroghen heeft, mits dat Godt niet altijts revelatien en gheeft, naementlijck van het ghene datmen weten kan door ordinaire middelen? hunne practijcke inde deught ſal ontdecken den ſchat van hunne ziele, als het ſijn gratien

sien inder waerheydt van Godt, naementlijck ingheſtorte. Welcke zielen moeten dan verſterckt worden inden wegh Godts, hem ghevende onderſcheydinghe tuſſchen de nature ende gratie: want al iſt dat Godt het ſelve aen duſdaenighe ziele genoech thoont, ſy en heeft nochtans de aſſeurantie niet om te ſtichten op haere eyghen opinie ofte ghevoelen. Ende ſoo ſalmen de ziele in ruſte ende vrede laeten, ende men ſalſe dan meer doen voorderen op eene maendt, als anderſints op een jaer, ende men en ſal het werck Godts niet beletten.

Maer dat de Directeurs wel toe-ſien, datſe de zielen niet en voeden in den gheeſtelijcken ſmaeck ende devotie; maer datſe trachten van het beghinſel in hun te graveren het bloot ende waer gheloove.

Sy vreeſen oock dickwils, dat de zielen noch niet hebbende een volkomentheyt der deughden verkreghen naementlijck de ootmoedicheyt, ſullen vallen in hooveerdicheyt, toe-ſchrijvende de gratien aen hunne verdienſten; waerom ſy thoonen datſe hunne gratie cleyn achten, die toe-ſchrijvende aen de nature, ſtellende ſoo de zielen in duyſent twijfelachticheden ende anexſten: want ſy ghevoelen in hunne ziele dat het is een werck boven hunne macht, ſonder daer in iet te konnen doen, eñ van buyten thoont-men-ſe onweder ende tempeeſten, ende ſien hun ſelven in de zee, uyt welcke ſy niet en weten hoe geraecken: ſy ſien datſe hebben eenen ſchipper die het ſchip ſelve gouverneert. Als deſe gratie ghegeven wordt aen de ghene, die hebben het verſtant bloodt ende ſimpel,

ende

ende de inſtortinghe werckt in het beghinſel in duyſterheydt ende bloote eenuoudicheydt, ſoo en wetenſe niet wat ſy hebben, ende en wetent niet hoe te kennen gheven, ende ſegghent als een ſaecke ſonder hooft, ſoo datmen den gront van het werck niet weten en kan; naementlijck ſy die hebben cleyn experientie, aen welcke het eer ſchynt een ledicheydt te weſen als een inſtortinghe der gratie.

Sulcke zielen moeten gheaſſiſteert weſen: waerom Godt die ſijn behaeghen neemt in hunne ſimpelheydt, indien daer gheen menſchen en waeren om hen te helpen, ſoude daer toe ſijne Enghelen ſeynden: want hy draeght ſorghe voor de ſchaepkens van ſijne kudde. Voor dese ſchaepkens ſyn wel te vreeſen ſommighe dieſe treecken uyt de kudde teghen den wille van den herder; ende ſtellen die in de troppen van de bocken ende wolven, in duyſent perijckel van verſlonden te weſen, om datſe noch teer ſijn ende onmachtich. Hun ſouden beter dienen de wapens, ende datmenſe coragie gave ende leerde met de rapiereſpelen in de Academie voor den Meeſter in deſe luſtighe oorloghe.

Ick ben verwondert datmen ſoo luttel betrouwt de ingheſtorte gratie, die alſſe ghegheven wort aen eenighe ziele, ſy neemt terſtont het ghene dat haer beletten kan, ende men vreeſt van preſumptie en hooveerdigheyt van het ghene ſy ontfanght ſonder verdienſte. Dit dunckt my groot onghelijck ghedaen aen de gratie, alſſe is waerlijck van Godt: hoe ſoude het moghelijck weſen dat Godt ſoude willen ſijn aenſicht thoonen aen den ſpieghel van onſe ziele ver-

verduyſtert van deſen aeſſem? Al iſt dat Godt door gratie ghegeven heeft aen het glas de macht van ſyn aenſicht te ontfanghen, niet te min ten is niet vry van vochticheyt: ghelyck eenen ſpieghel die hanght in een vochtighe plaetſe; wort noodtaeckelyck verduyſtert door de vochticheyt, alſoo al iſt dat onſen ſpieghel is bereyt, nochtans om dat wy al-te-mael zyn in een vochtighe plaetſe van de corruptie van onſen Vader *Adam*, wy en konnen niet min als hebben de vochticheyt van ſynen aeſſem van hooveerdicheydt. Maer ſoo haeſt als Godt daer thoont ſyn aenſchyn, hy verdryft die vochticheyt ende duyſterheyt des aeſſems, ende doet den ſpieghel blincken ſonder eenich beletſel van ſijne teghenwoordicheyt, ende de ziele verkent alſdan wie het is die hem in haer ſpieghelt, ende en kan anders niet als ſmilten in haeren *Niet*.

De ingheſtorte gratie brenght altyt een byſonder ootmoedigheyt mede; ofte ſy en ſoude niet moeten weſen van Godt, maer van den eyghen gheeft, ofte wel van den quaeden gheeft. Hoe ſoude het moghelyck weſen, dat die ingheſtorte gratie, ſoude laeten die leelycke vlecke van hooveerdigheyt, aenghеſien ſy ons wordt gegeven tot meerder kenniſſe van onſen *Niet*? Siet eens welck effect van ootmoedigheyt dat de gratie gheeft ſelve aen de Seraphinen, ende de grootſte Heylighen, die hun ſoo veel te meer verootmoedigen hoe meer gratie ſy ontfanghen, daerſe nochtans zyn gheheel blinckende ſonder corruptie: ende wy ellendige die ſyn op den meſthoop, ende ſteken in het ſlyck van onſe quae-

den ende miſerien. wat reden hebben wy om ons te verheffen, ten ſy in onſen *Niet*. Siet dit is al het ghene wy konnen hebben om ons te verheffen. Godt heeft ons gelaeten alle dinghen caduyc, ende broos, om ons te gheven kenniſſe van onſen Niet. Al waer 't dat de gratie ons gheen reden en gave om ons te verootmoedighen, wy hebben reden ghenoech uyt onſe kranckheydt, ende naturelycke onghеſtaedigheydt, zynde gelyck aen de wolcken draeyende, met alle winden, ende meer ghenegen tot vallen als een kleyn kindt, dat noch niet gaen en kan. Godt heeft ons ghelaeten wel groote materie van ootmoedigheyt, al ſyn wy ſoo verſlonden in de hooveerdigheyt. Waert dat Godt niet en weerden deſen aeſſem van den ſpiegel der zielen het waere onmogelyck dat eenige gratie in ons ſoude konnen groeyen.

Ghelyckerwys als den wortel van eenen boom bedorven is, geen vruchten daer op groeyen en konnen; maer waert dat hy geſuyvert waere van den worm die hem bederft, ende opknaeght als eenen kancker, hy ſoude alſdan konnen vruchten voortbrengen aengenaem aen de oogen der menſchen. Alſoo is het onmogelyck dat den boom des levens ſoude groeyen in ons ſoo lange als onſen wortel noch bedorven is van den worme van hooveerdigheyt, die hem knaeght als eenen kancker: ende ſoo lange als hy tacken draeght vort, en drooghe, hy en ſal gheen vruchten draegen aengenaem aen de ooghen Godts. Maer als deſen wortel is geſuyvert van alle wormen, ende corruptien, 't is alſdan

dat

dat den boom des levens in ons groeyt, zynde den gheſuyverden wortel in den gront van ſijnen Niet, ende daer beghinnen terſtont groene bladeren uyt te ſpruyten, die hun uytſpreyen om de bloeyſels te ontfanghen. Deſe bladeren voortkomende door de goede diſpoſitie van den wortel, zyn eenen goeden wille en gheneghentheyt van de nature haer uytſpreyende, oft ontfanghbaer maeckende om te ontfanghen de bloemen van de gratie, welcke bloemen zyn bereytſelen tot de vruchten. Alſdan deſen boom des levens die groeyt in ons, heeft voortghebrocht de bloemen der gratien, deſe bloemen trachten om vruchten te ontfanghen, die zyn effecten van de gratie, te weten de deughden die voortkomen van den wortel die gheſuyvert is in ſijnen Niet: welcke vruchten ſoo aengenaem ſyn aen de oogen Godts, om dat het effecten ſyn van ſyn eygen werck. Want het is hy die den wortel heeft geſuyvert, ende heeft doen groeyen. Soo neemt hy behaeghen in ſyne eygen wercken, ende de ſelve pluckende preſenteertſe aen de tafel van de H. Dryvuldicheydt. Wy moetenſe hem laeten plucken, ſonder die te proeven door den ſinnelijcken ſmaeck der ſinnen: Hy ſalſe bewaeren tot dat wy ghenoot worden tot het bancket van het eeuwigh leven. Daer ſullen wyſe ſmaecken ende ſullen voor de ſelve ſoo gheloont worden, als of ſy al voortghebrocht hadden gheweeſt door onſe macht: daer wy alleenelijck de aerde gheleent hebben om den boom daer in te groeyen: welcke aerde noch onbequaem was, ende heeft noch van Godt moeten gheackert weſen.

Vyt het ghene geseydt is kanmen ghenoech sien datter gheen gratien en syn meer neyghende tot de kenniſſe van onsen *Niet*, als de ingheſtorte, door welcken middel Godt de ziele brenght tot deſe kenniſſe: welcke ingheſtorte gratie hy niet en gheeft aen een jegelyck. Hy gheeft aen ſommighe ghenoechſaeme gratien, met welcke ſy moeten wercken door den wille, welcke ghenoechſaem ſyn, iſt dat den wille niet en wederſtaet: Sy ſyn oock ghenoechſaem om de ziele te doen voorderen tot de verkreghen gratien. Maer dit en zyn gheen gratien die ſelve wercken in de ziele, haer bereydende, ende als treckende met ghewelt, ghelyck de ingheſtorte. Deſe ghenoechſaeme gratien worden ſoo gegheven datſe ghelaeten worden aen de ghetrouwicheyt van den vryen wille der ghener dieſe ontfanghen, om met de ſelve te wercken, ofte niet te wercken. Welcke wel moeten toe ſien datſe ghetrouwelyck mede-wercken, om datſe niet verſekert en ſyn datſe die meer als eenen keer ſullen ontfanghen. Iſt datſe die noch meer ontfanghen naer datſe de ſelve hebben veronachtſaemt, het is wel een groote gratie: maer dit ſyn ſecreten Godts, die de zielen laet onbekent het talent van hunne gratie: waerom wy al-te-mael hebben groote reden om wel toe te ſien, ende acht te nemen op alle de inwendighe roeringhen, peyſende altyts dat het is de leſte die wy ſullen ontſanghen, ende dat onſe ſalicheyt dependeert van de ſelve te gebruycken ofte niet.

Maer deſe gratie (ghelyck geſeyt is) laet den wille in ſijne verkieſinghe om mede te wercken, ofte niet,

niet, meer als de ingheſtorte, die treckt met meerder ghewelt den wille; die meer gheneghen zynde tot het quaet als tot het goet, werckt met de gratie wel ſlappelyck, ende om deſe kleyne ghetrouwicheydt en kan de gratie haere werckinge niet doen in den wortel, die bedorven is door de hooveerdicheyt ende gheneghentheyt van *Adam*: ende den boom des levens en kan in haer niet groeyen, om dat den wortel niet gheſuyvert en is van deſen worm, die den boom deſtrueert: welcken indien hy noch ontfanght eenighe ſpruyten, die vruchten voort-brenghen, deſe vruchten zyn als wilde appels bitter, ende onſmaeckelyck aen den mondt der Menſchen, dieſe niet achtende laeten vallen, ende vorten, ofte worpen voor de verckens.

Soo iſt met de ghene die hunnen wortel niet en ſuyveren van hooveerdicheydt, hunnen boom en kan niet groeyen noch vruchten voortbrengen, ten zy wilde, hebbende wel eenige gelyckeniſſe met de andere, maer het zyn teeckens van uytwendige policie, met welcke duſdaenighe perſoonen de deughden oeffenen. Ofte indien ſy ſommige ware vruchten voort-brengen, ſy hebben ſoo kleyne kracht, datſe met de minſte windt van tentatie vallen. Godt en gheweerdicht die oock niet te plucken, want ſy ſyn wormachtich, ende ſy en ſouden niet konnen bewaert worden ſonder vorten.

De werelt pluckt duſdanighe af, meynende datſe goet, ende aengenaem ſyn, door hunnen uytwendighen ſchyn van deught, de ſelve pryſende, ende eerende, ende ſoo noch meer bedervende, doen-

de hun vallen in ydel glorie en presumptie. Het zyn dese die vorten. De nature neemt oock haer deel, door den smaeck en ydel vermetentheyt; ende noch meynende voortghebrocht te hebben groote vruchten. Dese sijn't die vallen in sunnen center ende veranderen wederom daer in. Den duyvel die treckt oock om het meeste tot dat hy vol is van dese vruchten, ende dan heeft hy materie om de ziele te tenteren met haer eyghen fouten: dese worden gheworpen voor de verckens, ende soo gaet het al te niet; ofte komt tot kleyn profijt.

Den H. gheest en besproeyt desen boom oock niet, den welcken zynde in de brandende hitte, begint te verdrooghen: en ten lesten wort hy afghekapt, ende in't vier ghesmeten. Soo gaet het met den boom die niet ghesuyvert en is van den worm van hooveerdigheyt: hy verliest de coragie, sijne bladeren verslokeren, hy gaet achterwaerts meer en meer, ten lesten hy verdrooght, ende Godt kapt hem af, ende smyt hem in het eeuwigh vier. Daer sal hy gheloont worden van de eeuwighe justitie om sijne quade vruchten die hy voortghebrocht heeft; om dat hy den H. gheest niet en heeft aengeroepen om syne hulpe, ende besproeyinghe van sijne gratie, al te seer steunende op syne eyghen macht. Siet eens wat wy konnen doen van ons selven, te weten anders niet als onsen boom worpen in het eeuwigh vier, daer hy sal branden sonder consommeren; wel verscheyden van den anderen die geworpen is in het vier van de goddelycke liefde, den welcken geeft de glorie aen Godt, ende Godt gheeft hem den loon naer syne wercken.

Maer

Maer hier mocht jemant weſen die ſegghen ſal, waert dat Godt ons ghegheven hadde die ingeſtorte gratie, gelyck aen andere, den boom des levens ſoude oock gegroeyt hebbē in ons: wat hebben d'ander meer verdient om die gratie te hebben als wy? Ick ſal hier van de reden gheven, hoe wel wat bottelyck ende met kleyn jugement, om dat ick niet en wercke volghens het jugement ofte gheeſt van eenige experientie; maer het is een ſaecke die haer naecktelijck verthoont aen de reden; welcke ick nochtans niet en kan met de penne verklaeren, ghelijckſe verthoont wort aen myn verſtant. Hadde onſen eerſten Vader *Adam* niet bedorven onſe wittigheyt van de eerſte onnooſelheydt, de ingheſtorte gratie ſoude ghegeven hebben gheweeſt generalyck aen alle redelijcke creaturen.

Als den wyſen man ſeght, eer dat alle dinghen waeren, ick was met hem, hy gheeft te kennen, dat wy al-te-mael ende geheel het menſchelijck geſlachte waeren in de Godtheydt, als een kindt dat noch gheen leven en heeft in het lichaem van ſyne Moeder. Wy waeren al-te-mael in het Goddelijck weſen, ende als hy ons ſchiep, hy gaf ons een weſen, dat vergheleeck ſyn Goddelijck weſen. Den val van onſen eerſten Vader *Adam* heeft in ons bedorven de eerſte onnooſelheyt, ende oock belet den generaelen invloedt van de ingheſtorte gratie. Onſe ſcheppinghe en was deſe corruptie niet onderworpen, om dat de eeuwighe ſchickinghe Godts was, dat hy ons al-te-mael ſoude ſcheppen naer ſyn beelt ende Goddelijck weſen: want hadde onſe ſcheppin-

ghe de corruptie onderworpen gheweeſt, Godt en ſoude ons niet gheſchaepen hebben naer ſyn eygen beeldt, maer hy ſoude ons gheſchapen hebben naer eenighe ſchoonheyt des Hemels, ofte wel naer de ghelyckeniſſe der Enghelen: maer de weerdigheyt van onſe ſcheppinghe is ghereſerveert gheweeſt van Godt. Hadden wy gheſchapen gheweeſt naer de ſchoonheydt der Engelen, Godt en ſoude ons noyt ghegheven hebben ſoo verheven gratien, ghelijck als wy gheſchapen wierden naer ſyn beeldt, ende de volmaeckheydt ſoude oock geweeſt hebben naer advenant.

Chriſtus ſeght, *zyt volmaeckt ghelijck uwen Vader die daer is in den Hemel, om dat wy zyn ghetrocken naer het volmaeckt beeldt van Godt ſynen Vader, ende om dat de gratie ons is ghegheven naer advenant.* Hy heeft ons geſchapen door liefde: want daer alle dinghen gheſchapen waeren, de Enghelen ende de Hemelen, hy en wilde ons niet maecken naer de gheſchapen dinghen, maer naer het ongeſchapen goet, te weten de Alderh. Dryvuldigheyt.

Godt hadde een conditioneel voor-nemen over onſe zielen van alle eeuwigheydt. Hadde onſen Vader *Adam* ghebleven in de onderdaenigheyt ende onnooſelheydt, wy ſouden al-te-mael ghefavoriſeert hebben gheweeſt met ingheſtorte gratien, niet alleen in het opperſte deel der zielen, maer oock in het nederſte: want het nederſte en ſoude niet rebel gheweeſt hebben aen het opperſte; ende wy en ſouden maer eenen wille ghehadt hebben, welcken wille ſoude gheweeſt hebben onderworpen aen den

wille

wille Godts. Wy ſien genoech in onſen Vader *Adam* wat wy in hem hebben verloren: want ſoo haeſt als hy viel in onghehoorſaemheydt teghen het ghebodt Godts, het onderſte deel verloos terſtont die ingeſtorte gratie, ende wierdt rebel aen den geeſt; welcke rebellie volghde de ſtraffe des doodt; de ſtraffe der hellen ſoude oock ghevolght hebben, hadde de enckele bermhertigheydt Godts niet geſpaert.

Godt den Sone die kende in ſynen Vader die met hem vereenight was, dat hy ſoude moeten verloſſen het menſchelijck gheſlachte, door de verdienſte van ſyn dierbaer bloedt; welck bloedt, al-hoel-wel noch niet gheſtort, vloeyde op ſyne ziele (te weten van Adam) op datſe niet terſtont en ſoude vallen in de helle. De Enghelen hebben ontfanghen de verdienſten vande Paſſie Chriſti, waerom ſoo haeſt alſe gheſondight hebben, ſyn gheſtraft geworden. Waer in de menſchen hebben meer obligatie aen Godt, als de Enghelen.

Adam is dan geweeſt den eerſten die is gheſchaepen onder de menſchen, ende is den Vader ende hooft van ons allē geweeſt: want ſoo haeſt als hy viel wy die waeren ſyne lidtmaeten, vielen altemael met hem, ende ontfinghen met hem de ſtraffe des doots. Maer Godt, die ons heeft bemint vander eeuwicheyt ende dat eenighlijck, ſiende dat wy altemael waeren in den *Niet* van de doodt, hadde medelyden met ons die waeren een ſoo groote maſſe, ende keerde hem tot ſynen Vader, met een ooghe van deerniſſe over het menſchelijck gheſlachte, in ſoo groote menighte, welcke ſoo hy ghetoont hadde, ſyn Goddelyck

weſen

weſen maeckte overeenkominghe van liefde met den tweeden Goddelijcken perſoon, om weder te geven het leven van gratie aen de maſſe van ſoo groot een ghetal, 't welck ſoo ghedaen is.

Ick ſal nemen de ghelijckeniſſe van een bataille, in welcke vele duyſent zyn doodt ghebleven: neemt nu dat Godt daer komt in het midden van dien grooten hoop dooden, ende hun gheeft generalijck aen altemael het leven; maer dat hy by ſommighe komende ende niet te vreden zynde hun het leven ghegheven te hebben, hy ſteeckt hen de handt uyt hy heftſe op, ende leydſe buyten peryckel der vyanden, hy gheneeſtſe hunne doodelijcke wonden, maer hy laet de lichteeckens der ſelver: welcke alsdan ghepreſerveert zyn van de vyanden, ten waere datſe met ghewelt by de ſelve wilden gaen, ende hun ſelven werpen in hunne handen. Hy komt daer naer by ſommighe andere, hy ſteecktſe oock de handt uyt, want ſy hebben wel altemael generalyck het leven ontfanghen, maer ſy en konnen hun ſelver niet oprechten door hun eyghen kracht, ter oorſaecke van de doodelijcke wonde. Deſe dan ontfanghen oock de handt die hun doet opſtaen: ende hy thoontſe den wegh, door welcken ſy moeten gaen buyten peryckel van hunne vyanden, hen ghevende oock remedien om hunne wonden te gheneſen: doch hy en convoyeertſe niet gelyck de eerſte, maer hy geeftſe middelen om hun te verſekeren van hunne vyanden. Hy comt daer naer tot de derde, tot welcke hy oock ſyne handt uytſteeckt, maer laetſe in hunne deliberatie of ſy willen opſtaen of niet:

willen-

willenſe niet, hy laetſe daer: niet te min ſyne handt trecktſe ſtyf ghenoegh. Iſt datſe opſtaen, het is door de macht van de handt; ſoo niet, het is door hunnen quaeden wille. Ende als daer jemandt van deſe opſtaet, hy ſtelt hem op den rechten wegh, maer hy ſeght hem, vraeght als ghy den wegh niet en kent, van de ghene die vooren gaen. Hy gheeft ſe oock remedien om hunne wonden te gheneſen: maer iſt datſe niet wel en ghebruycken, ſy ſullen noch eens ſterven.

Naer deſe komt hy tot de vierde, ende hy doetſe opſtaen; maer alſe op zyn, hy en gheeftſe geen remedie voor hunne wonden, hun toonende alleenelijck den rechten wegh, de welcke hunne wonden ſullen moeten laeten ſuyveren van andere, welcke hy gheeft te kennen waer ſy zyn. Hy comt ten leſten tot de vyfſte, die oock zyn ghevallen, maer laet deſe leggen, hun gevende verſekeringe genoech van Chirurgyns dieſe wel ſullen geneſen ofte wel byſtaen datſe niet meer en ſullen ſterven van hunne wonden: ende naer datſe hun ſullen hebben laeten geneſen, dat hyſe oock ſal de handt geven ende toonen den rechten wegh.

Siet dit zyn de vyf talenten ofte verſcheyde ſtaeten, in welcke een yder ontfanght naer de capaciteyt ende grootheyt van ſyn vat. Den eenen en heeft niet te klaeghen van den anderen, om dat hy maer een talent en heeft ontfanghen ende den anderen meer, want een yeghelijck wordt vervult naer ſyne capaciteyt.

Onſen Vader Adam die was ons hooft in deſen

ſen ſtrydt, ſoo haeſt als hy de bataillie verloos door ſyne faute, wy ſyn al-te-mael ter neder gheworpen met hem ende ghevallen in de doodt: ende gelyckerwys de doodt niet alleen en is gheleghen in de ſeparatie der zielen van het lichaem, maer is oock een beroovinghe van alle goedt ende glorie des werelts, ſoo en zyn wy niet alleenelijck ghevallen in de doodt. Maer ſyn oock door deſe doodt berooft gheweeſt van onſe eeuwighe erffeniſſe ende van alle gratien ende goeden, die Godt ons ſoude ghejont hebben. De H. Dryvuldigheyt ſynde dan beweeght met medelyden en liefde tot alle die verdruckte creaturen, heeft ghedaen een acte van bermhertigheydt ſoo groot, dat den Hemel noyt desgelijcks en dede, door welcke beſloten wierdt dat den eeuwigen Vader ſoude ſeynden zynen Sone, die zyn leven ſoude gheven om ons het leven weder te gheven. Door deſe doodt van Jesus Christus ontfingen wy altemael het leven, maer bleven noch legghen ter oorſaecke van de quetſure. Sommighe die Godt hadde verkoſen ende ghepredeſtineert van der eeuwigheydt ende gheſchickt te favoriſeren met de ingheſtorte gratie, deſe en heeft hy niet alleen het leven willen gheven, maer hy heeftſe oock de handt van gratie uyt-ghefteken, dieſe doet op-ſtaen uyt de aerdſche affectien ende ongeregelde liefde der creaturen, noch hy en gheeftſe niet alleen de handt om op te ſtaen, maer hy convoyeertſe oock in den wegh alswanneer de ziele met ſulck een ſtercke gratie wort aengeraeckt, datſe ſekerlijck gevoelt dat het Godt is dieſe convoyeert, ende ſiet oock dat Godt haer

ſtelt

ſtelt in den ſekeren wegh, daerſe van de vyanden niet en can ghevanghen worden. De aerdſche affectie wiert van haer gheweirt als hy haer uytſtack de hant der gratien over haere ziele. Den wegh is de kinderlijcke vreeſe door welcke Godt haer leedt, waer door ſy heeft een ghedurich toeſicht, om hen ghetrouwe te zyn, welcken ſy ſiet dat hy haer leydt. De vyanden van deſen wegh waeren de aerdſche affectien ende liefde der creaturen, uyt de welcke ſy is gepaſſeert: want ſoo haeſt als ſy ghevoelde de handt Godts, dieſe wilde oprechten, ſy ſiende terſtont met welcke liefde hy haer oprechtede, ende in welcke perditie ſy was. Door welcke kenniſſe ſy vlytichlijck opſtaet ende gaet coragieuſelijck met den ghenen dieſe leydt.

Maer de ziele is alſdan noch in duyſterniſſe, ende gaet in den wegh Godts als in den duyſteren nacht: want de veranderinghe en gheſchiedt niet altyts ſoo ſubiet. Godt verandert wel de affectie van de ziele, ende gheeftſe een heylighe vreeſe in affectie van den ghenen van welcken ſy haer ghevoelt ghetrocken te zyn; maer haer conſolatie en is noch niet teenemael gheeſtelijck noch volcomentlijck in het bloot gheloove: want Godt conſoleert ofte toeft het ſinnelijck deel ende gheeft eenen ſoeten ſmaeck aen de nature, om datſe verlaet de aencleventheyt van het ſinnelijck deel: ende ſoo gheeft hy haer eenighe recompenſie van trooſt en ſoeticheyt,

Alſdan iſt dat Godt gheneeſt de wonden van deſe: de wonden zyn de bedorventheden ende ghenegentheden van *Adam*. Deſe ontfanghen de ingheſtorte gratie

gratie ghelijck *Magdalene*, Godt gheneeft hunne wonden nemende wegh alle hunne quaede inclinatien ende paſſien der ſinnen, maer laet hun het licteecken. Iemant die heeft ghequetſt gheweeſt is, is altijts teerder op de plaetſe daer de wonde gheweeſt is, als in andere. Godt gheneeft de wonde, als hy weghneemt den quaeden wille, ende gheeft aen de ziele eenen wille die onderdaenich is aen den gheeſt: maer het licteecken dat blijft, is de ghedachteniſſe die de ziele behoudt, van datſe ſoo doodelijck heeft ghequetſt gheweeſt, ende nu is ſoo bermhertichlijck ghenefen: waer door ſy teerder is in deſe plaetſe als in eenighe andere, ende vreeſt, ende ſiet wel toe datſe ghen occaſie en gheeft aen de ſinnen om de wonde te vernieuwen: hebbende altijts haere ooghe ootmoedelijck op dit licteecken, welcke ooghe is de kenniſſe van haeren niet.

Sy is ghepreſerveert van haere vyanden, die van de inſtortinghe ſijn verdruckt, ende hunne groote ſterckte te niet ghedaen. Deſe vyanden ſijn de quade gheneghentheden ende paſſien. Ende Godt leyt de ziele uyt hunne macht door de ingheſtorte gratie: hoe wel ſy noch niet teenemael en is buyten hen rencontre, want ſyſe noch dickwils ontmoet, maer ſy en hebben gheene kracht, ter oorſaecke van de opghetoghentheyt van haeren wille. Nochtans Godt al iſt dat hy den wille ſoo houdt ghebonden, hy ontbintſe wel ſomtijts ende laet haer in haer eyghen verkieſen, om haer alſoo te proeven ende te doen meer verkennen haere machteloosheyt tot het goet ende eyghen *Niet*. Maer de ziele die wel weet, dat

alſſe

alſſe was in die opghetoghentheydt ofte bindinghe des willes ſy dede den wille Godts, ende datſe nu wel mochte doen haeren wille contrarie aen den wille Godts, ook experiẽtie ghehadt hebben de welcke gratien ſy heeft ontfanghen door de onteygeninghe van haeren wille, ſy is in pyne met deſe liberteyt, ende die ghedurigh preſenterende aen haeren Godt, wenſcht haer ſelven teenemael te onteyghenen. Ende al iſt dat het ſchynt dat Godt de ziele ghelaeten heeft aen haeren vryen wille ende macht, ſoo ſy meynt nochtans hy bewaert haer ſecretelijck ſonder dat ſy het ghewaer wordt welck daer uyt blijckt, datſe niet en ſoude met haeren vryen wille ontblijven aen de minſte gratie Godts, ofte doen met opſet de minſte ſonde, welck een ſeker teecken is dat Godt ſecretelijck houdt de handt aen haeren wille. Maer dat ſy is in vreeſe dat is om dat hy weirt dien bandt ofte opghetoghentheyt van het ghevoelen der ſinnen: welck hy doet om haer te meer te doen verdienen tot meerder gratie. Dit gheſchiedt al in den wegh als Godt de ziele leyt. Hy heeft-ſe het leven weder ghegheven door bermhertigheyt, hy heft-ſe op door inſtortinghe, ende hy leytſe door liefde; ende als hyſe in deſer voeghen heeft gheproeft, hy trecktſe op een nieuw tot hem door liefde. Dit is het eerſte talent door welck duſdanighe ziele ſoo particulierelijck wort ghefavoriſeert. Laet ons nu komen tot het tweede.

Het tweede talent gheeft ook de handt aen ſommighe, de ſelve oprechtende door ingheſtorte gratie: ende deſe inſtortinge is als eẽ hoorlogie dat gedurich luydt

luydt in de ooren van dusdaenighe zielen, ende hun thoont den sekeren wegh Godts. De wonden van hunne passien en sijn niet gelijck van de voorgaende, om datse Godt alleenelijck heeft opgheheven door de instortinghe, welcker wille is wel eenighsins ghehecht aen Godt, maer sy en hebben dien bandt ofte opghetoghentheyt niet ghelijck de voorgaende, noch en worden soo niet gheleyt van Godt, maer sy moeten wercken met de instortinghe, diese doet opstaen, ende gaen naer de volmaecktheyt onder haer beleyt, sonder te begheiren eenighe grootter ofte verhevender gratie, om dat hun talent maer en heeft dese maete: boven dese maete en souden sy gheen meerder profijt doen, om datse vervult sijn naer de bequamicheyt ende grootte van hun vat, ende meer als vervult te zijn en soude hen nerghens toe dienen, om datse gheen plaetse meer en hebben, om die te ontfanghen. Dese weten nu den wegh door welcken sy konnen gaen, uyt de handen der vyanden, die sijn de quaede gheneghentheden. Want de instortinghe diese heeft doen opstaen, gheeft oock subtilijck een sparxken aen den wille, om ghehoorsaem te sijn aen den gheest die kent den wegh Godts. Dit sparxken is ordineirlijck eenighe vierichcydt ofte coragie in het sinnelijck deel, ghemenghelt met eenighe vreese Godts van ghekastydt te zijn ist dat hy niet mede en werckt.

De handt die dusdaenighe ziele doet opstaen door de instortinghe, is een gratie, die krachtich ghenoech is, ist dat de ziele ghetrouwe is om mede te wercken, ende altijts de ooghe heeft derwaerts he-

nen

nen daerſe haer ghevoelt ghetrocken te zyn. Alſdan ſalſe kennen den liefſten wille Godts over haer; ende door deſe ghetrouwe aendachticheydt op dit hoorlogie van de gratie, dat altydts luydt in haer, ſal ſy in korten tydt gheneſen alle haere wonden, ende doodelijcke quetſuren. Het gedurich getrouwe toeſien op haere inwendige roeringen, ſal haer veel meer profijt doen, als haer te begheven tot de onruſte van vele penitentien: want hier en kan de eyghen liefde niet gemengelt worden, om datſe dan ſeer wel kent haeren *Niet*, meer als in eenich ander exercitie. Deſe tweede ſoorte van zielen worden dan gheleyt tot de volmaecktheydt door de inſtortinghe, dieſe doet opſtaen, ende worden door haere handt opghehouden: welcke indien ſy wercken, het is door deſe ghetrouwe handt; maer indienſe niet en wercken, 't is een teecken datſe de handt wederſtaen, ende achterwaerts keeren.

Laet ons komen tot de derde, welcke Godt oock favoriſeert, naer de bequaemicheydt van hun vat, ende talent. Hoe luttel talenten dat wy ontfangen hebben, ende hoe kleyn dat ons vat is, niemant en kan evenwel klaghen, ende ſegghen dat hem Godt de handt niet uyt en ſteeckt, dat is dat hy hun niet en gheeft binnen hun leven eenighe gratie, door welcke hy ſoude konnen opſtaen, ende tot Godt komen. Maer deſe gratie komt tot de ziele, alſſe beſt bereyt is om die uyt te wercken. Godt gheeft aen deſe ziele eenighe gratie, niet in ſecreet, ghelyck hy dickwils doet aen ſijne ghetrouwe, maer hy maecktſe kennelyck aen de ſinnen die wel ſien

dat het Godt is dieſe treckt, maer den wille en is ſoo niet ghetrocken door deſe gratie. Iſt dat hy mede-werckt, de gratie is ghenoechſaem, om daer naer ghefavoriſeert te worden met grooter. Maer van deſe wordt verſocht datſe komen tot Godt door Godt: want daer en is niemandt in de wereldt, die eerſt ghekomen is tot Godt ſonder eenighe aſſiſtentie van Godt. Dit is wel een ghenoechſaeme gratie, maer gheen treckende gratie; om dat hun talent niet en heeft de maete tot ſulcke gratie, ofte faveur. Iſt dat den wille van deſe niet en is ghehoorſaem aen den gheeſt, maer achterwaerts gaet, ende wederſtaet de handt Godts, Godt verlaetſe dickwils.

Dit en gheſchiedt niet op eenen dagh, ofte weke, door dien dat Godt dickwils gheeft ſijne roeringen ghedurende eenen langhen tyt, ſoo datſe dickwils ſterven met deſe roeringhen ſonder die uyt te wercken. Iſt dat ſulck een ziele heeft ghecontinueert haer quaedt leven in alle welluſten, ſonder acht te nemen op de roeringen van den gheeſt, daer is veel te vreeſen voor haer, al iſt datſe naer de ghewoonte biechten: niet dat de biechte niet ghenoechſaem en is, maer om dat ſy niet en hebben een berouw van contritie: want ſy doenſe door vreeſe van de helle, ofte door menſchelyck reſpect, ofte by maniere van quytinge; ende aengeſien datſe hun daer naer niet en beteren, 't is een teecken van kleyn berouw: welcke overſulex in plaetſe van te hebben een contritie ſy hebbe ſchaers een attritie, dat is een onvolmaeckt berouw: welck al komt ter oorſaecke datſe niet en wercken met de gratie.

Daer

Daer sijn noch eenighe die niet en wercken tot het ghene datse sien datse van Godt ghetrocken worden ; hoe wel datse soo langhe alsse die roeringhen ghewaer zyn, hun wachten van doodelycke sonde: ende Godt die noch compasse met hun heeft, vervolghse somtyts tot de leste ure toe des doodts, om hen te verlossen van de helle. Maer den trap van hunne glorie is seer ghemindert door hunne eyghen fauten, ende de pynen van hun vaghevier, sijn seer lanck, ende pynelyck. Ist dat dusdaenighe ziele werckt met de gratie hoe luttel dat het zy, Godt is dickwils te vreden ofte het is hem ghenoech datse niet en wederstaet, om dat hy kent onse kranckheyt : ende soo haest als hy siet dat wy ghereedt sijn, hy gheeft terstont een gratie die grooter, ende stercker is : want hy en sal van sijne kant niet manckeeren. Als wy maer en willen treden in het schip, hy sal't wel bewaeren van verdrincken, ende niet in noodt laeten. Ist dat de ziele niet en werckt, het is door haeren quaeden wille : maer ist datse ghehoor gheeft aen Godt, ende opstaet uyt de sonde, hy salse terstont thoonen den rechten wegh, waer in sy siet dat het noodich is datse verlaet alle gheschaepen dingen.

Maer mits dat een jeghelyck den middel niet en heeft om de werelt te verlaeten, Godt en versoeckt niet altyts datmen hem daer van berooft, maer datmen verlaet alle affectien, ende ongheregelde liefde; het welck de wereltlycke menschen soo wel konnen doen, als de Religieusen. Ende als de ziele beghint haer selven te ontwerren van affectien der creatu-

ren en hunder conſolatien, ten kan anders niet weſen, of ſy moet beminnen eenighe ſaecke, 't zy het ſchepſel, ofte wel den ſchepper, die haer doet ghevoelen ſijne liefde. Maer hy en doet aen deſe niet ghelyck aen de eerſte, welcke hy leyt, ofte convoyeert, welcke hy afneemt de beletſelen, ende alles leert dat noodich is tot ſijne liefde. Hy heeftſe wel ghethoont den ſekeren wegh, als ſy verliet de liefde der creaturen: maer alſſe hierin is, ſy moet haer nootſaeckelyck onderworpen aen eenigen gheleerden, ende ervaeren perſoon, die haer voorder den wegh ſoude konnen thoonen, ende die haer remedie gheeft om haere wonden te gheneſen, welcke ſy ſeer ghetrouwelyck moet ghebruycken van vreeſe datſe niet meer en ſterve door hun accident. Want haer talent is ſoodaenich, dat naer de maete datſe haer ſelven voordert in het wercken met de handt der gratien, Godt deſghelycks hen voordert om haer te favoriſeren met ſijne gratien. Siet dan eens of wy komen tot Godt ten zy door Godt: ſoo dat indien wy tot hem niet en gheraecken, het is door onſe eyghen ſchult, ende quaden wille.

De vierde ſyn ghemeynelyck de ghemeyne menſchen des werelts, die dickwils hebben groote talenten des verſtants, om te gouverneren hunne familien, ende te doen de affairen van de werelt, als officien, regeeringhen ende dierghelycke, maer ſy hebben noch eenich talent dat noodich is tot hunne ſalicheydt, welck Godt ghebruyckt om hun daer toe te trecken, ofte wel tot eenighen particulieren trap van gratie. Want ſy en ſullen niet al gheloont worden

den naer de maete van hun talent, maer naer dat sy het selve uyt-ghewrocht hebben. Ist dat hun vele wordt ghegheven, hun sal vele gheeyscht worden. Den minsten soude wel konnen komen tot soo groote volmaecktheydt als den meesten, want Godt niet ghebonden en is aen het talent: ende daerom als hy mede-werckt, Godt gheeft altijts meer en meer: maer het is aen den eenen lichter en sekerder tot Godt te gheraecken, als aen den anderen.

Godt gheeft aen dese oock wel de handt, maer het is ghemeynelijck eene handt die gheeft eenighe devotie aen de ziele, als om sermoonen te hooren, dickwils te Biechten te gaen, aelmoessen te gheven. Ist datse hier wercken met goede intentie, het is een seker teecken datse verkosen syn tot de salicheydt. Ende dese die gheneghen sijn tot dese oeffeninghen, syn ghemeynelijck van Godt besocht met vele afflictien, sonder hun remedie te gheven: Dan het lyden dat hy hun seyndt, dient hun voor krachtighe remedie, ende is als een kostelijcke salve; als syn het verlies van goederen, occasien van vele quellinghen in het houwelijck, soo van hun gheselschap als van hunne kinderen; alle welcke occasien van lyden hun dienen voor plaesters om hunne wonden te genesen, hoe wel sy noch niet teenemael en genesen: Godt is nochtans eenighsins voldaen, als de wonden maer beghinnen ghesuyvert te worden, ende thoont hun dan den rechten wegh. Welcken wegh is de waerachtighe resignatie in den Wille Godts in alle occasien: ende hier ist datse hunne wonden suyveren van de sonden, welcke sy gheven te kennen

aen den Medecyn door een waerachtighe Biechte, ende berouw. Ick gheloove vaſtelyck dat alle de gene die hen ghevoelen ghetrocken te ſyn, door deſen wegh, ſende ghetrouwelyck mede-wercken, datſe ſullen lichtelyck komen tot hunne ſalicheydt.

Iemandt ſal ſegghen hoe ſoude men konnen weten, of-men maer een, ofte twee, ofte meer talenten heeft? Men ſal dit lichtelyck kennen uyt de ruſte van de ziele: want iſt datter jemant is die heeft alle vyf de talenten, ende daer-en-tuſſchen niet meer en wilt doen, als den ghenen die maer een, ofte twee en heeft, hy en ſal noyt gheruſt weſen, ende ſal altyts in onruſte, ende benauwt weſen in ſijne conſcientie, ende vol ſcrupels; om dat hy niet en voldoet aen ſijn talent, ende volght ſijn eyghen phantaſye, ende door eyghen liefde, en wilt niet wercken volghens de roeringhe Godts, die hem wel thoonen ſal het ghene noodich is om te wercken naer ſijn talent,

De ghene die maer een, ofte twee talenten en hebben, ende doen het ghene ick gheſeydt hebbe, ſijn meer in ruſte, als de ghene die veel meer willen doen om datſe hun te vreden houden, ende wercken volghens het ghene tot welck ſy ſijn geroepen.

Laet ons nu komen tot de vyfde, die ſijn oock al-te-mael ghevallen, welcke van Godt niet op-geheven en worden, maer alleenelyck van hem hebben ontfanghen het leven. Dit ſyn alle de ghene die ſyn buyten het hooft van de H. Kercke, ende leven in hunne opinie contrarie aen de Kercke Godts. Godt heeftſe het leven ghegeven, te weten de kenniſſe van de H. Kercke, van het waerachtich geloo-

ve,

ve, ende van het Bloedt Christi dat over hun gestort soude worden indien sy hun selven wilden vereenigen met het hooft: maer syn dierbaer Bloedt en komt hem niet te profijte, soo langhe als sy rebel syn aen het waerachtigh gheloove: de poorte der gratien ende der saligheydt is ghesloten voor hun. Godt heeftse het leven weder-ghegheven: hy thoontse oock de medecyne om hun te ghenesen, welcke medecyne is het gheloove.

Men soude moghen segghen, waert dat Godt hun gave de handt, om hun op te heffen, sy souden de remedie omhelsen. Maer Godt steecktse stercke handen ghenoech uyt, om hun te doen op-staen, door soo veel wonderheden die gheschieden in de H. Kercke. Het is waer datse hun selven niet en souden konnen opheffen door hunnen eygē wille; maer Godt en vraeght van hū anders niet als dē wille vandē wille te hebben om hun op te rechtē. Het is wel waer datse oock door hunne macht niet en konnen hebben desen wille; maer Godt geeftse gratie genoech om desen goeden wille te hebben. Want Godt thoontse eerst de de handt, ende dan geeft hy-se de handt ende heft-se op. Ende ist datse komen tot het waerachtigh geloove Godt werckt alsdan naer hun talentē, die waren in hun verduystert ter oorsaecke vande dolingen, ende geeftse gratie naer hunne mede-werckinghe.

Maer jemandt sal segghen, hadde Godt my soo veel talenten ghegeven, als aen andere, ick hadde soo wel een instrument der gratien gheweest als sy, ende ick soude gehoorsaem geweest hebben ende gedaen hebben al't gene hy van my soude ghevraeght hebben,

hebben. Maer dusdanige moetē weten dat niet te vreden ſyn met hun talent is faute vā onderworpinge eñ reſignatie. Al dedē wy alle devoiren van de werelt om te hebben grooter talenten als Godt ons heeft ghegheven; wy en ſullen gheen profijt doen. Maer den minſten ſoude ſoo wel konnen wercken, dat hy ſoude komen tot ſoo groote volmaecktheydt, als den aldergrooſten in talenten; om dat de deught niet en is gelegen in de talenten, maer in de getrouwigheyt.

Wy moeten ons dan onderworpen aen de Goddelijcke voorſienigheydt, den welcken weet al dat ons noodigh is, ende ons laeten regeren tuſſchen de handen Godts, ghelyck de aerde tuſſchen de handen van den potte-backer, ſonder beſorght te ſyn wat den potte-backer daer van maken ſal. Den welcken ſal nemen een brocke aerde, ende ſal daer van een ſchoon vat maecken, dat mach ghepreſenteert worden ten dienſte van eenen grooten Heere in het hof: van een ander die is van de ſelve ſubſtantie, hy maeckt eenen verworpen Pot die ghebruyckt ſal worden inde ſlechſte dienſten des huys. Deſen pot indien hy konde ſpreken, hy ſoude hem beklaghen ende ſegghen, dat ſchoone vat dat is van een ſubſtantie met my, wat heeft het meer verdient als ick, om in ſulck eenen eerlijcken dienſt ghebruyckt te worden, ende ick in ſulck eenen ſlechten? Maer den potte-backer ſoude ſegghen, ick ben Meeſter ende Heere van al, ick doe het ghene dat ick wil, het belieft my ſoo, en treckt u niet aen het gene ick doe.

Godt doet vander ghelycken, wy ſyn al-te-mael maſſen van aerde, hy neemt ſommighe maſſen ende

hy

hy gheeft-se goede talenten, soo wel om de gratie te ontfanghen, als om te dienen in alle occasien in den dienst van Godt ende de menschen. Hy neemter andere ende gheeft-se veel minder talenten, die niet en konnen ghebruyckt worden als in eenighe oodtmoedighe dienstен Godts. Ist datse klaeghen aen Godt, niet te vreden synde met hun talent, Godt soude hem met reden antwoorden, Ick ben Meester van alles, ick doen dat my belieft, mynen wille en dependeert van niemant als van den wille myns Vaders. Is uwe ooghe quaet om dat ick den anderen jonstigh ben meer als u: gelyck hy seyde tot de werck-lieden van den wyn-gaert.

Wy en hebben anders niet verdient als te blyven in onsen center ofte *Niet*, ende Godt heeft ons noch dat faveur ghedaen, dat wy hem noch erghens in konnen dienen. In een Koninckryck waert dat alle de Heeren even groot waeren, den dienst des Koninncks en soude niet volkomen syn. Godt heeft oock een ryck in syne creaturen, ende gheeft een yder naer syn capaciteyt. Sommighe syn favoriten des Koninncks ofte Hovelinghen, sommighe leven op hun ghemack, ander syn gheheel hun leven in arbeyt. Alsoo heeft Godt oock alle soorten van staeten en werck-lieden in synen dienst, op dat syn ryck sy volkomen naer den wille syns Vaders: ende een yeghelyck sal gheloont wesen naer synen ghetrouwen dienst. Ghelyckmen niet en siet twee persoonen van het selve humeur, soo en synder oock gheen twee persoonen die begaeft syn met de selve gratie: oock onder de Enghelen ende salighe onder welcke een yeghe-

yegelijck te vreden is met het ghene Godt hem heeft verleent, ende vernoeghen hun in de volheydt van hunne saligheydt. Den minsten Heyligen in glorie, heeft soo veel ghenoechte in de glorie van den meesten als in de syne: ende soo hebben sy twee blydschappen, te weten van hun selven, ende van andere, ende een yeghelyck is te vreden. Waert dat wy elck een te vreden waeren met het ghene Godt ons heeft ghegheven, wy souden leven ghelyck in den Hemel. Alwaert dat wy konden het talent van een ander hebben met een ghepeys, wy en behoordent niet te wenschen, maer ons verheugen in het gheluck van een ander, ende soo sullen wy twee blydschappen hebben ende aenghenaem syn aen Godt: want hy doet dat hem belieft. Daer is noch een ander soorte van menschen, die hun talent qualyck gebruycken, van welcke ick handelen sal in het naer-volghende Capittel.

VI. CAPITTEL.

Welcke schaede de beschouwende Zielen doen aen den geest, door de reflexien des verstant; ende om dat se niet te vreden en syn met het gene Godt hun geeft, maer loopen altydts voorder als men hun thoont.

DAer syn zielen die hun niet te vreden en houden met hun talent, maer loopen altyts voor het licht, ende willen verder sien als hun is gethoont:

ende

ende iſt dat Godt hun thoont, grooter licht ofte kenniſſe, ſy loopen wederom met de ooghen des verſtants noch voorder: welcke perſoonen indien ſy kenden de ſchaeden welcke ſy doen aen hunnen geeſt ſy ſouden hun wel wachten van hun ſoo qualyck te draghen met de gratie. Sy doen dry fauten, ten eerſten ghebreken ſy in reſignatie, niet te vreden ſijnde met het Chananeeſch vrouwken, die te vreden was met de briſſelinghen. Ten tweeden vallen ſy in een geeſtelijcke gierichеydt, noyt ſynde te vreden nochte vervult: want hoe meer ſy hebben, hoe meer ſy begheeren: ende laeten hun noch voorſtaen dat het effecten ſyn van de gratie ende exceſſen van liefde; maer het ſyn eer exceſſen van eyghen liefde die hun ſeer ſubtylijck voeghen met de roeringhen van den gheeſt. Ten derden is het een ghebreck van kenniſſe huns ſelfs: want indien de ziele haere ooghen hadde op haeren *Niet* ſy ſoude haer onweerdich achten van de minſte gratie, ende ſoude qualijck derven haere ooghen heffen op de minſte gratie.

Sulcke perſoonen en hebben ghemeynelijck geen onderſcheydinghe van de nature ende van den eyghen gheeſt, noch en kennen de differentie niet die daer is tuſſchen de gratie, ofte kenniſſe, ofte licht welcke alle dry verſcheyden ſyn om kennen, om dat het ſelve werck niet en is. Ick en wille ſoo verre niet gaen, want om dat werck te kennen, hun is van noode een penetrerende ofte onderſcheydende gratie. Maer Godt laet toe, om het quaedt ghebruyck van hunne gratie, datſe wat gratien of kenniſſen ſy hebben, altydts wercken in donckerheydt in hunne ziele,

ziele, ſoo in het opperſte als in het nederſte deel. Ende niet teghenſtaende deſe donckerheyt, ſoo haeſt als ſy hun voelen ghetrocken op eenighe particuliere conſideratie, ghebruycken alle de cracht hunder zielen, ende imployeren de ſinnen om te hebben volle kenniſſe: al of Godt eenighe particuliere conſideratien gave, wiens wercken ter contrarie zyn ſeer ſubtyl; want hy en comt noyt door diſcours ofte maniere van diſcours: Maer de waerachtighe kenniſſe werckt ſeer ſtille in de ziele, ſoo datſe gheenſins belet en wordt van de vereeninghe met Godt: want ſulcke kenniſſen zyn puerlijck van Godt, ſonder werckinghe van den eyghen gheeſt: den welcken ſubtyl ghenoech is om de ſelve dickwils te verſieren ofte te conterfeyten, ſoo langhe als de ziele haer houdt vergadert; alſwanneer ſy haer laet voorſtaen dat het Godt is, die haer deſe kenniſſe heeft ghegheven, om datſe quam ſonder haere macht om te doen ofte te ontdoen.

Het is goedt om kennen wanneer het Godt is, ofte den eyghen gheeſt die ſulcke kenniſſe verſiert, want in ſulcke contemplatieve zielen, menghelt hem den duyvel ſeer ſubtilyck met de ſinnen, ende gheeft ſchoone concepten ofte eenighe particuliere kenniſſen, om de ziele af te trecken van het bloot en levende gheloove, ende den eyghen gheeſt bedrieghſe onder den deckmantel van te wercken met de gratie. Maer als het den eyghen gheeſt is, dieſe gheeft, ſy zyn ſoo ghelijck aen de waerachtighe kenniſſe als twee hayrkens. Nochtans daer is metter daet groote differentie: want als den eyghen gheeſt iet ver-

verſiert onder ſchyn van Godt, de ziele ghevoelt haer dan ghetrocken van de vereeninghe ende het bloodt gheloove, om hier op te wercken : ende met datſe reflexie hier op neemt , het is den duyvel ghenoech dat hyſe heeft af-ghetrocken van de ooghen van het levende bloot gheloove ; ende gheeft gelijck lichten aen de ſinnen , door welcke ſy diſcoureert met de kenniſſe , ende vervolght die ſoo langhe alſſe can , meenende ghehadt te hebben eenen grooten haſaert: maer ſy heeft eer ghedaen ghelijck een ſeven, dat het goet graen laet paſſeren en wegh werpt, ende behout het kaf ende het groffſte. Want het heeft een werck gheweeſt van den eyghen gheeſt , die groever is als het onwetende ſeven , verworpende het goedt graen van de roeringhe Godts, door de ſubtyle werkinghe des duyvels , die de ſinnen met den eerſten verweckt, om de ziele af te trecken van de blomme des levende gheloofs ende vereeninghe Godts , van waer ſy ſoude moghen ſuyghen den ſoeten honich van alle kenniſſe ende licht. Dit comt ter oorſaecke van den quaden handel met den eyghen gheeſt.

Men ſoude moghen ſegghen , wat ſullen wy doen als den duyvel hem dient met ſulcke middels ? ick ſal het daer naer ſegghen.

Men doet oock fauten met de waerachtighe kenniſſe ofte gratie Godts, als de ziele is inwendich vergaedert met Godt , ende Godt haer alſdan gheeft eenighe gratie ofte kenniſſe. Deſe zynt die ick gheſeyt hebbe die loopen voor het licht , ende gaen voorder als het licht hun thoont : want ſoo haeſt alſſe in hun ſelven ghewaer worden eenich concept oft kenniſſe,

ſy

ſy vergulſighen hun teenemael daer in. Godt, ghelijck ick gheſeyt hebbe, en diſcoureert niet langhſt de kenniſſe, ghelijckmen doet door den ordinairen wegh, maer thoont alleenelijck, by maniere van ſpreken, een woordt ofte twee, ende de ziele ontfanght de kenniſſe in de letter der waerheydt, die ſy beſit ende in welcke ſy is vereenight: ende noch paſſeert dit ſeer ſubtylijck.

Maer daer zyn ſommighe die hebben het verſtant ſoo levendigh ende ſubtyl datſe het ghewaer worden, hoe ſubtylijck dat het paſſeert oft niet: ende deſe zielen by faute van wetenſchap, hoe dat ſy hun moeten draeghen met de gratie, laeten het verſtant diſcoureeren met deſe kenniſſe, ende maecken van twee of dry woorden wel twintigh, jae een gheheel diſcours. Maer waert dat ſy lieten die twee of dry woorden in hunne waerheyt, ſy ſouden wel grootter effecten laeten, ende de waerheyt ſoude haer ſelven ontdecken, ende ſoude wercken het ghene ſy begheirt in haer ſelven, ende de ziele en ſoude niet belet ſijn in haer vereeninghe. Maer door de vermenichvuldinghe van hunne diſcourſen loopen ſy voor het licht, ende gaen verder als Godt hun thoont: ende meenen te hebben de kenniſſe meer verlicht door hun vervolgh, datſe ter contrarie uytdoen het licht Godts, ende houden hun te vreden met het licht van hunne eyghen werckinghe, ende ſoo en can de gratie in hun niet doen haere werckinghe, om datſe de keerſe uyt doen eer ſy die met haer licht ontſteken, ende vervolghen hun concept, meenende te weſen in t' midden des lichts: maer ſy hebben luttel profijt

van

van dat licht, om datse uytghebluscht hebben hun eerste licht door den wint van hunne consideratie: ende de ooghen van den eyghen gheest en connen niet meer de siele verlichten, als de ooghen des lichaems in't midden des nachts ende duysterniſſen: ende dit al door hun eyghen schuldt, om datse hunne gratie qualijck ghebruycken, ende niet en weten met Godt goede menagie te houden.

Men soude moghen vraeghen waerom dat Godt dusdanighe niet en berispt ofte en wyst hunne faute? Om dat dit gheen groote fauten en zyn, ende die men can ontdecken door ordineire middelen. Want Godt en doet gheen mirakel sonder noodt.

Aengaende het ghene ick gheseyt hebbe van het versieren ofte maecken van den eyghen gheest, dit belet grootelijcks de gratie, om de fauten welcke dusdanighe zyn subject.

Maer raeckende het ghene ick gheseyt hebbe van de vermeerderinghe der kenniſſe die van Godt comt, Godt en sal die niet grootelijcks straffen, ter oorsaecken van hunne onwetentheydt. Doch sy zyn ghenoech gheſtraft datse noyt het licht en sien in sijne volheyt, dat hun is een seer swaer en pynelijck Vaghevier,

Iemandt sal seghen, hoe sullen wy dit kennen, hoe wy ons moeten draghen met dese gratie ofte kenniſſe, die soo secretelijck comt in de ziele? Wy moeten ons altyts houden in het levende gheloof in de teghenwoordigheyt Godts; ende ist saecke dat het belieft aen de goetheyt Godts ons te gheven eenigh licht ofte kenniſſe, laet ons, ons selven houden stille

en

en verootmoedicht in ſijne teghenwoordicheyt", ende het licht blootelijck volghen, ſonder vooren ofte achterwaerts te gaen, ſonder eenighe reflexien te maecken met het verſtandt, ofte eenigh ghepeyns van diſcours; maer volghen het licht met een kinderlijcke vreeſe, ſoo langhe alſt ons wordt ghethoont, ſonder langher oft voorder te begheiren. Dit is de reſignatie diemen hebben moet in het licht. Ende ſoo haeſt als het is ghepaſſeert ende deſe keerſe uytghebluſcht, en loopter niet meer naer, maer keert met de ſelve reſignatie in het levende gheloof: niet dat het gheloof moet ter zyden gheſtelt zyn, ſoo langhe als de keerſe van de kenniſſe is ontſteken, maer ick wil ſeggen datghe daer naer gheen reflexie meer en ſoudt maecken met het verſtant.

Wy moeten ons draeghen met dit licht, ghelijck de aerde met de ſtraelen van de ſonne, die verlicht de aerde, ende drooght haere vochticheydt: de aerde en vervolght de ſtraelen niet als de ſonne die ontreckt, maer ſy laetſe gaen naer hunnen oorſpronck ſonder haer te becommeren, ende blijft altyts in haeren center. Alſoo als de Sonne der rechtveerdigheydt ons wilt verlichten met eenich licht, laet ons weſen ghelijck de aerde, blyvende in onſen center, dat is de kenniſſe van onſen *Niet*, ende laetende het licht ſoo langhe lichten als het belieft aen de ſonne. Maer wy moeten weiren alle beletſelen van duyſterniſſen voor deſen ſtrael, welcke beletſelen zyn de diſcourſen ofte reflexien des verſtandts; laetende den ſtrael zyn werck doen, die op-drooghen ſal alle de vochticheden van onſe gheneghentheden. Maer als wy doen

de

de fauten die ick gheſeydt hebbe, den ſtrael en can ſijn werck niet doen: want wy en ſien niet naer de effecten die hy in ons werckt, maer wy ſien altyts naer ſijn licht, ende worden ſoo noch blinder, ghelyck de ghene die de ſonne ghedurich aenſien. En laet ons oock die ſtraele niet volghen, maer die laeten keeren naer haeren oorſpronck, die hem ſal weder ſeynden alſt hem belieft, ende blyven met de effecte van de ſtraele, die meer licht ſal gheven als alle de concepten, ofte reflexien des verſtants.

Alle de concepten ende kenniſſen, die ſommighe ghebruycken in het ghebedt, ende daer-en-tuſſchen blyven altyts in duyſterniſſen; zyn voorſeker, ghemaeckſels des verſtandt: ofte wel 't is een teecken datſe hun niet wel en draeghen met het licht.

Daer zyn oock ſommighe die hun beklaegen datſe gheen onderſcheyt en hebben van de gratie, ofte den eyghen gheeſt, ofte oock van de kenniſſen die ſy ontfanghen van Godt. Maer dit comt oock door hun eyghen faute: want met dat Godt hun jet geeft, ſy zyn ſoo gulſich, ende curieus om te ſien wat het is, ende loopen altyts te verre, ſoo datſe niet en konnen ſien wat Godt van hun vereyſcht, ende en gheven aen Godt geenen tydt, om hun te gheven de onderſcheydinghe van de gratie. Waert dat ſy hun hielen met oodtmoedicheyt in den center van hunnen *Niet*, Godt ſoudeſe wel de onderſcheydinghe wyſen, ende den ſtrael hoe kleyn hy is, ſoude hun voeren tot de ſonne.

Het licht is ons ghegeven om uyt te wercken de effecten des lichts, ende niet om te loopen voor het

licht, ofte te diſcoureren met het licht: want dit is al vlieghen ſonder vleughels, ofte wel met vleugels van waſch, die ſmilten by de ſonne. Men ſoude moghen ſegghen, die kenniſſe is noch ſoo kleyn, waert dat ick niet en vrochte met het verſtant, ick en ſoude gheen effect hebben. Maer dit is faute van maetigheyt: den dagh en komt niet al ſeffens; maer den dagheraet ryſt eerſt, ende naer dat de locht gheſtelt is gheeft de ſonne haere klaerheydt: alſoo die kleyne kenniſſe die haer begint te verthoonen in de ziele, is den dagheraet, die thoont dat den dagh ſal haeſt komen, ende daer naer de ſonne. Iſt dat wy patientie hebben met deſen dagheraet, den dagh ſal haeſt komen, ende naer dat wy onſe locht ſuyveren van alle duyſtere wolcken des verſtants, ſoo ſal de Sonne der rechtveerdigheydt naer advenant in ons ſchynen, ende verlichten. De ſonne en vertoont haer noyt, ten zy dat den dagh eerſt opſtaet: het ſelve is in ons, iſt dat wy gheen plaetſe en gheven aen den dagheraet, ende den dagh welcken wy altyts houden in de duyſtere concepten van onſen eyghen geeſt, het is ſeker dat de ſonne Godts haer niet en ſal thoonen in den nacht.

Hier in worden vele gheeſtelycke bedroghen, die meynen grootelycks verlicht te weſen, om datſe hebben een levende, ende ſubtyl verſtant, ende de ſinnen waeckende tot de minſte kenniſſen, welcke ſy meynen al van Godt te weſen, 't welck nochtans dickwils komt van de levendigheydt huns verſtants: maer hadden ſy gheproeft het licht van de goddelycke ſonne, ſy ſouden ſien welcke differentie datter

is

is tuſſchen het licht van de ſterren in den nacht, ende het licht der ſonnen in den middagh.

De ghene die oock hun licht verlieſen door de ſtudien, ende geleertheydt van veel leſen, meynen oock te weſen grootelycks verlicht, ende nochtans ſy en hebben nauwelycks het licht der ſterren in de duyſterniſſe des nachts; ende meynende te voldoen door het talent van de wetenſchap, laeten voor by gaen het talent van de gratie, ende en hebben geen experientie van den ſtrael van de waerachtighe ſonne. Waert dat alle die groote, ende ſubtile geeſten, die Godt hedenſdaegs verleent aen de werelt, hun niet en begaven om te vlieghen op eenighe blomme, als alleenelyck op de blomme van den gheeſt der waerheyt, om daer uyt te ſuyghen den honich van experientie der goddelycker wysheyt, ende hun ſelven vernieteden met den pheninck onder de ſtraelen van deſe goddelycke ſonne. O welcke wondere ſaecken ſoude hun Godt te kennen gheven van ſijne ſecreten! waer van ſy nu berooft zyn, om datſe niet en vlieghen op de blomme van onderworpinghe aen den blooten gheeſt Godts: welck indien ſy deden, Godt ſoudeſe maecken gheleerde, ende ſtantvaſtige mannen, jae pilaeren van de Heylighe Kercke, ende hunne leeringhe ſoude waerheyt wercken in de zielen als komende van de waerheyt: ende dan ſoude Godt kenbaer maecken aen de groote, ende gheleerde, het ghene hy nu gheeft aen de kleyne, ende onwetende in hun eygen kenniſſe.

Alle de hoofden van de H. Kercke hebben gheweeſt haelen hunnen honich der wysheydt in de

blomme van het ghebedt, ende onderworpinge aen de gratie: de wonden van den gekruyſten JESUS hebben geweeſt hunnen afgront, ende hunne leſſe ende alle ſtudie was in den boeck des levens, den welcken heeft verklaert ende verlicht hun verſtandt, om te onderſcheyden de waerachtige ſinnen ende waerheden van de H. Schrifture. Wy dienen nu den ſelven Godt, den welcken ons kan geven ſoo veel licht als aen hun, welck indien wy niet en hebben, het is door onſe eygen foute ende onachtſaemheyt: want ſyne ſchatten ſyn altydts bereyt om ons te geven ende ſyn licht om ons te verklaeren. Die verlichte menſchen door welcke de werelt heeft verlicht geweeſt, vonden ſoo groote lichtigheyt in de ſtudie der waerheyt, als in hunnen ABC: hunne ſchole was de gratie, ende de gratie gaf het licht aen het talent van hun verſtant, en alſoo vrochten ſy het licht komende van het licht.

Ick hebbe nu gehandelt van de werckinghen ofte kenniſſen des verſtants, ende van de gene die hun niet te vreden en houden met hun talent ende kenniſſe, maer begeiren altyts meer, ofte ſoecken te vermeerderen de kenniſſe die Godt hun geeft, door de diſcourſen van hunnen eygen geeſt, ende zyn oorſaecke datſe altyts in duyſterniſſe blyven. Ick ſal nu ſpreken van eenighe bedriegeryen die konnen ſpruyten uyt eenighe inwendige woorden, die den eygen geeſt verſiert, ende wanneer ſy ſyn van Godt ofte van den duyvel, welck men genoech ſal kennen uyt hunne effecten.

VII.

VII. CAPITTEL.

Van inwvendighe vvoorden die den gheest vergaedert zijnde formeert, ende van het perijckel datter schuylt in dese saecke: ende vvanneer sulcke vvoorden zijn goet ofte quaedt.

DAer zyn persoonen genegen tot het gebedt om hunne ruste, ende die hun daer toe teenemael begheven: uyt dese ruste kan spruyten groote eyghen liefde ende soeckinghe van eyghen voldoeninghe ende troost: welcke ruste eer is een gheestelycke traecheyt. Want hoe hooghe dat de contemplatie zy, daer moet altyts wesen eenighe simpele acte des verstants. Maer dit is buyten propoost. Het waere goet aen dese breeder uyt te leggen dese saecke om de groote abuysen die gheschieden in dese ruste van ledigheyt.

Daer zyn oock sommighe die hun hier toe begeven om lichten ende kenniſſen te ontfanghen: Sommighe om eenighe woorden te ontfanghen, van welcke wy nu sullen spreken, welcke sy noemen revelatien, hun laetende voorstaen dat Godt selve hun heeft aengheſproken in den gheest. Ende al ist datse gheenen expreſſen wille en hebben tot sulcke inclinatie, nochtans de eyghen liefde die subtyl is, verweckt heymelijck den wille tot het ghebedt, om eyghen voldoeninghe te hebben in die inwendighe woorden, die seer difficil zyn om onderscheyden, om

om datſe ſijn verſcheyden in't werck. Sommighe ſalmen kennen uyt hun effect, maer ſommighe en gheven ſulck effect niet: ende daerom naer myn ghevoelen, het dunckt my dat men-ſe beter ſal verkennen door de gheſteltenisſe van de ziele, ofte wel uyt de wercken dieſe vercyſchen. Maer het beſte is datmer niet op en ruſt noch ſtille en ſtaet, ende wel wacht van dit te wercke te ſtellen, ſonder raedt van gheleerde ende ervaeren mannen dies hun wel verſtaen; naementlijck als het woorden ſyn die raecken een ander perſoon, ofte een ſaecke indifferent, want daer ſyn vele ſoorten.

Daer ſyn perſoonen ſoo vergaedert in het ghebedt, namentlijck die een ſtil ende peyſibel verſtant hebben, dat in het midden van hunne recollectie den eyghen gheeſt verweckt eenich concept van woorden ſoo diſtinct ende ten propooſte van het ghene waer mede ſy beſich ſyn, dat hun dunckt datter een ander is die hun toeſpreckt in den derden perſoon ſonder hun toedoen.

Het kan gheſchieden dat Godt gheeft eenighe macht aen de ſinnen om die te formeren door hunne eyghen werckinghe, ende datſe daer toe van Godt verweckt worden; want als de ziele met Godt vereenight is ende vergadert in de vereeninghe, ende Godt met haer, Godt houdt de ziele met hem vereenight, ende gheeft hulpe aen de ſinnen om te formeren de conſideratien op welcke ſy haer beſich hiel. Want Godt onderwyſt ende verlicht dickwils het verſtant door woorden die over een komen met het ghene de ziele is ghegheven in duyſterheyt, en-

de

de ſy en kan anders niet peyſen of het is Godt die tot haer ſpreeckt, ſonder te mercken dat het verſtant die oock kan lichtelijck formeren ende voegen met het ghene dat hem medeghedeylt is, oock als van een derde perſoone.

Het is wel waer dat den gheeſt is dickwils geaſſiſteert van Godt, om hem te verlichten met eenige kenniſſe, als met woorden; maer daer kan bedrogh weſen in die woorden, welcke het verſtant kan formeren door ſy ſelven: want het is een ſeker licht, dat dickwils ſeer ſubtyl ende gheeſtelijck is, en paſſeert oock ſubitelijck, 't welck den gheeſt niet wel en kan begrypen: ende ondertuſſchen meynen ſommighe dat het ſoo gheſchieden ſal, ghelijck die woorden ſchynen te voorſegghen, welcke daer naer dickwils valſch bevonden worden. Het kan wel weſen dat de eerſte roeringhe quamp van de waerheydt, maer door de ghebrekelijckheyt van het verſtandt verlieſen ſy deſe waerheyt, ende houden de kenniſſen van den eyghen gheeſt, ende ſteunen daer ſoo op, datſe hun laeten duncken dat het Godt is die tot hen ſpreeckt. Ende en nemen dickwils anders geen acht als op deſe woorden, ghelovende dat ſy 't wel ſullen ſien alſſe qualijck doen.

Selve ſynder die hebben groote inclinatie tot de H. Communie, maer voor hun eyghen voldoeninghe, om datſe meynen dat Godt hun metter daet aenſpreeckt: want ſy ſyn dickwils gheneghen, dat Godt hun ſulck of ſulcke ſaecke ſoude ſegghen die ſy ſeer begheiren, ende door apprehenſie dieſe hebben, het verſtant dicht en ſeght ſubtylijck het ge-

ne sy wenschen, ende den wille wort ontsteken door de volbrenginghe van syne begheerte, ende soo komt het al van den eyghen gheest, die het versiert naer syn inclinatie. Maer dese inflammatie is als eenen vier-brandt getrocken uyt het vier, wiens vlamme heeft kleyne kracht ende en duert niet lange, om dat sy is buyten haeren center: alsoo den wille en blyft niet langhe gheinflammeert nochte verblyt, om dat het een vlamme is die ghetrocken is uyt het vier, ofte wel een gheschilderde gelyckende vlamme, die gheen effect en geeft in de werckinghe, maer vervult alleen de sinnen, ende belet grootelycks den wegh der vereeninghe ende inwendige vergaderinghe. Want alle woorden die niet en geven hun effect in de liefde, ootmoedigheyt, silentie, ende verstervinghe, zyn luttel te achten.

Maer den wegh daer door het verstant hem vereenight met het levende bloot gheloove, dit is den Coninclycken wegh, die is het beginsel van alle licht, ende het leven in de waerheyt, die niet en is onderworpen aen eenigh bedrogh noch van den duyvel, noch van den eyghen gheest. Al ist dat de woorden van welcke ick hebbe ghesproken, komen in het beginsel van de roeringhe Godts, die den gheest verweckt, hy en sal u evenwel door dese woordens anders niet thoonen, als eenighe waerheydt, ofte versekeringhe van eenighe waerheyt: maer in den wegh van het bloot gheloove sal u Godt verlichten in de waerheyt van syne goddelycke wysheydt, waer door gy sult kennen in het wesen van de waerheyt die in u is, alle waerheyt, sonder woorden of-

uyt-

uytlegghinghen in het verstant : hoe-wel dat dit wesen Godts hem houdt dickwils in donckerheyt in de ziele, sonder dat het ghevoelijck deel heeft eenighe kenniſſe : maer alſſer occasie is dat haer moet ontdeckt wesen eenighe waerheydt, alsdan gheeft het licht datse besat in donckerheyt eenighen strael aen het verstant, waer door dese waerheyt gheeft getuyghenisse aen haere waerheyt die sy besit, selve ist dat het een ghelyckenisse is van de waerheyt, die bedeckt is met den mantel van den eyghen gheest, de ziele en sal in haer selven gheen ghetuyghenisse der waerheyt ghewaer worden.

Voorts dit ghevoelen en is niet te oordeelen van den gheest, want het is een licht dat Godt gheeft, alst hem belieft ; maer ick wil segghen dat het veel sekerder is niet te steunen ofte te betrouwen op die inwendighe woorden, om datse difficil zyn om kennen ende onderscheyden, ter oorsaecke van de gheneghentheydt der naturen, ende om de verscheydentheyt van hunne uytwerckinghen.

Maer de waerheden die Godt bewyst in de oeffeninghe van het bloot gheloove verweckt veel krachtelycker den wille in de pure liefde Godts, om dat de roeringhe komt van de waerachtige liefde Godts, ende Godt mededeylt hem veel overvloedigher in desen wegh, als te vorent.

Den eyghen gheest en kan die woorden niet alleen verstieren, maer oock den duyvel die niet en is ledigh, ende sy selven subtylijck indringht in dese maniere vande discoursen ofte inwendighe woorden, namentlyck in de ghene die daer toe ghenegen syn.

Want

Want als de ziele haer wilt vergaederen inde vereeninge, den duyvel die door syne subtylheyt weet datse daer toe gheinclineert is, houdt haer voor eenighe leughens onder den schyn van waerheyt, als komende van de waerheyt : maer ist datse puerlyck vergadert is in Godt , sy sal sien dat het maer conterfytsel en is van de waerheyt , welcke niet keeren en sal in de vereeninghe in welcke sy is vergaedert , ende haer licht en sal niet vermeerderen in het opperste deel om dat het valsch licht dat door de duysterheyt des duyvels veroorsaeckt wort , niet en kan vereenight worden met het waerachtigh licht van den H. Gheest. Ende hoe groot dat het licht zy , als het komt van dien kant , ten kan de ziele niet dienen als om te vermeerderen de ydelheydt ende presumptie.

De woorden die worden verweckt in het verstant door den booscn gheest , en konnen anders niet geven als valsche effecten. Maer den duyvel die kent sommighe zielen , die zyn diep ghewortelt in ootmoedigheyt , hy en sal dese niet verwecken tot hooveerdigheydt ende presumptie door dierghelycke woorden , al ist datse van hem komen , om dat hy weet datse onderscheydinghe ghenoech hebben om te kennen dat de woorden die van Godt komen, niet en gheven dese quade inclinatien aen den wille , daerom en ghebruyckt hy desen middel niet : maer hy bedrieghtse dickwils op een ander maniere , om hun af te trecken van het waerachtigh gheloove. ende goddelyck licht. Want als hy kent uyt de dispositie van de ziele datse Godt wilt verlichten, hy geest be-

bedecktelijck eenigh teecken van licht in haer verſtant, ende verweckt den wille om haer te affectioneren op dit licht, welck hy gheerne doet, om dat hy naturelijck ghenegen is tot hooghe ſaecken: maer iſt dat hy blyſt droogh en dorre in de deught ende liefde, het is een teecken van den booſen gheeſt; want de waerachtighe lichten gheven wel ander effecten, ſoo datter een groote differentie is tuſſchen d een en d'andere. Den gene die de goede heeft geproeft die kan alderbeſt onderkennen de quade door de verſcheydentheyt der effecten ende operatien. Als haeren wille blyft ontſteken in de liefde Godts ende ſynder glorien, die toeſchryvende aen Godt, ende kennende haeren *Niet*, t' is een teeken datſe komen door den byſtant van den H. Geeſt.

Doch den duyvel kan oock wel gheven eenighen ſchyn ofte ghelyckeniſſe van oodtmoedigheydt, maer ſyn eynde is ghefondeert op de eyghen liefde, welcke hy ghebruyckt in deſen middel om de ziele te doen ſtille ſtaen: hy voordertſe in het licht in eene donckerheydt bedeckt met een valſch licht, welck oock de Directeurs niet lichtelijck en konnen onderſcheyden, ten zy datſe kennen den center van de ziele ende haer eynde in de vaſte ende geſtaedige deught. Want andere deughdē die deſe conditie niet en hebben, ſyn monſters met den mantel vā deught, ende en hebben geen geſtaedigheyt: welcke conditie den duyvel met alle ſyne deckſels van licht ende ootmoedigheyt niet en kan veroorſaeckē in de ziele: ter contrarie gevoelt ſy datſe ſoude bedroeften verootmoedight worden in ſlechte ſaecken, en verheugen hebben in hooge

hooghe ende verheven, al iſt datſe oock ſyn boven haere macht.

Ende aen deſe perſoonen, in welcke den duyvel hem dickwils ſecretelyck deguiſeert, onder pretext van waerachtigh licht, gheeft hy ſoo hooghe ende verheven concepten, datſe hunne ooren als uyt-recken om die te hooren, ende ſoecken boecken die handelen van verheven materien der waerheydt, hun laetende duncken dat Godt hun leydt door eenen verheven wegh der waerheydt. Sy ſien hun ſelven wel in donckerheyt des verſtants, maer meynen dat het oeffeninghen Godts ſyn: welck inder waerheyt ſoo niet en is, maer het ſyn duyſterniſſen door welcke ſy behooren te ſien datſe bedroghen ſyn, onder den deckmantel van yver Godts: de welcke indien ſy oock gaen in den center van hunne conſcientie, ſy ſullen daer vinden, datſe niet en hebben het eerſte couleur van de Chriſtelijcke deught.

Het ſchynt oock dickwils dat dien yver van hooghe concepten op-treckt hunne inclinatie, om datſe gheenen teghenſtrydt en ghevoelen in hunne oeffeninghe: maer het is om dat de nature ſoo beſich is met deſe conſideratie van curieusheydt, dat de paſſien ſyn al in ſlaepe, maer niet doodt. Het is als een water, hoe meer het troebel is endè ſtinckt, hoe ſtilder het is: maer met datmen het roert t' is al troebel ende gheinfecteert van den ſtanck, ende den grondt komt op. Soo iſt met deſe perſoonen, ſy ſyn ſtille en in vrede ſoo langhe alſſe gheen occaſie en hebben, maer ſoo haeſt als men ſe veroodtmoedight ende doet tegen hunnen wille, alsdan het licht van

hunne

hunne hooghe concepten en speculatien gheeft sijn effect, hun water wordt troebel, alle de vuylicheyt ende stanck van den gront der hooveerdicheyt komt op, ende stellent al in roeren ende vervullent met stanck. Dan beghinnen sy te kennen wat sy sijn, ende behooren dan te gaen suyveren dien gront. Want ist datse hem noch eens laeten sincken sonder te suyveren, het selve sal wederom een ander tyt ghescheiden, en sullen soo al hun leven onvolmaeckt blyven; ende hunnen yver salse soo veel helpen als den wint in de handt, ende sullen noch in peryckel wesen van groote bedriegheryen ende sonden.

Laet ons dan alle die curieusheden laeten, die anders niet by en brenghen als groote schaede aen de ziele, ende ons te vreden houden ghelijckse de H. Kercke verstaet, ende ons onderworpen aen de H. intentien Godts, ende den wille doen ghehoorsaem sijn aen den gheest.

Den duyvel kan hem oock dickwils fonderen op de effecten van teere traenen ofte devotien: want daer sijn persoonen die seer lichtelijck weenen, naementlijck vrouw-persoonen, die weenen met het minste ghepeys van devotie ofte gheestelijck discours, ofte inwendighe bewegingen van eenich licht ofte waerheyt, waer op men gheensins en mach steunen: want dit en sijn noch gheen vaste ende ghestaedighe deughden, die hunne residentie hebben in de waerachtighe waerheyt, niet in sulcke lichte gevoelijckheden, die iemandt lichtelijck doen verliesen het ghene hy in langhen tydt heeft ghewonnen.

En laet ons dan niet rusten of steunen, noch op t'een

'teen noch op 't ander, maer blyven in het levende bloot gheloove der waerheydt: ende ist dat Godt ons wilt thoonen eenich particulier licht, de waerheydt sal het begrypen in haer, ende sullen het kennen sonder woorden des verstants- Maer de weghen Godts sijn different: daer sijnder oock die Godt leyt door den wegh van woorden ofte inspiratien, maer noyt buyten het bloot gheloove: want door de inwendighe woorden sonder het exercitie des Geloofs, kan de eygen liefde haer selven secretelijck tusschen steken; maer het gheloove werckt altyts in duysternisse, ende nochtans graveert het in de ziele een inghestorte wysheydt ende gheeft eenen sekeren wegh van de pure waerheydt.

Ick hebbe een persoone ghekent, die wesende in't midden van de werelt, soo overvloedelijck wiert besocht met inwendighe woorden, soo wel buyten het ghebedt als daer in, oock waer sy ginck, dat haer docht datter altijts iemandt achter haer was, die haer seer beschеydentlijck aensprack, maer den eenen keer meer als den anderen, ende op den eenen tydt waeren de woorden beter gebonden en geformeert als op den anderen. Hy seyde haere vele waerheden, oock van de kennisse Godts ende haer selven, ende dat door formele woorden, ghelijck of sy hadde ghesproken aen een ander persoon. Ick geloove dat het Godt dede om haer te onderwysen, om datse gheen occasien en hadde. De woorden die aldus komen maecken de ziele klaer en verlicht, ende in al dat haer verthoont wort ghehoorsaem ende gesigneert aen den wille Godts: want dit sijn de effecten

fecten van de woorden die van Godt komen : welcke soo verre sijn , dat het verstandt ofte sinnen daer ontrent niet en konnen gheraecken : het is ghelijck iemandt die van verren spreeckt in den derden persoon.

Als dese woorden versoecken van den menschen eenighe verloocheninghe oft particuliere verstervinghe ist dat het sinnelijck deel heeft eenen teghen-strydt ende pyne , daer uyt en volght noch niet datse van Godt niet en sijn : want Godt doet dit om hem te doen keeren in sijnen *Niet*, op dat hy den selven kenne , ende sie dat hy oock de woorden Godts contrarie is : nochtans alsse metter daet van Godt sijn , den wille is te vreden ende gheresigneert onder den wille Godts . ende doet veel liever slechte ende oodtmoedighe wercken , als groote ende verheven : ter contrarie alsse van den eyghen gheest syn , gaet het al anders , ende de ziele is gheerne verlicht ende verheven. Godt laet ordinairelijck den voorseyden tegenstrydt toe , als hy de ziele beveelt groote saecken daerse kan groote eere behaelen , ende maeckt haer veel vlytigher in slechte ende ootmoedighe saecken. Men siet het selve in het oudt Testament , als Godt beval eenighe saecke door welcke sy souden eenighe eere verkryghen , sy thoonden sulcken teghenstrydt dat hy 't somtyds diversche keeren moeste bevelen. De in-ghevinghen van den duyvel en gheven dese effecten niet , maer gheven lichticheydt ende vlytigheydt in groote ende ghewichtighe saecken , maer teghenstryt in slechte. Want Godt heeft sulck eenen schroom van sielen te sien die gheneghen syn tot de groot-

grootheden ; dat ſelve als hy-ſe beveelt ende hun daer toe verheft , hy en wilt niet datſe daer toe vlytich ſyn ende gheneghen ſyn om te commanderen.

Voorts ter oorſaecke dat de vermelde woorden ſeer diverſch ſyn in hunne uyt-werckinghe , ſy ſyn quaedt om onderſcheyden, of ſy komen van den goeden ofte quaden gheeſt, om datſe alleenelijck ſyn om te onderwyſen ofte te verklaeren eenighe ſaecke ; ende om dat te doen en is het niet van noode datſe doen een grootter uyt-werckinge, als het eynde vereyſcht waer toe ſy ſtrecken , maer datſe altydts aen de ziele volbrocht worden alſſe ſyn van Godt , haer maeckende vlytich ende claerſiende , in 't ghene dat haer ghecommandeert ofte gheleert wort , als het ſtreckt tot de volmaecktheydt. Maer laet ons in alle woorden altydts oeffenen het levende bloot geloove, dat ons ſal doen voort-brenghen deughden ſeer aengenaem aen Godt.

Iſt dat wy konnen loochenen alle inwendighe woorden , wy en ſullen gheen ſchaede doen , al iſt datſe puerlijck van Godt komen : want als ſy van Godt komen , ten is niet noodich die te verworpen , mits het in onſe macht niet en is , door dien dat hun effect ſubſtantielyck ghedruckt wordt in de ziele ; want Godt werckt in ons het ghene hy vraeght van ons , ende en begheert anders niet als onſen wille onderworpen aen den ſynen. Ende als de woorden ſoo komen,oft om beter te ſegghen deſe waerheden ghewrocht worden door de waerheydt , de ziele en moet niet vreeſen dat het den duyvel ofte den eygen gheeſt is , want ſy en ſouden gheen ſulcke effecten

van

van ſubſtantie in de ziele konnen gheven. Laetſe ſtoutelyck komen alſſe gheven ſulck een ſubſtantie, want het is ſeker dat ſe alſdan ſijn goedt, ende van Godt. Ick gheloove oock dat de ziele niet ſoude konnen twyfelen om datſe ſoo veel ſekerheyt geven als ſubſtantie, ende waerheydt. Noch ten is niet noodich datſe ſiet welck effect datſe geven, ghelyck van de andere, om datſe wercken ſonder middel hun effect. Maer den wille moet altyts ghereedt, ende gediſponeert ſijn om ghehoorſaem te zyn aen de commandementen Godts, ende ghereſigneert in ſijnen Goddelycken Wille.

De ſubſtantie die ſy graveren in de ziele, gheeft haer ghenoech te kennen aen alle de deelen van de ziele: want Godt ſeyt formelyck aen de ziele: *Beminт my*, ſy wordt terſtont ſoo ontſteken door de ſubſtantie welcke hy werckt in alle de deelen, dat den wille wort vervult met liefde met alle de krachten van de ziele. Ende niet alleen voor dien tydt. want naer dat de ſubſtantie haer werck ghedaen heeft, de effecten der ſelver blyven noch dieper graverende in den wille ende en gaen niet voorby. Deſgelycks iſt dat de ziele is in benauwtheyt, ende ſcrupels van conſcientie, ende Godt haer ſeght, *Ick vergeve u alle uwe ſonden zijt gheruſt.* Sy wort terſtont geruſt, en in peys, ende alle haere twyfelinghen veranderen in vreught. Iſt dat hy haer thoont eenighe glorie van ſijn Goddelijck weſen, ſy wordt terſtont als verſlonden in Godt, ende haere vreught is als een voor proeſſel van de eeuwighe ſalicheyt.

Soo kanmen in deſe woorden kennen dat het

Godt is dieſe ſpreeckt, te weten door hun eygen ſubſtantie, ende effect. Ende om dat het ſegghen, ende de woorden Godts, ghelyck den Wyſen-man ſeght, ſyn vol macht, ſoo dat hy ſubſtantielyck doet in de ziele het ghene hy ſeght; de ziele en heeft dies aengaende uyt haer ſelven niet te willen voor alſdan, maer datſe haer hout met reſignatie, ende ootmoedicheyt; ghevende haer vry conſent aen Godt: ſy en heeft oock niet te verworpen, noch te vreeſen: noch ſy en moet niet beſorght ſyn om te doen het gene ſy ſeggen, door dien dat Godt ſelve werckt in haer door ſijne ſubſtantiele woorden (dat wel differentis van de formele, ende ſucceſſive woorden) ſoo datſe niet en heeft te verworpen, om dat hun effect blyft gheincorporeert in de ziele, die vervult is met de goeden Godts, welcke ſy lydelyck ontfangende, haer actie wordt minder in alles. Sy en moet niet vreeſen van bedroch, want den eyghen gheeſt noch den duyvel en ſouden hun hier niet konnen onderminghelen, noch den duyvel en ſoude noyt konnen ſulck een ſubſtantieel effect in de ziele laeten.

Dit is de onderſcheydinghe van de ſubſtantiele woorden. De andere ſalmen laeten aen de diſpoſitie van de ziele, om die te onderſcheyden, oock aen gheleerde, ende ervaeren mannen, welcke gebrekende men macht al verworpen, ende houden voor valſch: welck nochtans ſoo haeſt niet en kan ghekent worden: ende daerom waere het beter die te houden in ſilentie, ende ſy ſelven voeden ſoo lange alſmen kan in het bloot gheloove, ende ootmoedicheydt, tot dat Godt gheeft eenighe occaſie. Maer

die

die van de welcke ick alus ghehandelt hebbe, en gheven aen de ziele gheen vreese van bedroghen te syn, om datse hunne effecten ghevoelt, sonder haer toedoen, die volbrenghen sonder middel het ghene Godt segt: noch ten is niet noodich datse daer van spreeckt ten waere datse jemandt vonde, die hier in is ervaeren en discreet, die haer niet en sal af-keeren van den wegh Godts, noch stellen in groote onruste gelyck vele doen, die geen experientie en hebben in desen wegh.

Ick hebbe gheseydt dat het bloot gheloove niet en kan vereenicht worden door die lichten der woorden: maer als het woorden syn van sulcke substantie, sy en wercken niet buyten de waerheydt van het gheloove: want het is een waerheydt die vereenight wordt in het gheloove, ende wordt verkent in het gheloove.

Dit is al het ghene ick hadde te segghen van de inwendighe woorden, ende het dunckt my soo te wesen, om dat de waerheydt, ende de reden het selve klaerlyck bewyst. Als Godt die aldus niet en gheeft, men moet gheen ghepeysen ghebruycken om die te hebben, om dat sy het bedroch soo seer onderworpen zyn, ende dat het vier seer selden brandt sonder roocken.

Laet ons dan altydts minghelen het gheloove in alle onse inwendighe actien; ende dat het gheloove sy het hout om te bewaeren de spyse der gratien in alle weghen van dorheyt, verlaetinghe, ende stilte.

Nu heb ick ghesproken van het licht der woorden goede, ende quaede, nu volght te handelen van de gheestelycke duysterniſſen, ofte verlaetingen.

VIII. CAPITTEL.

Vande geeſtelijcke verlaetinghen, ende hunne oorſaken uyt welcke ſy ſpruyten, ende de profijten diemen daer uyt is treckende.

DAer ſyn zielen ſeer ongheruſt, ter oorſaecke van de veranderinghe van hunne inwendighe gheſtelten ſſe, niet hebbende hunne ooghe op den wille, en voorſienicheydt Godts over hunne ziele, die dat dickwils doet om hun te trecken van den geeſtelycken ſmaeck in de duyſterniſſe van het gheloove: in welcke gheſtelteniſſe het ghevoelyck deel en heeft gheen gevoelen van devotie.

Doch deſe dorricheden komen voorts uyt verſcheyden oorſaecken, in ſommighe om datſe de gratie niet ghetrouwelyck en hebben ghevolght: in andere door hunne eyghen fouten door eenige aenklevinghe ſoo gheeſtelyck als tydelyck. Godt laetſe oock dickwils ſulex overkomen om hun te houden inden Conincklycken wegh van het bloot levende gheloove, op dat de ziele leere niet ruſten op eenighe gave, ofte licht, ofte inwendighe woorden, maer alle lichten ſtellen in de duyſterniſſe van het bloodt gheloove. Want gheen licht en is ſoo groot, ofte ſijnen oorſpronck, ende center moet weſen in de donckerheydt van den duyſteren nacht des gheloofs. Dat de zielen die hun vinden gheſtelt in deſe verlaeteniſſe, ſonder datſe vinden ghegheven te hebben eenighe occaſie door hunnen vryen wille, hun

hun sekerlyck laeten voorstaen dat het is een expresse voorsienicheydt, ofte schickinghe Godts, die het soo begeert, ende dat sulcke verlaetinghen hun beghinsel niet en nemen van het inwendich, te weten van eenighe faute die in hun zy. Het helpt dan seer, te weten tot welck eynde onsen Heere dit al toe-laet.

Ten eersten laet hy dusdaenighe verlaetinghe toe aen sijne beminde, op dat de ruste en den vrede, in welcke de ziele te voren was, haer niet en veroorsaecke soo groote voldoeninghe datse daer in begint ydel behaeghen te hebben, ende op dat de eygen liefde, die haer mochte subtilyck hier in dringhen, teenemael versmacht sy. Daer-en-boven laet het Godt toe op dat de ziele volherden soude, ende wassen in de kenniss van haere verworpentheydt, ende *Niet*. Oock laet hy het dickwils toe, om de ziele te brenghen tot eene nieuwe verlichtinghe, ende op datse soude kennen dat de waerachtighe deught niet en is gheleghen in gheen tentatien te hebben noch verlaetinghen.

Maer het gheschiedt dickwils datse niet alleen en is berooft van het ghevoelen der gratien, maer oock ghestelt in groote stryden, ende tentatien, ende die gheweldigher zyn, dan ten tyde van haere eerste bekeeringhe. Ende dit en is noch niet met alle, ten zyn noch maer steeckten van het onderste deel teghen het opperste, welck sterck ghenoech zynde door de macht der gratien wint lichtelyck de victorie: maer Godt die een ander schickinge heeft over dese ziele, laet de tentatie noch voorder comen tot

het opperſte deel toe, daer haeren Vrede en deught houdt haer reſidentie, ende ſoo ſiet de ziele haer ſelven meer en meer berooft van het licht in het verſtandt ende in de affectie van alle goede propooſten ende begeerten, van de lichticheyt, ende vlyticheyt in wel te doen, van de ſterckte, ende patientie in't lyden; in der voeghen dat daer ſy te vooren vocht met groote ſterckte, ende kracht, nu duncket haer datſe is ſonder macht, ende kracht, ende datſe niet en kan wederſtaen: het minſte ſplinterken ſchynt haer een balcke te weſen: ſy wordt in haer ſelven ghewaer groote duyſterniſſen, verblintheydt, dorheyt, quellinghen, ſlappicheyt, wederſpannicheden, en groote verdruckingen, haer ſchynende onmogelyck te weſen tot haere eerſte goede propooſten te keeren. Om de waerheyt te ſegghen ſy en is niet ſonder groot peryckel, iſt datſe haer ſelven gheen ghewelt en doet om te remedieren gelyck het behoort, want anders ſy mocht wel vallen in ſeer groote deſorders.

Als een ziele dan aldus verlaeten is, 't welck gheſchiedt op vele manieren, den peys die haer noch reſteerde breeckt, ende deſtrueert ſy noch meer, door die apprehenſien, ende door al te veel te onderſoecken de oorſaecke van deſe verlaetinghe, die toeſchryvende aen haere fauten, welcke ſy curieuſelyck onderſoeckt, ende haer ſelven te ſeer ghewelt aendoet om die te weiren, en daer teghen remedie te ſoecken, om te keeren tot haeren eerſten ſtaet, peyſende dat den teghenwoordigen is miſerabel. Maer ſy quelt, ende pynicht haer ſelven te vergheefs, om

dat

dat dit de waerachtighe oorsaecke niet en is, noch de remedie die haer hier in kan helpen. Daerom siet sy dat het niet en betert maer erghert ende de quellinghen verdobbelen. Dan volghen dickwils onverduldigheden, vreesen, ende peryckels van te desperereren, haer laetende voorstaen datse niet en kan gheholpen worden, ende datse altyts gaet van quaedt tot ergher.

Dese soo subyte ende vremde veranderinge dunckt haer ghelijck te wesen aen den onvolmaeckten staet der ghener die beghinnen het gheestelijck leven ende ghevoelen de rouwe wederspannigheden van het nederste deel teghen het opperste, als zyn quaede inbeeldinghen, beroerten van de sinnelijckheyt ende duysent ander bevechtinghen en scrupels, jae sulcke toe nypende prickels ghevoelt sy, datse schynen den ghemeenen cours te buyten te gaen. Alle dese saecken t'saemen pleghen de ziele te stellen in groote benauwtheyt, om datse peynst datse achterwaerts gaet ende occasie gegeven heeft van te syn in eenen quaeden staet, waer door sy is in groote onruste ende in peryckel van eenen grooten val.

Sy moet dan wel voor haer sien, en voor al considereren ende wel letten op haeren inwendigen staet; ende sy sal klaerlijck ontdecken dat haeren wille door de gratie Godts, is vast gheresolveert van liever duysentmael te sterven, als Godt in de minste saecke te vergrammen: ende daerom aenghesien dat alle sonde gelegen is in den wille, sy kan hier uyt klaerlyck sien datse wel verre vervremdt is van alle sonde; ende overmits dat alle haere droefheyt komt van de

vreese die sy heeft van Godt te vergrammen: waer uyt sy moet besluyten datse gheen occasie ghegeven heeft van dese tentatien, welcke sy ter contrarie verschroomt, door dien dat alle haere begeirte is haer selven te conformeren aen den wille Godts, ende haer te onteyghenen van alle gheschaepen dinghen. Ende sy moet weten datse vele acten van deughden oeffent met het opperste deel, ende dat den gheest door de Goddelycke gratie is stercker gheworden, al ist dat het vleesch gheroert, ende gheprickelt wordt. Maer ist dat dese impressie haer blyft inghedruckt, ende veroorsaeckt veel vroegingen van conscientie, datse haeren staet te kennen gheeft, ende haer stelle gheheelyck in het oordeel van den ghenen diese leydt.

Hoe-wel het haer dunckt dat dese tentatien de selve zyn diese leedt in het beghinsel van haere bekeeringhe, sy zyn niet te min seer verschillende aengaende hunnen oorspronck: want in het beghinsel haerder bekeeringhe was het opperste deel sonder goede habituden, van deughden, ende gratien, die konden sterckte gheven aen het nederste deel vol van quade ende stercke habituden, ofte ghewoonten: ende dan en is het niet wonder dat het vleesch vecht, ende wederspannich is teghen den gheest, ende soo langhe duert, tot dat het opperste deel goede habituden heeft verkreghen. Maer onsen Heere helptse alsdan, ghevende sterckte, ende coragie om te wederstaen, ende te overwinnen het nederste deel: door welcken bystandt den strydt houdt op met eenen peys, ende onderworpinghe van d'een aen d'ander. Onsen

Hee-

Heere helpt alſdan op dat wy tot ſijne naervolginghe ſouden de victorie verkryghen, ende op dat door deſen ſtrydt deughden, ende gratien ſouden voortcomen,

Maer als deſen eerſten tydt ghepaſſeert is, ende de tentatien wederkeeren, zynde de ziele nu verſterckt, ende ſonder ghegheven te hebben eenighe occaſie, ſy moet dan weten, ende houden voorſeker dat het is een expreſſe ſchickinghe Godts. Ende daerom dat ſy haer wachte van die tentatien te willen verjaeghen door groote penitentien, ende ſtrenghicheden van de nature, gelyck alſſe was in het beghinſel haerder bekeeringhe, alſwanneer ſy noodich waeren: maer ſy moet haer ſelven aen Godt onderworpen met ootmoedigheyt ende reſignatie; ende die gewillichlyck lyden, welcke ſy niet en moet ontſien maer verachten.

Het comt wel ſomtyts ſoo verre, dat Godt weirt van de ziele alle ghevoelen van goedt, en quaet, uytghenomen van haer te connen voeghen naer ſijnen Goddelycken wille; alſwanneer ſy oock ſoo overvallen wordt van de vyanden, ende afflictien ende beſpronghen van verſtroytheden ende ellenden, datſe haer willende pooghen, ſy gheen acten en can verwecken noch van danckſegghinghe tot Godt, noch van kloeckmoedicheyt, noch van verduldicheyt, noch van eenighe andere deught, noch ſelve van te willen het ghene aengenaem is aen Godt. Hier-en-tuſſchen moet ſy blyven in dit Vaghevier, tot het binnenſte zynde doorſteken met duyſent tentatien, nerghens hebbende eenighen toevlucht ofte trooſt, als alleenelyck

nelijck het ghepeys datſe lydt om de liefde Godts, haer te vreden houdende met ſynen Goddelijcken wille.

Godt en is noch niet te vreden haer gheweirt te hebben alle ghevoelen van gratien ofte deughden, ende haer ghoſtelt te hebben als in den ſtaet van onvolmaeckte Novitien, maer hy neemt haer oock af de acten van haer te conformeren met ſijnen wille, ſoo datſe-gheen ghevoelen heeft ende noch min de macht om het ſelve te doen: inder voeghen dat haer anders niet en blijft als een lydende ſtilte, die oock is buyten het ſinnelijck ghevoelen, en laet hem als een lammeken met haer doen al dat hy wilt. In deſen ſtaet moet de ziele haer ſtellen in een diepe vernietinghe, ende haer ſelven kennen als eenen pueren *Niet*.

Dan moet ſy indachtigh weſen de reſolutien die ſy maeckte in het beghinſel haerder bekeeringhe, wenſchende alle lyden, ende van al de werelt verworpen ende veracht te zyn: want Godt die deſe overghevinghe ende gelaetentheyt accepteert, en ſeyndt haer ſoo haeſt niet het volbrenghen der ſelver, maer hy verwacht den beſchickten tijdt, en ſeyndet haer over als ſy't minſte verwacht. Ende naer dat haere conſolatie groot is geweeſt, van de ſelve maete is haere verlaetinghe ende tentatie: welcke Offerande Godt veel aenghenaemer is, als die gheſchiet in voldoeninghe ende ruſte.

Godt laet dit toe om de ziele te proeven, ende haer te ontblooten van al dat Godt niet en is. Den ordineiren toevlucht welcken hy gaf aen haer, is

haer

haer alsdan gheweyghert, sonder welcken haere deugden niet en konnen wercken? ende hoe-wel sy die heeft, sy zyn nochtans sonder kracht, ende het dunckt haer datse die niet en heeft, ter oorsaecke van de duysternissen, ende quellinghen in welcke sy is. Maer de resolutie welcke sy heeft ghemaeckt in het beginsel des gheestelyeken levens, en moet niet uyt ghebluscht nochte vergeten zyn, want sy haer alsdan moet dienen tot een verweeksel, ofte spoore, om ghetrouwe te syn aen haere ghewoonelycke exercitien van haere vocatie. Want het onweder, ende tempeest sal passeren volghens dat de locht wel ghedisponeert en stil is in het midden der desolatien.

Sy heeft noch wel reden van haer hier in te troosten, siende dat dit den wegh is, ende eygenste naervolginghe van *Iesus Christus*. Sy moet oock considereren dat den Hemel niet en is gheweest sonder stryt, noch het aerdsch Paradys vol weelden sonder tentatie, dat selve den Sone Godts die in de wilderniste heeft ghevonden. De meeste Heylighen hebben geleden de meeste tentatien, verlaetinghen, ende beroovinghen van alle sinnelyck ghevoelen, welcke wel wisten dat de waere deught niet en is gheleghen in het sinnelyck, ghevoelen van de gratie, ende devotie.

De benauwtheyt is dickwils soo groot dat de ziele haer siet berooft van alle consolatie, soo in Goddelycke als in gheschapen saecken: welck Godt doet, haer stellende in desen duysteren nacht, om in haer te suyveren den sinnelycken appetyt. Ende het is

wel

wel te mercken dat deſe dorrigheyt, ende onſmaeckelyckheyt niet en komt van eenighe ſonde, ofte onvolmaecktheyt: want indien ſy ſproote uyt ſulck een oorſaecke, de nature ſoude haer ghevoelen geneghen om te ſmaecken ander ſaecken als die van Godt. Ghemeynelyck is ſy Godt ghedachtich met pyne, ende ſorghe, peyſende datſe hem niet en dient, datſe anders niet en doet als achterwaerts gaen, haer ſelven ſiende ſonder affectie tot eenighe ſaecken Godts: daer in der waerheyt haeren wille heeft een brandende begheerte om Godt te behaeghen, hoewel in duyſterniſſe. Deſe dorrigheyt is een waerachtighe ſuyveringhe, welcke al iſt ſaecke datſe ſomtyts veroorſaeckt melancholie, en andere humeuren, ſy en laet daerom niet te doen haer effect van den appetyt te ſuyveren, aenghеſien datſe blyft ſonder ſmaecke, ende anders niet en ſoeckt als Godt. De reden van deſe dorrigheyt is, dat Godt door de ſelve wilt de goeden, ende krachten der ſinnen vervoeren tot den gheeſt.

FINIS.

TAE-

TAFEL

Van al het ghene in dit Boecxken begrepen ſtaet.

DEn Oorſpronck van de Reformatie van Limbourch vanden derden Reghel van S. Francoys gheſeyt Pœnitenten. pagina. 24

Loſ-dicht ter eeren van Sr. Francoyſe Clara van S. Lieven. pag. 31

I. Capittel. *Van haere Gheboorte ende kindtsheyt.* pag. 39

II. Cap. *Sy wordt beſteedt ter ſcholen, alwaer ſy haer beghint te oeffenen in verſtervingben ende het Ghebedt.* pag. 42

III. Cap. *Ghekeert ſijnde in haers Moeders huys, hoe ſy haer oeffende in verachting haers ſelfs ende haere ſtrengicheden.* pag 44

IV. Cap. *Haeren yver om zielen te winnen, noch ſijnde in de werelt, ende andere deughden, tot dat ſy de werelt verliedt.* pag. 49

V. Cap. *Hoe ſy in het Clooſter ghegaen is, ende het Religieus habyt heeft aenghenomen.* pag. 53

VI. Cap. *Hoe ſy terſtont naer haere Cleedinghe heeft beghonſt ontgeeſtinghe, extaſen ofte op ghetoghentheden te lyden.* pag. 55

VII. Cap.

TAFEL.

VII. Cap. *Hoe sy van Godt gheschickt is gheweest, als een by-sonder instrument tot vervoorderinghe van dese Reformatie.* pag. 58

VIII. Cap. *Van haere op-ghetoghentheden in 't ghemeen.* pag. 60

IX. Cap. *Van de ghedurichcydt haerder opghetoghentheden op alle tyden en plaetsen.* pag. 63

X. Cap. *Van verscheyden op-ghetoghentheden ende visioenen welcke sy ghehadt heeft op den Feest dagh van Alder-heylighen ende Alder-zielen: oock van verscheyden zielen des Vagheviers.* pag. 67

XI. Cap. *Van de op-ghetoghentheden die sy ghehadt heeft op de Feest-daghen van* Missus *ende de Gheboorte Christi.* pag. 74

XII. Cap. *Sy doet in op-ghetoghentheydt haere Professie in den Hemel, ende op den dagh van de visite lydt sy ghedurighe extasen, veel siende, raekende de Reformatie,* pag. 77

XIII. Cap. *Van verscheyden andere wonderlycke op-ghetoghentheden met verheffinghe haers lichaems.* pag. 80

XIV. Cap. *Van verscheyde revelatien ende kennissen welcke sy in haere op-ghetoghentheden van Godt heeft ontfanghen.* pag. 83

Sr. Cecilia *Haer merck-teecken van de Passie in haer Ziele, is den Rock van Christus. Doet uyt den ouden mensch, en sy bekleedt met den nieuwen.* pag. 85

XV. Cap. *Sy sach de ghepoysen ende inwendighe ghestelteniße der Religieusen.* pag. 88

XVI. Cap.

TAFEL.

XVI. Cap. *Sy vraeght raedt van eenen seer verlichten Capucin raeckende haere ghesteltenisse ende Revelatien, ende ontfanght antwoorde.* pag. 92

XVII. Cap. *Sy ontfanght inwendigh de vyf VVonden Christi, ende lydt de pijne van sijne Passie, van de doodt, van het Vaghevier voor de sondaers des weeldts.* pag. 97

XVIII. Cap. *Sy heeft van Godt begaeft gheweest met den gheest van Prophetie.* pag. 102

XIX. Cap. *Van de op-spraecken welcke sy heeft gheleden, waer tegen haere seldsaeme deughden worden vertelt.* pag. 108

XX. Cap. *Dry besondere oorsaecken om welcke sy veel op-spraecken en vervolghinghen heeft gheleden.* pag. 113.

XXI Cap. *Sy bidt Godt om van alle uyt-wendighe Werckinghen ofte op-ghetoghentheden verlost te worden, ende wort verhoort.* pag. 102

XXII. Cap. *Van haere leste sieckte ende doodt.* pag. 121

Eenen brief van den Eerw. P. Fortunatus Capucin gheschreven naer de doodt van Sr, Francoyse aen de Moeder van het Clooster. pag, 127

Noch ander ghetuygenisse van den selven Pater raeckende de salighe doodt van Sr. Froncoyse. pag, 126

Noch een ander tot de selve. pag. 130

Memorie tot danckbaerheydt van Godt en sijne Bruydt Sr. Francoyse Clara van S. Lieven. pag. 127

VVonderlijcke genesinge van de Cappellaenesse van Mevrouwe van VVaes-munster. pag. 140

Noch

TAFEL.

Noch een ander Atteſtatie. pag. 141
Copye van eenen brief vanden 15. Ian. 1677. van de Moeder der Pœnitenten op S. Pieters. pag. 143
Copye van eenen brief geſchreven aen den Autheur den 14 Ianuarij 1677: Ibid.
Extract van eenen brief van de Moeder der Pœnitenten den 12. Meert 1677. pag. 145
Copye van eenen brief van den Eerw. P. Prior der Diſcalſen van Dermonde aen de Moeder der Pœnitenten, van den 10. Meert 1677. Ibid.
Extract van eenen brief vanden 7. May 1677. 156 146
Copye. pag. 148
Tot den godtvruchtighen Leſer. pag. 149

VERSCHEYDE BRIEVEN

I. Brief. *Sy ſchryft deſen brief tot een haere familierſte, haer onder wyſende hoe ſy hun moeten wapenen teghen de op ſpraecken.* 150
II. Brief. *Van de ſlavernye des Cruycen, ende vernieuwinghe van den ouden menſch.* pag. 353
III. Brief. *Hoe een Godt lijdende ziele in de Zyde-wonde van Ieſus, in de Goddelijcke duyſterniſſe leeft.* pag. 159

TAFEL.

IV. Brief. *Van de dispositien om te gheraecken tot het beschouwen van het Goddelijck wesen, ende van een geestelijcke zee-vaert.* pag. 168.

V. Brief. *Hoe de liefde in een contemplative ziele baert het kindt van ootmoedicheyt.* pag. 175

VI. Brief. *Hoe een ziele haer waeghen moet in Godt stijnde als in een schip sonder mast, roer ende riemen.* pag. 178

VII. Brief. *Sy versoeckt de ghebeden van de andere.* pag. 180

VIII. Brief. *Aen een Godt-minnende ziele: die gheleydt wort door de lijdende gratie tot het ghemeten Godts.* Ibid.

IX. Brief. *Vande ontledinghe der sinnen, ende al dat Godt niet en is, ende het maecken van eenen geestelijcken sleutel.* pag. 189

X. Brief. *Hoe een gheestelijcke ziele in haer selven sal leeren kennen den wille Godts.* pag. 194

XI. Brief. *Van de weyde des gebedts, den wegh tot Godt, ende het gene daer toe noodich is.* pag. 203

XII. Brief. *Hoe men Godt vinden moet in het Cruys, ende van uyt- ende inwendighe silentie.* pag. 208

XIII. Brief. *Vanden bandt des lydens die onghelijck vasten bindt, als den bandt van hemelsche consolatie.* pag. 214

XIV. Brief. *Hoe een ziele gheleyt wordt door eenen verborghen wegh van de tijdelijcke menscheyt tot de onlydelijcke Godtheyt.* pag. 269

TAFEL.

XV. Brief. *Hoe Godt de ziele treckt uyt het landt van haere ſinnen in het bloot geloove.* pag. 224

XVI. Brief. *Van een grondighe reſignatie inde teghenwoordicheyt Godts.* pag. 236

XVII. Brief. *Vande waerachtighe vereeninghe met de armoede van den Sone Godts.* pag. 228

XVIII. Brief. *Hoe men het lyden moet draghen in den geeſt vanden Heere IESVS.* pag. 233

XIX. Brief. *Hoe wy moeten de dorens vande menſcheydt Chriſti eerſt lyden, eer wy konnen genieten de rooſe der Godtheyt!* pag. 239

XX. Brief. *Dat men moet ghereſigneert ſijn in alle inwendighe veranderinghen, ſonder ſijn eyghen conſolatie te ſoecken.* pag. 242

XX. Brief. *Hoe Ieſus als een goede Moeder de ziele ontreckt de mamme van gevoelijcke devotie, ende leght inde wiege vande goddelijcke duyſterniſſe* pag. 246

XXII. Brief. *Van een geeſtelijck duel op den Bergh van Calvarien.* pag. 205

XXIII. Brief. *Van eenen duyſteren, enghen, dooden, en onbekenden wegh.* pag. 255

XXIV. Brief. *Vande inwendighe blooticheyt, overgeven ende ruſte.* pag. 260

XXV. Brief. *Sy wenſcht haer een ſaligh nieuw-jaer: ſchryft haer toe het beſte deel van Magdalena; en maeckt met haer een geeſtelijck verbont.* pag. 267

XXVI. Brief. *Vande gelatentenheydt aen de voorſienicheydt Godts ende van hunne geeſtelijcke alliancie ofte verbont.* pag. 271

TAFEL.

XXVI. Brief. *VVort noch breeder vande selve allianee ofte verbont van vereeninghe ghesproken: en van dry feest-daghen.* pag. 272

Een Godtvruchtighe over-een-kominghe van dese H. Ziele met sommighe andere van het Clooster, welcke sy selve beschrijft. 284

De vvoonste ende Gheesteljcke menagie Godts met de Ziele.

I. Cap. *VAn sommighe gesteltenissen der zielen, ende hoe Godt is werckende inde selve, in sommighe door ingheborene, in andere door verkreghen gratien.* pag. 301

II. Cap. *Vande ingestorte contemplatie, hoe sy secretelijck wordt gestort inde ziele, sonder dat sy het gewaer wort. Item vande sienelijcke ende verstandelijcke visioenen, ende wanneer sy sijn waerachtich ofte valsch.* pag. 319

III. Cap. *Van het gheesteljck houwelijck tusschen Godt ende de ziele; welcke dickwils geschiet door instortinghe: ende hoe Godt de ziele somtijts door visioenen soeckt aen te locken.* pag. 332

IV. Cap. *VVelcke dispositie dat de ingheborene gratie werckt inde ziele.* pag 352

V. Cap. *VVelck effect van ootmoeditheydt de Ingheborene*

gratie gheeft aen de ziele: ende hoe wy teenemael dependeren vande gratie. pag. 380

VI Cap. *VVelcke schaede de beschouwende zielen doen aen den gheest, door de de reflexien des verstants: ende om datse niet te vreden en sijn met het ghene Godt hun gheeft, maer loopen altijdts voorder alsmen hun thoont.* pag. 410

VII. Cap. *Van inwendighe woorden die den gheest vergadert sijnde formeert, ende van het perijckel datter schuylt in dese saecke: ende wanneer sulcke woorden sijn goet ofte quaedt.* pag. 421

VIII. Cap. *Van de geestelijcke verlaetinghen, ende hunne oorsaken uyt welcke sy spruyten, ende de profijten diemen daer uyt is treckende.* pag. 436

FINIS.

APPROBATIE.

ONderschreven aendachtich lesende dit Boecksken; (wiens Tijtel is Leven, ende Goddelycke Leeringhen van SR. FRANCOYSE CLARA van S. Lieven &c.) en hebbe daer in niet ghevonden dat eenighsints soude moghen strijden, ofte teghen het gheloof, ofte teghen de goede manieren; maer ter Contrarie vinde dat soo het Leven als de Leeringhe (bestaende in haere brieven, ende naevolghende tractaeten; bysonder van de Menagie Godts met de ziele) Vol is van den GHEEST GODTS (der welcken onsen Seraphynschen Vader Franciscus cap. 6. Regul. Seyt dat boven al moet begeert, ende ghewenscht worden van sijne kinderen) ende van sijne Heylighe Werckinghe, die hy ghewoon is te wercken in suyvere zielen, die afgheleyt hebbende alle bedervelijckheyt der natuere, ende van al dat Aertsch is ontbloot wesende, door een gheduerigh ghebedt hem sijn aenhanghende: Ende oock somtijts is werckende in de Lichaemen naer het verheysch, ende desseynen van sijn Goddelijcke voorsieninghe: de welcke door dees wonderbaere Religieuse schijnt te hebben willen vereeren, vervoorderen, ende bevestighen de eerste beginselen van de nieuw begonste reformatie der penitenten. Datum in ons Convent der Minder-broeders Recollecten tot Brugghe den 9. Mey 1677.

F. Alphonsus Coene. S. T.L.
Iubilatus & Diffinitor.

F. Fulgentius Botten Sac. Theol. L.

AP-

APPROBATIO.

Ist by aldien dat de vrome daeden oock van de salighe ende Heylige menschen ten thoone worden ghestelt aen de heele werelt om dat sy van een jeder ghepresen ende naerghevolght souden worden: hoe veel te meer, ende met beter reden salmen door den druck kenbaer moghen maecken de godtvruchtige, jae Goddelycke wercken, ende leeringhe van een Sr. *Francoyse Clara van S. Lieven*, onlancks Religieuse van den derden Reghel van *S. Francoys* in het Clooster vande Penitenten op *S. Peeters* neffens Ghendt: in de welcke Godt soo wonderlycke deughden heeft ghestort van haere teere jonckheyt af dat dusdaenige selden zyn ghestort gheweest, soo dat sy, al ist dat sy vande menschen om haere aengheboren bedorventheyt niet naer ghevolght en konnen worden, ten minsten mogen met verwonderinghe ghelesen, ende door de selve den Almoghenden ghepresen worden die alleen sulcken macht heeft ghegeven aende menschen, oversulckx sal haer leven, ende gheestelycke brieven by een vergadert door den Eerw. *P. Francoys Cauwe* Recollect moghen ghedruckt worden. Actum Brugis 16. Aprilis 1677.

I. Louvier Can. Canth. L. C.

DOor Commissie, ende bevel van onsen seer Eerweerdighen Pater *Cyrillus van Thienen*, *Minister Provinciael*, hebbe met aendachtigheyt gheleesen *Het Leven ende Goddelijcke leeringhen van Suster Francoyse Clara van S. Lieven &c.* ende in de selve niet alleen gevonden, jet dat stryt teghen ons H. gheloove (ist dat alles wel verstaen wort) maer ter contrarie veel HH. ende Catholijcke Leeringhen, profijtigh voor alle die de selve lesen sullen: daerom oordeele, dat men het licht, dat Godt overvloedelijck in dese jonghe wonderbare Religieuse uytgestort heeft, door den druck, als op den kandelaer, mach stellen, tot lof ende glorie van Godt, die hem soo lichtelijck laet vinden, ende soo soetelijck vereenight, met die hem ghetrouwelijck soecken: tot verlichtinghe van heel ons Vaderlandt: ende tot vervoorderinghe vande H. Reformatie der Religieuse Penitenten. Ghegheven tot Gent in ons Convent der Minder-broeders Recollecten, den 28. Iunii. 1677.

FR. GAUDENTIUS VANDEN KERCKHOVE,
Sacr. Theol. Lector.

ANDER APPROBATIE.
van den Ordinaris.

DIt *Tractaet*, *ghenaemt* de woonstede ende Gheestelijcke Menagie Godts met de siele, geschreven door Suster Francoyse Clara van S. Lieven, *mach profijtelijck gedruckt worden. Actum Brugis* 1. *Maji*. 1677.

I. LOVVIER Can. Cath. L. C.

LICENTIA SUPERIORIS.

GHesien hebbende de Approbatien van onse Godts-gheleerde, ende den Ordinaris van het leven ende de schriften van *Suster Francoyse Clara van S. Lieven*, laete toe, datse mogen in't licht ghegheven worden. Gegheven te Brugghe in ons Convent der Minder-broeders Recollecten, den 5. May 1677.

Fr. Cyrillus van Thienen,

Minister Provinciael.

F18
6743816
18AG7

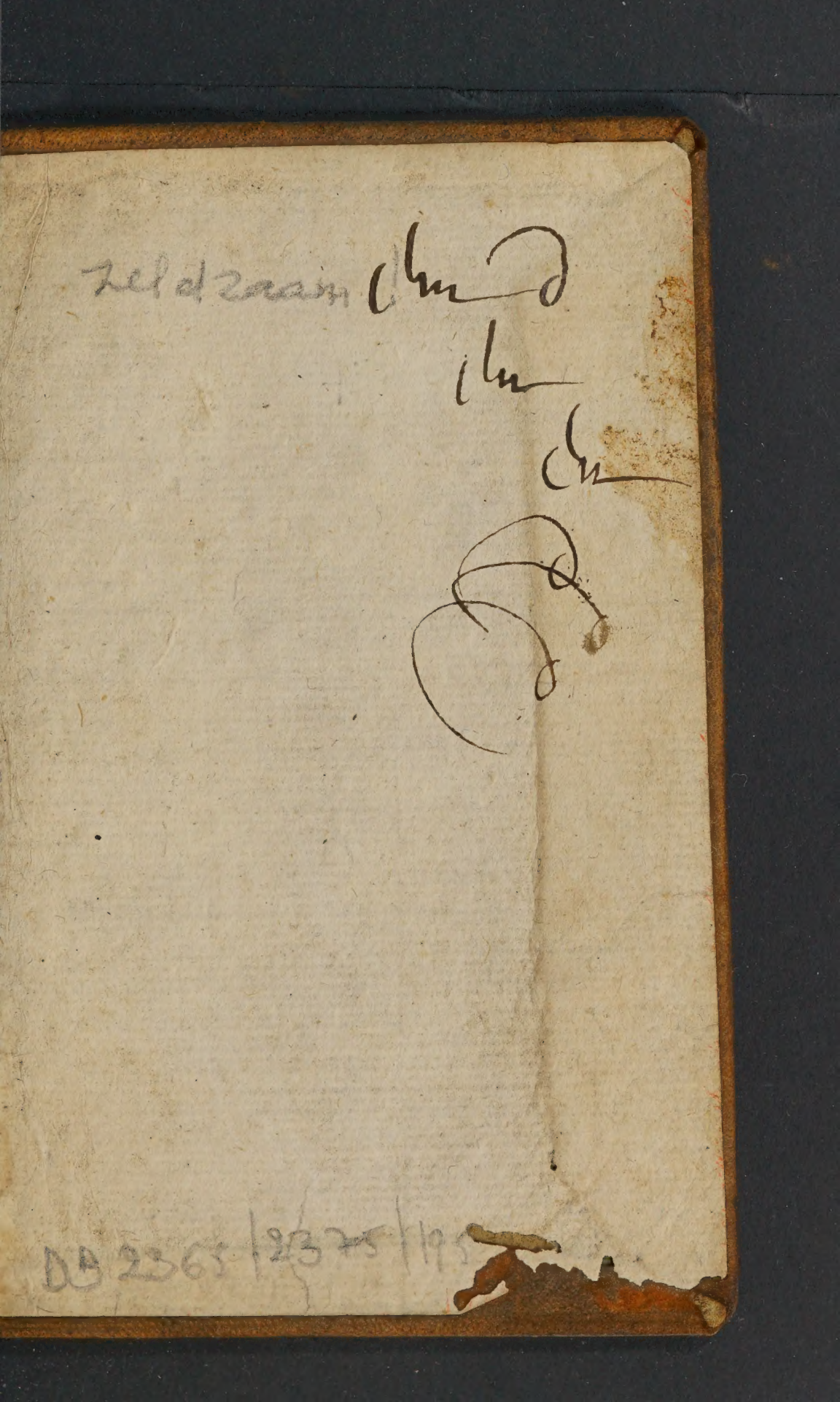

Zel el zaam

DB 2365 | 2375 | 195